

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Manual d'història del moviment obrer a Catalunya

Josep Maria Huertas

FEBRER 1981

FUNDACIÓ
Fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

Index

- capítol I - Burgesos i proletaris a mitjan segle XIX (1840-1868)
- capítol II - La lluita pel dret d'associació (1840-1868)
- capítol III - Els anys de la Internacional (1868-1881)
- capítol IV - La crisi de fi de segle (1881-1898)
- capítol V - Els dos anarquismes i el primer socialisme
- capítol VI - Entre la vaga general i el sindicalisme (1899-1911)
- capítol VII - El primer sindicalisme d'empenta (1911-1923)
- capítol VIII- Anys d'esperança, anys de violència (1912-1923)
- capítol IX - La crisi durant la I Dictadura
- capítol X - Els difícils amors de la República i el moviment obrer
- capítol XI - El moviment obrer al poder (1936-1939)
- capítol XII - La inacabable Dictadura (1939-1975)

Aranda 2000
Julio 1970

4.

(1840-68)

I - BURGOSOS I PROLETARIS A MITJAN SEGLE XIX

La Catalunya de 1840 és una Catalunya en expansió demogràfica. Resten al darrera anys i anys de guerres - la del Francès, la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, la Primera Guerra Carlina que acaba precisament en 1840 - i comença una etapa de relativa tranquil·litat.

Del 1840 al 1860 es produeix un creixement de població arreu del Principat, però encara en una bona part a les zones rurals. La població del massís del Montseny es dobla, per exemple, en aquest període. La meitat de la població catalana vivia en municipis rurals de menys de 2.000 habitants, una quarta part ho feia en municipis de 2.000 a 10.000, i la resta - una altra quarta part - vivia en la Catalunya urbana, és a dir, les ciutats que passaven dels deu mil habitants.

L'augment generalitzat de població motivà que Catalunya passés de representar, demogràficament, el 7,8 de tot l'Estat Espanyol com succeïa en 1787, al 10,7 en 1857. Es tractava, a més, d'un augment vegetatiu, no pas fruit de la immigració, aleshores poc important donat l'escàs desenvolupament dels transports públics i de les carreteres - el primer ferrocarril, entre Barcelona i Mataró, d'Espanya i la xarxa primària de carreteres del Principat, daten del 1848 en ambdós casos -.

Aquest panorama canviaria de signe amb l'aparició d'aquests mitjans de comunicació i ~~alhora~~ la concentració creixent de la indústria a Catalunya, que cridava l'interès de pobles i viles de dins i fora del ~~Catalunya~~ país. El fenomen demogràfic més acusat tingué lloc, per suposat, a Barcelona, que al segle XIX quintuplicà la població, passant a 533.000 habitants a l'acabament de la centúria. Barcelona ^{en aquells} ~~en aquells~~ moments, significava la quarta part ^{de la} població catalana, mentre que al 1842 no passava de l'11,2 per cent.

QUADRE I

	1842	1900
Població Catalunya	1.052.216	1.966.382
Població Barcelona	118.280	533.000
% Barcelona respecte a Catalunya	11,2	27,1

Les ciutats més importants, en número d'habitants, després de Barcelona, eren Reus, Tortosa, Lleida, Mataró, Manresa i Girona, segons el cens de 1877, i responia aquest ordre al creixement experi-

2
mentat sobretot al període ja esmentat de 1840 al 1860, que tot i la Guerra dels Matiners o Segona Guerra Carlina, de 1846 a 1848, resultà decisiva per al creixement demogràfic de la Catalunya industrial.

LA FORMACIÓ DE LA CLASSE OBRERA. ~~XXXXXXXXXXXX~~ No s'han dut a terme a casa nostra estudis com "La formación histórica de la clase obrera" d'E.P. Thompson (Laia, 1977), valuosos en extrem per a conèixer com es formà la classe obrera a Anglaterra. Caldria, doncs, limitar-nos a l'esquema que donà Vicens Vives en "Industria i política (Ségle XIX)" (Ed. Vicens Vives, 1958) fins que algú treballi més a fons el tema.

Vicens Vives, amb una descripció digna d'un historiador romàntic, afirmava que "la història de Catalunya del XIX sortí de les portes dels masos, amb el darrer adéu dels fadrísters^x a la casa patral." Foren, en efecte, els fills dels pagesos que no havien tingut la sort de néixer primer els que deixaren les terres i la casa ~~existència~~ als hereus i emigraren a les fàbriques de Reus, Barcelona, Manresa...

Paral·lelament, a les viles es produïa la crisi dels gremis, que no sabien com fer-s'ho per a adequar la seva estructura gairebé medieval al nou món industrial. Dels gremis es va anar desprenent una fort allau d'obrers cap a la indústria, sobretot a partir de l'any 1834, que fou promulgada la llibertat d'indústria.

Aquests obrers del naixent món industrial foren coneguts en un principi com a operaris - així eren anomenats als gremis els ~~aprenentats~~ que ja havien fet l'aprenentatge d'un ofici i encara no eren mestres - i més tard com a proletaris. Seguiren existint els obrers artesans, que als seus tallers treballaven en els diversos oficis; i aparegué una altra categoria, formada per jornalers, obrers eventuais que treballaven quan hi havia feina a jornal, i que de fet eren uns proletaris amb menys sort. Tanmateix, cal tenir present que no sempre es produïa l'utilització d'aquests noms d'una manera diferenciada, i que tot sovint es generalitzava un d'ells, com va ser el cas de proletari.

Restava, encara, en el perol de la gran majoria de la població, la patuleia, que era la denominació despectiva donada als que ^{la major part del temps} ~~ni tan sols~~ disposaven de treball eventual o a jornal. Les primeres

banderes negres que onejaren en la moderna història de Barcelona eren dutes per membres de la patuleia ~~riany~~ pel novembre de 1842, durant la revolta de la ciutat contra el govern del general Espartero.

Els altres grups socials que tenien un pes concret a Catalunya eren, al marge del clergat i dels militars, encara l'aristocràcia, lligada en bona part al món pages i més interessada pel que esdevenia a la Cort madrilenya que no pas al seu país, i que renovaren un xic el seu camp d'acció en crear l'Institut ~~San~~ Agrícola Català de Sant Isidre, l'any 1851, per a defensar els seus importants interessos al camp català. L'Institut fou a més un dels principals opositors a la realització de l'Eixample barceloní segons els plans d'en Cerdà.

Després hi havia la burguesia industrial, forjada a cavall dels segles XVIII i XIX, i provinent en una gran part, segons Vicens Vives, de la menestralia del litoral i de la pagesia benestant. La burgesia aspirava per suposat al poder polític i també a formar part de la noblesa, ~~entesa d'altra manera, en alguns casos,~~ com passà des que es produí la restauració monàrquica d'Alfonso XII, que donà els primers títols a burgesos que havien fet fortuna i esdevingut protagonistes de la vida econòmica del país.

Restava encara la important menestralia de les ciutats catalanes, al voltant de la petita burgesia i dels obrers més acomodats, francament pocs al principi de la Revolució Industrial. I, finalment, els pagesos, que visqueren ~~una~~ una època miserable durant la major part de la primera meitat del Segle XIX, per millorar, ~~igualment, amb~~ ~~alguns fets~~ un cop acabada la Segona Guerra Carlina o dels Matiners, al 1848. El pairalisme^x, que mantenia la casa pairal al front de les terres amb l'hereu com a institució, tenia la seva espina dorsal en la masoveria, o sia els capataços al front de l'heretat, que assegurava la continuïtat de la feina secular.

Aquest breu esboc situa mínimament el marc dels grups socials que es belluguen a l'escena catalana al voltant de bona part del segle passat.

UNA ECONOMIA SUBDESENVOLUPADA.

L'economia del país estava dominada per una agricultura de subsistència, poc vinculada de fet a l'estranger, i que quan ho estava

era per a l'exportació de matèries primes i mai transformades (conserves, etc), la qual cosa es feia a l'estranger i sovint se'n retornava com a importacions que encara gravaven més la sempre deficitària economia del país.

Capitals i productes industrials ens arribaven de fora, i els ferrocarrils i les mines espanyols ben aviat estigueren per complet en mans ~~foraneres~~ foraneres. En resum, l'economia espanyola era una economia ^{sub}desenvolupada, depenent de l'estranger i de creixement cap enfora. Les causes de que el procés de la revolució industrial comencés a Espanya al mateix temps que a altres països com Belgica, Suècia, Alemanya, França, i a aquests reeixís i aquí fracassés en bona part, cal cercar-los en motius en els que dona Felipe Gallego en "Los comienzos de la industrialización en España" (De la Torre, 1979): perduda paulatina de les colònies, dolenta situació de la Hisenda; desamortització dels bens del clergat mal realitzada en permetre que s'acumulesse amb els ja abundosos bens dels territoris o de la burgesia i no de la pagesia; manca de mercat unitari a Espanya; colonialisme econòmic en les inversions estrangeres als ferrocarrils i mines principalment...

Els períodes més importants de l'economia espanyola en el cicle 1840-68 objecte d'aquest manual podrien ser, segons Miquel Izard i Vicens Vives:

- 1814-35 - Estancament econòmic, derivat de la inestabilitat política i de les guerres del Francès i de la invasió dels Cent Mil Fills de Sant Lluís. Només el període constitucional (1820-23) pot ser considerat com un cert període d'expansió.
- 1835-54 - Expansió industrial. Neixen les principals indústries a Catalunya, amb la instal·lació de màquines de vapor (de fet la primera ~~instal·lada~~ instal·lada a la fàbrica Bonaplata l'any 1832). Cal exceptuar el període 1846-48, que es de crisi.
- 1854-56 Crisi de les selfactines^x. Primeres vagues generals.
- 1856-61 - Es manté l'expansió, però amb els primers signes de la crisi dels anys seixantes. Encariment de les subsistències més que considerable.

1861-69 - Crisi iniciada per la manca de cotó, derivada de la Guerra de Secessió als Estats Units (1861-65). Enaulsiada de les primeres metalúrgies. Crac a la Borsa de Barcelona ^(en 1866) per causa de la crisi dels ferrocarrils. En pocs dies es perderen 55 milions de duros. Fallida d'institucions de crèdit. Canvi de règim polític amb la revolució de 1868.

Aquest breu quadre matissa la situació econòmica a cada diferent període, i posa com a comú denominador de l'expansió industrial innegable de ls anys 1840-68 que estudiem la permanent situació de desenvolupament econòmic que caracteritza tot el segle la gestió dels diferents governs de l'Estat Espanyol.

La crisi dels anys seixantes¹ va ser determinant en l'aventura política del següent període, 1868-74, que ^{hi}inicià l'experiència de la Primera República.

L'EXPANSIÓ INDUSTRIAL. Barcelona és, sense dubte, ~~abans~~ l'epicentre de la revolució industrial a Catalunya. Malgrat trobar-se fajada dins les muralles medievals, els vapors anaren entrant ^{hi}des del 1832, que s'instal·là el de la fàbrica Bonaplata, fins ~~continua~~ la segona meitat del segle XIX, que l'expansió industrial s'estengué pels pobles del pla, aleshores encara independents, avui barris de la ciutat.

De les 135 màquines de vapor que hi havia a Catalunya l'any 1848, 69, és a dir, més de la meitat, eren dins la ciutat de les muralles, i 25 als voltants, és a dir, als pobles del pla. Nou anys després, al 1857, l'estadística de fàbriques de Francesc Amorós és francament eloqüent:

Barcelona, 58; Manlleu, 12; Sant Esteve de Castellar, 12; Manresa 10; Mataró, 9; Santa Coloma de Queralt, 8; Sellent, 9; Igualada, 7; Capellades, 7; Vilanova i la Geltrú, 6; Gràcia, 5; Roda de Ter, 5; Berga, 5; Sant Martí de Provençals, 4; Sant Andreu de Palomar, 4; Vilassar de Mar, 4... (Cal senyalar que Sant Esteve de Castellar ~~és~~ el nom del marquesat dels Tolrà, que tenien fàbriques a Castellar del Vallès, nom real del poble; i subratllar l'escàs desenvolupament industrial encara de Sant Martí de Provençals, futura Manchester catalana, que no experimentarà el seu increïble creixement fins caigudes les muralles de Barcelona al 1859).

Si enlloc de parlar de fàbriques , afegim els petits tallers que pul.lulaven arreu, a Barcelona sumaven la xifra de 797 l'any 1857, tots ells localitzats a ambdós costats de la Rambla, els barris de Sant Cugat, Sant Pere i Santa Caterina, i el nou Raval, futur Barri Xino, poblat massivament i desordenadament.

Segons Pierre Vilar, "la Barcelona de 1850 és, a l'escala de l'Europa del seu temps, una gran ciutat industrial." Ja el 47 per cent de la seva població activa treballa a la indústria, el número de habitants s'ha multiplicat per deu en cent anys, ~~però~~ és a punt d'enderrocar les seves muralles i bastir el seu Eixample... Tanmateix, que el cotó ~~seguís essent la seva indústria bàsica en arribar el segle XX, enlloc de les indústries químiques i metal.lúrgica, influi en que es produís el "retard" econòmic i social.~~

Les grans indústries tèxtils catalanes nasqueren, igualment, en aquest període d'expansió: el Vapor Vell de Sants, dels Guell (1840); Fabra & Coats (1843) encara que amb altre nom al principi, a Sant Andreu; La España Industrial també a Sants, dels Muntadas (1847); la de Josep Batlló (1849); les de Ramon Nogués i Claudi Aranyó... En el ~~mateix~~ mateix període Sabadell i Terrassa s'inclinaren cap a la indústria llanera, que arribaria a ser la base del seu floreïment i avui dia de la seva decadència. L'any 1866 Sabadell tenia 193 fàbriques de llanero 14 de cotó. També són d'aquest temps les primeres fonerïes, ~~que~~ que donarien pas en 1855 al neixement, a la Barceloneta, de La Maquinista Terrestre y Marítima, altra de les grans indústries històriques, al redós de l'expansió ferroviària pel país. Tanmateix, la indústria metal.lúrgica a Catalunya sempre va ser una indústria lleugera, com ho prova que al 1900 encara no hi havia al Principat cap alt forn.

La força que procuraven els rius suposaren la instal.lació a la muntanya de fàbriques a la vora del Ter, del Llobregat, del Cardener, uns cops en forma de colònies industrials de les quals ja en parlarem, i altres com a fàbriques que contribuïen a l'expansió de viles fins aquells moments pageses. A les muntanyes es treballaven els filats, al pla els teixits i el ram de l'aigua.

La mecanització que suposà la introducció de màquines com les selfactines, importades d'Anglaterra, trobà l'oposició dels obrers, que veïen com es suprimien llocs de treball al camp dels filats (de 31.500

7
a 18.200 en la dècada 1840-50), tot i que augmentà el número de teixidors (de 44.400 a 54.800 en el mateix temps). Sobre la resistència a la instal·lació de les selfactines i les seves conseqüències ja tractarem, tanmateix, amb més detall, al segon capítol del manual, que estudia les lluites obreses en aquest mateix període de 1840 al 1868.

De tot el que portem ja explicat resta ben clar que la indústria cotonera era la que tallava el bacallà al Principat. (77,38 per cent dels cavalls de vapor instal·lats al 1868). Era, tanmateix, una indústria que es caracteritzava per: minifundisme (13.269 empreses contabilitzades als anys seixantes); rabiosa autonomia de cada empresari - la crisi de la Borsa de 1866 accentuà aquest aspecte i introduí la desconfiança envers les societats anònimes; pocs recursos, patents i tècnics sovint estrangers... A més, faltava de forma essencial l'existència d'un mercat intern important, com tenien en canvi països com Belgica o ~~Suècia~~ Alemanya.

Aquestes característiques ressenyades suposaven a més que els ~~fixx~~ teixits catalans surtien més cars, per exemple, que els anglesos. Si al 1846 la diferència era d'un 70 per cent, al 1874 ja era de d'un 150, raó que influí en la defensa a ultrança que els catalans feren del proteccionisme dels seus productes en contra del lliure canvi, tema que també tractarem més endavant.

Els industrials catalans, davant la seva expansió, crearen també mecanismes que coordinessin els seus esforços, com la Comissió de Fabriques, que funcionà des del 1799 al 1861, que es caracteritzà per un tarannà lliberal i una defensa quasi única dels interessos cotoners que la va arrossegar a ~~no~~ deixar de funcionar, tot dient-se ja Junta de Fabriques. L'any 1848 havia nascut ~~la~~ l'Institut Industrial de Catalunya, inspirat per Joan Güell, un dels grans fabricants cotoners, que abarcava tota mena d'indústries, i encara l'any 1869 neixia un altre organisme, encara avui dia existent, el Foment del Treball Nacional, de la mà de Bosch i Labrés, amb finalitat clarament proteccionista. Vint anys després es fondria amb l'Institut ~~Indus~~ Industrial i passaria a ser la gran patronal institució.

8

LA VIDA QUOTIDIANA DEIS OBRERS I DE LES OBRERES - Com ja ha quedat dit abans, els treballadors es dividien, cap al 1840, en operaris o obrers, que més tard foren coneguts com a proletaris, que eren, fixes o eventuals, els qui feien funcionar les fàbriques; artesans-obrers, que treballaven en els molts tallers - fusteries, ferrers, etc - ; i la patuleia, que venia a ser "un grup format en gran part per gent jove, desplaçada o forastera, tal com solen indicar els textos contemporanis, i amb poca classificació professional", segons Ollé Romeu. En el pla econòmic, era una reserva de mà d'obra ~~que era~~ en atur en els moments de crisi i que treballava quan hi havia feina, o sia en temps d'expansió.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

Segons les estadístiques més fiables, el 40 al 45 per cent de treballadors eren homes, un altre 40-45 per cent eren dones, i al voltant d'un 15 per cent eren nens i nenes entre 8 i 14 anys.

A mitjan segle XIX un obrer venia a guanyar entre 2.296 i 4.160 rals a l'any, segons fos peó o teixidor, i les despeses, segons estigués casat o no, oscil·laven entre 2.301 i 4.176 rals, és a dir sobrepassaven, encara que per poc, els guanys. Un petit quadre estret de la "Monografia estadística de la classe obrera de Barcelona en 1856", d'Ildefons Cerdà, serà prou útil:

Tipus d'ingressos

Obrer corrent	2.295,95 rals/any
Teixidor	4.160.- id
Teixidor llana	3.604.- id

Tipus de despeses

Obrer solter.....	2.301,40 rals/any
Obrer casat (sense fills)	3.071.- id
Obrer casat (2 fills)	4.176.- id

Pràctica constant de la patronal en aquest període era la rebaixa dels sous quan la circumstància ho permetia. Entre 1840 i 1843 baixaren senzillament perquè augmentà la mà d'obra en llicenciar-se molts que havien lluitat a la guerra carlina (1833-40). Tot i que tornaren a funcionar fàbriques de pobles que havien romàs aturades per la guerra, hagué en general una baixa de salaris. Miquel Izard

(d'altra banda,)
 ha deixat establert *(que entre 1849 i 1862 els salaris minvaren un*
 11 per cent, mentre que el cost de la vida s'apujà en un 36,1. *I es tracta*
Avui d'un percente d'expressió!

La rebaixa de sous era una pràctica dissortadament habitual de l'època. Hagueren veus en contra d'aquesta pràctica, i els fabricants es creieren en l'obligació d'insertar un anunci a "Diario de Barcelona" (5 abril 1857) tot senyalant que un obrer es venia a treure entre deu i vint rals al dia i ~~que~~ afegien: "Dejamos ^{la} consideración del público el apreciar si con los mencionados precios puede subsistir o no un obrero. Varios fabricantes". ~~Havia~~ Hagué qui ho dubtà, entre ells un fabricant de taules de billar que tractà de demostrar tot el contrari amb un fullet titolat "Hilados", que merescué la intervenció del capità general Zapatero, que el feu detenir fins que es va retractar del seu escrit. Cal tenir present, respecte a aquest incident, que amb el retorn dels moderats al poder - havia hagut els dos anys de govern progressista - els salaris havien estat rebaixats un cop més, i en alguns casos sense esperar el canvi de govern.² El sistema, de fet, duraria anys, fins una millor organització del moviment obrer. I de fet la manca de llocs de feina i de seguretat en el treball duia a acceptar aquestes rebaixes de salaris sense altre dret que la protesta, i encara aquesta amb sordina. Tanmateix, algunes de les primeres lluites obreres, com després veurem, arrenquen d'aquestes mides patronals.

NI CARN NI PEIX - El menú quotidià de la classes treballadora no permetia incloure carn ni peix, fora del dissabte, i encara aleshores era el que el metge higienista Pere Felip Monlau qualificava de "carn de dissabte", perquè era el dia que en menjaven, i no passaven de ser les deixalles de l'escorxadon.

Els obrers s'esmorzaven amb pa i sardines salades els pares, i pa i aigua els nens. Dinaven fessols amb oli o escudellat i per ~~si~~ sopar menjaven patates amb oli. De cops inlofen bacallà o algun ^{trou} ~~menjar~~ de carn de porc. La beguda habitual era el vi. Malgrat la precarietat i discreció d'aquests menjars, l'alimentació ~~era~~ ^{es} duia el 53,69 per cent del pressupost. En èpoques de crisi funcionava als ajuntaments i als establiments de beneficència l'"olla pública", on donaven un plat de sopa o de llegum, no per humanitat sinó per por a les masses ~~dones~~ ^{de ca-}

10
gades. La qualitat del ~~menjar~~ menjar deixava que desitjar tot sovint,
i hi hagué casos que, per dignitat i per la mala qualitat indicada
en "l'olla pública", preferiren no anar-hi, com destacava el correspon-
sal de "El obrero" ^{a Reis que} (va succeir al gener de 1865).

Altres ajuts va ser el que donaren algunes entitats per
mitjà de l'organització d'obres teatrals o altres espectacles cara a
reunir diners per la gent en atur, ~~amb~~ procediment que persistiria al
llarg del temps, uns cops en pur sentit benèfic, i altres com a mostra
de solidaritat obrera, fins i tot en casos ben recents als nostres dies.

~~gades.~~

A les viles de muntanya, i sobretot a les colònies industrials, ^(perant) succeïa que el fabricant obligava a cobrar part del salari - la meitat en algunes fàbriques de d'Olot l'any 1869 - en queviures que fornïa la mateixa fàbrica i que de fet era una altra forma d'explotació dels obrers i obreres per part de l'amo. L'arbitrarietat en el tracte als treballadors augmentava fora dels llocs de forta concentració obrera, fins a casos extrems i gairebé ridículs, sinó foren patètics³.

No cal dir que restava poc per a gastar en altres capítols, i que hom vestia amb modèstia i amb un cert aire d'uniforme - brusa, pantalons de vellut o del mateix teixit que la brusa i espadanyes -, sense massa variacions, que a més haguessin estat mal vistes, com hom despren d'aquest text d'un metge de l'època: "Todas las clases sociales deben ir vestidas según su jerarquía y orden social; los obreros deben ir arreglados, pero nada debe denotar en ellos el lujo y la coquetería" Afirmació superflua, donada la manca de possibilitats econòmiques.

~~hauríem de dir que restava poc per a gastar en altres capítols,~~

L'augment d'habitants en una ciutat emmurallada com Barcelona, veritable meca dels treballadors de fàbrica per el número d'establiments com ha quedat dit, es tradueix en una densitat humana resultat d'aixecar pisos sobre les cases antigues i de convertir en ^{cases} cases les poques hortes que restaven al vell Raval. Algunes cases ~~antigues~~ eren convertides, a més, en una mena de casernes on cada habitació donava aixopluc a una família com fos, sense condicions de ventilació ni d'higiene⁴.

No gens d'estrany fou que, en aquestes condicions, Barcelona fos ciutat propensa a les epidèmies al llarg de tot el segle. El còlera causa força mortaldat els anys 1854, 1870 i 1888. La primera de les tres vegades morí un tres per cent de la població barcelonina, 5.657 persones, i afectà a més força poblacions dels voltants i no tant dels voltants⁵. L'any 1870 foren molts els barcelonins benestants - comerciants i fabricants - que fugiren del clos emmurallat, i en certa manera començà ~~l'expansió~~ el poblament d'alguns nuclis muntanyencs, com ara La Salut o el Putget.

A més dels períodes d'excepció que significaven les epidèmies, les condicions quotidianes a moltes fàbriques eren deplorables, i l'hi-

glenista Monlau ha deixat escrit que ~~hi~~ hi havia doble número de tifos entre els obrers de fàbrica que entre aquells altres que tenien la sort de treballar a l'aire lliure. Explicava en concret el cas d'una indústria on treballaven 178 persones en un espai que era idoni per a 25. Es tractava d'una filatura de cotó on cremaven bleners de gas des de les 4 de la tarda per a poder veure's, i l'aire acabava per ~~ser~~ esdevenir irrespirable, i més si hom té present que es treballaven 15 hores diàries.

LA CURTA VIDA OBRERA - Un dels flagels més greus del segle passat era, i no pot estranyar ningú davant les condicions de vida descrites, la mortaldat a edats joves. El 49,8 per cent de nens menors de 5 ~~anys~~ ^{a la edat dels anys} anys moria a Barcelona ~~als anys quarantes~~, és a dir un de cada dos infants. Cal dir, que per aquesta raó el promig de vida era molt baix:

Període 1837-47

Promig anys de vida d'obrers	23,55 anys
" " " de menestrals	25,15 anys
" " " dels rics ...	36,47 anys

Laurea Figuerola, ministre lliberal en 1869, ha deixat descrit un quadre literari en la seva "Estadística de Barcelona en 1849" que val la pena transcriure:

"Cuando veais un barrio sombrío donde los proletarios pululan, observaríais también inmensidad de criaturas demacradas que nunca pasan de la infancia. No oiréis allí los ruidosos juegos de niños traviesos, de alegre semblante y risa expansiva: allí la enfermedad tiene su agüento, allí el coche fúnebre halla continuo acarreo; no hay allí hermosas fisonomías, juventud garrida; que la preocupación del propio sustento quita á la edad sus ilusiones, convirtiendo mal su grado en hombre á los que no son mozos todavía."

Les institucions de caritat eren, en aquest sentit, un dolorós continuu de morts prematures, com prova que de 9.703 espòsits - o sia fills ~~mat~~ naturals - entrats entre 1836 i 1848 a l'hospital de la Santa Creu, es salvessin només 811, o sia el 8,35 per cent. Com ha afirmat amb el seu exhaustiu ~~sentit~~ ^{estudi} d'escriure, l'historiador Josep Fontana, "en aquella època la diferencia de fortuna entre el patrono y sus obreros no sólo se reflejaba en la posibilidad de obtener más goce de la vida, sino en la probabilidad de vivir el doble".

Tot i que és ben cert que hi havia llocs on es treballaven quinze i setze hores diàries, no ho és menys que en l'època a que ens referim a molts llocs s'havien pactat les 12 hores i es lluitava per aconseguir les onze. Concretament, a Sabadell els obrers i fabricants de la llana havien arribat a un pacte de treballar 12 hores, amb prohibició expressa d'agafar gent de fora mentre hi hagués gent en atur que fos de la fàbrica, i anomenament d'un comitè mixte de dos obrers - ~~anys~~ designats pels fabricants - i de dos patrons - designats pels obrers - conjuntament amb l'alcalde de la població.

Aquest exemple era una mostra dels convenis que s'intentaren en el bienni progressista 1854-56, quan el moviment obrer es manifesta ^{vegeu primera voluta} prou potent des dels seus tímids inicis dels anys quarantes.

Per la mateixa època, a les filatures i fàbriques de teixits de l'Osona es treballaven al voltant de 69 hores setmanals, dotze de dilluns a divendres i nou els dissabtes; i a les colònies del Ter sobre unes 13 hores diàries. La lluita per la reduïda de les hores de feina seria una reivindicació constant fins aconseguir la mítica jornada de vuit hores l'any 1919, quan Espanya ~~de~~ arribaria a ser el segon país del món en implantar aquesta jornada.

~~Continuament s'ha lluitat per aconseguir~~

Altra reivindicació lògica era la demanda per la seguretat en el lloc de treball, puix que al 1856 el 90 per cent dels obrers i obreres barcelonins treballaven de sis a vuit mesos a l'any. Segons l'estadística ja esmentada de Cerdà, el primig era de 269 dies treballats en un any. La resta, ~~en~~ fins arribar als 365, es dividien en 69 festius, 3 de malaltia - que per suposat no es cobrava -, 13 d'imprevistos i la resta se n'anava en oficis ordinàries. La feina era, doncs, inestable, fins el punt que passà molt temps que es cobrava per dia i no per setmana.

LES DONES I ELS NENS - ~~Ha~~ No cal dir que, com fins ara a molts llocs, les dones cobraven menys que els homes, tot i treballar les mateixes hores i patir les mateixes condicions. La manca d'organització expressa de les dones del moviment obrer - els primers molts una mica organitzats trigarien en arribar encara - i la pròpia mentalitat dels homes dificultava qualsevol reivindicació en aquest sentit. N'hi ha prou

14
en conèixer afirmacions de dirigents obrers, és a dir la gent més sensibilitzada en teoria del moviment obrer, respecte al tema, com una que figura en l'informe sobre la família al Congrés de 1867 de la Internacional a Lausanne (Suïssa): "Si la mujer del proletario pudiera llegar a ser diputado, de la Cámara, a la sopa del trabajador podría faltarle la sal". En aquells temps no hi havia ningú que gosés respondre "donos que se la posi l'obrer la sal a la sopa".

Val a dir que, en canvi, si havien intervingut treballadores en accions concretes, com per exemple, les obreres de la fàbrica Delprat, a Barcelona, en 1843, que fegaren en solidaritat amb una companya acomiadada per demanar augment de sou "con ciertas libertades", segons la premsa de l'època. Cal també dir, en justícia, que hi hagué dirigents del moviment obrer que trencaren llances per aconseguir un pagament igual, i en general iguals condicions de treball, per a dones que per a homes⁶:

Quant als nens i nenes, podien legalment treballar des dels vuit anys, tot i que la llei estipulava que només sis hores per a que poguessin instruir-se. Els adolescents, de 12 a 18 anys, "només" podien treballar 10 hores diàries segons la mateixa llei.

Quant als nens i nenes entraven a treballar en condicions igual de dures ben aviat, des dels 8 anys, que autoritzava la llei, per ajudar els seus pares. Durant el bienni progressista es preparà un projecte de llei, molt moderat, que establia que els nens i nenes de vuit anys només podrien treballar sis hores per a donar ocasió a que s'instruïssin - l'analfabetisme era brutal i pràcticament només el 15 per cent dels obrers havien rebut instrucció primària -, i quant als adolescents de 12 a 18 anys, establia el projecte de llei que "només ~~treballarien~~ podran treballar deu hores diàries", és a dir dues menys que els adults. Malgrat el to moderat, ^{el projecte} ~~la llei~~ rebé crítiques duríssimes de la patronal i no va ser aprovada. Espanya no tindria cap llei social, o sia sobre qüestions laborals, fins 1873, any de la Primera República. ■ La duresa de les condicions laborals per als aprenents trigaria en desaparèixer, puix que cobraven menys que els adults i eren "bàsics", als ulls dels fabricants, per a l'economia dels seus tallers i indústries.⁷

15
EL TESTIMONI DE LA CLASSE OBRERA - A poc a poc els mateixos obrers sentiren la necessitat de plasmar la injustícia de la seva situació. Nasqueren així les primeres publicacions escrites per ells mateixos. Primera de totes fou "El Eco de la Clase Obrera", ^{aparegué} ~~naix~~ ~~en~~ a Madrid el 5 d'agost de 1855 i dirigida per un obrer català exiliat del seu país, Ramon Simó, i va durar mig any

~~obrer de l'Estat Espanyol.~~

El 26 de juny de 1856, en un manifest dels filadors de Barcelona, les condicions precàries en que es treballava són explicades de forma ben palesa:

"No comparéis nuestro trabajo con el de la generalidad de los artesanos, porque ni es tan monótono, ni tan pesado, ni se verifica bajo unas condiciones tan poco higiénicas y tan repugnantes como el nuestro. El obrero artesano, en general, comparte su trabajo con el maestro; hay entre ellos relaciones de igualdad, algunas veces son amigos; su trabajo, tal vez de más difícil ejecución que el nuestro, tiene el aliciente de la variedad y el atractivo de la aprobación de los demás. Nuestro trabajo se verifica bajo opuestas condiciones. Metidos en grandes cuadras donde impera una severa disciplina, parecemos / un rebaño de esclavos sujetos a la vara del señor; colocados junto a las máquinas, somos servidores de éstas; desde las 5 de la mañana hasta las 7 y 1/2 de la tarde siempre hacemos lo mismo. Para nosotros, lejos de ser el fabricante nuestro igual, es el ojo vigilante y espía de nuestras acciones: nunca trabajamos bastante; siempre descontento de nosotros, no podemos menos de ver en él nuestro tirano."

Com hom pot veure, es refereixen a més de 14 ~~h~~ hores de feina, 14 hores i mitja per a ser exactes. Tanmateix, en aquesta època començaren a pactar-se en les indústries tèxtils les 12 hores de jornada ~~en~~ diària, i com ha quedat ja dit, el tèxtil era el ram principal del món obrer català.

1- LA CRISI ECONOMICA DELS ANYS SEIXANTES

"Barcelona, mira la industria algodonera desaparecer por instantes de su recinto; Reus no se halla en condiciones muy favorables; Mataró desierto sus telares á la mano; las poblaciones de menor escala son las que menos sufren tan terrible azote, por la razón que trabajando á más bajos precios son preferidos por los fabricantes que deseosos de hacer competencia buscan todas las economías posibles".

("El obrero", número 1, 4 setembre 1864)

42
2 - CARTA DELS TEIXIDORS DE SELLENT AL GOVERNADOR CIVIL:
"CREEMOS TENER DERECHO A VIVIR"

"Excmo. Sr.:

"Los infraescritos, en representación de los tejedores de volante de la villa de Sellent, a V.E. respetuosamente exponen: Que se ven en la necesidad de recurrir a la paternal superioridad de V.E. para que, por los medios que V.E. crea convenientes, se digna hacer más llevadera la miseria en que los recurrentes se encuentran en la actualidad sufriendo, por la escasez de su salario y por lo tanto insuficiente para la satisfacción de sus más perentorias necesidades. Señor Excmo, la clase que representamos no puede, no, subvenir las, con dolor de su corazón debe decirlo. Vese tiempo ha privada, puede sin embozo decirse, del sustento. Vese, por ^{más} desgracia y con sumo sentimiento suyo, sin poderse mantener, y, lo que es más, privada, sí, privada, por la insuficiencia de su jornal, de mantener a sus hijos, y se le parte el corazón cuando no puede acallar sus lamentos. Tal es, Señor Excmo., la situación, la fatal situación en que nos encontramos. Obligados a trabajar las piezas con el tiro de sesenta canas y darnos por ella 28 rs., habíamos sufrido en silencio y esperando días de mejor ventura, callábamos y soportábamos en silencio nuestra desgracia. Pero ahora que nuestros dueños han creído que estos 28 rs. eran demasiado para nosotros, los más padres de familia, vémonos obligados a protestar contra tamaña exigencia, porque creemos un deber de conciencia no permitir del todo el aniquilamiento de los pedazos de nuestro corazón.

(...) "Señor Excmo., aunque por desgracia poco instruidos, conocemos no podemos consentirlo. Señor Excmo., creemos tener derecho a vivir; recorremos, pues, a vuestra superioridad para que no permita dejarnos morir de hambre; estamos en la convicción de que trabajar es un deber; trabajar queremos pues; y si del trabajo hemos de vivir, nada más pedimos, señor Excmo., nada más que vivir trabajando.

(...) "Excmo. Sr.: como hemos dicho, se nos pagaban las piezas a 28 reales, tirando 60 canas sólo podíamos a la semana trabajar una. La tal cantidad era insuficiente para nuestras necesidades. Devorábamos ~~en~~ sin embargo en silencio y resignados la reducción de nuestro salario semanal. Lo repetimos: íbamos esperando días de mayor ventura, y confia-

44

dos trabajábamos contentos porque al menos sólo vivíamos muriendo. Hoy, sin embargo, ni esto podemos lograr. Nuestros dueños nos han intimado que debíamos trabajar las piezas por 24 reales, y aun no es bastante su exigencia, sino que de hilo grueso nos hacen trabajar con mediano. Quien tenga sentimientos, póngase la mano en el pecho, baje al fondo de sí mismo y díganos: ¿Con 20 rs. semanales puede, no diré un padre de familia, sino un trabajador soltero vivir? Quiérese, pues, que ni muriendo vivamos. Excmo. Sr., de la verdad de lo expuesto puede enterarse. Nada más podemos decir. Ya quede todos nos vemos aborrecidos, hemos tenido la feliz idea de recurrir a V.E. para que se digne, si no por nosotros, ser para nuestros hijos ~~un~~ a lo menos un protector y segundo padre.

"Sellent, 2 de enero de 1856. Siguen las firmas".

("El Tribuno", 7 gener 1856, número 31
Reproduïda en "Barcelona a mitjan segle XIX. El
moviment obrer durant el bienni progressista (1854-
1856)", de Josep Benet i Casimir Martí. Vol.II,
pag. 347 - Barcelona, 1976 - Ed.Curial.)

UNA ALTRA REBAIXA DE SOUS: VILASSAR DE DALT, 1869

"En San Ginés de Vilassar se paró la fábrica de tejidos mecánicos de don Antonio Feliu el día 19 de agosto del presente año por cuestión del precio de la mano de obra, pues este fabricante quería colocarla á un precio insostenible. Según nuestras últimas noticias hace pocas semanas que dicho fabricante intentó empezar otra vez el trabajo ocupando á obreros inexpertos y á niños y niñas de corta edad en la fabricación".

("La Federación", 11 novembre 1869)

(La rebaixa de sous durant aquell any fou cosa freqüent, i hi ha notícies de fets semblants a Olot i Rubí, per exemple).

DE LAS "COPLAS NOBAS PER LOS SEÑORS FABRICANTS"

Copla setena: "Teixidós mecánichs

vosaltres ja ó sabeu

vos han allargat als trosos,

y vos han abaixat el preu.

Aixó es una cosa clara,

com podeu pensar

tractant los fabricants

de no deixar menjar."

("Coplas nobas per los señors fabricants", reproduïdes
a "Anarquismo y sindicalismo en España. La Primera
Internacional (1864-1881)", de Josep Termes. Barcelona,
1972 - Ed. Ariel).

Pag. 473

3 - L'IMPOST DEL MES DE MARIA

"En una f brica que hay en las afueras de Manlleu, se sigue un sistema de explotación el mas vergonzoso.

"El encargado de dicha f brica, que es D. José Pericas, desp es de obligar   los trabajadores   que trabajen 13 horas y media al día, al llegar el sábado se retiene cierta cantidad de cada operario, á fin de pagar la cera que consumen unas palmatorias que lleva todos los años al Mes de María.

"Es de advertir que este buen católico cuando impuso esta contribución   los obreros , contest  de la manera siguiente   alguna objección que se le hizo: "El que no se conforme, que me lo diga a solas". Ante razones tan poderosas, los trabajadores no tuvieron ~~que~~ más que callar ... !Oh, miseria,   lo que obligas! Para que nuestros lectores se formen una ~~razana~~ idea verdadera de la estupidez y fanatismo del señor Pericas, debemos consignar que hasta ha prohibido   los trabajadores ~~que~~ de la f brica llevar pelo de barba."

("La Federación", 29 maig 1870)

4 - PROBLEMAS DE VIVENDA A LA CIUTAT EMMURALLADA

"Reducida ésta (BARCELONA) al estrecho círculo que le fijan sus murallas, convertidas en magníficas fábricas o reducidas habitaciones la mayor parte de las huertas que en otro tiempo contribuían a purificar el aire, ya por la ventilación que facilitaban, ya por el oxígeno que durante la influencia solar exhalaban los vegetales plantados en las mismas; levantadas hasta terceros y cuartos pisos aquellas modestas casas que anteano tenían más que uno o dos; divididos en las modernas en muchas habitaciones pequeñas aquellos locales que antes servían para una sola familia, y aumentados considerablemente los alquileres, porque han seguido el asombroso aumento del valor del terreno; para poderlos pagar los desgraciados jornaleros se ven obligados a apiñarse en habitaciones pequeñas y poco ventiladas, sufriendo los perjuicios consiguientes a la renovación incompleta y a la impureza del aire." (...). "El mes pasado los diarios políticos de esta capital hablaron de una casa situada en los arrabales de la puerta de San Antonio, la cual a pesar de tener una superficie bastante reducida, albergaba ~~entre~~ entre sus cinco pisos a ciento y quince habitantes, de los cuales la mayor parte eran trabajadores de ^{las} fábricas. Yo también podría hablar de un cuarto sito en una taberna de la calle de Ostalers (sic) y de otro de cierta casa de la plaza del Padró, en los cuales dormía tanta gente que no podía penetrarse en ellos ni transcurrirse por los mismos por el sinnúmero de catres que los ocupaban. En el primero se recogían casi todos los amoladores franceses y en el segundo varios jornaleros. Al entrar en ambos, en las primeras horas de la noche, aún en las de invierno, se sentía un calor sofocante, opresión al respirar y cierto tufillo tan desagradable como perjudicial. Muchos ejemplos semejantes hallaríamos seguramente en otros casos en esta ciudad".

(FONT y MOSELLA, Joaquín. "Consideraciones sobre los inconvenientes que irrojan a la salud de los jornaleros y a la pública de Barcelona las fábricas, en especial las de vapor". Barcelona, 1852. Pág. 10-11)

5 - EL COLERA EN LA VILA MARINERA DE VILANOVA I LA GELTRÚ

"Este año (1854) fué triste y ^{de} lúgubre memoria para Villanueva, como para las demás poblaciones de Cataluña. Habíase declarado en Barcelona el cólera morbo-asiático, ~~viene~~ viniendo fugitivos a esta villa varios moradores de aquella capital a principios de 8 agosto, difundiendo entre nosotros la alarma. Con esto y con la defunción de una jóven procedente de dicha ciudad, aumentó el pánico de tal manera que empezaron a adoptarse graves medidas de precaución para impedir hasta donde fuese posible la propagación de tan terrible enfermedad. Ya el día antes -7 de agosto - se había acordado establecer lazaretos en los cuarteles, trasladando al efecto las fuerzas de la guarnición al salón de bailes, destinándose diariamente dos jefes de familia, para impedir que entraran sin ser reconocidos los forasteros y vigilar cada una de las puertas que no se cerraron.(...)

"Al mismo tiempo se incomunicó a todas las personas en cuyas casas habían fallecido coléricos y aún llegó a recordar el ayudante militar de marina la antigua práctica ya mencionada (...) de tapiar las casas visitadas por el terrible contagio, todo lo cual unido a la precipitación con que se daba sepultura a los cadáveres indignó sobremedida al vecindario, cuyas quejas reprodujo enérgicamente el Diario de la villa (...)

"El total de defunciones ocurridas en Villanueva durante los meses de agosto y septiembre es de 319 en el primero y 283 en el segundo, ó sean de por junto 602 y en la Geltrú 136 en agosto y 87 en septiembre, ó sean de por junto 223, cuyas dos sumas unidas dan por todo el número de 825 víctimas."

(Cal tenir present que Vilanova i la Geltrú tenien aleshores 12.227 habitants)

(COROLEU, Josep - "Historia de Villanueva y Geltrú" - Vilanova i la Geltrú, 1979 -
Ed. El Cep i la nansa - (Pag. 279 i 282)

6 - DISCRIMINACIÓ SALARIAL DE LA DONA

"Desde algunos años á esta parte es el prurito de los fabricantes ocupar la mujer en los trabajos industriales, muy particularmente en la fabricación de tejidos, y este deseo sube de punto, porque á ella se la obliga á trabajar á más reducido precio que al hombre. No hemos encontrado ningún precepto en la ciencia económica que haga las distinciones que dejamos sentadas y si así no fuera, no titubearíamos en hacer manifiestos sus errores, una vez que las mismas necesidades corporales sentirá ésta que aquel, y aun podríamos añadir, que siendo la mujer de mas endeble naturaleza, tendrá necesidad de mejores alimentos y por consiguiente de mas crecido jornal siguiendo la proporción matemática de dicho cálculo."

(GUSART, Antonià "La muger y la industria", article aparegut a "El Obrero", número 50, 15 agost 1865)

7 - SAINETE CRISTOS DE UN APRESENT SABATER

"Cansó magre
 Tot plé de tristesa
 y ab la fam a raig
 presento una fila
 lo mateix que un gaig.
 Aixó és tan cert
 com evident;
 més val se granota
 que jo aprenent.
 Aixís ~~qua~~ com me llebo
 me fan seure aquí,
 treballa traydó
 tarda y dematí,
 més pobre de mi !
~~quant~~
 curt de esmorça,
 la cassuca am fibla
 com poden pensa.
 Allà a cuarts de una
 al darne dinà
 la mestresa am posa
 l'plat més pla que hi ha.
 Nos pot conta ,
 dicho no puch,
 que a més del plat pla
 quasi bé és tot such.
 Arribant al vespre
 si no he treballat
 quant me poso a taula
 trobo l'plat girat.
 Dienne així:
 "Vésten al llit
 que demà en llevante
 seràs aixarit"

(Reproduït a OLLÉ ROMEU, J.M.
 "El moviment obrer a Catalunya.
 1840/43". Barcelona, 1973 - Ed.
 Nova Terra. - (Pag. 32)

CRONOLOGIA 1840-68

Esdeveniments socials

Fets polítics, econòmics, culturals

Efemerides mundials

1840

Maig: Es funda la primera societat obrera: la Societat de Teixidors o Associació Mútua de la Indústria Cotonera.

Primera ~~ma~~ cooperativa de consum a Barcelona: La Cooperació.

Apareixen arreu de Catalunya associacions obreres seguint l'exemple de la Societat de Teixidors.

Puja al poder el general Espartero. Governen els progressistes.

Juliol: primera manifestació de masses a Barcelona. 80000 persones reben Espartero.

Juliol: Finalitza la I Guerra Carlina als set anys d'haver esclatat.

Proudhon treu "Què és la propietat?", i Louis Blanc "Organització del treball"

1841

Gener: Primera prohibició de la Societat de Teixidors.

Octubre: Intent d'enderrocar la Ciutadella. Tensions entre Barcelona i el govern progressista.

Fundació del Sindicat de Miners a Anglaterra

1842

Juny: Primera cooperativa de producció, creada per la Societat de Teixidors amb el nom de Companyia Fabril de Teixidors a Sant Martí de Provençals.

Gas en la il.luminació pública.

Girona, una de les primeres ciutats il.luminades per aquest sistema.

Cabet publica el "Viaatge a Icaria."

Novembre-desembre: Aixecament de Barcelona contra Espartero. Bombardeig de la ciutat. Repressió brutal: 15 afusellats.

Abdó Terradas publica el primer periòdic republicà, "El Republicano".

1843

S'organitzen els seguidors del socialisme utòpic que impulsa Cabet.

Crisi econòmica: els preus assoleixen l'índex més baix de tot el segle.

Novembre: la Societat de Teixidors és dissolta.

Juliol: Espartero abandona la Regència.

Agost: Comença la sublevació de les juntes provincials catalanes. A Figueres, Abdó Terrades proclama la República. La sublevació serà aixafada entre novembre - nou bombardeig de Barcelona - i gener de 1844.

1844

Març-abril: és creada la Guàrdia Civil.

Maig: Pugen al poder els moderats.

El dret electoral queda restringit als majors contribuents (1,02% de la població)

Es creen les províncies

Fundació a Barcelona de la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat i del Bano de Barcelona.

Revolta dels teixidors a Silèsia.

Fundació de la cèlebre cooperativa de Rochdale, Anglaterra.

Morse inventa el telègraf.

1845

Traducció al castellà del "Viatge a Icaria".

Maig: és aprovada la Constitució moderada, que nega la sobirania i el poder constituent del poble.

1846

Comença a Catalunya una nova guerra de dos anys, la dita Segona Guerra Carlina o guerra dels matiners

1847

Nova crisi econòmica.

Surt "La Fraternidad", ^{periòdic} de Monturiol, Terrada, a Sanys i Capellera.

1848

~~Primer~~ Ferrocarril Barcelona-Mataró, primer que funciona a Espanya

Es inaugurat el Liceu.

Es realitzen les principals carnetes de Catalunya.

Clavé crea el cor "L'Aurora".

Juliol: Els patrons creen l'Institut Industrial de Catalunya.

Febrer: revolució a França contra la monarquia. Proclamació de la Segona República. Intentos revolucionaris a altres països, entre ells Espanya, que són ràpidament reprimides.

Viatge dels icarians a America.

Publicació del "Manifest Comunista" de Marx i Engels.

18491850

S'enfonsa l'Associació Protectora del Treball Nacional i de la Classe Treballadora, intent de conciliar els interessos patronals i obrers creada cap al 1847.

1851

Memorial rabassaire que protesta contra la duració de 60 anys que té fixada en el Projecte de Codi Civil. Es demanada la perpetuïtat del contracte o una durada de 150 a 200 anys.

Concordat entre el Vaticà i l'Estat Espanyol.

Desembre: Cop d'Estat que retorna la monarquia en França.

Maig: Creació de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, defensor dels propietaris de la terra.

1852

El pare Francesc Palau funda a Barcelona l'Escola de la Virtut. Primers intents d'influència religiosa en mitjans obrers. Serà dissolta per la capitulació general el 1854.

1853

Març: es crea la primera policia secreta.

Emigrants alemanys funden als Estats Units la Lliga Proletària.

1854

Març: primera vaga general a Barcelona motivada per un conflicte laboral a La España Industrial.

Juliol: Incendi de fàbriques per acabar amb les selfactines.

Juliol: Pugen al poder els progressistes.

Colera a Barcelona i altres poblacions catalanes.

S'aprova enderrocar les muralles de Barcelona. Hi ha 7.000 parats a la ciutat.

Pi i Margall publica "Reacción y revolución".

1855

Gener: es crea la Junta Central de Directores de la Classe Obrera, regida pels obrers del ram tèxtil i que agrupa representants de totes les societats obreres.

Juny: Execució del líder obrer Josep Barceló.

Es signen contractes col·lectius.

Juliol: Segona gran vaga general en defensa del dret d'associació.

Nova llei desamortitzadora per als béns de l'Església. Serà suspesa en caure del poder els progressistes.

Neix La Maquinista Terrestre y Marítima, intent d'arribar a disposar de metal·lúrgia pròpia.

Es construeix el canal de l'Urgell.

Apareixen els bancs nous.

Agost: el català Ramon Simó funda el primer periòdic obrer a Madrid: "El Eco de la Clase Obrera".

Es recullen 33.000 signatures per a demanar el dret d'associació.

1856

Projecte de llei que volia establir que els nens poguessin treballar només sis hores per a poder-se instruir, i els adolescents de 12 a 18 anys "només deu hores". No prosperà per l'oposició patronal.

Juliol: les societats obreres tornen a la clandestinitat.

Agost: Prohibició de candidatures obreres a les eleccions municipals.

Juliol: Cop d'Estat que torna al poder als moderats. Forta repressió a Barcelona 466 morts. (d'ells 403 obrers).

1857

Decret abolint tota mena de societats obreres, adhuc els Monts de Pietat.

Es crea l'Escola Industrial de Barcelona, única escola d'enginyers fins 1897 en tota Espanya.

1858

Vaga a La España Industrial, seguida de repressió.

Juny: Govern de la Unió Liberal que durarà fins 1863.

Octubre: es desamortitzen els bens comunals, amb la qual cosa els ajuntaments s'empo-breixen.

1859

Primers Jocs Florals de Barcelona.

Ferrocarrils Barcelona-Grampellers i Barcelona-Martorell.

Octubre: comença la guerra d'Àfrica. Expedició de voluntaris catalans.

1860

1861

Es crea l'Ateneu Català de la Classe Obrera, a Barcelona.

Emancipació dels serfs a Rússia.

Els patriotes italians aconseguixen es crei

el regne d'Itàlia.

Abril, : comença la guerra de Secessió dels Estats Units, que repercutirà sobre el cotè que arribava d'aquell país a Catalunya.

1862

Febrer: es crea l'Ateneu Català de la Classe Obrera.

15.000 obrers demanen llibertat d'associació a les Corts.

Primera novel·la en català des de 1490: "L'orfena de Menargues", d'Antoni de Bofarull.

1863

Can el govern d'Unió Liberal Gener: abolició de l'esclavitud als Estats Units.

Abril: Neix l'Associació General dels Treballadors Alemany, presidida per Lasalle.

1864

Activitat obrera tolerada: apareix "El Obrero" i "La Asociación".

Fundació de la cooperativa de producció L'Obrera Mataronina per filar i teixir cotó.

Abril: França reconeix el dret de vaga.

Setembre: Es forma a Londres l'Associació Internacional de Treballadors (AIT) amb les tendències marxista i anarquista.

1865

Desembre: Congrés obrer a Barcelona organitzat per "El Obrero"; assisteixen 40 societats.

Abril: acaba la guerra de Secessió als EE.UU.

1866

Es funda la cooperativa "L'Antiga del Camp de l'Arpa", la més antiga avui dia existent a Barcelona.

Les societats obreres tornen a la clandestinitat.

Gener: Fracasa un intent de cop d'estat del general Prim.

Març: Crac de la Borsa de Barcelona.

Juliol: Els moderats governen sense Corts, com en una dictadura.

Juny: guerra austro-prussiana.

Setembre: Primer Congrés de l'AIT a Ginebra.

El llibre Exporta el teatre
Riera

1867

Ildefons Cerdà publica la seva "Monografia estadística de la classe obrera de Barcelona en 1856"

Apareix el primer volum d'"El Capital", de Marx.

Setembre: segon congrés de l'AIT a Lausana.

1868

Abril: mor Narváez. Es substituït per González Brabo, el qual persisteix en la dictadura.

Juny: llei de colònies fabrils.

Setembre: Revolució promoguda per membres de la Unió Liberal, demòcrates i progressistes.

S'estableix el sufragi universal, la llibertat de cultes i el dret d'associació obrera.

Setembre: III congrés de l'AIT a Brussel·les.

Per primera volta assisteix un delegat espanyol, el català Marsal Anglona.

(La cronologia arriba ~~ant~~ a setembre de 1868.)

Herold, Bruno

Herold, Bruno

(1840-68)

2 - LA LLUITA PEL DRET D'ASSOCIACIO

LA PRIMERA SOCIETAT OBRERA - El deu de maig de 1840 era fundada l'Associació de Teixidors de Barcelona, que ben aviat tindria de tres a quatre mil associats, d'un cens laboral de 26.540 treballadors. De fet, des del 1835 sembla que havia hagut intents de crear societats obreres destinades, al menys externament, al socors mutu, tot i que internament tinguessin a més altres fins més combatius, com ha deixat descrit un peoner del moviment obrer, com fou a la seva manera el reformista Roca Galés:

"En el año 1840 se instaló en esta ciudad (BARCELONA) la primera asociación de tejedores. Su principal objeto fue resistir la continuada baja de la mano de obra, que en aquel entonces estaba simbolizada por los fabricantes que más se distinguían por su entusiasmo y energía en defender al partido moderado (...) Se comprende bien la constancia de estos fabricantes en esquilmar nuestro trabajo y sostener los principios de la bourgeoisie^x, puesto que bajo este sistema la nación vecina (FRANÇA) había puesto a la clase media en el derecho de poder monopolizarlo todo, explotando sin compasión al pobre proletario." (Aquests records de Roca foren exposats en una carta reivindicativa enviada al president del Consell de Ministres en setembre de 1869.

La pujada al poder del general Baldomero Espartero, en gener de 1840, va suposar als seus inicis una lliberalització política que donà pas al permís de poder associar-se lliurement els obrers en la ja esmentada Associació de ~~Teixidors~~ Teixidors de Barcelona. Aquesta primera associació, com les altres que ben aviat es crearen arreu de Catalunya, era relacionada de fet amb els primers republicans, segons el parer dels historiadors Miquel Izard i Josep Fontana, i no tenia el caire apolític que d'altres historiadors han volgut mostrar.¹

L'Associació de Teixidors de Barcelona es dedicà a ajudar els seus associats quan eren en vaga per mitjà dels diners que aplegava de les quotes que aquells hi pagaven. De l'èxit que ben aviat assolí, dóna idea que en 1842, als dos anys de la seva fundació, sumés, juntament amb les associacions de fora, més de 57.000 associats. Les relacions amb les autoritats no foren sempre idíl·liques, i en gener de 1841 era suspesa per primera vegada, la primera de les tres vegades

que seria suspesa pel govern ^{progre}~~liberal~~. També l'any 1841 es creà la primera federació de societats obreres a Espanya, i un any abans havia aparegut la primera cooperativa de consum. Les societats obreres, a més de l'ajut mutual i de la resistència a que els patrons rebaixessin els salaris a base de pagar menys per la mateixa feina o d'allargar la peça de roba i mantenir igual pagament, intentaren, a través dels seus caps - entre els qui destacaren Josep Sugranyes, Josep Sort, Joan Munt, Vicenç Martínez... - vencer la desconfiança de molts treballadors envers les màquines, que ~~trava~~ suprimien llocs de treball. També manifestaren una certa inclinació proteccionista^x de defensa dels productes espanyols i en un reglament arribaren a prohibir l'ús de roba estrangera als seus associats.

Els patrons catalans no veien amb bons ulls la creació de ~~l'Associació~~ l'Associació de Teixidors de Barcelona - que com a mutua fou més coneguda com Societat de Protecció Mutua de Teixidors del Cotó de Barcelona, com si fos una altra associació, però en realitat eren com dos cares de la mateixa moneda -, i aconseguí la primera prohibició pel gener de 1841 abans referida. Quatre mesos més tard era de nou autoritzada i pel desembre de nou dissolta. Pel gener ^{de 1842}, la força de l'Associació, cada cop amb més ~~membres~~ membres, forçava novament l'autorització.

al desembre d'aquell any, després de la revolta barcelonina contra Espartero i el subsegüent bombardeig, de nou era prohibida l'Associació, però continuà funcionant; entre altres coses perquè ~~un~~ uns mesos abans, pel maig de 1842, havia creat una cooperativa de producció, la Companyia ~~l'Associació~~ Fabril de Teixidors de Cotó, a Sant Martí de Provençals, amb 200 obrers, que sobreviuria fins 1848. (Altres historiadors diuen que fins 1844).

~~l'Associació~~ L'Associació de Teixidors de Barcelona i les altres que havien anat apareixent a Catalunya reberen, tanmateix, un cop mortal, pel novembre de 1843, quan definitivament fou enterrada l'etapa de govern ~~liberal~~ progressista i passaren a manar els moderats.

ANYS DE RESISTENCIA - Els patrons, que ja abans de la prohibició, preferien els obrers no associats, actuaren de manera més dura un cop l'Associació de Teixidors va quedar dissolta, de manera definitiva.

Una de les comarques on més forta havia estat la repressió contra els obrers associats ja en ple període de govern progressista fou el Maresme. En el seu exhaustiu estudi sobre el tema, Ollé Romeu ha deixat sentat que per l'agost de 1841 a Vilassar de Dalt sobre 300 socis 250 no tenien feina. "La societat ~~ha~~ acabava d'extingir-se per haver-se exhaurit els fons. Llevat de vuitanta pares de família, les dones i els nens, la resta dels treballadors havien abandonat la població amb un duro cada un".

Mesos després, pel maig de 1842, a Mataró els socis deixaven l'Associació davant la crisi de manca de feina i la pressió dels propietaris, que els hi feien deixar-la si volien algun treball. ⁽¹⁴⁾ Restaren finalment de 28 a 30 socis.

No gens d'estrany havia d'ésser doncs, que en els anys posteriors, prohibides les associacions, a les comarques i a la mateixa Barcelona la pressió contra els que manteníen clandesinament de fet algun vincle associatiu fos encara molt més forta.

~~Alguns empresaris mantingueren, al llarg dels anys, una fòbia especial contra l'Associació i qualsevolga reproducció de la mateixa, com va ser el cas dels Guell, que al ^{febrer de} 1843 ja havien acomiadat ⁴⁰ obrers per haver desaparegut una peça del teler de l'únic ~~obra~~ obrer que no era membre de l'Associació, i un quart de segle després rebaixava salaris a obreres que s'associaven, ja autoritzades les societats obreres, tot i que la rebaixa fou "només" d'una sisena part del que guanyaven, i no d'un terç com en principi havia anunciat quan encara no eren associades. Es barrejava, en aquest cas com en d'altres, l'inquina contra les societats obreres amb la temença de la seva força.~~

Benet i Martí han escrit: "L'amplitud i simultaneïtat del moviment, i la disciplina perfecta amb que fou seguit pels treballadors, palesaren el grau extraordinari d'organització que, en aquella època, havien aconseguit ja les associacions obreres al Principat".

El primer dia, malgrat el to pacífic del moviment, hagueren dos incidents greus: l'assassinat de Sol i Padris, dirigent de la fabrica Güell i Ramis de Sants, coneguda com el Vapor Vell, i ferides a la família del fabricant Ramon Godó a Igualada. En el curs de la vaga, que durà deu dies, una bandera vermella amb la inscripció "Viva Espartero. Asociación o muerte. Pan y trabajo" es passejà per la ciutat i fou clavada ~~en un lloc~~ a la plaça del Pedró, un dels centres neuràlgics de la ciutat vella. La bandera va ser retirada per les autoritats, però davant les tensions la retornà un regidor municipal que esdevindria cèlebre urbanista, Ildefons Cerdà.

La vaga acabà el dia 11, amb resultats no massa alentadors per als obrers, a diferència de la vaga anterior, sobretot per la repressió ~~for~~ exercida pel capità general Zapatero,⁴ que encara havia de protagonitzar fets més tristos per a la ciutat l'any següent. Al voltant de setanta obrers foren deportats, entre ells dirigents democràtics com el republicà Abdó Terradas, que moriria a l'exili designat per Zapatero, la vila de Medina-Sidònia. A més, molts convenis col·lectius signats deixaren de ser complets pels fabricants, sense que els obrers gosessin protestar davant la repressió existent.

No minvà als mesos següents l'actitut del capità general. Al desembre un conflicte per l'acomiadament d'un obrer a la fabrica Rosés del Raval barceloní - el Districte Vè actual - desembocà en una vaga de solidaritat dels altres treballadors, recolçada per la societat corresponent, i ^{en} la reacció del patró que va recórrer als esquirols.^x La indignació obrera portà a una manifestació contra la fabrica, i s'intercanviaren rocs i altres objectes en un enfrontament que tallà la força pública. El capità general ~~ad~~ decidí castigar l'incident i deu dies després, el 7 de gener de 1856, tenia lloc consell de guerra contra vuit acusats d'haver participat en l'agressió contra el patró i els esquirols. Les condemes foren dures, com ho ~~prova~~ ^{demostra} que el president de la societat de teixidors mecànics, Pau Oliva, que havia intervingut en defensa de l'acomiadat

fos castigat a deu anys. La prova de que el capità general estava decidit a aplicar la mà dura la dona el fet que al primer semestre de 1856, darreba etapa del govern progressista, es celebressin nou actuacions judicials contra la ~~xxx~~ classe obrera, d'elles vuit consells de guerra sumaríssims, a més del ja esmentat de la fàbrica Rosés. Zapatero no es limitava només a reprimir els dirigents obrers, sinó també els membres més avançats del partit demòcrata, com ara Narcís Monturiol, el famós inventor del submarí.⁵

Sobre la classe obrera queia no només la repressió per la seva defensa del dret d'associació, sinó el retall de llocs de treball per la mecanització que impulsaven les selfactines - dues fàbriques havien estat incendiades pel juliol de 1854, als inicis del bienni progressista - i l'epidèmia de olera que ~~hix~~ havia castigat sobretot les llars obreres l'agost del mateix any.

Quan pel juliol de 1856 l'experiència progressista va ser liquidada per un altre "pronunciamiento"¹ militar, la repressió s'endurí encara més i per a que no restés cap forat susceptible d'esdevenir focus d'associació obrera, fins i tot els monts de pietat resultaren prohibits.

MILERS DE SIGNATURES - Al llarg dels dos anys del bienni progressista, els dirigents obrers havien intentat la legalització de les seves societats obreres, no només mitjançant la lluita directa, sinó a través de les Corts. La campanya tingué lloc a la tardor de 1855 i s'arribaren a recollir unes 33.000 signatures, d'elles dos terços de Catalunya, que com ha quedat dit era ja la principal concentració industrial, i per tant obrera, de l'Estat Espanyol. És interessant senyalar que entre les signatures hi havia ja les de d'algunes, poques, treballadores.⁶

Com havia succeït al 1843, que es clausurà l'experiència progressista al Govern, al 1856 també les societats obreres, totalment prohibides, es mantingueren parcialment actives en la clandestinitat obligada. Passà que de nou les autoritats es llençaren a redactar bans contra les societats obreres tot recordant la prohibició, i l'any 1862 es presentava a les Corts un nou document amb signatures d'obers - prop de 15.000 - que tornaven a demanar ~~les~~

la llibertat d'associació, que no s'aconseguiria fins l'any 1869. La demanda, que fou esperonada des de Barcelona, explicitava que el dret d'associació era "per combatre el capital pacíficament".

La demanda obrera no rebé realment resposta fins el període 1864-66, que es produí un cert desgel que va permetre surar de nou les societats de resistència, tot i que de forma tolerada. Va ser igualment al 1864 que aparegué el periódic "El Obrero", que dirigia Antoni Gusart, al voltant del qual es convocà i ~~elles~~ celebrà un congrés obrer ^{pel Nadal de} l'any 1865. Hi assistiren unes 40 societats, on predominaven tendències republicanes federalistes individualistes^x, entre aquells obrers més polititzats. Les reivindicacions bàsiques d'aquest petit congrés foren: sou adequat a les necessitats, jornada de deu hores, que el lloc de treball fos segur, i naturalment el dret d'associació.

Aquests dos anys de liberalització, que permeteren sortir de nou a la llum pública les associacions obreres i que nasquessin periódics com l'esmentat "El Obrero" i "La Asociación", que dirigia el cooperativista Roca i Galés, acabaren en intentar el general Prim donar un cop d'estat que no li resultà, i que era ja preludi de la futura Revolució de 1868

D'aquesta mateixa època és l'Ateneu Català de la Classe Obrera, creat ^{pel febrer de} l'any 1862, i que fins la Revolució del 68 fou un feu dels liberals progressistes, per a estar dominat, durant el següent període, 1868-74, pels internacionals. Del ~~tarannà~~ ^{reformista} dels primers temps de l'ateneu dona idea el pròleg del seu "Calendario Popular" de 1864, en dir que "no hay miedo que atice la discordia entre las clases de la sociedad que deben ser perennemente hermanas, ... que invite a reformar abusos con ~~laxas~~ el puñal y la tea, ni que derrame en sus corazones (~~destruyendolos~~ dels obrers-alumnes, és clar) desoladoras doctrinas... ni que haga suspirar por la anarquía". L'Ateneu basava la seva tasca fonamentalment en donar classes als treballadors que no tenien instrucció. L'any 1873, amb els internacionalistes a la junta directiva, ~~donc~~ arribaria a donar classes a un total de 300 a 500 alumnes.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

POLITICA I MOVIMENT OBRER - Un tema força delicat respecte a tot aquest període és ^{el de} les relacions entre la política i el moviment obrer, sovint fàcilment bandejat a base de dir que "els obrers es desenganyaren de la política i es feren anarquistes". Alguns estudis bàsics al respecte (Ollé, Benet-Martí, Izard, Termes...) han ajudat a situar força la qüestió.

A l'inici del període 1840-68, els partits que tallaven el bacallà eren el moderat i el progressista. Els moderats representaven els interessos més conservadors del país, i els progressistes havien sabut interessar intel·lectuals i classes mitges - les incipients classes mitges de mitjan segle passat - en el seu projecte. Els moderats governaren tota la dècada anomenada "omino-sa" (1844-54) i curts períodes posteriors: 1856-58 i 1863-65 ^{i 1866-68}. Els progressistes estigueren només al front del Govern en els períodes 1840-43 i 1854-56, fins tornar amb la revolució del 1868. La resta dels anys estigué al poder una mena de partit centrista - que diríem ara - anomenat Unió Lliberal, al front del qual era el general O'Donnell, i que manà l'any 1856, i els períodes 1858-63 i ~~1863-65~~ 1865-66.

La poca confiança que des de bon començament tingué en la classe obrera com element actiu que participés d'alguna manera al poder el partit progressista, suposà enfrontaments i repressions difícils d'oblidar. Si és ben cert que hi havia ^{molts} obrers entre els qui reberen a Barcelona el general Espartero com un heroi al 1840, com a cap del moviment progressista, no és menys cert que aquest entusiasme es refredà quan Espartero va fer bombardejar Barcelona el 3 de desembre de 1842, després de vint dies de revolta ciutadana motivada de fet per la dolenta situació econòmica, i posada de relleu en un incident entre obrers i buròcrates instal·lats al Portal de l'Àngel.

El bombardeig d'Espartero, per a sotmetre una ciutat que era en mans d'una Junta Revolucionària i de la milícia nacional va crear un fort ressentiment en la població. La repressió que seguí fou prou forta per a oblidar-la: a les 462 cases afectades per les bombes es sumaren 15 afusellaments, una forta multa de 12 milions i l'obligació de reconstruir una part de la Ciutadella

eufòricament enderrocada per la Milícia Nacional el passat octubre de 1841, quan encara es creia en els canvis que havien de dur els progressistes.⁷ Un any més tard la ciutat tornaria a ser bombardejada quan intentà resistir, a base de moviment popular conegut com a jamancia^x, a la dissolució de les juntes provincials que volien descentralitzar realment el poder del país.

A poc a poc els dirigents de les societats obreres es sentiren molt més identificats amb polítics que es definien com a ~~moderats~~^{democràtics} i republicans, com ara un Abdó Terrades, que al'agost de 1843 proclamava per primera volta al segle la República a Figueres. La repressió soferta per Barcelona i les dificultats de tot tipus que anaven trobant les societats obreres, com ja ha quedat senyalat, allunyaren els dirigents del moviment obrer dels progressistes. Altre tant succeiria en el govern del bienni progressista de 1854-56, on novament les societats obreres no aconseguirien llur definitiva autorització i es mantindria la malfiança progressista envers els "homes de la brusa", com eren anomenats en l'argot polític els obrers, en prohibir-se la inclusió d'obrers en candidatures a les eleccions municipals, pel⁸

En aquest cas, a més es feia marxa enrera respecte als primers temps del bienni

Tanmateix, ~~algunes millores~~ alguns drets s'obtingueren en aquest temps, com el de poder presentar-se els obrers com a candidats a regidors als ajuntaments, i així va ser com en novembre de 1854ⁿ entraven per primera volta tres a l'Ajuntament de Barcelona. És clar que aquest avenç seria prohibit tot just tornessin al poder les forces conservadores, l'estiu de 1856, quan amb la Unió Lliberal, o sia la dreta disfressada de centre⁸.

En general, a Espanya només votaven les classes ~~superiors~~ benestants, puix que per a poder exercir aquest dret ~~calia pagar~~ calia estar entre els qui pagaven de 200 a 400 rals de contribució directa, quantitat que al 1865 es rebaixaria només a 200. En resum, al 1858 votaven 157.931 persones d'un cens de quinze milions,9 sia l'u per cent; i al 1865, 418.271 d'un cens de 16 milions, gairebé un tres per cent.

El desenois respecte als progressistes que lògicament experimentaren els obrers els dugué a allunyar-se'n i, en canvi, a mantenir contactes i esperances amb els demòcrates republicans.

Un altre corrent que tingué atractiu entre alguns intel·lectuals i obrers il·lustrats fou, als anys quarantes, la del socialisme utòpic. Des que "El Vapor", diari progressista barceloní, havia publicat, pel novembre de 1835, els primers articles sobre el tema, signats significativament per "Proletari" fins 1854, que Ildefons Cerdà donava a conèixer el seu pla d'urbanisme per a l'Eixample de Barcelona tot posant el nom d'Icaria al sector de Sant Martí de Provençals avui conegut com Poble Nou, hi hagué tot un temps arrauxat sobre el tema.

L'edició en castellà dels llibres de Fourier ~~en~~ i després (Abdó Terradas i Sunyer i Capdevila) de Cabet ("Voyage en Icarie") animaren Narcís Monturiol a treure ~~la~~ un ~~dia~~ periòdic divulgador d'aquestes doctrines amb el nom de "La fraternidad" en 1847. Pel febrer de 1848 marxaren ~~uns~~ icarians o cabetians cap a Amèrica per a formar una comunitat utòpica. Era el mateix mes de la revolució francesa ~~de~~ contra la monarquia de la casa d'Orleans, i un comentari de "La Fraternidad" favorable al moviment motivà que les autoritats tanquessin el ~~dia~~ periòdic de Monturiol i els seus amics.

Malgrat el fracàs del viatge a Amèrica, la influència de les doctrines utòpiques es mantindria força anys en els ambients republicans, i per tant també ^{en} alguns dirigents obrers que hi participaven.

CATALANISME I MOVIMENT OBRER - Altres aspecte general que convé analitzar, per la quantitat de tópics que li han caigut a sobre, és de la qüestió catalana i el moviment obrer. D'entrada cal tenir present que el segle XIX va suposar, al mateix temps, "el moment ideològicament més favorable a la castellanització i, alhora, el moment en que esclata el ~~conflicte~~ conflicte lingüístic del qual arrencarà la dinàmica normalitzadora contemporània", segons Francesc Vallverdú.

Vicens Vives ha senyalat que la fundació de la guàrdia civil l'any 1844 i la implantació de la Llei Moyano de la Instrucció

Pública, que imposava l'ensenyament només en castellà, foren dos elements claus en la castellanització de Catalunya: "La societat catalana - ha escrit Vicens Vives - s'anà acostumant al fet que l'ensenyament dels seus fills es fes exclusivament en castellà".

Com a reacció per un costat, i com a mostra de la revifalla de Catalunya com a comunitat per un altre, es coneixava més que mai la poesia ~~en~~ català i així surgien els Jocs Florals en 1859 i Josep Anselm Clavé incloïa als seus cors composicions catalanes. L'any 1862 Antoni de Bofarull publicava "L'orfeneta de Menargues", primera novel·la catalana ~~des~~ des de 1490 ("Tirant lo blanc"), o sia des de feia 372 anys!

Els treballadors, mentrestant, i tot i que en la seva propaganda escrita empraren bàsicament el castellà per mimetisme lògic de la societat que els envoltava, parlaven en els seus mitins bàsicament en ~~castellà~~ ^{català} que era l'idioma usual i popular. ~~MMMM~~ Fins i tot als consells de guerra del general Zapatero, en 1856, hom senyala que els obrers s'expressaven en català, ~~amb~~ llevat d'algun dirigent. El teatre, principal diversió dels treballadors a l'època, es representava en bona part en català, la qual cosa motivà una prohibició absurda a les acaballes del regnat d'Isabel II. La importància del català com a llengua popular era igualment motiu de preocupacions dels capellans, que editaven en aqueix idioma llibres de lectura ~~piadosa~~ ^{piadosa} ⁹.

L'any 1869, amb la lliberalització que portà la Revolució del 68, neixia el primer diari en català, "El Poble Català", de la mà de Valentí Almirall, i s'enfortia el moviment catalanista ~~ix~~ al voltant del grup "La Jove Catalunya", que agrupava també l'Almirall, i Angel Guimerà, Aulèstia, Alcegaert... , i que treuria publicacions com "La Gramalla" i "La Renaixensa".

LA "REVOLUCIO" DE 1868 - La "revolució" de 1868, amb cometes segons alguns historiadors, tingué, als ulls de Josep Fontana, motius clarament econòmics, degut a la forta crisi derivada de l'ensulsiada dels valors ferroviaris a la Borsa. Alta càrrega

31

de les companyies formaven part de la conspiració, com ara el general Serrano, i donaren el cop d'estat per a veure de superar la primera crisi estructural que se li presentava al capitalisme espanyol.

Tanmateix, la revolució - amb o sense cometes - fou rebuda amb gran entusiasme popular. Entre les seves conseqüències més destacades ressaltaren la implantació per primera volta del sufragi universal, de la llibertat de cultes i del dret d'associació pels obrers. El nom d'Isabel II fou foragitat ~~de~~ de les plaques de carrers i substituït per noms republicans i constitucionals en els anys que seguiren.

A Catalunya suposà un fort desenvolupament del sentiment republicà federal, com ho prova que a les primeres eleccions guanyessin 28 de 37 llocs; és clar que a nivell espanyol el percentatge era clarament diferent: 57 de 304 ~~llocs~~ diputats. A més, a Barcelona fou enderrocada la Ciutadella per ordre del general Prim, un dels triomfadors de la revolució, i la Junta de Barcelona - s'havien establert juntes revolucionàries a diverses ciutats - acordà suprimir les quintes que feien anar a les guerres: aquells nois que no tenien diners per a lliurar-se'n, i també els impostos de consums, dues reivindicacions força sentides. Totes aquestes conquestes, tanmateix, tindrien diferents evolucions, en el sentit de que algunes serien anulades ben aviat.

A més, i com ha deixat escrit Vicens Vives, ~~des~~ "des de 1868, existien a Espanya dues capitalitats: Madrid, centre del moviment liberal centralista, abocada al reaccionarisme borbònic, i Barcelona, ~~amb~~ centre del moviment democràtic federalista, abocada al futurisme de les internacionals obreres".

9. - BAN PER A PROTEGIR ESQUIROLS I PROHIBIR LA LECTURA

"Habiendo llegado a mi noticia de que en algunas fábricas de esta capital han sido denostados e insultados por sus trabajadores, los operarios que por carecer de jornal fueron destinados a ellas, a título de que éstos no pertenecían a la disuelta Sociedad de Tejedores, y resuelto como estoy a no permitir unos excesos que atacan directamente el libre ejercicio de la industria, vengo en ordenar lo siguiente:

- 1º Todo el que directa o indirectamente insultare a los operarios que sean destinados a las fábricas de esta capital, será castigado con todo el rigor de la ley, según la gravedad del caso.
- 2º Los dueños de las fábricas, los comisionados, suplentes, cabos de docena y demás ~~trabajadores~~ capataces o jefes que haya o pueda haber, son estrechamente responsables de toda tropelia o exceso que en su establecimiento se cometa, y los primeros tienen la obligación de avisarme rápidamente de cuanto adviertan, con nota nominal de los promovedores.
- 3º Siendo las fábricas un sitio exclusivamente destinado al trabajo, queda prohibida desde hoy en ellas la lectura de periódicos y demás papeles públicos.
- 4º El Director de la Junta de Fábricas, don Nicolás Tous, cuidará con escurpulosidad de que no tenga ingreso en ellas ningún operario, ~~xx~~ sin que antes le presente la correspondiente peleta de salida del propietario a quien deje de servir.
- 5º Los dueños de las fábricas no podrán rebajar el precio actual de los jornales, dar mayor extensión a las piezas de las que que en el día tienen, ni alterar en nada el orden interior del ~~nada~~ establecimiento. Toda contravención a lo dispuesto será castigada con el rigor que merezca su importancia.

Barcelona, 3 de octubre de 1844 - Francisco Fulgoso"

(Ban de governador civil de Barcelona esmentat per NÚÑEZ DE ARENAS, M. - TUÑÓN DE LARA; M.

"HISTORIA del movimiento obrero español" - Barcelona, Ed. Nova Terra, 1970 - Pag. 69)

LA VAGA DE PAPERETES DE SABADELL

"En març de 1846 es va produir, potser, la primera vaga de Sabadell, que fou dita de les paperetes, per raó del manament del governador que la va provocar. Segons aquesta disposició, calia que els obrers s'empadronessin com a tals. Per a obtenir treball havien de presentar la papereta d'empadronament amb el certificat de l'amo o encarregat de la fàbrica on haguessin treballat abans. Però pensant que d'aquesta disposició se'n valdrien alguns encarregats per satisfer males volentes, es van oposar al seu compliment. D'ací vingué la vaga. El govern provincial, estimant el fonament de la resistència dels treballadors, no va insistir més."

(CARRERAS COSTAJUSSA, M. - "Elements d'història de Sabadell" - Caixa d'Estalvis de Sabadell, 1975 - Pag. 325)

3 - CONVENI COL·LECTIU QUE RECONeixIA DE FET LES SOCIETATS OBRERES

- 1º Todos aquellos socios que no vayan comprendidos en ninguna de las clases marcadas en nuestra tarifa, ~~o~~ bien que tengan ~~en~~ algún encargo particular, deberán hacer pactos convencionales con el dueño del establecimiento sin que se les pueda rebajar nada de lo que ganaban anteriormente.
- 2º El operario, a la edad de 19 años, se considera que ~~se~~ sale de la condición de muchacho y ganará el jornal que corresponde a los hombres.
- 3º Los muchachos que ~~que~~ pertenezcan a la sociedad de trabajadores, al presentarse a las fábricas a pedir trabajo, deberán llevar una papeleta que lo justifique, en la cual irá fijado el jornal que deberán ganar, y serán preferidos a los que no pertenezcan a dicha sociedad.
- 4º Las horas de trabajo serán las siguientes: desde el primero de abril hasta el treinta de septiembre, empezarán a las cinco y media de la mañana, y concluirán al anochecer, pero en los meses de junio y julio se considerará concluido el jornal a las 7 y media de la tarde. Durante los seis meses expresados, tendrá el operario media hora para almorzar, hora y media para comer y media hora para merendar.
- ~~En~~ En los meses de marzo y octubre, empezará el trabajo a las seis y media y concluirá al anochecer, y tendrá el operario media hora para almorzar y una hora para comer.
- En los cuatro meses restantes, esto es, enero, febrero, noviembre y diciembre, empezará el trabajo a las siete y media y concluirá al anochecer, y sólo pararán una hora para comer los operarios.
- 5º Durante los cuatro meses expresados de enero, febrero, noviembre y diciembre, las fábricas podrán trabajar dos horas más en calidad de extraordinario, o sea, desde las cinco de la tarde a las siete de la noche, y sin interrumpirse el trabajo se dará un ~~pe-
ro~~ to de descanso para beber; estas horas extraordinarias se pagarán a razón de un real y medio por hora respecto a aquellos operarios que ganen desde 14 para arriba, y a razón de un real, para todos aquellos que ganen menor jornal.

6ª En los días festivos las fábricas no podrán trabajar sino las horas precisas para aquellas operaciones indispensables al buen orden y regularidad de la fabricación y de los establecimientos. El trabajo que presen los operarios en el expresado concepto se pagará a razón de tres reales la hora."

(Fragments bàsics del conveni de peons d'estam-
pats de febrer de 1855 - Esmentat a BENET, Josep
- MARTI, Casimir - "Barcelona a mitjan segle
XIX - El moviment obrer durant el bienni progres-
sista (1854-1856)" - Barcelona, 1976 -Ed. Curial
Volum I+ Pag-605).

4- EL CAPITAN GENERAL ZAPATERO I LA REPRESSIO DE 1855

Després de la segona vaga general el capità general Zapatero actà de forma implacable, i no sols respecte al moviment obrer.

Estava pendent d'execució un coronel que havia estat l'autor d'un crim passional i resultà que es va suïcidar. Zapatero ordenà, tanmateix, que fos ajusticiat, com reflexen escrits de l'època:

" A la hora prefijada (a las 8) estaba formado el cuadro en el glacis de la Ciudadela . A las ocho y cuarto empezó a salir para el lugar del suplicio el fúnebre acompañamiento. La sentencia iba a ejecutarse en un cadáver. Los restos del desgraciado Durana (el coronel) , cubiertos con ~~una~~^{la} ropa negra, eran llevados en camilla destapada por cuatro presidiarios. Estos mismos subieron el inerte cuerpo al funesto cadalso y sentáronlo sobre la fatal banqueta. El ejecutor cumplió en seguida con su triste ministerio. Un silencio aterrador reinó ~~entre~~ en el gran gentío que había acudido a presenciar la ejecución. Hasta el mediodía permaneció el cadáver expuesto a la pública expectación"

I sobre la repressió en general:

"A penas los obreros han vuelto a presentarse en los talleres, y el capitán general de Cataluña ha creído llegada la suya, y vistoso con un ejército auxiliar, ha comenzado a desplegarse un sistema de violencia desconocido: la sangrienta espada de la dictadura pesa otra vez, como el destino, sobre la noble gente de los hijos del Principado.

Las prisiones, las deportaciones en masa a Mallorca y a las Canarias ; el temor de nuevos fusilamientos; las artes más taimadas puestas en juego para aniquilar el partido democrático, tal es la fisonomía que hoy presenta la industria barcelonesa".

(E BENET, Josep - MARTI, Casimir - "Barcelona a mitjan segle XIX - El ~~gran~~ moviment obrer durant el bienni progressista (1854-1856)" - Barcelona, 1976 - Ed. Curial - Pag. 92,93,95).

Vol II

5 - LA FUGA DE NARCIS MONTURIOL

"Monturiol estaba en la mesa con su familia, al presentarse los mozos en su casa.

No se movió de su puesto y continuó en su tarea, como si tal cosa no ocurriera.

La señora había salido a recibirlos.

- ¿D. Narciso Monturiol?.. - preguntó el subcabo de mozos.

- Ha salido.

El subcabo recorrió con la vista las piezas inmediatas, y al ver a Monturiol sentado a la mesa preguntó:

- ¿Y aquel caballero?...

- Es un amigo de la familia.

Tal fue el acento de verdad con que la señora de Monturiol pronunció aquellas palabras, que el subcabo se retiró con los mozos, convencido de que no había sido engañado.

(...) Monturiol no fue, pues, confinado como sus amigos.

Peró para el general Zapatero , si aquella era su intención, el resultado fue exactamente igual, porque Monturiol no tuvo otro medio que salir de Barcelona para librarse de aquella persecución".

(COLUMBRI, Alberto - "Memorias de un presidiario político" - Barcelona, Ed. Antonio López, 1864 - Pag. 160-161)

45
6 - TAMBE LES OBRERES REIVINDIQUEN

Amb referència a la recollida de signatures per a demanar la llibertat d'associació a les Corts en setembre de 1855(arribarien a recollir-se 33.000):

"Han llegado firmas de Barcelona, entre las que aparecen las de algunas obreras. Víctimas del capital tanto o más que los obreros, hemos sentido un verdadero placer al verlas interesándose por la libertad de asociación que es hoy para nuestra clase la más importante de las libertades públicas. ¡Ojalá muchas obreras de esta corte y provincias imitaran tan noble ejemplo!"

("El Eco de la Clase Obrera", 4 novembre 1855, esmentat a BENET, Josep i MARTI, Casimir - "Barcelona a mitjan segle XIX - El moviment obrer durant el bienni progressista", Volum II - ERM Barcelona, 1976 - Ed. Curial - Pag. 251)

7 - LA REPRESSIO DEL GENERAL ESPARTERO SOBRE BARCELONA

"Un crimen grave cometido en Barcelona está aun impune. En el año último una junta revolucionaria demolió la cortina interior de una fortaleza de la nación (es refereix a la Ciutadella). Si bien la política no aconseja hoy abrir nuevo juicio para el castigo de los autores de atentado tan escandaloso, la justicia exige que á su costa sea reedificada la parte demolida de la Ciudadela. = Escandaloso es que una población que por su crecido vecindario y su riqueza puede considerarse como la segunda de España esté tan atrasada en llenar sus cupos de hombres para el ejército y sus contingentes de contribuciones para el erario. = Necesario es que leyes votadas por los cuerpos ^{co} legisladores y sancionadas por la corona tengan ~~efecto~~ entero cumplimiento. Grave sería la responsabilidad que contrajera el gobierno si en estas circunstancias se olvidase del 1º de sus deberes. La rica Barcelona no puede negarse á pagar lo que ya han hecho las miserables aldeas. El barcelonés no es de mejor condición que el natural de cualquier otro pueblo para libertarse del servicio de las armas. Agrégase a esto que la oposición á que se llenara la ley de reemplazos ha sido uno de los motivos ó quizá pretexto de la insurrección."

"Conociendo cuánto arriesgaban la unión constitucional de la monarquía y hasta su independencia, sacudimientos tan violentos como el de Barcelona, de su deber era proponer á S.A. el Regente del reino aquellas medidas, que al paso que proporcionen el condigno castigo á los culpables, sirva de freno á los que mal avenidos con el sosiego público intenten provocar nuevas reacciones ó nuevo linage de disturbios y trastornos".

"Relación de los individuos que han sido juzgados por la comisión permanente militar de esta plaza y noticia de las sentencias que se han impuesto en las causas que ha instruido.

Miquel Soler (a) Carcana, José Terran, Juan Ortiz, José Salas, Juan Barberá, Beltran Gall, Tomas Rojas, Mariano Pola, Domingo Gonzales, Ramon Garcia, Francisco Boronat, Tomas Gonzales, Sebastian Perez/ y Manuel Rubio, pasados por las armas"

(Fragments de l'ordre ^{del} general ^{en cap} del 14 de desembre de 1842, reproduïda en "Diario de Barcelona", 15 desembre 1842)

8 - ELS OBRERS NO PODEN SER REGIDORS

"Habiendo llegado a mi noticia ~~de~~ que en algunos pueblos de la provincia de mi mando, después de haber señalado indebidamente el pago de cantidades en favor de la derrama ~~de~~ a individuos de la clase obrera o jornalera, han venido comprendiendo a los mismos bajo aquel título en el censo electoral para la formación de ayuntamientos, me dirijo a todos los de la provincia previniéndoles ~~de~~ que la cuota que ha de servir a la reguladora para conceder el derecho de elector a (seguramente hauria de dir es) la que viniese pagándose por contribución directa, y como en ningún caso podrá ser esto aplicable a la expresada clase jornalera, procédase donde se hubiese practicado lo contrario, a eliminarla de las listas de electores, en el concepto de que exigirá la más severa responsabilidad a las municipalidades que por incuria o con el objeto deliberado diesen lugar a aquel vicio"

(Ban del governador civil Ignasi Llasera de 13 d'agost de 1856, poc després del cop d'estat que derroca els progressistes del govern. Reproduit a BENET, Josep i MARTI, Casimir - "Barcelona a mitjan segle XIX. El moviment obrer durant el bienni progressista (1854-1856)" - Barcelona, 1976, Ed. Curial - Pag. 544 (Volum II))

9 - EL CATALA EN EL TEATRE I EN ELS LLIBRES RELIGIOSOS

"En vista de la comunicaci3n pasada a este ministerio (Governaci3) por el censor interino de teatros del reino, con fecha 4 del corriente, en la que se hace notar el gran n3mero de producciones dramáticas que se presentan a la censura escritas en los diferentes dialectos (sic) y considerando que esta novedad ha de contribuir forzosamente a fomentar el esp3ritu aut3ctono de las mismas, destruyendo el medio m3s eficaz para que se generalice el uso de la lengua nacional, la reina (q.D.g.) ha tenido a bien disponer que en adelante no se admitan a la censura obras dramáticas que est3n exclusivamente escritas en cualquiera de los dialectos de las provincias de Espa3a"

(ROURE, Conrado - "Recuerdos de mi larga vida" - Barcelona, 1926)

"Aunque tenemos en espa3ol varios compendios de Religión, lo cierto es que son desconocidos de la clase laboriosa del pueblo catalán, que no conoce otro lenguaje que el nativo. De aqu3 es que no tiene de nuestra Religión sin3 una idea muy obscura, y por lo mismo est3n estas gentes expuestas a perderla a cada paso, por el frecuente roce con imp3os."

(De l'anunci del llibre "Iglesia de Cristo desde Adam fins a nosaltres", aparegut a "Diario de Barcelona", 2 juny 1832. Esmentat per FABREGAS, Xavier en "Una pol3mica que cal agafar amb pines", "L'Avenç" n3mero 27, maig 1980, Pag.45)

III - RES ANYS de la INTERNACIONAL
(1868-81)

A mida que avançava 1869, el desencís s'anava ampliant respecte als governants del moviment del 1868. Pel setembre, o sia en acomplir-se un any de la revolució, es promulgà una constitució de signe centralista i monàrquic, que sentà molt malament als republicans federals. A més, es va donar l'ordre de desarmar les milícies de voluntaris, que inspiraven recel a les autoritats. Arreu de Catalunya esclataren revoltes de signe federal, en especial a l'Empordà, on uns cinc mil homes manats per Sunyer i Capdevila i Pere Caimó resistiren fins l'octubre. Per^a Albert Balcells "el republicanisme federal va constituir a més la primera organització combativa del catalanisme popular", i va fracassar per l'oposició del govern central, pel conservadorisme rural català i per l'enemistat de bona part de la burgesia industrial, que tot i malfiar del govern central, malfiava encara més dels republicans federals.

Mig any més tard, Prim tornava a insistir en la qüestió de reclutar homes per les quintes destinades a la guerra de Cuba, i hi hagué forta oposició a Gràcia, Sants, Sant Andreu..., que acabà~~ren~~ amb el bombardeig de la primera d'aquestes viles i l'ocupació de les restants després de desfer les barricades.

El fracàs dels republicans federals en la tardor de 1869 i la reimplantació de les quintes foren dues qüestions bàsiques en abonar el terreny del desencís polític dins el moviment obrer.

CRISI i PROTECCIONISME - La crisi econòmica que el país patia des de 1866 no s'havia resolt. La puja al poder dels progressistes suposà també l'entrada del pensament lliurecanvista^x en l'economia, la qual cosa empenyà fortament la burgesia catalana, que veia en l'entrada lliure de mercaderies un perill greu per a la seva producció tèxtil.

Pel març de 1869 neixia el Foment de la Producció Nacional com a organisme patronal que defensaria els interessos proteccionistes, i el dia 21 del mateix mes desfilava pels carrers barcelonins la que, en opinió de Vicens Vives, fou la primera gran manifestació de masses a Barcelona, amb participació obrera, en defensa del proteccionisme. La manifestació anava principalment adreçat contra Laureà Figuerola, català titular del ministeri d'Hisenda i gran defensor del lliure canvi. Interpretacions modernes, encapçalades pel propi Vicens Vives, atribuei-

ren a les doctrines lliurecanvistes efectes molt positius cara a remuntar la crisi econòmica i preparar el proper període econòmic d'expansió conegut com "la febre de l'or" (1876-86). Tanmateix, en aquells moments, i en general durant tot el període 1868-74, la patronal fou a Catalunya clarament contrària a les directrius econòmiques del Govern, que eren decididament lliurecanvistes, i atribuïren tota classe de d'infortunis.³

La burgesia catalana es distingeix, a més de la seva defensa del proteccionisme, per esvair qualsevol sospita de catalanisme que poguessin tenir a Madrid i per un allunyament conscient dels intel·lectuals, que es manifestaven en general lliurecanvistes. Es ja famós com a exemple de l'actitut no gens catalanista de la burgesia el discurs del fabricant Joan Güell: "Perezca Cataluña (...) si ha de ser un obstáculo para la nacionalidad española. /Si la fabricación catalana absorbe la riqueza de las demás provincias, siendo causa de su pobreza y miseria, sucumba la fabricación catalana." ^{L'original} ~~La~~ frase anava destinada a dissipar ^{equívocs} ~~inquietudes~~ contra Catalunya pel seu desenvolupament econòmic cara a col·locar els productes tèxtils a la resta d'Espanya davant la dificultat de fer-ho ~~fora~~ a l'estranger.

En resum, el panorama econòmic tingué dues parts ben diferenciades: crisi durant el període políticament avançat 1868-74 (igual passaria amb la Segona República), i prosperitat durant els primers anys de la Restauració o període políticament regressiu (1876-86, o "febre de l'or").

LA GUERRA DE CUBA I L'ESCLAVATGE - Un altre marc econòmic de l'etapa fou la ^{primera} guerra de Cuba, que durà de 1868 a 1878. La burgesia catalana es declarà ferventment patriota davant el risc de perdre els mercats americans, i saludà amb joia el primer contingent de "voluntaris" catalans que anaren a Cuba a lluitar contra els insurrectes, o sia els que volien la independència de la illa.⁴

Joan Güell, l'important dirigent de la patronal catalana, afirmà amb tota cruesa que "creemos haber demostrado ~~que~~, con toda ~~razon~~ evidencia en este escrito, que los cubanos ni por su origen ni por los principios aceptados y reconocidos por todas las naciones tienen derecho a la emancipación", en un fullet contra la revolta ~~que~~regut al

EL SINDICAT MÉS IMPORTANT - De tots els sindicats d'aquesta època,

el més important va ser el de Les Tres Classes del Vapor. Encara que formà part de la Federació de la Regió Espanyola i per tant de la Internacional, després de 1874 s'anà inclinant cap al corrent marxista, i més tard simplement reformista.

L'abril de 1871, als dos anys de la seva fundació, en plena repressió pels fets de la Comuna de París, el seu president Climent Bové fou detingut i els seus arxius escorcollats. De la importància que aquest sindicat tèxtil va agafar, dona idea que va servir racions de menjar durant quinze setmanes als vaguistes de Vilanova i la Geltrú i les seves famílies, que en total eren unes 2.300 persones. Al maig de 1872, a través d'un sindicat tèxtil encara més fort que havia potenciat, la Unió Manufacturera, mitjançant la seva federació amb la Societat de Teixidors a Mà, sumava 30.000 afiliats, raó per la qual havia pogut imposar les 11 hores de treball als fabricants de Barcelona i el seu pla.

Tanmateix, el seu creixement i el fracàs d'algunes vagues tornà més caute el sindicat i fou dels que va recolzar al govern republicà, la qual cosa no va impedir que fos congelat després del cop d'estat de Pavia i no revifés massa fins 1881, tot i que alguns autors asseguren que va continuar funcionant sempre.

De l'animadversió que desvetllà en els primers temps al camp patronal dona idea, a més del ja explicat, la història d'uns greus incidents a Centelles. L'alcalde d'aquella vila era director d'una fàbrica que era del seu germà, i va començar a acomiadar personal de Les Tres Classes de Vapor, al temps que contractava esquiroles que eren armats pel mateix alcalde. Arribà la nit que dos afiliats a Les Tres Classes moriren a trets així com el fill d'un dels directius de la fàbrica, i es varen produir detencions a desenes. Un cop més era a localitats mig pageses mig industrials on la repressió adquiria un to més ~~groc~~ de cació. ~~4223~~ 5

La lluita social s'anà estenent en aquest temps al camp, on treballaven nou vegades més persones que a les fàbriques (segons el cens de 1860, els obrers eren només el 3,2 per cent de la població total de l'Estat Espanyol):

Cens laboral de 1860

Pagesos 4.330.594 (27% població espanyola)

Obrers 500.941 (3,2% id)

Als tres mesos de la revolució del 68, els obrers es reunien amb representants de 71 societats, ja en congrés, els dies 12 i 13 de desembre. Eren encara els temps il·lusionats cara a aconseguir la veritable revolució republicana i federal, i les característiques de les conclusions ~~xxx~~ anaren per aquests camins, a més de reafirmar-se en la defensa del cooperativisme, en l'accés a l'estudi i la cultura com a bases d'emancipació de l'obrer, i en un societarisme de caire reformista. El Congrés, a més, aprovà que l'obrer Pau Alsina participés a les candidatures a les Corts per la banda republicana federal com a representant del moviment obrer.

Les bones intencions dels congressistes obrers de 1868 no tenien, tanmateix, la força necessària ~~xxx~~ cara a obligar els dirigents republicans. El 85 per cent dels homes i el 88 per cent de les dones eren analfabets. Predominava el peonatge i només hi havia un 19 per cent d'obrers dins el que avui diríem serveis i un 11 per cent que fossin obrers realment industrials. Segons Josep Fontana, aquesta estructura endarrerida explicaria el fracàs del republicanisme, el no arrelament del marxisme dins la contesa ^{del clau} de la Internacional, la popularitat de l'anarquisme i també la pujada del carlisme, que tornaria a la guerra l'any de la República, el 1873.

El brogit del moviment obrer d'aquests anys introduí també noves paraules avui totalment esteses dins el vocabulari de la lluita de classes, com burgesia - abans tothom deia capitalisme o industrials -, esquirols, vaga i anarquisme.

Pau Alsina intentà exercir la seva representativitat ja a l'abril de 1869, essent portador d'una carta amb 8.000 signatures obreres que demanaven la introducció dels jurats mixtes d'obrers i patrons, idea que s'aprovà en les Corts, però que mai no es dugué a la pràctica. Mal vist pels internacionalistes, la seva figura s'anà esvaint.

PRIMERES PASSES DE LA INTERNACIONAL - Tres setmanes abans que esclatés la revolució del 1868, el maquinista naval Antoni Marsal assistia a les sessions del tercer congrés de l'Associació Internacional de Treballadors (AIT) a Ginebra. Era la primera volta que un espanyol ^{era present} ~~participava~~ ~~participa~~ a les sessions de la Internacional, creada l'any 1864 a Londres com a primera associació dels obrers de tots els països. Marsal era portador d'un missatge de les societats obreres catalanes⁶, i no hi va participar a les tasques del congrés perquè no portava cap comandament. Era, doncs, un observador.

Pel gener de 1869 arribava a Barcelona Giuseppe Fanelli, enviat de Mikhail Bakunin, màxim representant anarquista dins la Internacional, i a l'estudi del pintor Josep Lluís Pellicer es reuní amb dirigents obrers catalans, entre els que destacava Rafael Farga Pellicer, nebot del pintor, i els andalusos García Viñas i Trinidad Soriano. Al setembre d'aquell any ja va ser el propi Farga Pellicer qui anà al congrés de l'AIT a Basilea, on el nucli espanyol es va pronunciar per una "societat ideal". Va ser aquell un congrés decantat ja clarament cap el sector anarquista, que prefigurava ~~la~~ la ruptura en dos de la Internacional al congrés de La Haya en 1872: la Internacional marxista que romandria fins el congrés de Filadelfia de 1876, i l'anarquista que sobreviuria ^{un any més} ~~uns pocs anys més fins 1881~~.

El mes d'agost de 1869 es fundava "La Federación", periòdic portanveu ~~del Centre Federal de Societats Obreres~~ del Centre Federal de Societats Obreres, onde bon començament hom pogué observar el seu tarannà bakuninista en la disputa entre les corrents de Marx i Bakunin. La diferència essencial radicava ja en que el corrent marxista preconitzava que contra el poder de les classes posseïdores, "el proletariat no pot reaccionar ~~més~~ com a classe més que constituint el seu propi partit polític diferent, oposat a tots els vells partits ~~polítics~~ formats per les classes posseïdores", segons s'acordà ala conferència de l'AIT a Londres. Els bakuninistes no creien en cap poder polític, com establí de manera diàfana i planera la primera resolució del congrés de Saint-Imier de 1872: "Que la destrucció de tot poder polític és el primer deure del proletariat". Les dues concepcions eren prou diferents per a que no poguessin conviure al si de la mateixa Internacional i aquesta acabés per trencar-se en dues.

Fins que varen trencar en La Haya, l'any 1872, la Federació de la Regió Espanyola seguí les directrius de la Internacional, però bona part dels dirigents obrers espanyols eren membres també de l'Aliança per la Democràcia Socialista, organització de caire semisecret creada per Bakunin per arreglar tots els seus seguidors i influir al si de la Internacional.

Ja al desembre de 1869 havia aparegut un manifest internacional adreçat als obrers on es condemnaven de fet tots els partits polítics. Val la pena senyalar que aquesta actitud antipolítica no estava encara estesa dins el moviment obrer espanyol, i que el mateix Rafael Farga Pellicer, un dels més aferrissats defensors del bakuninisme, recollia pel desembre de 1869, o sia quan apareixia l'esmentat manifest antipolític, diners per als republicans federals presos després del fracàs aixecament de setembre-octubre.

Els industrials, poc favorables a les candidatures republicanes, vigilaven el vot de llurs obrers, i es donà el cas d'alguns acomiadaments en zones ^{(mig industrials mig} rurals, com ara Santpedor.

EL CONGRÉS DE BARCELONA - Del 19 al 26 de juny de 1870 tingué lloc al Teatre Circ Barcelonés el I Congrés Obrer dins el marc de la Internacional. Quatre sectors eren representats entre els 90 delegats ^{(- 74 d'ells catalans -} de les 150 societats obreres de 39 poblacions que hi assistien:

- bakuninista (antipolític)
- sindicalista (apolític)
- sindicalista (pro República Federal)
- cooperativista

El Congrés de ~~Barcelona~~ Barcelona acabà per reduir la principal qüestió a una alternativa entre una opció política que era la del republicanisme federal o l'apoliticisme. La tercera via, que diríem ara, d'un partit polític creat pels obrers no va aparèixer encara. Els internacionalistes bakuninistes raonaren que les llibertats democràtiques que podien dur ells polítics eren una "farsa" perquè: a) ^(els obrers) votaven el que els hi deia l'amo o eren acomiadats molts obrers; b) la llibertat de pensar era un frau si hom tenia en compte que treballaven 12 hores; c) par a què volien llibertat d'~~im~~premta si no sabien escriure? , d) encara més falsa trobaven la llibertat de comerç ja que no tenien diners més que per a sobreviure.

Aquestes tesis s'imposaren, i el 63 per cent dels delegats votà la línia antipolítica. En opinió de Josep Fontana, "aquest moviment obrer s'independitzaria de l'hegemonia del republicanisme i, desenganyat de la seva actuació, es declararia "apolític", és a dir, hostil a la classe de política que es feia en l'Espanya del seu temps. Només en aquest sentit és lícit qualificar com apolític l'anarquisme espanyol, que fou, en realitat, una formulació política alternativa, la primera específicament obrera."

El Congrés, que es celebrà indistintament en català i castellà, era presidit per una pancarta amb el lema "No más derechos sin deberes, no más deberes sin derechos", en castellà, perquè com ha quedat dit l'analfabetisme obrer era molt gran i les escoles ensenyaven només en castellà.

Les condicions de vida que es constataren seguien ser fortament dures: dotze hores de treball diàries, salaris baixos entre 7 i 15 rals diaris de mitja, persistència de l'explotació de dones i nens, poca col.laboració dels obrers en les societats o sia baixa afiliació ..

Aquesta baixa afiliació fou, en opinió de Casimir Martí ("Orígenes del anarquismo en Barcelona") una de les tres causes de la resistència que trobaren les conclusions del Congrés de Barcelona per a la seva aplicació. Les altres dues foren: una, la repressió que va caure sobre la Internacional després de la Comuna de París (febrer-maig 1871); i altra, la qüestió de l'Aliança secreta dels bakuninistes.

Com ja ha quedat referit abans, hi havia una doble militància. Per un costat, i de forma pública, la Internacional. I per altre, la militància secreta, o semisecreta, de molts dirigents internacionals en l'Aliança per la Democràcia Socialista, organisme creat per Bakunin cara a garantir la "puresa revolucionària" de la Internacional. De fet, i segons Martí, Bakunin "pretenia crear dins l'AIT una xarxa de militants que garantissin la seva orientació revolucionària". La qüestió esclatà amb tota duresa quan el gendre de Marx, Paul Lafargue, vingué a Espanya pel desembre de 1871 tot fugint de la repressió a França i explicà amb tota mena de detalls l'existència de l'Aliança. Els membres del Consell Federal Espanyol que no n'eren quedaren sorpresos i resentits envers aquells que sí n'eren. M Tot i que per l'abril els aliancistes s'autodisolgueren, la malfiança era ja creada, i cinc

mesos després, al congrés de La Haia, l'escissió entre bakuninistes i marxistes era ja consumada.

Dels 7.081 membres de l'AIT a Espanya en 1870, en els moments del Congrés de Barcelona, un terç eren catalans de Barcelona, un altre terç catalans de la resta del Principat, i la resta corresponia a les altres regions de l'Estat Espanyol, en un 80 per cent andalusos o valencians. Sense que esclatés la repressió, l'epidèmia de febre groga de setembre-novembre d'aquell mateix any reduí el cens de la Internacional a 2.080 afiliats. L'epidèmia, una de les més fortes dins el segle XIX, causà només a Barcelona 1.278 morts. *Al 1873, però, es produiria una gran mortifera de milicians*

Vicens Vives ha opinat que molts obrers, més sociataris que socialistes, més conservadors que anarquistes, s'anaren allunyant de la Federació de la Regió Espanyola, o sia de l'AIT, i al mateix temps de la política, a rel de l'experiència viscuda en aquest període

Organitzades les societats obreres adherides a la Federació de forma lògicament federal, s'inicià aleshores l'hegemonia dins el moviment obrer de l'anarcocol·lectivisme,^x que ^{hi} seria força hegemònic fins 1893, amb l'ensorrament de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, nascuda al 1881, i del dirigent Llunas i Pujals.

LA REPRESSIO DELS "REVOLUCIONARIS" - ~~El~~ Pel maig de 1871, quan a París era massacrada la Comuna, que havia estat el primer experiment de govern revolucionari obrer de l'època, la Internacional va merèixer l'atenció del Parlament espanyol, esverada com estava la burgesia davant l'exemplé francès.

Polítics conservadors i "revolucionaris" - és a dir participant en la revolució de 1868 - varen rivalitzar en denostar la Internacional. Per al futur cap del Govern, el conservador Cánovas del Castillo, era "la negació de tota moralitat i el més gran perill que mai hagin experimentat les societats humanes"; per a Sagasta, "revolucionari" que esdevindria cap dels "lliberals, era la "utopia filosòfal del crim. Davant la situació, el Consell Federal de la Federació Espanyola fugí a Lisboa en un exili que va durar tres mesos, mentre el governador de Barcelona prohibia qualsevol vaga i dissolia les reunions d'obrers.

El mateix repressiu mes de maig entrava en acció a Madrid una mena de policia paralela, la "Partida de la Porra", que el dia 2,

aniversari de la data històrica del 1808 de resistència del poble de Madrid als invasors francesos, donava cops a tort i a dret en un dinar convocat per membres internacionalistes per a protestar de la guerra francoprussiana.

Davant la delicada situació, el congrés de la Federació de la Regió Espanyola que havia de celebrar-se en València es convertí en una conferència, a mitjan setembre, i es reafirmà la línia adoptada a l'anterior congrés, de Barcelona, tot i que al nou consell federal predominaren els elements ~~antialiancistes~~ antialiancistes, és clar que sense saber-se massa, puix que encara el tema de l'Aliança no havia estat esventat per Lafargue, com succeiria tres mesos després. La pressió contra la Internacional no va minvar, i Sagasta, president de govern al gener de 1872, manà dissoldre l'AIT a l'Estat Espanyol.

Malgrat això, els internacionalistes celebraren nou congrés a Saragossa per l'abril de 1872, potser el moment més fort ~~de~~ en nombre d'afiliats, que sumaven al voltant de 25.000 repartits en les 149 federacions. Ni tan sols l'amenaça de detenció contra alguns dirigents pogué detenir el congrés, que es celebrà mig públic, mig clandestí. Paral·lelament, tingué lloc un congrés feminista que volia incorporar al màxim a les lluites del moviment obrer a les moltes dones que hi treballaven.

L'ESCISSIÓ - Ja abans del congrés de La Haia, pel juliol de 1872, dirigents obrers madrilenys situats al voltant del semanari "La Emancipación" foren expulsats de la Federación Madrilenya per intentar desmuntar l'Aliança i varen crear la Nova Federació Madrilenya que va reunir al seu voltant federacions disconformes amb la línia bakuninista de la Internacional a Espanya. De Catalunya només s'adheriren als marxistes les federacions de Gràcia, Lleida i Pont de Vilomara.⁷

La Federació de la Regió Espanyola no es va ressentir massa a nivell numèric de l'escissió, que encapçalaven, entre altres, Pabló Iglesias i José Mesa, i la prova és que, passada la repressió, entraria en una època de pujança, que suposaria, segons Josep Termes, que arribés a un total d'afiliats entre 50.000 i 60.000 (Catalunya tindrà en aquesta etapa un 63 per cent dels sindicats, o sia gairebé els dos terços de la força sindical de l'Estat Espanyol).⁸

Catalunya, fora de les federacions esmentades guanyades per la ~~xx~~ tendència marxista, va ser, doncs, focus principal del bakuninisme.

Hi hagueren, naturàlment, corrents reformistes al marge del marxisme, la principal de les quals encarnà el cooperativisme que representava Roca i Galés, l'actitut del qual era ben vista fins i tot per la premsa del Foment del Treball Nacional, la gran organització patronal, que recollia les paraules d'aquell en un acte que havia tingut lloc al Foment per a celebrar la manifestació proteccionista de març de 1869, veient-les així: "Los trabajadores catalanes no eran, en su mayoría, socialistas; que herederos del trabajo, no querían más que esa herencia para ganar el pan de su familia".

A finals de 1872 tingué lloc a Còrdova (24-12-72 fins 2-1-73) el ^{III Congrés} i ja no ~~xx~~ hi varen assistir els internacionalistes marxistes. Va significar la reafirmació de la línia antiautoritària i es varen retallar els poders de que disposava el Consell Federal.

Naturalment, la línia empresa per la Federació va influir als resultats electorals de les diferents convocatòries: mentre pel gener de 1869 l'abstenció fou d'un 20 per cent, al 1872 arribava ~~al~~ al 70. Si més no, la influència de la Internacional en la seva vessant bakunista fou decisiva en tot aquest període.

ONZE MESOS DE PRIMERA REPUBLICA - El 13 de febrer de 1873 es va proclamar la I República, esgotades les solucions polítiques que havien en debades intentar trobar els progressistes, principals protagonistes de la revolució del 68.

La Primera República, que visqué només onze mesos i tingué quatre presidents, va ser rebuda amb força entusiasme a Barcelona, i en general a Catalunya. Els trenta mil ~~obracorers~~ ciutadans i ciutadenes que s'aplegaren a la Plaça de Catalunya a Barcelona demanaren com a condicions bàsiques per a defensar la República que s'armés als obrers cara a combatre la reacció si ~~en~~ calia; que es declarés l'autonomia dels municipis; i que es recolzessin les reformes socials que demanava la classe obrera.⁹ Entre els oradors que hi prengueren part participà una dona coneguda com la Marieta.

Davant la pressió popular, pel març no s'armaven els obrers, però era dissolt a Catalunya l'exèrcit, la qual cosa suposaria un desgavell davant la insurrecció carlina, que agafaria gran embranzida pel juny.

La República havia desvetllat massa esperances que difícilment podria complir en un estat que no havia sofert la revolució burgesa com havia esdevingut en altres. Els camperols andalusos, per exemple, creien que la República suposaria el repartiment de les terres, en propietat dels terratinents secularment. A més, es donava el cas, com ja ha quedat explicat, que el centre de decisió política no coincidia en absolut amb el centre industrial i econòmic, que es trobava concentrat a la perifèria, i en especial aquells anys a Catalunya.

Algunes concessions a la classe obrera foren realitzades en els primers temps: els obrers tèxtils de Barcelona i el seu pla aconseguiren les onze hores diàries de treball - se'n feien dotze - un augment de salaris del 7,5 per cent, que els fabricants demanaren al Govern fos extensiu a les altres classes de treball per a no sortir els perjudicats. Per la seva banda, Pi i Margall, en ser anomenat cap de Govern, pel juny, va promoure la primera llei al món de jurats mixtes.

La situació, tanmateix, era precària a nivell econòmic i polític. L'assemblea de les Corts es resistia a dissoldre's un cop proclamada la República, i el 9 de març de 1873 els republicans federalistes eren disposats a Catalunya a proclamar l'Estat Català, o sia la independència que duria després a la federació de les diverses Espanyes. Només la dissolució de l'assemblea i la concessió de la "desaparició" a Catalunya de l'exèrcit i conversió futura d'aquest en un exèrcit de voluntaris apaigava els ànims.

Pel juny fou ocupat l'ajuntament de Barcelona cara a pressionar la seva conversió en un "municipi comunalista" ^{des} ~~cap~~ l'autonomia municipal demanada a Barcelona en els moments de proclamació de la República, i finalment serví l'ocupació per a demanar que no fossin afusellats uns soldats que a Sagunt havien donat mort al seu tinent coronel. Pel juliol els carlins ocuparen Igualada i destruïren el seu Ateneu Obrer; Blanes on cremaren la Federació Local de la Internacional; i i desferen l'exèrcit de voluntaris que manava el brigadier Cabrinetty a Alpens. Enmig d'aquesta situació, els internacionalistes forçaren la demanda de dues condicions ja famoses: l'autonomia muni-

cial i l'armament del poble, al temps que denunciaven el Govern¹⁰. Un més més tard es produïa la insurrecció d'Alcoi, en plena efervescència cantonalista^x.

Tot i que la República decidí recórrer a la mà dura amb les insurreccions d'Alcoi i Sànlucar de Barrameda - 120 desterrats a la primera d'aquestes poblacions; 150 detinguts a la segona -, la situació s'anava enrarint per moments per al jove règim. Els patrons aprofitaven, naturalment, la repressió per a rebaixar sous, i a Sànlucar passaren a ser la meitat del que eren.

Ja al desembre es veia venir el perill d'un cop d'estat, i dirigents republicans de la talla de Valentí Almirall, Pau Alsina - el diputat obrer -, Ildefons Cerdà, Narcís Monturiol, Conxal Roure, Sunyer i Capdevila, Joan Tutafu, Vallès i Ribot..., adreçaren una crida pública a la unitat republicana, esquarterada en faccions enfrontades entre si. El 2 de gener de 1874 el general Pavia, que s'havia distingit a la repressió de setembre a Sevilla afusellant a tots els que duïen armes, donava el cop d'estat que suposava la mort de la I República i, poc després, la prohibició de la Internacional i la clausura dels centres obrers, com l'Ateneu de la Classe Obrera de Barcelona, i dels considerats com sospitosos, com l'Estat Català. L'intent de vaga i de resistència a Barcelona i les seves rodalies, al front de la qual era el Xic de les Barraquetes, va ser aixafat.

PRIMERS TEMPS DE LA RESTAURACIÓ - Prohibida la Internacional, la Federació de la Regió Espanyola es reuní en congrés del 21 al 27 de juny de 1874 en Madrid. Des d'aleshores decidí només trobar-se a nivell de conferències comarcals, dividint Espanya en deu "comarques", una de les quals era Catalunya.

La patronal, lliure de la pressió directa dels internacionals, es sentí novament forta per imposar la seva llei. Així, per exemple, a finals de 1875 l'Institut Industrial de Catalunya demanava als fabricants del ram de l'aigua on s'havia registrat una vaga la llista dels obrers participants per a repartir-la entre els industrials associats, cara a impedir que hi trobessin nova feina. Era una manera d'aplicar les l·listes negres, que des de sempre han fet tanta fortuna.

Tanmateix, on més es ^{manifestava} ~~representava~~ la nova actitud de la patronal era on ja la situació laboral era més injusta, com era el cas dels teixidors a mà, que cobraven per aquestes èpoques de 5 a 6 rals diaris per una jornada de dotze a catorze hores, mentre els teixidors mecànics rebien 14 per una jornada d'onze hores. Com depenien sovint de màquines queixen dels amos i els hi podien retirar preferien callar davant la injustícia. L'economista i polític Carles Pi-Sunyer ha deixat escrit que "sota el progrés industrial vuitcentista hi ha un fons de dolor humana", expressió gens exagerada.

Segons Max Nettlau, els membres de la Internacional a Espanya baixaren ^{entre} ~~el~~ 1874 i 1881, any en que es forma la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, de 30.000 a 3.000. El període, dominat pels anarquistes purs, al front dels quals destacaven ^{el metge} ~~el~~ mestre Severiano Albarracín i el tipògraf Anselmo Lorenzo, andalus Garcia Viñas, registrà igualment experiències de signe reformista.

L'any 1876 un nucli de sindicalistes reformistes, entre ells Joan Nuet i Josep Pàmias, constituïren un tebi Centre Federatiu de Societats Obreres, que celebraren un congrés entre agost de 1877 i gener de 1878, i que pel gener de 1880 intentarien la creació d'un partit obrer català, el Partit Democràtic-Socialista Obrer, que tindria una vida efímera. També intentaren, aquest mateix any, treure de nou la publicació "El obrero," que després esdevindria l'òrgan informatiu del sindicat Les Tres Classes del Vapor.

Per l'agost de 1879 foren els sindicalistes marxistes els qui, a imatge de la societat obrera El Arte de Imprimir de Madrid varen crear ~~en Barcelona~~ la Societat Tipogràfica de Barcelona, en la qual destacava Toribio Reoyo, que en 1888 seria un dels fundadors de la UGT. Dels 821 operaris que tenien les ⁴³ impremtes barcelonines, 327 eren socis de la Societat Tipogràfica pel gener de 1881. A través del seu butlletí varen denunciar l'exòs d'aprenents - un per cada dos ~~operaris~~ oficials quan tocava un per cada deu - i els noms dels esquirols en l'important conflicte de la impremta Tasso, quan alguns treballadors eren acomiadats per ser membres de la Societat.

Pel juliol de 1882 va esclatar un fort conflicte ideològic entre la junta, dominada pels que es definien com a socialistes pràc-

tics, i el sector anarquista, amb Josep Lluçs i Pujals al davant. (Lluçs havia estat un dels capdavanters de la lluita contra la impremta Tasso i dirigia la publicació "La Tramontana", periòdic escrit en català i de tendències anarquistes i republicanes alhora). Els anarquistes acabaren per crear una altra societat tipogràfica, La Solidària, i la Tipogràfica de Barcelona es va esllanguir. La importància d'aquest enfrontament rau en el paper destacat dels tipògrafs en un moviment obrer majoritàriament analfabet, la qual cosa empenyia aquells a ocupar ^{-hi} sempre llocs de responsabilitat.

Un altre corrent que s'anà introduint al moviment obrer, tot i que no amb la força que agafaria a la dècada dels anys norantes, fou la del nihilisme.^x Col·lapsada la Internacional, llunyans els seus objectius, ferma la repressió governamental - al 1877 hi havia encara 105 internacionalistes presos sense comptar-hi els agafats en la insurrecció de Sanlúcar -, hagueren intents d'atemptats adhoc contra la figura del rei Alfonso XII, com el que tingué lloc a Madrid el 25 d'octubre de 1878 pel boter català Joan Oliva.

Tots aquests corrents - manteniment de la Federació de la Regió Espanyola o internacionalisme, ~~socialisme~~ sindicalisme reformista, socialisme pràctic, nihilisme - influïren en ^{col·laborar} ~~aconseguir~~ algunes millores en rams concrets, com fou el cas dels ~~picapedrers~~ al desembre de 1880, que aconseguiren la jornada de set hores, increïble a l'època, el jurat mixt d'obrers i patrons, la prohibició del treball a preu fet, i que els patrons es comprometessin a no agafar gent que no fos de la seva societat obrera.

"LA ESCUELA DEL OBRERO" - Com en la dècada dels quarantes, després la patronal s'intentà bastir una mena d'associacionisme obrer aigualit. Així sorgí l'Institut Català d'Artesans i Obrers que depenia de ~~la~~ l'Església i editava "La Escuela del Obrero", i que era fomentat per industrials de la importància de Josep Ferrer i Vidal i Joan Jau-mandreu.

Aquesta mostra de sindicalisme catòlic ~~amb~~ abans d'hora no acabà de cuallar, tot i la persistència de l'Església en fundar escoles que contrarestessin la influència de les doctrines laïques, que persistiria al llarg dels anys.

LA FUNDACIÓ DEL PSOE - La vella aspiració dels sindicalistes marxistes de constituir un partit exclusivament dels obrers va plasmar-se en realitat el 2 de maig de 1879, quan a una taverna madrilenya dissidents de la Internacional i gent diversa va constituir el Partit Socialista Obrero Español. L'adjectiu obrero va ser fruit de que triomfés la proposta de nom de Pablo Iglesias en contra de la del metge Jaime Vera, que creia que restringia el partit posant aquest qualificatiu.

Dels 25 reunits que crearen el PSOE, 16 eren tipògrafs - o sia les dues terceres parts -, quatre metges, dos argenters, un doctor en ciències, un marmorista i un sabater. No cal dir que la data del 2 de maig s'havia triat per refusar el patriotisme oficial i reafirmar l'internacionalisme del partit que neixia.

Pel juliol apareixia el seu primer manifest, que incloïa aquests cinc punts:

- La societat està dividida en classes antagòniques.
- La societat camina cap a la pauperització: els rics seran més rics i els pobres més pobres.
- La classe obrera ha d'aspirar a assolir el poder polític.
- El poder s'aconsegueix o bé reformant o bé destruint.
- Les col·lectivitats obreres han ^{d'elles} ~~de les~~ unides entre si.

El PSOE s'estengué als començaments lentament. A Catalunya contactà amb el grup de l'effimer PDSOE de Nuet i Pàmias i creà una mínima base per a ~~for~~ poder celebrar al 1888 el primer congrés del jove partit, el mateix any que es fundava el sindicat socialista de la Unió General de Treballadors (UGT).

"Catalanes: Hoy que sóis libres, mirad vuestras cumbres pirenaicas y vuestras costas; contemplad el sistema de montañas y de ríos que poseéis entre ambos límites: ¿puede haber más marcada nacionalidad geográfica? Miraos vosotros mismos y ~~mirad~~ fijaos especialmente en vuestro caracter, vuestro genio, vuestros usos, vuestras costumbres, vuestra lengua: ¿se querrán más distintivos de una nacionalidad de raza?

"Recordad que lejos de haber recibido auxilio alguno de otro poder de la península para adquirir el ~~libre~~ libre dominio de vuestro suelo, y presentaros en él como nación poderosa, vosotros ~~mucho~~ fuisteis más de una vez sus auxiliares contra el yugo agaresco. (...)

"Fues bien, si el ~~municipio~~ municipio es el elemento de la provincia, y la provincia lo es ^{de} la nación, sea la nación a la provincia y la provincia al municipio lo que el municipio a la familia. Que la libertad del hogar doméstico sea el origen y sus intereses el fin del estado, Que la unidad nacional no sea más que el resultado de la asociación de las fuerzas de todas las provincias para su realización de sus comunes intereses; viviendo libremente dentro de ella cada provincia o ~~en~~ la asociación (sic) de las fuerzas de sus municipios fundada en los intereses comunes a estos, así como dentro de cada provincia el municipio o asociación de las fuerzas de los ciudadanos, dirigida también a la realización del pro-común ~~de~~ en su respectiva localidad."

(De l'Arxiu del Ministeri d'Afers Estrangers.
Esmentat per FONTANA, Josep - "La revolució
de 1868 en Catalunya", "L'Avenç" nº 17,
juny 1979 - Pag. 61)

2 - ROMANÇ CONTRA LES QUINTES

"Minyons, abaix las quintas;
minyons, fora soldats;
minyons, per'abolir las
haurem de treballar.

"Los homens de Setembre
no han fet pas lo pactat;
van dir: !abaix las quintas!
y ara'ns volen quintar.

"Los diputats monàrquics
que avans de ser nombrats
van dir: "¡abaix las quintas!
las quintas han votat.
La llibertat y l'ordre no's salvarà ab soldats;
prou sabem que l'exèrcit
no ha estat may lliberal."

(Romanç "Abaix las quintas!", esmentat en TERMEES,
Josep - "Anarquismo y sindicalismo en España. La
Prigera Internacional (1864-1881)" - Barcelona,
Ed. Ariel, 1972 - Pag.46).

"... el Instituto constataba que en este periodo, uno de los "más calamitosos que registra nuestra historia", había ocurrido ~~á~~ precisamente lo contrario de lo previsto por los legialadores, ya que se habían sucedido "gobiernos sin autoridad y anarquía sin freno"; guerras civiles en España y Cuba; desbarajuste completo en la administración; una Hacienda arruinada; "el crédito abatido; las obras públicas, no ya pa~~ra~~alizadas, sino en gran parte destruidas por la piqueta o la tea; el incendio, la desolación y la ruina por doquiera; las comunicaciones frecuentísima y casi constantemente interrumpidas; los impuestos naevos y extraordinarios, y las exacciones legales de las bandas armadas agotando el esquilmado peculio de los particulares; la perturbación en las fábricas, en los talleres, en el campo y en los ánimos de la honrada clase obrera; tales son, a grandes rasgos indicadas, las circunstancias tristísimas en que la producción española, el comercio, la agricultura y la industria han vivido durante este ~~período~~ plazo que va a expirar, y en el que ^{debían} ~~deben~~ prepararse a sostener una lucha desigual con todo el mundo (...). Tras el periodo borroscoso que acabamos de atravesar, ni la producción española se halla en estado de correr fortuna por derroteros inciertos, ni las leyes aduaneras que la rigen han podido ser aquilatadas en el crisol de la experiencia. España tiene hoy necesidad absoluta de reposo para restaurar sus quebrantadas fuerzas y llevar a cabo una obra de completa reparación."

(IZARD, Miquel - "Manufactureros, industriales y revolucionarios" - Barcelona, 1979 - Ed. Crítica - Pag. 124)

Son los catalans, ja venen

"Si hi ha criolls que sostenen
que no te fills Catalunya
per lluitar en terra lluïa
lo vent los porta, ja venen.

"Venen d'aquell cau que cria
miñons de oor tan valent
q'un jorn abordan l'Orient
y altre jorn la moreria.

"Avuy la patria'ls demana
y may los demana en va.
!Ay del que vulga afrontà
la venjansa catalana!

"Los veureu prompte en campanya
que com lleons embesteixen
y com ànells obeyeixen
al que mana en nom d'Espanya.

"Feras de potentes garras
presentan al plom lo pit
y no tenen mes que un crit:
!San Jordi y vivan las barras!

"Las barras d'història bella
que en totes lluitas mortals
han sigut sempre'ls puntals
de las torres de Castella.

Si estant Espanya en desmay
l'atormentan uns y altres
!Llam del ocl! avuy nosaltres
som mes espanyols que may.

"La patria es mare fins are
y si pobra y trista està,
no's dirà q'un català
ha renegat de sa mare.

"Ja venen; los porta'l vent:
mes tots avans han jurat
no tornar a Montserrat
mentre hi hagi un insurgent.

"Y no es jurament de maula,
que en terra proxima o lluïa
no se sap que Catalunya
hagi trencat la paraula".

(CAMPRODON, Francesc - "Son los catalans , ja venen",
"El ~~Formentor~~ Protector del Pueblo", periódico del
Foment del Treball Nacional, 5 abril 1869)

"Los negros"

"Por otra parte, esta medida (el proyecto de abolición) ha producido
vivas protestas por parte de los burgueses que son más o menos
hipócritamente partidarios de la esclavitud o viven cómodamente
con la explotación del trabajo en las Antillas españolas; a cuyo
efecto tienen formada una Liga nacional.

"Contra esta Liga, y contra toda clase y forma de explotación, los
trabajadores tenemos formada otra Liga formidable, universal e
invencible, que se llama: ~~Asociación~~ Asociación Internacional de los
Trabajadores".

(Article de "La Revista Social" reproduit d'IZARD,
Miquel - "Manufactureros, industriales y revolucio-
narios" - Barcelona, 1979 - Ed. Crítica - Pag. 172-173)

"... en este tiempo se ha provisto á los esquirols de carabinas, revolvers (sic) y armas blancas, aunque si me lo pregunta V. quién se ~~las~~ las ha facilitado, le diré que ~~puedo asegurar que fueron~~ no lo sé, pero casi se deja adivinar: no obstante, respecto á las carabinas, puedo asegurar que fueron entregadas por el alcalde don Ventura Fiol.

"... le probaré a V. la ~~raz~~ razzia de aquellos sanguinarios monstruos, que hoy los socios federados cuentan un muerto, un individuo próximo á espirar y veinte y seis heridos de más o menos gravedad. "Pasados los primeros momentos de un combate tan desigual, en que los socios fueron sorprendidos con los brazos cruzados y asesinados por la espalda, y cuando ya no quedaba ninguno con quien cegar su rabia, aquellos hombres, ciegos y desatentados, pegando fuertes culatazos á las puertas de las casas de los socios, gritaban desaforadamente: "¡Baixeu! ¡Baixeu! ¡Avuy es lo dia que hos habem de assassinar!" Y á todo esto, el ^{señor} alcalde, por mas buscado que fue no hubo ~~ninguna~~ medio de dar con él".

("La Federación", 29 agost 1869)

(Segons Josep Termes, el mot esquirol fou emprat per primera volta amb l'acceptió d'obrer venut, reventavagues, en aquesta crònica de Centelles.

Burgesia fou paraula introduïda també per aquesta època, i anarquista cap al 1872, segons el mateix historiador).

6 - PRIMER MISSATGE A LA INTERNACIONAL

"Encadenadas después de largo tiempo por un poder depótico, las sociedades obreras de España envían un ~~sal~~ saludo cordial a sus hermanos del resto de Europa. El ~~movimiento~~ momento presente no es muy favorable para las asociaciones. No obstante, sotto voce, en Cataluña y Andalucía las ~~asociaciones~~ asociaciones obreras desarrollanse poco a poco. Se atesta a los obreros que están en cabeza de estas sociedades, pero cada día se nombran docenas de delegados nuevos. Por más que los poderes quisieran detenerlos, no pueden seguir esa vía y se ven obligados a dejarlos libres. Los obreros españoles están dispuestos a luchar con sus hermanos contra esa formidable asociación del Ejército, del Trono y del Altar, para establecer, al fin, sobre bases sólidas, la paz, la justicia y el trabajo."

(Esmentat en NUÑEZ DE ARENAS, M. - TUÑON DE LARA, M. - "Historia del movimiento obrero español" - Barcelona, 1970 - Ed. Nova Terra - Pag.93)

"En España, la Internacional ha sido fundada desde su origen como un puro anexo de la sociedad secreta de Bakunin/, la Alianza, a la cual debía servir como una especie de campo de reclutamiento y, al mismo tiempo, de palanca que le permitiría dirigir todo el movimiento proletario. Más adelante se verá que ~~en~~ su Alianza, en la actualidad, tiene abiertamente a reducir la Internacional en España a esa misma actitud de subordinación. Como consecuencia de esa dependencia, las doctrinas especiales de la Alianza (abolición inmediata del Estado, anarquía, antiautoritarismo, abstención de toda acción política, etc.) se difunden en España presentándolas como doctrinas de la Internacional... Después del Congreso de Zaragoza, la ruptura entre los hombres de la Alianza y los que preferían la Internacional se hizo cada vez más visible"

(D'un informe emés per l'octubre de 1872, quan ja s'havia escindit la Internacional a La Haia. Reproduït per DEL ROSAL, AMARO - "La violencia, enfermedad del anarquismo" - Barcelona, 1976. Ed. Grijalbo - Pag. 218)

"En 1872-1873 existían en España unas 210 federaciones locales perfectamente localizadas, el 40 por ciento de las cuales eran catalanas.

Veamos ahora su número por regiones:

Cataluña	84	Murcia	5
Andalucía	47	León	4
País Valenciano	22	Aragón	4
Castilla	19	Asturias	2
País Vasco	7	Canarias.....	2
Baleares.....	6	Galicia	2
Extremadura ...	6		

"Entre Cataluña, Andalucía, País Valenciano y Castilla ~~dx~~, se encontraba el 82 por ciento de la Internacional española, mientras el resto se hallaba totalmente desperdigado por las distintas zonas hispánicas. Aunque estas cifras deberían ser matizadas ya que corresponden a localidades, no a número de sociedades obreras. Si sumamos el número de éstas entonces cambian las proporciones, ya que las poblaciones catalanas tenían un mayor número de sindicatos.

"Efectivamente, el número de sindicatos incluidos en las federaciones locales de este período, es, para toda España, de 424. De ellos:

267 en Cataluña	36 en el País Valenciano
74 en Andalucía	28 en Castilla.

"Por tanto, Cataluña tenía casi el 63 por ciento de los sindicatos internacionalistas (contra el 40 ~~por~~ ciento de localidades), Andalucía el 17 por ciento (por un 22 por ciento de localidades), el País Valenciano el 8, por ciento (contra un 10 por ciento) y Castilla el 6 por ciento (por el 9 por ciento de localidades). ~~dx~~ Como vemos, si tenemos en cuenta el número de sindicatos - elemento más representativo de la fuerza del obrerismo - en lugar de la cifra de localidades con federación internacionalista, el peso específico de Cataluña dentro del movimiento obrero aumenta extraordinariamente, hasta alcanzar casi los $\frac{2}{3}$ del ^{su} total, mientras disminuye el de las restantes regiones."

(TERMES, Josep - Obra esmentada, pag. 225-226)

9 - PROCLAMACION DE LA REPUBLICA EN BARCELONA

"Previo llamamiento á los obreros, á las dos de la tarde llenábase la plaza de Cataluña de numerosa muchedumbre, figurando las mujeres en no pequeño número. Los discursos pronunciados desde los balcones de lo que fue Casa Gibert, encaminados á conseguir el mejoramiento de las condiciones de trabajo y de salario del obrero, acogieron con grandes muestras de simpatía, vitoreando á la República, á la asociación obrera y á la Internacional de trabajadores. Los concurrentes, que no bajarán de diez mil, dirigieron luego á la Diputación y al Ayuntamiento, á cuyos presidentes hicieron entrega, mediante delegados, de las conclusiones aprobadas en el meeting, interesándoles de paso influyesen con los altos poderes del Estado para la consecución de aquel objeto. Continuando el itinerario de antemano dispuesto, la comitiva llegó al palacio de la Aduna con el propósito de hacer análoga súplica al Gobernador, que prometió recomendarla eficazmente. Tras breves ~~momentos~~ palabras dichas por un obrero desde ^{los balcones} ~~el edificio~~ del mencionado edificio, anunciando á los allí reunidos que, estando en vías de arreglo las negociaciones entabladas entre los trabajadores asociados y sus patronos, pronto quedarían reducidas á diez las horas de jornal y que el precio del salario se ajustaría á lo que produjese cada uno, la reunión se disolvió en medio del mayor orden."

"(...) Véamos en que términos fueron redactadas las citadas conclusiones que el Alcalde transmitió al presidente del Gobierno y al Ministro de la Gobernación: "1º Que se armase pronto al pueblo para el afianzamiento de la libertad y para combatir á la reacción bajo la forma que se presentase; 2º, que se declarase la autonomía de los Municipios; y 3º, que se apoyasen las reformas sociales que pedía la clase obrera." Bajo estas condiciones se comprometían á defender la República con todas sus fuerzas."

(GONZALEZ SUGRAÑES, M. - "La República en Barcelona" - Barcelona, 1896- Pag. 27, 28, 29)

"Trabajadores: Compañeros: Hecho un paro general para manifestar que veis con profundísimo disgusto como el Gobierno toma fuerzas del ejército para combatir á nuestros hermanos los trabajadores de otras poblaciones y deja abandonada la guerra carlista, siendo la causa de catástrofes como la de la columna Cabrinetty.

"~~Compañeros~~ Aguardamos los hechos. Estamos dispuestos todos á combatir á los carlistas, pero no queremos ocupar los puntos de las tropas que van á combatir á los republicanos. Tememos la traición. Queremos la República democrática federal. Queremos el exterminio de los carlistas. No queremos que las tropas, en vez de combatir á los carlistas, vayan á combatir á nuestros hermanos.

"Compañeros: Mientras llegan las 4 de la tarde, en que todos nos reuniremos en la plaza de Cataluña, aprovechemos el tiempo en ir á votar las candidaturas obreras. La burguesía trata de hacer suyo el Municipio. Las comisiones de Barcelona y sus contornos."

(Es refereix a les eleccions ~~antiespolacion~~ municipals de juny de 1873 i el ban, que es penjà en els carrers de la ciutat, té un caire "socialista", com significà l'autor del llibre que el recull, i poc "internacionalista")

(Reproduït a GONZALEZ SUGRAÑES, M. - Obra esmentada, pag.)

"... Y en las fábricas, al caer la tarde, al compás de la lanzadera, que es el más rico metrónomo que inventarse pueda, oíase el ~~razz~~ canto recogido del Santo Rosario, ejecutado por grandes coros, que en las respectivas salas trabajaban de sol a sol!"

(Referència al recent passat fabril, que es recorda amb nostàlgia en comparar-lo amb el modern positivisme - "La Escuela del Pueblo", nº 35 - 27 gener 1877)

"De las fargas lo fum^{ja}s allunya
Com encens del trevall tan volgut.
Gloria á ell, que á la gran Catalunya
Vida propia li dona, saut.
"Fillis del poble, al treball: la jornada
D'esta vida es molt curta y molt greu;
Y per l'ànima trista y cansada,
Lo cel guarda un repós qu'es son Deu."

(De l'"Himne a la Indústria" aparegut a "La Escuela del Pueblo", nº 35, 27 gener 1877. Val la pena observar la grafia, que permet escriure "trevall" i "travall" en la mateixa poesia).

CRONOLOGIA 1868-81

<u>Esdeveniments socials</u>	<u>Fets polítics, econòmics...</u>	<u>Esdeveniments mon</u>
<u>1869</u> Neix el sindicat més important de la seva època: Les Tres Classes de Vapor Es elegit el primer diputat obrer: Pau Alsina Febrer: el Centre Federal de les Societats Obreres s'adhereix a la Internacional. Agost: neix el periòdic internacionalista "<u>La Federación</u>"	Setembre: aixecament federal fracassat a diversos indrets de Catalunya Aranzel lliurecanvista; juliol Març: Es funda el Foment del Treball Nacional la Producció Juny: Es promulgada la Constitució democràtica, que conté el sufragi universal	Neix a Alemanya el Partit Obrer Social Demòcrata Novembre: és inaugurat el canal de Suez Desembre: Comença el Concili Vaticà I
<u>1870</u> Juny: I Congrés Obrer Espanyol. Es constitueix la Federació Regional Espanyola de l'AIT.	Març: Revolta popular a Barcelona i al seu pla contra les lleves forçoses per a l'exèrcit, restablertes per Prim. Neix "La Campana de Gràcia". Primera associació patriòtica catalana: La Jove Catalunya.	Juliol: comença la guerra franco-prussiana. Setembre: ocupació de Roma pels patriotes italians. Es consolida el regne d'Itàlia.
<u>1871</u> Maig: Repressió contra els dirigents internacionalistes, que són exiliats fins octubre.	Apareix el ~~semanari~~ setmanari "La Renaixensa".	Gener: Prússia derrota a França. Març-maig: la Commune de París. Anglaterra: les Trade Unions aconsegueixen estatut legal.
<u>1872</u> Abril: II Congrés de la Federació Regional Espanyola, a Saragossa. Desembre: III Congrés de la Federació, a Còrdova. Ruptura entre marxistes i anarquistes. S'aconsegueixen al pla de Barcelona les 11 hores de jornada laboral.	Es decretada l'abolició de l'esclavatge a Puerto Rico. Primer tramvia a Barcelona. Maig: Comença la segona guerra carlina.	Setembre: s'escindeix la Internacional entre marxistes i anarquistes.

1873

Juny: Pi i Margall, president de la I República, presenta les primeres lleis socials. Mai no es compliran.

Febrer: Proclamació de la I República.

Juliol: sublevació d'Alcoi. Moviment cantonalista a Múrcia i Andalusia, a més d'Alcoi.

Maig: eleccions a Corts. Els federalistes aconseguiren 348 dels 477 escons.

1874

Gener: vuit dies després del cop d'estat del general Pavia, la Internacional és declarada fora de la llei.

Gener: cop d'estat del general Pavia. Fi de la I República.

Desembre: Puja al poder Alfonso XII. S'inicia la Restauració.

1875

El bisbe de Barcelona funda un Institut d'Artesans i Obrers, de caire paternalista.

S'atura l'aranzel lliurecanvista.

Agost: acaba la III Guerra Carlina.

Maig: al congrés de Gotha s'uneixen les dues organitzacions obreres alemanyes i constitueixen el Partit Socialista Obrer.

1876

Es forma un Centre de Societats Obreres de caire reformista.

Neix el Centre Excursionista de Catalunya.

Es funda el Banc Hispano-Colonial.

S'inicia el període econòmic conegut com "febre d'or"

Desapareix la Internacional marxista.

1877

Jacint Verdaguer publica "L'Atlàntida".

1878

Llei que restringeix el sufragi.

Febrer: acaba la guerra de Cuba.

Octubre: Atemptat contra Alfonso XII, a càrrec del català Joan Oliva.

Bismarck fa votar lleis d'excepció contra els socialistes alemanys.

1879

Maig:

Es funda el PSOE en una taverna madrilenya.

Surt el primer diari en català: "Diari Català", de Valentí Almirall.

1880

El pare Antoni Vicent implanta al país els cercles catòlics obrers, de d'inspiració francesa.

Es crea el setmanari "El Obrero", òrgan de "Les 3 classes de vapor".

Apareix el Partit Democràtic Socialista Obrero Espanyol, de vida efímera.

I Congrés Catalanista, convocat per Valentí Almirall.

1881

Febrer: es dissol la Federació de la Regió Espanyola, que havia seguit reunint-se clandestinament.

Setembre: es crea la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola (FTRE), de ideologia anarquista, com l'anterior Federació.

Els paletes aconseguixen vuit hores i mitja de jornada.

Es funda Can Girona.

Es creen també la Companyia de Tabacs de Filipines i la Transatlàntica.

Febrer: Puja al poder el liberal Sagasta.

16 bancs són creats a Barcelona i 12 a la resta de Catalunya entre 1881 i 1882.

IV —

LA CRISI DE F. DE SEGLER
(1881-98)

La Catalunya del desgel polític de 1881 - puja dels lliberals al poder - és una Catalunya en profunda transformació, al redós dels temps de prosperitat coneguts com "la febre de l'or" i de les fortes immigracions exterior i interior que hi tingueren lloc.

La forta crisi que patia la França pagesa a conseqüència de la fil·loxera, que arrasava els ceps, significà en la dècada que va del 1877 al 1887 un fort creixement econòmic i de població a les comarques vinícoles catalanes, com eren l'Alt Penedès, el Tarragonès i el Priorat, que creixeren respectivament en un 13,4 per cent, un 11,1 i un 10,39 en nombre d'habitants. Els anys següents tota aquesta expansió resultà frenada i succeí a l'intervés: començà un fort despoblament a la Catalunya de l'interior en benefici de les ciutats. La crisi econòmica era per tot arreu igual, però l'atracció de la ciutat sobre el camp *(financiatada en més possibilitats de llocs de treball)* començava ja a ser forta.

En concret, de 1887 a 1897 - dècada de pregona crisi econòmica arreu de l'Estat Espanyol - 160.000 habitants de municipis catalans de menys de dues mil persones emigraren a viles més grans. En el mateix període els municipis de més de 10.000 persones passaren a tenir 244.000 habitants més en conjunt. Entre 1857 i 1900 la ruralia catalana va perdre el 23 per cent de la seva població, fruit del desvetllament industrial del país.

LA PRIMERA GRAN IMMIGRACIÓ - De 1877 a 1900, o sia durant el darrer quart del segle XIX, entraren a Catalunya un promig de 3.600 immigrants anuals. Fou sense dubte la primera de les tres grans immigracions a Catalunya en un segle. L'Exposició Universal de 1888 a Barcelona va ser un dels incentius fonamentals. La dècada on hi hagué més immigració va ser la de 1887 a 1897, en plena crisi, quan arribaven 4.172 immigrants de promig per any. Immigració procedent en bona part de les

contrades aragoneses i valencianes, s'establí en humils barriades de Barcelona i Sant Martí de Provençals principalment.

Tanmateix, la immigració era encara una petita part del proletariat català. L'any 1883, només eren d'altres províncies espanyoles a Barcelona ^(-provincial) un 19,56 per cent dels ^(Tanmateix a Barcelona-ciutat un 25,4% eren ja no catalans.) seus habitants. A Tarragona la proporció era molt més baixa: un 4,69, i a Lleida un 3,53 i a Girona un 3,73. Els obrers s'expressaven habitualment en català en mitings i reunions, com ho remarca l'anècdota que un obrer no català hagués de deixar la presidència durant el Còngrés de la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola en 1881 a un català cara a facilitar la discussió d'una ponència. Vint anys més tard, amb tota la primera onada ~~m~~ immigratòria ja asentada a Barcelona i rodalies, era ben diferent, i el conegut propagandista anarquista Leopold Bonafulla tingué que insistir per poder exercir el seu dret a expressar-se en català en un debat.

Barcelona creixé intensament, i a finals del segle XIX tenia 544.137 habitants, que representaven el 23,9 per cent del total del país. La segona ciutat del Principat durant la segona meitat del segle XIX, i de fet fins 1910, Reus, només tenia al voltant dels 25.000. Reus passà, al 1910, a ocupar el quart lloc, superada per Sabadell (28.125) i Tortosa (28.092). Les ciutats frontereres amb Barcelona no experimentarien una forta crescuda de fet fins la segona gran immigració als anys vint d'aquest segle.

LA FEBRE INTERMITENT DE L'OR - Economistes i historiadors, novel·listes i periodistes han coincidit en anomenar "la febre de l'or" el període que va de 1876 a 1886. Des del

punt de vista de la classe obrera cal matisar l'afirmació que, tot i certa, és massa simplista. En diverses èpoques del període - 1879 a Sant Martí de Provençals, 1882 a Reus, que demanen ajut al municipi - hi ha moments de crisi i de manca de feina.

Tanmateix, és cert que la situació era molt més estable que els vint anys següents, quan es superposen a Catalunya una crisi fonamentada en l'ensorrament del negoci vinícola, la perdua de les colònies de Cuba i Filipines, i una crisi econòmica mundial a cavall dels dos segles. El quadre seria el següent:

- 1876-86 - Període de prosperitat conegut com "febre de l'or" amb petites estapes crítiques
- 1886-92 - Forta crisi econòmica.
- 1892-96 - Ensorrament del negoci del vi
- 1896-1906 - Persisteix la crisi, agreujada per una general a nivell mundial.

En realitat, l'economia espanyola seguia essent feble, massa lligada al subdesenvolupament del conjunt de l'Estat i a les inversions estrangeres realitzades a la mineria i als ferrocarrils, per exemple. Van ser les calamitats alienes les qui afavoriren l'etapa d'expansió, com la guerra de Crimea, la guerra franco-prussiana i la ja esmentada epidèmia de la fil·loxera a França¹. No només vinaters es veieren afavorits per la crisi del país veí, sinó boters, ferrers, transportistes. En pocs anys els boters s'organitzaren en una poderosa federació obrera que els convertia en un dels rams millor organitzats, i un raval ^{de boters} de Sant Martí de Provençals esdevingué, i encara es coneix així ara, el Barri de la Plataner pels diners que s'hi guanyaven.

Altres indústries que aprofitaren el bon moment

econòmic foren la metal·lúrgica, que ja havia iniciat nova volada als primers anys setanta amb la creació de la foneria Can Girona - avui MACOSA - , la surera, que donava feina a uns vint mil obrers en la dècada dels anys vuitanta, però repartits entre unes 90 fàbriques. Com al tèxtil i en general tot tipus de fabricació, es pecava d'esperonar el minifundisme i no es sentaven les bases d'unes empreses en condicions de competir fins i tot en temps adversos.

També s'havia desvetllat la indústria química i es donaven les primeres passes en el món de l'electricitat, tot creant al 1894 la Companyia Barcelonesa d'Electricitat. Altre índex de la "febre de l'or" el donava la creació constant de bancs: nogensmenys que 16 a Barcelona i 12 a la resta de Catalunya entre 1881 i 1882. El Banc de Sabadell es va permetre ~~xxx~~ obrir una sucursal a Buenos Aires l'any 1891 com a demostració de la potència econòmica que representaven Sabadell i Terrassa, que comptaven amb la meitat dels fusos dedicats a teixir llana de l'Estat Espanyol, i constituïen en aquells moments, i malgrat la crisi ja present, la tercera indústria llanera d'Europa.

Arribada ja l'època de les vaques magres, la burgesia barcelonina muntà una Exposició Universal que contribuï a donar forma de ciutat moderna a Barcelona i atragué, com feria la de 1929, immigrants d'arreu, en especial de les comarques muntanyenques catalanes, i de València i Aragó. No salvà l'Exposició la crisi ja iniciada, que duraria gairebé vint anys més, endurant les tensions socials i esquerdant el sistema polític de la Restauració.

Una crida socialista amb motiu del primer de maig de 1897, signada per Pablo Iglesias, l'històric fundador del PSOE, dibuixa literariament la situació a finals de segle:

"... las aterradoras proporciones que ha tomado la crisis económica que azóta ^{a nuestro} ~~el~~ país hace ya buen número de años, han abatido extremadamente al cuerpo social y héchole caer en terrible escepticismo."

En definitiva, i segons Vicens Vives, el que havia passat era que "si l'economia marxà com una seda durant quinze anys (...) , la política i la societat no es desplegaron paral·lelament. La renda nacional es distribuï a favor dels menys, mentre que els més patien de la nova misèria de la indústria naixent. (Al País Basc, sobretot). A Catalunya ja s'havia superat aquest període, però no el de l'acoblament de l'home al treball industrial amb les mínimes garanties d'horari, sou i protecció."

I les coses empitjoraren quan ni tan sols l'economia "marxà com una seda".

DEMANDES ALS PODERS PUBLICS - Pel desembre de 1882, quan encara es vivien els temps coneguts com "la febre de l'or", ja algunes poblacions catalanes atravessaven mals moments, com ho prova la demanda pública a l'Ajuntament de Reus de feina pels molts parats que hi havia. Cal recordar que Reus era aleshores la segona ciutat del Principat.

L'estiu de 1885 dues fàbriques tan representatives com Can Batlló i L'Espanya Industrial ^{- dues mil obreres a cadascuna -} reduïen jornada per manca de ~~el~~ treball: quatre dies a la primera i tres i mig a la segona. Segons "La Revista Social", "por el estacionamiento de la crisis han pasado dichos operarios a la categoría de hambrientos". En el ram d'estampats, dels dos mil treballadors que en feien, tenien feina només 300. Pel setembre

6

del mateix any, seixanta societats obreres del pla de Barcelona s'adreçaven a les autoritats demanant feina i Aquest tipus de cartes col·lectives es repartiria en el futur. assistència mèdica gratuïta i no beneficència. Aquesta actitud contra la caritat oficial es feria patent al llarg dels anys que duraria la forta crisi econòmica. Ben palés ho deixava el periòdic "La Asociación" pocs mesos després, en febrer de 1886:

"No queremos ni restauranes obreros , ni tiendas asilos, ni hospicios, ni hospitales, ni leyes protectoras; queremos la igualdad de deberes y derechos; la dignificación de ^{nuestra} ~~la~~ personalidad; la verdadera justicia. Lo demás es podedumbre."

Sobre aquest aspecte de la beneficència, al juliol de 1898 l'Ajuntament de Barcelona, davant la persistència de la crisi, va crear unes juntes als districtes per a muntar cuines econòmiques i repartir gratuïtament sopa i una mica de carn d'olla, la qual cosa motivà protesta de nuclis obrers amb manifestació contra les cuines econòmiques per considerar-les denigrants, i fins i tot que una fos abocada en anar a ser instal·lada al Poble Nou, amb crits de "No volem almoines! El que ens cal és treball!"

SALARIS INSUFICIENTS ~~INSUFICIENTS~~ Juntament amb la manca de feina hi era palesa la insuficiència dels salaris. La crisi desvetllà l'interès dels mateixos obrers per demostrar les condicions de vida del proletariat, i n'hem pogut recollir ~~uns~~ tres mostres.

El Govern lliberal de Sagasta havia creat una Comissió de Reformes Socials amb la qual col·laborà el jove Partido Socialista Obrero Español, i dins les seves tasques es va confeccionar un pressupost familiar³ que deixava ben sentat que un obrer tenia un dèficit

7

proper al 50 per cent del pressupost si hom comparava el salari mig amb les despeses ~~mitg~~ mitges.

Pel gener de 1887 la important revista de signe ~~anarcho-collectivista~~ anarcho-col·lectivista "Acracia" ~~publicava~~ publicava un estudi similar on senyalava que per poder subsistir un obrer havia de guanyar 5 pessets i 25 cèntims diàriament, quantitat que aleshores pràcticament només guanyaven els tipògrafs i els camàlics.

El periòdic sabadellenc "Los desheredados", de la mateixa tendència que ~~la~~ l'anterior, incloïa per l'agost de 1884 un altre pressupost-típus que senyalava també un dèficit anual de 1.060 rals en la subsistència d'una família de set membres: matrimoni, quatre fills i un pare o mare del marit o de la muller.

Cal dir que tots els pressupostos eren fonamentats en la moderació i que l'alimentació rarament es referia a la carn o al peix fresc, essent una base forta el bacallà. A finals de segle una cooperativa obrera de consum del Poble Nou venia al voltant dels quaranta quilos de bacallà als seus associats setmanalment.

Prova de l'excessiva dependència dels sous ~~el~~ respecte a l'alimentació era que el 67 per cent del que es guanyava s'anava, en acabar el segle, en aquest capítol, mentre que a França només suposava un 40 per cent, i a Gran Bretanya el 33. Com la vivenda se'n duïa un altre 20 per cent, el que quedava per vestuari, instrucció i lleure era tan sols un 13 per cent del salari. Cal afegir que aquests percentatges eren vàlids només quan es treballava tots els dies feiners, que no sempre ~~el~~ succeïa.

MANCA DE SANITAT, MANCA DE SEURETAT - La crisi que tancava el període de la "febre de l'or" es presentà juntament amb la darrera de les grans epidèmies del segle: el còlera de l'estiu i la tardor de 1885. Moriren 1.422 persones i es criticà fortament la forma de prestar ajuts als afectats per part de les autoritats.

L'enginyer Garcia Faria dugué a terme un estudi⁴ a fons de les condicions insalubres de bona part de les vivendes barcelonines amb motiu d'un congrés internacional de medecinacelebrat a Barcelona en setembre de 1888, dins ~~xxx~~ ~~XXXXXXXXXXXX~~ els actes que acompanyaren l'Exposició Universal, i racomanà el trasllat de determinades indústries insanes així com una higneització de bona part de les vivendes. Cal tenir present que Barcelona presentava una densitat de 29 habitants per casa a la Ciutat Vella, enfront de Londres, amb 8, Brusel·les amb 9, Colònia amb 10, Montpeller amb 11, Sevilla amb 11.

No cal dir que la mortalitat era més forta als barris obrers, i que en 1886 Barcelona presentava un cens inferior al de 1885 amb 1.621 habitants. El barri obrer que més havia rebut era Hostafrancs, on havia mort un 3,47 per cent de la seva població. Tan forta fou allí l'epidèmia que fins i tot s'instal·là un campament sanitari a La Vinyeta, petit turó que amb el temps esdevindria la plaça de braus Les Arenes.

L'obrer malalt no rebia, generalment, cap ajut per part de l'empresa. Algunes societats obreres fortes, com ara la de Tipògrafs, passava ^{dues} ~~xxx~~ pessetes diàries al soci malalt, que venia a ser el 40 per cent del salari. Cap a finals de

segle, algunes indústries tèxtils importants, com Can Serf de La Sagrera o la ~~Vina~~ Vidua Tolrà de Sant Martí de Provençals establiren una mena de montepio a base de que el treballador cotitzés deu cèntims setmanals cara a invalidesa o vellesa però no malalties. D'aquesta forma, una malaltia perllongada d'un treballador podia convertir-se en una mena de tragèdia familiar.

A més de la manca de sanitat ciutadana a nivell de vivenda i de fàbrica, ja constatada en anteriors capítols com una constant, s'hi afegia la inseguretat en alguns llocs de treball, ^{que més d'un cop desembocava en tragèdia,} especialment quan es forçaven les calderes de vapor per a que rendissin més.

~~Un dels casos més espectaculars tingué lloc al Raval, en esclatar la caldera de Can Saltes al carrer d'Amàlia i causar 18 morts⁵. El fet que un Centre d'Industrials obrís una subscripció per als damnificats no impedí la dura queixa de les societats obreres davant la inseguretat manifesta, puix que treballadors de la fàbrica siniestrada declararen que la pressió de la caldera era de tres a cinc vegades l'autoritzada. La premsa de l'època conté exemples semblants i també d'altres accidents derivats de la manca de seguretat al treball. Cal insistir que la invalidesa, igual que la malaltia, no tenia cap aixopluc econòmic.~~

LA LLUITA PER L'HORARI - Un criteri del moviment obrer de l'època era que amb la reducció de l'horari laboral hi hauria més feina per als molts parats. De fet va ser un dels punts de partida per a reivindicar, sobretot des del primer de maig de 1890, la jornada de les vuit hores.

Fora dels paletes, que treballaven vuit hores i mitja des de 1881 - aconseguides amb un seguit de vagues parcials -, les jornades laborals eren molt més llargues. Segons Miquel Ronté, als darrers anys del segle les jornades eren així:

Indústria tèxtil cotonera

Treballadors de Barcelona i del seu pla ...	64 hores setma	~~als~~
Treballadors de la ribera del Llobregat ...	70	
Treballadors de la conca del Llobregat	70	
Treballadors de la plana de Vic	68	

(Tot i que el dissabte es treballaven menys hores, el total, fins i tot dividint per sis dies feiners, dona entre poc menys ~~de~~ d'onze hores diàries de treball a Barcelona i el seu pla i poc més d'onze a la resta). Als altres oficis els horaris eren així:

Gèneres de punt i paperers	12 hores	
Llana i cànem	11	"
Serrallers, ebenistes, tipògrafs, rajolers, ferrers, semolers	10	"
Paletes, curtidors	9	"
Ram de la construcció (llevat de paletes)	8	"

La gran quantitat de treballadors al cotó - 40.000 ^(i en general al tèxtil) en tot Catalunya - feia decisiva qualsevol reivindicació important en aquest ram. Per aquesta raó va ser particularment dura la vaga en demanda de les deu hores a les fàbriques de Sabadell, ^{en maig de 1883,} on eren majoria els llaners. Set setmanes de vaga i de deu a dotze mil obrers en atur va ser un dels bancs de proves de la jove Federació de Treballadors de la Regió Espanyola.⁶

Els paletes, capdavaners en haver aconseguit la jornada laboral més curta, reivindicaren en diferents ocasions les mítiques vuit hores. Una de les vegades, en ocasió de converses amb la patronal a la seu del Foment del Treball, esclatà una bomba que causà un ferit, ^{motivà} empresonaments i per suposat ~~tan~~ trencà les ne-

41

gociacions. Passaven aquests fets l'u de setembre de 1886, quan encara el terrorisme i les bombes que serien protagonistes destacats als anys noranta, eren quelcom infreqüent. La defensa que dels obrers i la seva reivindicació d'una jornada de vuit hores va fer "El grito del pueblo", periòdic ~~max~~ de Sant Martí, li costà ^{la)} presó. La defensa de reivindicacions obreres suposà més d'un cop que algun director - cas de López Montenegro i "Los desheredados" a Sabadell - anés a raure a una cel.la de presó.

Els paletes tornaren a la càrrega un any després, quan es ~~fx~~ bastien els palus de l'Exposició Universal pel desembre de 1887. Al mig construït palau de Belles Arts, al costat de la Ciutadella, esclatà una vaga i es penjaren cartells on es llegia: "En esta obra sólo se trabajan ocho horas por jornada". La repressió sobre els vaguistes estava sempre garantida en aquests casos on es jugava la reducció de jornada

"Per garantisar la llibertat de tothom lo governador civil ha detingut á una pila de ~~gent~~ huelguistas y la guardia civil está encarregada de fer que la llibertat quedi assegurada empaytant els treballadors." ("La Tramontana", 30 desembre 1887).

Finalment, ^{en 1901} els paletes serien els primers en aconseguir les vuit hores. Els altres treballadors no tindrien la mateixa sort fins 1919.

ELS NENS SEGUIEN EXPLOTATS - La feina era escadussera, el pressupost familiar no ^{hi} arribava, les condicions sanitàries ~~no~~ eren sovint francament dolentes, la lluita per un horari més normal com a jornada laboral era aferrissada, els salaris no deixaren de minvar entre 1885 i 1900.

Davant aquest panorama els obrers de tendència socialista abocaren els seus esforços en utilitzar la governamental Comissió de Reformes Socials per a deixar ben paleses

✱

les reivindicacions de la classe treballadora, la qual cosa no servia de res en opinió dels anarquistes. Se li treia la pols a la llei de juliol de 1873 que havia intentat millorar un xic les condicions laborals i es recordà tota una sèrie de fortes limitacions al treball dels infants que no havien estat res més que paper mullat.

Els nens de 6 a 14 anys treballaven ~~en~~ a moltes fàbriques i guanyaven una misèria, però que calia per arrodonir el magre pressupost proletari. Per guanyar de 6 a 16 rals setmanals treballaven a Reus ^(i Sabadell) onze hores, a Valls 12 hores, a Igualada 13, a Manresa ^(i Olot) i Manlleu 14... L'informe afirmava que "la edad de seis años para empezar a trabajar es la general, no sólo en Cataluña, sino en los demás centros fabriles de España..."

Aquestes dades degueren impressionar, ja que pel març de 1887 sengles comissions obreres ~~per~~ anaven de Catalunya a Madrid per a forçar al govern a fer complir la llei de 1873 que limitava obligatoriament el treball dels nens. Sortiren ~~crítiques~~ crítiques a la iniciativa perquè no s'atacava l'arrel del problema, que eren els baixos salaris dels ^{obrers} adults, que els duïen a fer entrar els seus fills a les fàbriques ben aviat perquè els hi feia falta per intentar equilibrar la sempre abatussada economia domèstica.

ELS Vells SISTEMES - Tot ~~aprovechant~~ ~~aprofitant~~ la crisi, els fabricants recorregueren als vells sistemes de temps anteriors: rebaixa de sous i animadversió activa contra les societats obreres.

Una de les empreses més fortes del tèxtil, L'Es-panya Industrial, trencà el foc al març de 1887. El punt conflictiu era que la gran empresa volia deixar de pagar els dies festius com ho venia fent. Després d'enfrontaments amb la guàrdia civil, un locaut empresarial, el tradicional recurs als esquirols, al maig s'arribà a un acord que respectava el cobrament dels dies festius, però que establí que calia treballar mitja hora diària més a canvi.

Deu anys després, a Manresa es declarà ~~un conflicte~~
(a la història del)
una de les vagues més llargues ~~del~~ ram tèxtil, iniciada a la fàbrica Serra i Bertrand, per haver volgut la patronal elevar a tres el número de telers que cada obrera devia portar enlloc de dos i rebaixar en dos rals el preu de la peça acabada a l'hora de pagar per considerar que en faria més amb tres telers que amb dos. La vaga durà més d'un any en Manresa - tot el 1897 des del març i quatre primers mesos de 1898 - i fou sobretot recolçada pels socialistes⁷. Desfeta ja l'abans poderosa federació de Les Tres Classes del Vapor - per bé que subsistia en altres localitats - la lluita es sostingué des de les Societats de Fusters i Paletes. La pressió de la patronal, la presència d'abundosa guàrdia civil, que es corcollà els locals obrers i obstaculitzà que les dones recollissin diners en solidaritat amb els parats ~~imperades~~, i el recurs tradicional a esquirols i a les famílies de la guàrdia civil com a obrers que posessin en marxa les fàbriques en atur foren els mitjans emprats contra els vaguistes, ~~xxxx~~ Altres exemples a altres poblacions presentaven trets semblants en el persistent marc de la crisi.

Es interessant senyalar que, malgrat la escassa implantació en Barcelona, el sindicat socialista UGT agafà

una certa embranzida en algunes comarques, com el Bages i el Maresme, on apareixia l'important setmanari "La República Social", un dels sis més destacats ^(- i l'únic a Catalunya -) amb qui comptava el socialisme arreu d'Espanya en la dècada dels noranta. Tornarem, però, sobre el tema.

SEMPRE HI HA UN PITJOR: LES COLÒNIES - Diferents autors han senyalat diferents causes per a explicar el manteniment i creixença de les colònies industrials a la vora dels rius durant la segona meitat del segle XIX. Per^a uns, fou decisiva la manca de combustible propi en un país d'escassos recursos minerals; per a altres, priva la fallida política de la industrialització urbanitzada i la recerca de l'estabilitat laboral, o sia, un ambient on les vagues no siguin propícies. Aquesta darrera raó és ben palesa en un fullet sobre la Colònia Güell, situada ^{des del 1890} a Santa Coloma de Cervelló:

"Túvose también en cuenta que es poderoso medio de resolver la cuestión obrera en muchas industrias ponerlas al lado de la población agrícola o rural y unir la suerte de ambas.

"El obrero industrial comunica a su padre y hermanos agricultores el espíritu de progreso y éstos, en cambio, mantienen en el industrial el espíritu de tradición que mantiene el respeto a la propiedad"

Des que en 1858 s'establí al Bages la colònia Rosal, que va ser la primera instal·lada a l'Alt Llobregat, l'exemple va ser seguit per desenes de fabricants que gaudien d'una sèrie de beneficis establerts pel Govern segons una llei de 1866 cara a afavorir la creació d'indústries en zones pageses.

Situades a una certa distància de qualsevol població, les colònies juntaven vivendes, botigues, església i fàbri-

ca entorn d'un molt ben estudiat jumelage. Com les botigues eren de l'amo, tot sovint es suprimia el diner com a moneda, i es pagava amb "llaunes" o vales, amb la qual cosa l'amo recuperava part del que pagava a l'obrer, per no dir-ho tot, ja que aquell no tenia més solució que comprar-li.⁸

Els fills dels obrers entraven de ben jovenets i combinaven escola i feina sense cap altra alternativa que seguir treballant a la mateixa fàbrica que els seus pares. El lligam feina-vivenda per un costat, i treballar ~~en~~ dos o tres membres d'una mateixa família a la colònia per un altre eren dos mitjans més que idonis per a evitar massa tendència a rebeldies. Si tanmateix, ~~xx~~ se'n produïa alguna, els desnonaments dels habitatges acompanyaven els oportuns acomiadaments, com succeí amb una trentada ^{en} de famílies ^(a L'Ametlla de Marola) per l'agost de 1890, amb motiu de les grans vagues del Bages que precediren i continuaren el primer Primer de Maig a Catalunya.

Tampoc les colònies, malgrat la tranquil·litat ambiental que era habitual, es lliuraren per complet de la crisi, i per l'^{estiu} ~~estiu~~ de 1886 molts establiments fabrils de l'alt Llobregat varen tancar llurs portes.⁹

Per suposat que més que en altres llocs s'aprofitava la situació de crisi a les colònies per "reestructurar", com es diria en els temps moderns, amb tota impunitat. L'any 1885 la Colònia Sedó d'Esparreguera tancà les portes sense cap conflicte i quan obrí, amb els obrers amb crítica situació, volia que s'inscriguessin de bell nou, sense cap dret d'antiguetat? doblar la feina a base de pagar dos rals més per setmana; mitja hora més de jornada; i que no s'afiliessin a cap societat obrera. A canvi, es mantenia ^{el lloc de treball} ~~la colònia~~. Els obrers intentaren x resistir amb la solidaritat d'altres poblacions - l'Ajuntament de

Sabadell autoritzà una qüestació pública - , però finalment hagueren de claudicar¹⁰. Exemples com aquest encara minvaven més l'actitut combativa entre els obrers de les colònies industrials.

LA DÈRIA DE LA CULTURA - Ja en aquesta època comença a fer-se palesa una de les constants que la vessant anarquista del moviment obrer arrelà a Catalunya: la dèria per la cultura. Alguns dirigents eren conscients de la gran ^(manca de) cultura de la major part dels obrers i creien que ajudaria positivament la revolució social l'educació del proletariat.

Abans que les escoles racionalistes del segle XX, les escoles laïques meresqueren l'interès d'un tipus d'obrer més il·lustrat que veia l'educació en mans de religiosos - força majoritària ja en aquell temps - com a perniciosa pels seus fills i filles. Entre 1882 i 1886 hi hagueren a la vora de 70 escoles laïques a tot Catalunya, ~~XXXXXX~~ quantitat que no deixa de sorprendre davant la forta repressió que qualsevol idea avançada havia tingut la dècada anterior.

Hi predominaven com a escoles els pisos poc ventilats i esquifits, regentats per mestres que tot sovint no tenien el títol corresponent - aproximadament un de cada tres no en disposava - i on amb prou feines els vaillets aprenien de llegir i escriure

La premsa obrera experimentà als anys vuitanta un autèntic resorgiment, amb títols de la qualitat de "La tramontana" i "Acràcia", de signe anarquista ambdues, tot i que la primera ribetejada de republicanisme federal. De 96 periòdics obrers de l'etapa 1869-99 estudiats per Víctor Manuel Arbeloa, 48 ere

de Catalunya, 13 de Madrid i 9 d'Andalusia. Dels catalans la meitat - vint-i-cinc - eren barcelonins, 5 de Sabadell, Gràcia i Sant Martí de Provençals en tenien tres, i un les següents poblacions: Badalona, El Vendrell, Tarragona, Igualada, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Reus, Mataró, Sants i Manresa. La major part ~~xxx~~ que es coneixen són de l'època que comença en 1881, a rel de l'etapa lliberal que per la premsa suposa la puja al poder de Sagasta. D'abans se saben noms, però no sempre s'han conservat exemplars, que eren impresos escadusserament, com a fulls semiclandestins o clandestins del tot, com ara "El Municipio Libre", que s'imprimia en la "Imprenta del Proletariado" PERIÒDIC CATALÀ I OBRERISTA - Val la pena aturar-se uns moments en "La Tramontana", la primera època del qual durà des de 1881 a 1893, quan amb motiu de l'atemptat del Liceu, que costà 21 vides, l'anafco-col·lectivisme que defensava el seu director, l'anarquista Josep Lluas i Pujals, experimentà un cop quasi mortal.

Aparegué com a "periòdic vermell" i hi col·laboraren gent de nissaga republicana com Rossend Arús, Conrad Roure i Lluís Carreras. Ben aviat es referí a la política en termes prou clars, amb motiu d'una portada-homenatge a Pi i Margall: "...poch bó esperém de ~~xx~~ lo que se'n diu fer política, puig tenim nostras esperansas sempre en la forsa de las ideas de ~~xxxxx~~ civilisació y progrés més que en la bondat o incorruptibilitat dels homes, condicions que desgraciadament no's ~~xxx~~ troban gayre entre els polítics..."

Anticlerical i catalanista, a més d'^{anarco}~~anarquista~~ -col·lectivista i obrerista, expressà públicament que

els seus ideals eren l'autonomia, l'emancipació i la federació. Al gener de 1884 va afegir a "periòdic vermell" l'adjectiu polític, i conseqüent amb aquesta decissió, Lluas i Pujals defensaria aviat que al proletariat li convenien dos partits, l'anarquista i defensor del socialisme individualista, i el socialista i defensor del socialisme d'Estat.

Perseguit per "delictes de premsa" en diferents ocasions, Lluas fou empresonat en 1888 i en 1893. Maçó com altres destacats dirigents de l'anarco-col·lectivisme de l'època - Anselmo Lorenzo, Antoni Pellicer, ~~XXXXX~~ -, escrigué nombrosos opuscles i influí molt en el moviment obrer de l'època. [A més, destaca la seva aportació d'un setmanari catalanista i obrer al mateix temps, en l'estil ja emprat per "Lo chornaler" a València al 1883.]

Al 1891 "La Tramontana" es presentava amb aquesta definició: "és lo periòdich que's publica en idioma català més avansat en idees polítiques, religioses y d'economia social." Al 1883 a València li havia succeït un deixeble català i obrerista, "Lo chornaler".

Del "boom" de la premsa a l'època dona idea que a una ciutat com Tortosa - uns 20.000 habitants - sortí sin al 1885 tres diaris, dos setmanaris i tres ~~mensuals~~ revistes mensuals.

ELS ~~XXXXXXXX~~ LLIUREPENSADORS - Una altra característica que es donà en sectors avançats del moviment obrer va ser la de posar en pràctica les doctrines del lliurepensament, ^{una de} l'expressió ^{no} externa més coneguda de les quals era posar als fills noms no catòlics. Aquest costum durà anys i era practicat ensems per republicans i ^{federals} anarquistes, amb més problemes dels purament anecdòtics.

Igualment, i en ser autoritzat ^{pel 1889} el matrimoni civil, els llinrepensadors varen ser dels que feren propaganda per a que es practiqués. Tot i així, en un cas i en altre sempre eren minories les que es decidien a donar passes com aquests, mal vistos en una societat tancada com ~~ixx~~ la catalanà de finals del selge XIX.

Exemple de la propaganda en defensa d'idees com aquestes va ser el premi aconseguït al Certamen Socialista de Barcelona a 1889 per Soledad Gustavo, dona de Federico Urales, amb el tema "Amor libre". Els certamens socialistes eren en realitat competicions literàries-ideològiques preconitzades pels anarco-col·lectivistes que tingueren pregona repercussió, en especial el primer, que tingué lloc a Reus en 1885. També en 1889 va ser premiat un himne que esdevindria famós: "Hijo del pueblo", obra d'un tipògraf d'Alacant¹².

CASINOS I ATENEUS - La preocupació per la cultura ja havia dut al 1869 a crear l'Ateneu de la Classe Obrera. El darrer quart de segle nasqueren entitats d'aquest tipus, tot sovint de caire reformista com ben aviat es veuria, que es fonamentaven en la dèria per la cultura que experimentaven els obrers més conscienciats. Classes d'adults per les nits intentaven donar els coneixemtns que no havien pogut assolir de petits a les escoles on no havien anat. L'obertura d'aquests locals, on amés de la instrucció nocturna, s'acostumava a muntar funcions o vetllades musicals, era molt aplaudida per la premsa obrera¹³.

Tot i que per suposat les obres que agradaven eren les que estaven de moda, les representacions a aquests casinos i ateneus incloïen sempre un petit entremés al davant de l'obra, generalment en català, com contrast amb l'obra grossa, que solia ser en castellà. ^{Hi} Hagueren també autors que practicaren el teatre social, com Felip Cortiella, que ~~xxxxxx~~ repartia gratuïtament ^{a l'entrada} ~~al públic~~ dels teatres exemplars de les obres d'Ibsen que havia fet imprimir i que escrivia obretes com ara "El morenet"; el mateix Angel Guimerà, que va veure com li prohibien "La festa del blat" en 1896, any del procés de Montjuïc, per considerar-la proanarquista, i autors menors com ^{el mataroní} Pich i Creus, que estrenà "Una huelga" en el Teatre Circ Barcelonés el primer de maig de 1896.

Paral·lelament, s'obriren cooperatives de consum que intentaven ajudar la classe obrera tot posant al seu abast queviures a més bon preu. ¹⁴ Fundades per treballadors, agafaren forta embranzida en aquesta mateixa etapa de naixement de centres culturals de tota mena. Pel novembre de 1898, encara en plena crisi econòmica, es reunien per primera volta en assemblea ~~xxxxxxx~~ a Badalona 37 cooperatives de tot Catalunya. Segons Pérez Baró, deuen existir-hi ^{aleshores} al ~~xxxx~~ voltant de 110 cooperatives. Si hom té present que les primeres es crearen de forma continuada a la dècada dels seixanta, el desenvolupament del moviment cooperatiu era certament important.

Paral·lelament, un moviment de catolicisme social alentat per l'encíclica del Papa Lleó XIII "Rerum Novarum" (1891) esperonà la reacció de patronats i escoles obreres en els barris on vivia el proletariat, experiment que va ser contemplat recelosament pels obrers, que ~~xxxx~~ identificaven l'Església amb la patronal.

El paternalisme despregat pels protagonistes més directes no amagava una crítica al moviment obrer en les seves expressions més genuïnes de rebeldia davant situacions injustes.¹⁵ L'esquerrria contra aquest tipus d'apostolat social esclataria dramàticament, anys a venir, amb els esdeveniments de la Setmana Tràgica de 1909.

2- CARTES OBRERES A LES AUTORITATS EN TEMPS DE CRISI

"La Tramontana" es feia ressó, pel setembre de 1885, del document que seixanta societats obreres havien enviat a les autoritats cara a trobar solucions reals a la crisi que s'albirava i comentava:

"Una Comissió que representava á unas xexanta societats de treballadors del pla de Barcelona, acaba de publicar un document que no transcribim per sa extensió, en lo qual se fa eco de la miseria que avuy domina á las classes desheredadas que tenen de viure de son treball.

"(...) La Comissió d'obrers demana, mes que caritats, feyna y assistencia facultativa gratuita, sobre tot en los barris en que mes hi abunda la classe menesterosa.

"Y si aixó no bastés, demana dita Comissió, fentse eco ~~en~~ tal volta de lo que ja habém ~~y~~ dit y repetit a La Tramontana, que'l ~~la~~ ausilis que tan malament se reparteixen entre arcaldes y comissions de barri, se donguesen á las societats obreras, ahont podrian ser repartits equitativament als mes necessitats puix que allí's coneixen tots y'l frau ni l'engany no hi foren possibles ab la deguda intervenció de las Juntas que entreguin els donatius.

"... se ficsa en los abusos que's cometen, afirmant que mentre ~~en~~ deixan de socorres moltes families verament necessitadas, saben que's donan ausilis pe'l sol fet de perteneixe á associacions católicas ó de ser parents, amichs ó racmanats d'alguna autoritat, á altres que tenen feyna marit y muller, y distan moltíssim d'estar tñan necessitats com las primeras".

("La Tramontana" - Article titolat "La veu de la classe obrera" - 4 setembre 1885).

Pel juny de 1898 era enviada una carta oberta al Capità General, al Govern Civil i a l'Ajuntament de Barcelona on es deia:

"El estado excepcional en que vive España desde algunos años á esta parte ha sido explotado á mansalva por patronos y acaparadores sin conciencia, para quènes la Patria es el bienestar particular, el deber social el mayor tanto por ciento en sus negocios , y la honradez el capital acumulado estrujando a sus semejantes.

"Con tal modo de practicar el pàtriotismo, de cumplir el deber social y de entender la honradez, el jornal del obrero, más inseguro cada día, se ha visto rebajado á la vez que los artículos de primera necesidad , la carne, el aceite, el petróleo, el vino, el arroz, los garbanzos, las harinas, ~~xxx~~ la sal, el carbón, las patatas, el pan y otros que constituyen el alimento de las familias menesterosas y jornaleras, han aumentado de precio hasta el punto de que las numerosas familias de dse enjambré de dependientes y em pleados públicos y particulæres que cuentan con 15,20 y 25 duros de sueldo mensual han suprimido en su ya económica mesa una parte de esos artículos, la carne especialmente, y limitado la ración de pan como si se tratara de un artículo de lujo."

(Carta signada per 41 societats, encapçalada per l'Ateneu Obrer de Barcelona, reproduïda a "La República Social", setmanari socialista de Mataró, 8 juny 1898).

3 - ELS PRESSUPOSTOS D'UNA FAMÍLIA OBRERA

Resposta a la pregunta "Si el salario es insuficiente para que el obrero atienda a sus necesidades y las de su familia" dins la Comissió de Reformes Socials (1884):

"En mi oficio, el término medio del salario de un oficial de encuadernador es de 10 reales; y el gasto diario de una familia, suponiéndola de tres individuos, y creo que no exagero, es el siguiente:

Casa	0,50
Pan, 2 kilos, a 36 céntimos	0,72
Carbón, un kilo	0,23
Desayuno, compuesto de café y leche	0,36
Comida del mediodía	
Garbanzos , 125 gramos	0,12
Carne , 250 gramos	0,50
Tocino, 72 gramos	0,15
Verdura, medio kilo	0,08
Cena	
Carne, 250 gramos	0,50
Patatas, tres cuartos de kilo	0,12
Aceite, 125 gramos	0,24
Luz, aceite mineral.....	0,10
Jabón y varios	0,25
Tabaco	0,10
Total diario	3,97
que al año suma pesetas	1449,05

"Los días laborables al año , descontados los 67 festivos, son 298, que a razón de 2,50 pesetas de jornal, término medio, en mi oficio , dan un resultab de 745 pesetas.

"Resumen! viviendo con la economía posible para no morirse

de hambre, una familia proletaria gasta al año pesetas

1.449,05

y gana el jefe de ella, suponiendo que trabaje todos

los días laborables del año 745,-

Déficit al año 704,05

"Y téngase en cuenta que no he puesto gastos para enfermedades y para vestir, porque ya he dicho que andamos ~~xxxx~~ siempre medio desnudas y no necesitamos ropa. De modo que queda demostrado que el salario es insuficiente de todo punto, y este argumento puede servir ~~para~~ de base para contestar a la pregunta 173, que trata del ahorro. Al que le falta dinero para vivir, ¿cómo le es posible tener ahorros? No hay ahorro posible ^{en} ~~para~~ la clase trabajadora!"

(Reproduit en ELORZA, Antonio - IGLESIAS, María del Carmen - "Burgueses y proletarios", Ps. 135+136 - Barcelona, 1973. Ed.Laia)

Segons "Los desheredados" (Sabadell, 2 agost 1884) , el presupost d'una família obrera es basava en 30 rals diaris si es composava de set membres - matrimoni, quatre fills i algun dels pares del matrimoni a càrrec seu -. Sumava a més com a lloguer anual de vivenda 180 pessetes, i diversos apartats de netja, planxa i vestit per tothom, i arribava a la conclusió de que entraven en la llar m d'aquesta família 9.890 rals de guanys i surtien 10.950, amb la qual cosa sempre hi havia un déficit de 1.060 rals.

Concretava més en parlar del pressupost d'un obrer ~~xxxxxxxxxxxx~~ sol:

"Almuerzo de sopa con agua y aceite. Un platillo de judías, una tajada de tocino ó bacalao, pan y vino. Comida ~~de~~ sopa ~~con~~

, cocido con grasa de sebo, ilusiones de carne y garbanzos duros, pan y vino. Cena; como el almuerzo.

"Cuesta 11 pesetas semanales. Dormir y lavado, 10 pesetas mensuales!" ~~XXXXXXXXXXXX~~

(Afegia el periódic que de vestir gastava 60 pessetes a l'any).

"De suerte que comer, dormir y limpieza le cuesta al obrero 7,71 reales al día ó 2.814 reales al año: vestir y calzar 1,50 diarios ó 556 al año. Total de gasto anual, 3.370 reales.

"Este gasto es forzoso, indispensable, y no hay nada en él para instrucción, recreo, tabaco, aguardiente, etc.etc." Els jornals de l'època, segons el mateix periódic, oscil·laben entre 8 i 18 rals diaris. Amb un salari de 12 rals treballant els 300 dies laborables es podia treure un total de 3.600 rals anuals sempre que no s'estigués malalt cap dia de l'any.

("Los desheredados", 2 agost 1884)
Setmanari de Sabadell

~~XXXXXXXXXX~~

La revista mensual "Acracia" analitzava així el mateix tema, tres anys després:

"Suponiendo ahora que una familia obrera se componga, por término medio, de cinco personas, á saber, el padre, la madre, y tres hijos, y teniendo en cuenta la vida que acostumbra hacer el obrero en Barcelona, pasemos á ver (...) lo que este régimen alimenticio le cuesta:

Almuerzo	Precio Pesetas
500 gramos de pan blanco	0,225
100 gramos de sardinas saladas	0,175
Comida	
200 gramos de carne de vaca	0,36

28

Alimentación	1.168.- pesetas
Alquiler del piso ..	180.-
Calzab y vestido ...	<u>227,50</u>
Total	1.575,50

"Pero, como en el año hay 52 domingos con más 15 días de fiestas de precepto , no se puede suponer más que un máximo de 300 días de trabajo al obrero; dividiendo el total de gastos por este número de días, resultará que el obrero , cualquiera que sea su profesión, debe ganar un jornal mínimo de 5 pesetas y 25 céntimos..."

Segons la llista que "Acracia" donava a continuació només arribaven a aquest promig els mariners (6 pessetes de salari diari), els camàlics (5) i els impressors (5). Filadors i tèxidors, que eren oficis de la majoria, es treien poc més de 4 pessetes els primers i no arribaven tot sovint a les 3 els segons.

("Acracia", revista sociològica. Gener de 1887 - Pags. 159-164)

"En la calle de Carretas recuerdo haber visitado un piso interior, cuyas luces sólo daban á un patio, en el que la limpieza brillaba por su ausencia; las galerías de paso y todas las habitaciones de la segunda crujía carecían de luz y ventilación directa que sólo recibían las lindantes al referido patio. La casa estaba compuesta ~~por~~ de cinco piezas en las que vivían individuos de tres familias distintas; uno de los inquilinos, que era un andaluz cesante, pasaba gran parte del día en la cama mientras ^{su} ~~el~~ hijo mayor trabajaba de zapatero en la misma pieza, y su querida guisaba en un fogón portátil, dentro asimismo del cuarto, el pescado averiado que el menor de sus hijos había recogido de limosna en la plaza. Escusado es decir que las paredes de la habitación estaban ennegrecidas y cubiertas de mugre. En otra pequeña pieza de la misma casa había una pobre joven abandonada por el hombre que la había deshonrado, la cual fué víctima de una hemoptisis galopante que destruyó en breve sus preciosas facciones; la infeliz yacía en un lecho colocado en una habitación no ventilada y tan oscura que en cualquier hora del día era preciso tener luz encendida en ella, á pesar de estar completamente abiertas todas las puertas y ventanas del piso descrito".

(..)"Además de las viviendas humanas insalubres existen en varios puntos del término municipal de Barcelona y especialmente en su casco antiguo, numerosos establecimientos industriales insalubres que deberían desaparecer de esta zona y ser saneados y relegados a la periferia, por que si no se hallan aislados completamente, dichos centros generadores de insalubridad ésta trasciende al poblado produciendo fatales resultados en todas ocasiones, hecho que se hace más sensible durante las epidemias, en las que aquellos constituyen un grave foco de

infecciónv

(GARCIA FARIA, Pedro - "Insalubridad de las viviendas de Barcelona" - Congreso Internacional de ~~las~~ Ciencias Médicas - Barcelona, 1890)

Sobre l'accident causat per l'explosió d'una caldera a la fàbrica coneguda com Can ~~Saldes~~ Saldes al Raval, pel juny de 1882, ^(que va costar 18 morts) publicava "La Tramontana":

"Al saberse la desgracia en un Centro de Industrials, va obrirse deseguida una suscripció encabessantla la major part de fabricants més coneguts de Barcelona. ¡Potser en lloch de fer lo caritatiu fora molt millor y humanitari que miressin com tenen a casa ^{s'eva} las calderas y las condicions de vida de l'inflig obrer!

"Al llibre dels màrtirs del treball se hi ha afegit una altra plana negra".

E. Guanyabens publicava aquest sonet titolat precisament
ALS MÀRTIRS DEL TREBALL

Primé, un estrépit de volcà, que aterra,
després, gemechs per tot, y plors y ruina,
y horrors, que al veurels l'home desatina
y'l corch del sentiment al cor se aferra.
Mes ¿qu'es lo que ha passat? ¿Es crit de guerra,
ó, chor de veus d'atlants que desafina,
ó esclat de foch central que ja barrina
per fer de nostre mon una desferra?
Oh! no; es veu del honrat clamant venjansa,
del oprimít obrer l'últim badall,
deixant á sos fillets fam y anyoransa;
es la ~~ra~~ rahó ofegada á cops de mall;
es mentres no s'afini la balansa,
l'únic premi pels heroes del treball".

("La Tramontana", 28 juny 1882)

Pel maig de 1883 esclatava una forta vaga en el ram tèxtil de Sabadell.

"Es lo cas que en aquella tan industrial població , ahont te son principal siti la industria llanera , se venia treballant á lo menos unas onze horas diarias de jornal.

"Algunes societats obreras opinan que deuria establirse lo jornal á deu horas diarias, y fan la corresponent demanda, sense que parlin ni amenassin per res ab la huelga. ~~Però's~~ Però's veu que'ls industrials sabadellencs son de la mateixa fusta que'ls car-catòlics de Manresa, y en lloch de accedir ó donar rahons als treballadors que'ls han enriquit ab la suhor de son front, los reben ab malí's modos, ó mes ben dit, no'ls reben, puig tenen la patxorra de fer ■ estar mes de una hora de plantó á una comissió obrera ab la qual s'havia convingut una entrevsita , que no pogué tindre lloch per la informalitat dels representants del capital".

("La Tramontana", 31 maig 1883)

7 - LA REPRESSIÓ A LES COMARQUES

A 1897 la vaga a tres grans indústries de Manresa durà més d'un any:

"Las tejedoras de Manresa luchan por una causa mil veces justa, pero es fácil que sucumban teniendo por enemigo á todo un régimen social contra el que nada puede la resistencia del hambre. Si la necesidad las rinde, cosa que no esperamos, no se entreguen al desaliento. Acuérdense de que hay un Partido que se propone matar todas las huelgas, declarando esas fábricas de propiedad social. Entonces el obrero ya no será asalariado, sino copropietario de la riqueza pública que crea con su esfuerzo."

("La República Social", setmanari socialista de Mataró, 2 juny 1897)

"Los compañeros ~~XXXXX~~ Comaposada y Colado dán cuenta de su cometido en Puigreig y manifiestan haber celebrado hallí (Sic) una reunión pública con bastante animación y haber declarado la sociedad constituida. Celebraron otra de privada por la cual pudieron enterarse de la condición pésima en que se hallan hallí (sic) los obreros, por la guerra sin cuartel que hacen los fabricantes á la Sociedad y á cuantos individuos trabajan por la Sociedad y organización de los obreros"

" ("Actes de la UGT, 1888-1892" , Barcelona, 1977 - Editorial Grijalbo - Pag. 123)

"Es el caso que los obreros tejedores de una fábrica llamada del Corral, de Canet de Mar estamos en huelga desde hace diez semanas. El motivo que para ello hemos tenido creemos no puede ser más justo. Ganábamos en toda una semana de pesadísimo trabajo de 9 á 10 pesetas en las clases más pagadas. Los que hacían telas más inferiores no llegaban siquiera á 6.

"En estas circunstancias, al señor Sala y Mirapeix, dueño de la fábrica, se le ocurrió alargar en 22 metros el tiraje de las piezas sin aumentar para nada el precio de la mano de obra. No pudimos soportar tamaño recargo á nuestro trabajo, y después de infructuosas tentativas por parte nuestra para llegar á un acuerdo satisfactorio, con muchísimo dolor recurrimos a' la huelga. (...)

"A nuestra correcta actitud y á nuestras ansias de avenencia aunque salíamos perdiendo, se ha contestado con aparato de fuerza. La guardia civil ha sido aquí enviada y vigila constantemente nuestros pasos, y tememos que la justicia de nuestra causa sea completamente desatendida y negada".

(Carta apareguda a "La República Social", 12 maig 1897, quan portaven deu setmanes de vaga els obrers del Corral, Canet de Mar).

12 - L'HIMNE "HIJO DEL PUEBLO"

"Hijo del pueblo, te oprimen cadenas,
y esa injusticia no puede seguir;
si tu existencia es un mundo de penas,
antes que esclavo prefiere morir.
Esos burgueses asaz egoistas,
que así desprecian la Humanidad,
serán barridos por los socialistas
al santo grito de libertad.
Rojo pendón, no más sufrir,
la explotación ha de sucumbir.
Levántate, pueblo leal,
al grito de revolución social.
Vindicación hay que pedir,
sólo la unión la podrá exigir.
Nuestro pavés no romperás.
Torpe burgués, ¡atrás, atrás!"

(Himne premiat al II Còtamen Socialista de 1889 a Barcelona. Lletra del tipògraf alacantí R.C. R. i música signada només per "Ignotus", es presentà sota el lema "Si no hay arte, hay corazón". Arribà aviat a ser una de les cançons més populars als mitjans anarquistes. Existeix una versió molt arreglada en quant a lletra entre ~~mhm~~ les cançons de la guerra civil de 1936-39).

13 - PROGRÉS DELS COSTUMS POPULARS

"Es notable lo progrés que's nota en aquesta ciutat en las costums populars. Totas aquellas diversions insulsas, semi-religiosas y semi-bárbaras de algun temps, se perden per a donar pas á altrás més moralisadoras y instructivas, que, a la vegada que deleytan, enalteixen la dignitat humana.

"Ja casi no hi ha carrer a Barcelona en que no hi hagi un casino ú altre. Y ja no hi ha colectivitat que no dongui vetlladas artístich-literarias en quinas se escampan, com sembradora llavor, munió de ideas y pensaments profitosos pera la civilisació entre trovas y cansons, entre flors y música.

"D'obrerers se componen las tres societats ja anomenadas, com de treballadors se componen la gran majoria de cassinos de Barcelona.

"(...) Veus aquí com jutjém que té verdadera importancia la afició á cassinos y á vetlladas, en quinas se distribuheixen las familias, divertintse, moraliçantse é instruintse sense fatiga, y oblidant preocupacions y rutinas, que endormiscan, gastan y corrompen."

("La Tramontana", 18 maig 1888)

Setembre 1891

"Por la factura de los Reglamentos	35.-
Por la suscripción de el Socialista ...	1.-
Por una factura de carbón	4.-
Por una Lira universal (a) quinqué	17.-
Por una media pipa de 2 cargas herrada	20.-
Por una factura de vino de 16 cargas 13 medidas á 26 pts. la caja	436.-
Por la suscripción de la Publicidad y Diluvio	2,50
Por dos libros folio de 200 páginas 1 resmilla papel y otros objetos de escribanía	18.-
Por una partida de paperinas	5,75
Por una partida de tabaco según factura	40,10
Por dos medias cargas de aceite	150,-
Por una factura de café	95,62

(Del primer llibre de caixa de la cooperativa de Sant Martí de Provençals La Flor de Maig, fundada en 1890. Respecte a queviures, tot i que no figuri en aquesta ~~xxx~~ relació, el més habitual era el bacallà, que es comprava de 40 en 40 quilos)

15 - LES "PACIFIQUES" VIVENDES DE SABADELL

"El caracter pacífico de los obreros de Sabadell comparado con el turbulento y levantisco de las masas obreras de algunos centros fabriles es debido no tan solo a la vida de familia que en ellos impera , si que también á que no viven agrupados en una misma vivienda y en determinados barrios, en cuyos casos, la facilidad de reunirse da lugar á esos conciertos y confabulaciones donde el más audaz y atrevido (que ~~xx~~ por regla general suele ser el que menos hábitos muestra para el trabajo) incita y solivianta á sus compañeros alhagándoles (sic) con falsas promesas y vanas esperanzas de un ~~xxx~~ porvenir que nunca llega , y de una igualdad quimérica que no puede existir.

"En dicha ciudad, las casas habitadas por ^{los} obreros están diseminadas y esparcidas por toda la población; cada uno ocupa por entero una de ellas, y así vive con su familia independiente y libre de las ingerencias y falsos discursos de elementos extraños que con interesadas miras tienden á perturbar la paz y sosiego del hogar doméstico."

("El amigo del obrero", 1 febrer 1896 - Article titolat "Tipo de casa de obreros en Sabadell")

V - ELS DOS ANARQUISMES I EL PRIMER SOCIALISME

1

LA POLÍTICA CATALANA DURANT LA RESTAURACIÓ . En un clima d'indiferència política, creat per la Restauració monàrquica de 1874, l'any 1881 pujaven al poder els liberals de Práxedes Sagasta, que suposarien més llibertat per les proscriptes associacions obreres i certa empena per als grups polítics que no coincidien ni amb conservadors ni amb liberals, com els republicans, socialistes i catalanistes.

L'apatia política havia arribat a l'extrem que en les eleccions de 1876 a Barcelona s'havia abstès el 88 per cent, i a 1879, restringit ja el sufragi universal del període 1868-74 al sufragi restringit d'altre temps, es va abstenir a nivell de tot Catalunya el 70 per cent.

La Restauració volia imitar els règims parlamentaris europeus, però les condicions socials i econòmiques de l'Estat, dominat per l'oligarquia agrària i el caciquisme, no va permetre ho. Així, qualsevol bocí de legislació social no es promulgà fins començat el segle XX, i no hi hagué cap parlamentari socialista a les Corts fins 1910, malgrat que existia un partit socialista - el PSOE - des de 1879 a nivell quasi clandestí, i des de 1888 amb tots els ets i uts.

La burgesia catalana era ja prou conforme amb el sistema establert, ~~una~~ ^{una} ~~guardia~~ ja de qualsevol veleïtat revolucionària estil 1868. El banquer Manuel Girona i el "cacic" polític Planas i Casals dominaven l'escena política conservadora, i el també banquer Evarist Arnús i l'igualment "cacic" Comas i Masferrer l'escena liberal, en aquest cas amb la participació de personalitats de la talla de l'alcalde barceloní Rius i Taulet, i els fabricants tèxtils Camil Fabra (Fabra i Coats), Alfons Salade Terrassa, i els Godó de Igualada, fundadors en 1881 del diari "La Vanguardia".

Els republicans estaven dividits en diversos grups:-: possibilistes, federalistes, progressistes (Ruiz Zorrilla era el

els més forts eren els possibilistes, el líder dels quals era l'ex president de la I República Emilio Castelar, i els federalistes, agrupats entorn de la venerable figura de Pi i Margall. Els possibilistes tenien una important tribuna periodística, a través del diari "La Publicidad" i de les revistes satíriques aparegudes a la dècada dels anys setanta "La campana de Gràcia" i "L'esquella de la torratxa". L'any 1893 pactaren amb els liberals i entraren al govern, malgrat les dures ~~crítiques~~ crítiques dels federalistes.

Els federals, que havien tingut el seu gran moment a Catalunya entre 1868 i 1874, malgrat les decepcions causades per la seva actuació no sempre encertada, no aixecà cap fins el restabliment del sufragi universal l'any 1890. "El federalisme republicà - segons Albert Balcells en "Història dels Països Catalans" - semblava perdre arguments a causa de la seva feblesa fora de Catalunya, i dins d'ella era considerat massa moderat per molts obrers i massa revolucionari per molts burgesos".

L'any 1893 varen concórrer a les urnes els republicans de diferents tendències units per primera volta i aconseguiren deu diputats al Principat, la qual cosa significava el 23 per cent de les actes. Malgrat això, les diferències sortiren de nou entre els grups republicans, i no intentarien de nou l'experiència fins el 1901.

Als seus inicis, els catalanistes agrupats entorn de Valentí Almirall en crear el Centre Català en 1882, eren una minoria. La creació d'una plataforma política com fou el Memorial de Greuges, tres anys després, animà el Centre, però l'~~una~~ esterilitat dels resultats, lògica si hom pensa que el memorial no posava mai en dubte el règim polític imperant, ^(i desinteressat de la qüestió catalana) dugué a Almirall a adoptar postures ideològiques més avançades, que ja no foren seguides per tots els membres del Centre, produint-se l'escissió del grup del diari "La Renaixensa", al voltant de la figura d'Angel Guimerà.

(d'aquesta)
L'escissió ~~de~~ ^{la} ala més conservadora en 1887 suposà la
perdua pel Centre de figures com Prat de la Riba, Verdaguer i
Callís i Domènech i Montaner, que formaren la Lliga de Catalunya
encara no en forma de partit.

De fet, el fracàs de Valentí Almirall i dels republicans
federalists va deixar a poc a poc en mans conservadores la força
del catalanisme, i la creació en 1901 de la Lliga Regionalista
ja com a partit suposaria des de llavors ^{que} ~~des~~ la iniciativa
catalanista ^{restava} en mans de la burgesia i el començament de la confu-
sió simplista de que catalanisme i burgesia eren la mateixa cosa
quan als seus inicis el catalanisme havia tingut arrels populars
i federalistes simplement.

La burgesia catalana, malgrat el seu suport al govern de
la Restauració durant el darrer quart del segle XIX, va ser més
un grup de pressió que no una classe ^(participant activament) en el Govern, com ho
prova, entre altres coses, que només 24 catalans formessin
part de l'estol de 902 ministres que hi hagueren entre 1833 i
1901.

A més de conservadors, liberals, republicans i catalanistes
hi hagué una poderosa influència del carlisme a sectors rurals
de Catalunya i una més petita del naixent socialisme, queno
cuallaria en res concret fins l'elecció del primer regidor so-
cialista a una ciutat catalana (Mataró), en 1895.

EL PETIT NUCLI SOCIALISTA - El Partido Socialista Obrero Español
va nèixer amb escassa força a Catalunya, malgrat ser aquesta
nació principal reducte del moviment obrer. L'aliança circoms-
tancial amb el poderós sindicat tèxtil "Les Tres Classes de
Vapor", que treia des de 1880 un periódic titolat "El Obrero",
va donar-li una certa empenta, cristallitzada en tres ~~grups~~
agrupacions: una a Barcelona, una a Sant Martí de Provençals i
la tercera a Mataró, que durant anys va ser el principal bastió
del socialisme català.

La vaga de l'Asociación del Arte de Imprimir en Madrid en febrer de 1882, que costà presó als líders socialistes García Quejido i Pablo Iglesias, defensats per Pi I Margall com advocat, donà molta fama al jove PSOE, a l'igual que la seva participació, l'any següent, en la Comissió de Reformes Socials creada pel govern liberal per acallar les protestes obreres p més que per solventar cap qüestió concreta, mitjançant l'informe elaborat pel metge Jaime Vera, considerat com el primer document d'anàlisi marxista de talla elaborat per forces obreres. Tanmateix, als sis anys de funcionar, el PSOE només disposava de sis agrupacions a tot el país.

L'any 1886 apareixia el seu òrgan de premsa "El socialista", concretament el 12 de març, malgrat que només s'havien venut 970 de les 3.000 accions de pesseta llençades per poder treure-ho. L'aparició del setmanari degué influir en guanyar adeptes puix que pel 1887 hi havia 28 agrupacions a tota Espanya, 15 d'elles a Catalunya, seguides de lluny per Andalusia i Castella la Nova amb tres cadascuna d'aquestes regions.

En agost de 1888, pocs dies després de la fundació de la UGT també a Barcelona, es celebrava el primer congrés del PSOE, ja acollint-se a la jove llei d'associacions, que permetia un partit socialista en plena llibertat. El congrés tingué lloc dels dies 23 al 25 i n hi assistiren 18 delegats que representaven 20 ~~agrupacions~~ ^(de 6, 32 existents) agrupacions. Es va acordar no tenir cap tracte amb els partits burgesos, actitud que ja havia suposat en 1886 la retirada de militant tan qualificat com Jaime Vera, que la considerava un error. L'actitud acordada, segons l'historiador del PSOE Juan José Morato, va ser "de guerra constante y ruda". De les 20 agrupacions fundacionals tretze eren catalanes: Barcelona, Tarragona, Gràcia, Sant Martí de Provençals, Mataró, Vilassar de Dalt, Sant Andreu, Manresa, Caldes de Montbui, Roda de Ter, Ripoll, Vic i Campdevànol. Les altres poblacions

Linares. De fet, ~~mentres~~ a Catalunya hi havia tres agrupacions més no presents al Congrés: Sellent, Navarcles i Puigreig. Els grups socialistes inicials no eren forts i estables, sinó "aglomeración de contados amigos y partidarios, humildes obreros mecánicos todos, que tenían siempre enfrente la hostilidad de los anarquistas, el menosprecio de los republicanos y, lo que era peor, la indiferencia letal - cuando no la bafa - de la masa obrera", segons el ja esmentat Morato.

Malgrat el fort pes català, s'acordà mantenir la direcció del PSOE, composta per quatre tipògrafs i un relligador, a Madrid.

Un any més tard del Congrés, de fet fundacional, el PSOE expulsava Josep Pàmies, antic membre destacat de la Internacional i director durant uns anys de "El Obrero", segons uns per haver saludat la Reina Regent durant la ~~celebració d'actes a l'Exposició Universal de 1888 a Barcelona~~ celebració d'actes a l'Exposició Universal de 1888 a Barcelona, segons altres per assistir a un congrés internacional paral·lel al que constituïa la Segona Internacional en 1889 a París, congrés paral·lel de caire possibilista. Pàmies constituí aleshores un partit possibilista - el Partido Socialista Oportunista - de vida efímera i influència escassa, però que perjudicà en ja no massa arrelat PSOE a Catalunya.

Publicacions socialistes a Catalunya foren "La Guerra Social" (1891) i "La República Social", que aparegué a Mataró, feude com ha quedat ja dit del socialisme a Catalunya, del 1896 al 1898. A Mataró va ser el·legit precisament el primer regidor socialista a un ajuntament català, concretament en 1895.

El poc arrelament del socialisme, que anava unit a la feble implantació de la UGT, suposà que a finals de ~~el PSOE~~

6

socialistes espanyoles, mentre que al 1888, any del ^{primer} congrés, comptava amb 16 de les 32: s'havia passat de significar un 50 per cent del socialisme a escala d'Estat a un 14 per cent.

EL SINDICAT SOCIALISTA - En 1882, i després d'un congrés celebrat a Barcelona a instàncies del Centre Federatiu de Societats Obreres, s'intentà crear ja un sindicat, l'Associació Nacional de Treballadors d'Espanya, com a resposta a la ressucitada Federació de Treballadors de la Regió Espanyola (FTRE), de signe anarquista. L'intent fracassà i fins 1888 no es repetí.

En agost de 1887 el Centre Obrer de Mataró havia instat la urgència d'un congrés al Centre de Classes barceloní. Tot aprofitant l'ambient de la Barcelona de l'exposició universal, el 12 d'agost de 1888 s'inicià el congrés, que havia ^{estat} convocat amb l'esperit que es despren del final de la carta que convidava:

"Esperando ver reunidas en Barcelona una buena parte de la clase obrera española para formular una constitución del trabajo frente a la ~~una~~ constitución de la holganza, y constituir un poder productor frente al poder burgués, parasitario, saluda a los hijos del Trabajo la Comisión Ejecutiva del Congreso Nacional Obrero"

El Congrés tingué lloc al Círcol Socialista del carrer barceloní de Tallers i hi assistiren 44 societats obrers (28 catalanes, 16 de fora), que el·legiren Antonio García Quejido president i Francesc Parera secretari. El comitè nacional fou residenciat a Barcelona i poc temps després aparegué "La Unión Obrera" com a òrgan del nou sindicat, que passava a dir-se Unió General de Treballadors (UGT). Segons Soler Vidal en un fullet commemoratiu del cinquantenari de la UGT, 29 societats i 3.355 obrers que les composaven entraren com afiliats al nou sindicat.

L'estreta relació que hi hagué des de bon antuvi entre el PSOE i la UGT es reflexava en que les tres quartes parts dels delegats ~~de~~ d'ambdós congressos eren els mateixos. Fora dels sindicats catalans, l'altra força decisiva en la UGT la constituïa la poderosa Federació Tipogràfica, que agrupava societats d'arreu d'Espanya, i que comptava amb 1.390 afiliats

La força catalana es reflexava en que dels 3.355 afiliats de 1888, 2.381 eren catalans, o sia el 71 per cent; mentre que al segon congrés, celebrat a Vilanova i la Geltrú, ^{del}eren 1.821 catalans d'un total de 3.896, o sia el 46 per cent. Cal recordar que s'havia produït l'expulsió de Josep Pàmies, dirigent important dins el tèxtil català, i la creació posterior del Partit Socialista Oportunista.

EL TRASLLAT A MADRID - La UGT no aconseguia imposar-se en els ambients obrers, fora de localitats com Mataró i ~~Max~~ poblacions del Bages i del Garraf, i aixó malgrat la crisi anarquista.

El sindicat, fluix econòmicament, no podia ajudar agrupacions seves els obrers de les quals atravesaven forts moments de crisi, com el cas dels ~~anarquistes~~ ^{blanquers} de Ripoll, que havien perdut una vaga i ~~estrobaven~~, pel gener de 1889, davant la misèria més negra. Recorria al mateix sistema emprat pels anarquistes, que era demanar ajut mitjançant subscripció oberta. Fets com la destitució del tresorer en setembre de 1891 per apropiació de diners afavorien les dures crítiques anarquistes de que els ^{dirigents} ~~uguetistes~~ vivien de les quotes dels seus afiliats. L'ingrés de sindicats de la importància de la Federació de Boters en 1891 i de la Unió Fabril Cotonera de Mataró en 1895 no eren prou sòlids per a rellençar la UGT, que patia per suposat la crisi econòmica en que era immersa Espanya.

5

Al VI^è Congrés de 1899, celebrat a Madrid, es decidia el trasllat de la seu del comitè nacional a la capital espanyola. Les causes aduïdes per diferents historiadors² han estat diverses, però coincideixen en considerar la mida com un error per al futur del sindicalisme designe socialista a Catalunya.

La UGT no havia aconseguit surar com es preveia en el moment de la seva fundació. Segons Javier Aisa i Víctor Manuel Arbeloa, autors d'una història de la UGT, les causes d'aquest avenç es mostren cal cercar-les en la repressió contra el moviment obrer a la dècada dels anys noranta i en la crisi de llocs de treball. Tot i que les diferents xifres ofertes pels historiadors sobre l'evolució de la UGT en aqueix temps no sempre coincideixen, aquest fora un quadre força aproximatiu de l'evolució del nombre de militants:

<u>Any</u>	<u>Número afiliats</u>
1.888	3.355
1890	3.896
1892	8.553
1894	6.276
1896	6.154
1899	15.264

(els anys esmentats corresponen als sis congressos de la UGT entre 1888 i finals de segle).

LA DECADÈNCIA D'UN GRAN SINDICAT - Quan al 1881 es reorganitzà el sindicat tèxtil Les Tres Classes de Vapor, s'havia ja escoratat cap a l marxisme. Fou l'ànima d'unes conferències obreres on es discutia la situació després d'anys de forçat silenci en les quals participaren al voltant de 14.500 obrers. Les conferències, al·tra referir-se a la necessitat d'una forta organització obrera, mantingueren la vaga com a forma de lluita davant l'actitud patronal³. Les conferències foren el precalentament previ cap al congrés obrer ja esmentat de 1882, on havia de néixer l'Associació Nacional de Treballadors d'Espanya, de tendència socialista, que tot just viuria un any.

Des del primer moment, Les Tres Classes mantingué ensems postures de lluita davant conflictes puntuals amb col·laboracions esporàdiques amb la burgesia en qüestions d'interès general, com la manifestació duta a terme per l'abril de 1882 contra un tractat comercial amb França que lesionava els interessos de l'economia catalana.

Aquesta doble actitud suposà algunes escissions al sindicat, com a Sants, Igualada i Reus en 1882 i a Sabadell un any després, que es saldaren amb la reconstrucció de la Unió Manufacturera, la federació de sindicats tèxtils del període 1868-74, adherida^{am)} a la FTRE anarquista.

"El Obrero", que apareixia des del 3 de desembre de 1880 sota la direcció de Josep Pàmies, s'orientà com a orgue del socialisme a Catalunya, i publicà en fulletó el Manifest Comunista de Marx i Engels. Torbio Recyo, que fou un dels fundadors de la UGT, dirigí també "El Obrero" fins 1887, any que marca el distanciament entre Les Tres Classes de Vapor i el socialisme, davant la inclinació cap a postures més dretanes del sindicat tèxtil.

La participació del PSOE en el congrés internacional

Classes en el també congrés internacional de París, però de tendència possibilista, va suposar el definitiu distanciament d'ambdues formacions obreres.

El 22 de març de 1890 esclatava a Manresa una vaga a la fàbrica Vintrol, que aviat s'estendria en solidaritat a la resta de la ciutat primer, i després a bona part de Catalunya.⁴ Segons "El Obrero", hi havia 53.408 obrers en vaga a final de mes, fins que es forçà una solució que fixava 70 hores de feina setmanal - 52 si era de nit - i un petit augment de sous, la qual cosa es qualificà, amb raó, de victòria obrera ja que la jornada ultrapassava sovint les 72 hores.

El mes de juliol, però, els conservadors tornaven al poder i la patronal manresana es desdolia del tracte. Una nova vaga general, endurida per la detenció de dirigents de Les Tres Classes, sindicat que en ambdues vagues havia estat al davant del conflicte, finalitzà aquest cop amb abundosos ~~comiat~~ comiats a bona part de la Conca del Llobregat, incloses algunes colònies.

El fracàs d'aquesta vaga suposà un cop molt dur pel poderós sindicat, que comptava aleshores amb 21.000 afiliats i que començaria a davallar mentre perdia contingut de classe. Sindicats locals, com ara la Unió Fabril Cotonera de Mataró al 1895, el deixarien per sempre, i fins la seva desaparició en els primers anys del x nou segle, Les Tres Classes aniria esmoreint-se enmig de la crisi sindical.

EL MODERAT ATENEU OBRER • Al voltant de "Les Tres Classes de Vapor i de la revifalla del sindicalisme de signe socialista de línia moderada, sorgiren a més ~~de~~ d'"El Obrero" el Partit Socialista Oportuniste de Josep Pàmies i l'Ateneu Obrero que venia a succeir al difunt Ateneu Català de la Classe Obrera. ^{aquest ateneu en 1881} Creat, ~~a mitjan segle XIX~~, anà perdent qualsevol inspiració socialista, fins i tot la moderada, sota la presidència de

11

del Partit Democràtic-Socialista Obrer, precedent del PSOE - fins el punt de confessar-se obertament antianarquista i decidit partidari de la col.laboració entre capital i treball, com quan afirmava, amb motiu del cinquantanari de L'Espanya Industrial, que "no somos de los que creemos que los dos factores, capital y trabajo, deban vivir en lucha constante y de clase".

Criticat des d'altres posicions obreres, com quan va fer soci d'honor al 1890 al governador civil, l'Ateneu Obrer va ser peoner d'altres ateneus obrers de signe moderat arreu del país, que posaven l'accent en donar classes als obrers lluny de qualsevol adscripció política i sindical, i sota patrociniis econòmics estatals o particulars de signe burgès.

LES DUES TENDÈNCIES DE L'ANARQUISME - La nova situació política que propiciava l'arribada dels liberals al poder va motivar que pel febrer de 1882 fossin esbandits els elements més anarquistes purs, partidaris de la clandestinitat i de postures més dures, de la Federació de la Regió Espanyola, reduïda gairebé a pur testimoni, i que ~~en~~ s'hi declarés dis-solta, no sense tensions⁵, entre altres raons perquè de 30.000 militants s'havia baixat a 3.000 en set anys.

Set mesos després neixia la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, igualment d'inspiració anarquista, però dins la tendència anarco-col.lectivista, partidària del sindicalisme i de l'ús de les formes legals.

Tanmateix, al congrés de Sevilla de setembre de 1882 s'evidenciaren dues importants qüestions: el gran creixement de la FTRE amb 57.934 afiliats (38.300 andalusos i 13.200 catalans, la qual cosa ~~patxava~~ palesava una importantíssima influència dels camperols, que privaven a Andalusia sobre els

obrers industrials); i l'empenta que duia un altre corrent diferent dins l'anarquisme, que era l'anarco-comunisme. Les diferències essencials eren que per a l'anarco-col·lectivisme la retribució de l'obrer es basava en el que es guanyés amb l'esforç del seu treball i que només els bens socials eren comuns; i que per l'anarco-comunisme la retribució es basava en donar a cadascú el que li calia segons les seves necessitats i abolir tot tipus de propietat, no sols la dels bens comuns, sinó la de qualsevol ben particular. En el fons s'enfrentaven també dues formes de viure: la dels obrers catalans en un món industrial, que s'inclinava per l'anarco-col·lectivisme, i la dels camperols andalusos que vivien una societat encara feudal, que feien seva la causa més radical i violenta de l'anarco-comunisme. Els col·lectivistes seguien fidels a Bakunin i ^{de} comunistes a Kropotkin.

La creació de la nova FTRE havia estat envoltada d'expectació, fins el punt que ^{hi} volgué assistir Pablo Iglesias, sense aconseguir altra cosa que ser expulsat.

Després de l'important congrés de Sevilla, tot i que el comitè nacional seguí essent bàsicament de la línia col·lectivista i que aparegueren importants publicacions d'aquest signe hi hagueren grups que pel seu compte ~~xxxxxx~~ actuaren dins el pensament anarco-comunista, com Los desheredados de Cadix. I en aquest marc aparegué la llegenda o realitat de la "Mano Negra".

Entre agost de 1882 i gener de 1883 hi hagueren una sèrie de morts a ^{pobles de} Sevilla i Cadix, que suposaren una forta repressió de la guàrdia civil, que es concretà contra una societat secreta dita La Mano Negra després que estrobessin sota una pedra uns misteriosos estatus amb una mà negra pintada. La conseqüència fou que s'executaren vuit persones per aquesta causa entre un miler de detinguts al llarg de 1883 i 1884. Com a teló de fons la repressió era un cop directe contra la força de l'anarquisme en Andalusia, patentitzada en l'elevada militància

ja constatada en el congrés de Sevilla. A més, sembla cert que va existir una organització amb el nom de "La Mano Negra segons els més ^{recents} ~~recents~~ estudis.

Davant la creixent repressió, ^{la} ~~la~~ comissió federal de la FTRE va condemnar els fets violents com a forma de lluita obrera, mentre amplis sectors posaven en dubte l'existència real de La Mano Negra.⁶ Real o no, la qüestió suscitada aprofundí més les distàncies entre dues formes d'entendre l'anarquisme i fou el pròleg de la dècada terrorista dels noranta.

~~XXXXXXXX~~

MMH DONES EN LLUITA - L'anarco-col·lectivisme suposà, entre altres coses, un avenç quant a presència de les dones en la lluita obrera i també en matèria de cultura ~~XXXXXX~~.

L'any 1883 es veié l'important judici contra 16 teixidores del poble de Carme, prop d'Igualada, condemnades per "atentado a la libertad del trabajo". Condemnades a dos mesos i un dia, foren objecte d'una campanya de solidaritat i d'exemple per quant al Certamen Socialista de Reus de 1885 un dels premis era al millor treball sobre "com deu ser considerada la dona en la societat del pervindre, baix lo punt de vista de Mare, Esposa y Filla", i ^{anista} ~~una~~ el premi ^{en} una foto de les 16 obres de Carme el dia que sortien de presó.

Ja al Congrés de Sevilla s'havia presentat una ponència sobre el treball de la dona, i el 26 d'octubre de 1884, tot estant a punt d'ingresar en presó les dones de Carme - els dos mesos els compliren entre novembre de 1884 i gener de 1885 - es creava a Sabadell una Secció Vària de Treballadores Anarco-col·lectivistes que volien "coadjuvar a l'emancipació dels éssers ~~de~~ d'ambdós sexes" i que posaven en marxa l'ensenyament de les obreres els diumenges al matí a casa d'aquella que en sabés més. Entre les patrocinadores de la secció femenina, peonera en el camp obrer, estaven Teresa Claramunt, Federació López-Montenegro i Gertudia Fau.

Teresa Claramunt havia d'esdevenir amb els anys una important dirigent de l'anarquisme a Catalunya, i al llarg dels darrers anys del segle XIX sovintejaria la premsa amb temes relatius a la presència de la dona a les lluites obreres⁷ i fins i tot provaria sort com escriptora al teatre, amb "El mundo que muere y el mundo que nace", pel març de 1896, al teatre Novetats de Barcelona, envoltat de guàrdia civil.

Quant a la puja de la cultura obrera es plasmà en revistes de la talla de "La Revista ^{Social} ~~Quarta~~" (Madrid 1882-Sants 1885) que arribaria als 20.000 exemplars, xifra que segons Núñez de Arenas mai no arribaria a assolir cap publicació obrera: "Acràcia" (Barcelona, 1886-1888) i la ja esmentada "La Tramuntana" (Barcelona, 1881-93 en la seva primera època), ja comentada a l'anterior capítol.

PRIMERA CRISI DE L'ANARCO-COL·LECTIVISME - La repressió contra la Mano Negra no acabà amb la FTRE, però la deixà ferida i supervivent a mig gamfins 1887, que es decidí convertir-la per un costat en Pactes ~~de~~ d'Unió i Solidaritat i per altre en una Organització Anarquista de la Regió Espanyola, que nasqué de fet a València al 1888, i que recollia l'herència anarco-comunista, com els Pactes feien el mateix amb la col·lectivista.

Els Pactes, basats en la nova fita d'aconseguir les vuit hores de treball, fixada de fet al 1886, i que sapigué engrescar de nou Anselmo Lorenzo, defenestrat en el pas de Federació de la Regió Espanyola residuu de la Internacional a Espanya a la FTRE, es concretarien en una Federació de Resistència al Capital, que de 1890 a 1893 suposarà el darrer intent anarco-col·lectivista de ser hegemònics al moviment anarquista. Amb l'arma màxima de la vaga general, la ^{nova} Federació impulsà la participació anarquista als primers primers de maig que es celebraven a Catalunya.

És interessant deixar constància que al 1890, amb motiu de la crisi pagesa que suposà la fil·loxera al Penedès es formà una mena de primera unió de rabassaires davant la injustícia dels amos que no volien reconèixer relació laboral amb els ceps i haver caducat al seu entendre els contractes amb els seus parcers per haver mort ~~XXXXXXXXXXXX~~. Proclamat el boicot contra els propietaris que actuaven d'aquesta manera, ^{hi hagué} ~~amb~~ sabotatge a les collites i enfrontaments amb la guàrdia civil. Abans de final de segle s'aconseguien algunes millores en els pactes amos-parcers, però el problema de la rabassa morta persistí.

ELS PRIMERS PRIMERS DE MAIG - Al Congrés Obrer Internacional de París de 1889 s'acordà celebrar, en data fixa, una jornada reivindicativa de les vuit hores de treball com a jornada laboral. Els anarquistes reivindicaren que fos el primer de maig, data tràgica pel moviment obrer en haver estat el dia aquest, 1'any 1886, que foren morts alguns obrers i un policia en jornada reivindicativa per les 8 hores de feina a Xicagó. Al mateix temps el primer de maig als estats

de Nova Iork i Pennsylvania d'Estats Units era el dia que es renovaven els contractes i es discutien noves condicions laborals. Pel març de 1886 obrers de Sant Martí de Provençals ~~xxx~~ exhortaven ja a ^{participar} el primer de maig en solidaritat amb els obrers dels Estats Units.

que anaven a reclamar les 8 hores de jornada.

Els socialistes prepararen el primer de maig de 1890 al si de la jove UGT, a base d'entregar un manifest a les autoritats tot reivindicant les vuit hores de feina laboral després d'haver celebrat un mitin i continuat amb una manifestació fns Govern Civil on lliurarien el document. Els anarquistes eren partidaris de subratllar les peticions mitjançant una vaga general indefinida.

Les dues postures no arribaren a un acord, i a la manifestació estricta del primer de maig seguí una vaga que en algunes localitats arribà fins el dia 12. Si no les vuit hores, alguns rams aconseguiren alguna que altra millora en jornada reivindicativa per les 8 hores de feina.

16

L'any següent, la repressió fou més forta, potser perquè es temia una concentració semblant i el factor sorpresa ja no comptava. Els socialistes, davant que la manifestació demanada estava prohibida, anaven a celebrar un mitin, "pero viendo como estaban los ánimos - dicen los actos de la UGT - tan exaltados y el espíritu provocativo de los anarquistas, que no encontraban medio de justificar su derrota, creimos prudente no celebrarlo porque de él no hubiesen pié buscando un conflicto." La "derrota" es refereix a que aquell any la manifestació incloïa la vaga com s'havia acordat en un congrés ampli celebrat al març a Madrid. Tanmateix, en els àmbits ugetistes no tots lloaven la prudència del comitè nacional, i alguns parlaven de "covardia". Com fora que ^{nou dirigents} ~~alguns~~ obrers van ser empresonats en vaixells amb cadenes i incomunicats, la UGT demanà al governador la seva llibertat i la reobertura de cercles obrers tancats.

La tònica de l'actuació governamental de 1891, amb els conservadors al poder - els liberals havien caigut en juliol de 1890 - es repetí al 1892, que només foren autoritzats mitjns en teatres: un socialista amb no massa públic i un anarquista a càrrec de Llunas i Pujals a teatre ple. Incidentals aliats donaren les corresponents detencions, entre elles la de Manuel Arce, que al 1892 seria un dels condemnats a mort ^{per l'atemptat a Martínez Campos} ~~del procés de Montjuïc~~. Els mitins insistien en condemnar la violència terrorista i defensar les vuit hores⁸.

El primer de maig de 1893 hi hagueren detencions a un mitin anarquista celebrat dies abans, entre elles la de Teresa Claramunt. Fou ja una jornada més fluixa, i tot i que fins 1897 hom sab que hi hagueren actes pel primer de maig, foren molt poc lluits i sense la grapa dels primers primers de maig de 1890, 1891 i 1892.

LES BOMBES DE "LA ROSA DE FOC" - Durant dues dècades , que abarquen els darrers anys vuitanta, tota la dècada dels norant i els primers anys del nou segle, Barcelona va ser l'escenari de violents atemptats i nogensmenys violenta repressió que l'ivalgueren ser coneguda arreu del món, entre els anarquistes, amb el motiu de "la rosa de foc".

Segons l'arxiu de l'església barcelonina de Santa Mari del Mar, l'atemptat més antic va ser una bomba que causà un mort, l'any 1884, a la Rambla de Santa Mònica. L'u de se temble de 1886 tingué lloc l'esclat de la bomba ja esmentada anteriorment a la seu del Foment del Treball mentre es discutien les condicions de nou horari entre paletes i patronal. Dos anys més tard, en plena crisi/econòmica, sengles bombes esclataven a les fàbriques Sala de Terrassa i Can Batlló de Les Corts. Els 14 detinguts del primer atemptat trigaren en sortir de presó al voltant de 14 mesos. Pel maig de 1890, en plena vaga auspiciada pels anarquistes, tornava a fer explosió una bomba a la seu del Foment del Treball.

No es tracta de dur a terme una cronologia de les bombes barcelonines, sinó de senyalar com el malestar creat per la manca de treball i la crisi del socialisme i de l'anarcol·lectivisme com doctrines inspiradores d'un fort moviment obrer era en els fonaments de la creixença dels grups anarcocomunistes o simplement nihilistes, que posaven en pràctica les idees violentes que ja havia preconitzat el Congrés Internacional Anarquista de juliol de 1881 sobre l'ús de la dinamita com a fórmula de lluita obrera.

Cal tenir present que a Catalunya hi havia al 1890 uns 300 grups àcrates molts dels quals combregaven amb les tesis anarcocomunistes a mida que es deteriorava, sense avenços notoris per al proletariat, la situació social i política.

La revolta de gener de 1892 a Yorb...

presos de la Mano Negra i la repressió posterior - quatre condemnats a mort i considerable nombre de penes de presó encengueren els ànims. La vinguda del teòric italià del'anarcocomunisme Enrico Malatesta per la mateixa època va arrodonir l'ambient propici a actuacions violentes, i el 9 de febrer del mateix any esclatava una bomba a la Plaça Real de Barcelona que costà un mort i quatre ferits *com a resposta a la repressió de Xerès.*

El 24 de setembre de 1893 Paulí Pallàs atemptà també a Barcelona contra el general Martínez Campos, un dels principals protagonistes de la restauració de la monarquia. A l'execució de Pallàs, el 6 d'octubre, es va sumar el conegut atemptat del Liceu, el 8 de novembre del mateix any, que causà vint-i-un morts. Malgrat la detenció de Santiago Salvador, que assegurà ~~haver~~ haver actuat en solitari, les detencions es varen ~~anar~~ ^{anar} succeint, i al maig de 1894 eren executats sis homes acusats de participar en l'atemptat contra Martínez Campos, un d'ells el dirigent anarquista de Santa Manuel Archs, detingut ^{ja} el primer de maig de 1892. Quedava clar que la repressió no es detenia només en els militants de l'anarcocomunisme, ~~ni~~ sinó que cercava decapitar també el moviment obrer. Campanyes per l'ajut de ^{dirigents obrers} presos i per la vídua de Paulí Pallàs foren obertes a la premsa obrerista.

Entre 1892 i 1893 hi havia hagut 21 atemptats a tot Catalunya, d'ells 19 a Barcelona i el seu ~~pla~~ pla. Els grups anarcocomunistes tenien una gran mobilitat, puix que no eren més que quatre o cinc persones per grup i sense estructura orgànica entre ells, fca d'alguna trobada extraordinària com una al Tibidabo per juliol de 1892. Ni la repressió ni la mateixa composició dels grups afavorien una organització més ampla.

EL PROCÈS DE MONTJUÏC - Al gener de 1894 un noi de 17 anys, Ramon Marull, atemptava contra el governador de Barcelona, Ramon Larroca, al qui consideraven responsable principal de la repressió. ~~xxxx~~ Tanmateix, van ser 1894 i 1895 des anys molt més inactius en explosions: cinc en total.

La tranquil·litat relativa dels anys anteriors es trencà la diada del Corpus de 1896: el 8 de juny esclatava una bomba en plena processó al carrer dels Canvis Nous i morien vuit persones. El Govern va decidir actuar amb tota duresa i pel setembre s'aprovava una dura llei contra el terrorisme - una altra havia estat aprovada dos anys abans - on es volia aconseguir "autorización para prohibir periódicos, centros y lugares de recreo de los anarquistas".

Les detencions es multiplicaren, i la repressió esdevingué tortura, denunciada primer a l'estranger i després des de les pàgines de la premsa madrilenya - la barcelonina no podia fer-ho - com ara "El País" i "El Progreso" que aleshores dirigia Alejandro Lerroux.⁹ La mateixa policia, en ~~xxxxxxx~~ tractar el tema, cercava eufemismes no massa ~~afortunats~~ i un xic reveladors del que succeïa.¹⁰

El consell de guerra, on es demanaven 28 penes de mort i 59 cadenes perpetues, tenia entre els acusats alguns noms de la plana major de l'anarquisme, com Teresa Claramunt, i intel·lectuals anarquitzants com Pere Coromines. Malgrat que els condemnats foren només cinc i que pel ~~xxxxxxx~~^{desembre de 1896} ja s'havia iniciat una campanya de denúncia sobre les tortures ~~xxx~~ realitzades al castell de Montjuïc, que esdevindria tètric símbol de la repressió, el 3 de maig de 1897 s'acomplien les condemnes. Mai no s'aclarí del tot qui fou el responsable real de l'atemptat, que per Boj i Singla, historiador del tema, era obra d'un confident de la policia, i per Gerald Brennan era exclusivament l'obra de Tomàs Ascheri, un dels cinc condemnats

Federico Urales apuntà que es tractava d'un anarquista francès, no sap si llibertari autèntic o agent provocador, que moriria anys a venir a l'Argentina.

Fos com fos, la repressió fou utilíssima per anihilar la resta d'anarquisme organitzat a Catalunya, incluits dirigents obrers empresonats o mestres d'escoles laïques com el mateix Urales a Reus, aleshores encara Joan Montseny, el seu autèntic nom, que agafaria ~~xxxxxxxxxxxx~~ el pseudònim de Federico Urales precisament en presó de retruc pels fets de Montjuïc.

El desprestigi del govern espanyol a l'estranger fou considerable en conèixer-se les tortures i contribuï a la llegenda de la Barcelona revolucionària.¹¹ El 8 d'agost de 1897 un periodista italià, Angiolillo, donava mort al president del govern, el veterà Cánovas del Castillo. I el 4 de setembre, el principal responsable de les tortures a Montjuïc, el sargent de la guàrdia civil Narciso Portas, ~~xxx~~ resultava il·lès en un ~~xxxxxxxxxxxx~~ atemptat. L'opinió pública, molt sensibilitzada, aconseguí que l'autor de l'atemptat a Portas no fos jutjat pels militars i que finalment fos declarat innocent.

Malgrat la repressió, la manca d'un plantejament que resolgués les causes del terrorisme, permeté que aquest continués bona part de la següent dècada, de fet fins l'aparició de la Confederació Nacional del Treball, després dels fets espectaculars de la Setmana Tràgica de juliol de 1909.

DUES TÀCTIQUES FRACASADES - La dècada terrorista dels noranta va suposar, ~~després de l'èxit del primer primer de maig,~~ ~~el 1890~~ l'enfonsament a Catalunya de les tàctiques socialista i anarcocol·lectivista.

Els socialistes, que basaven la seva força en l'aprofitament fins on fos possible de les lleis i en ~~la~~ l'organització sindical que havien creat, no aconseguien passar de

ser un grup^{escul} amb incidència ^{definitiva} en algunes zones com Mataró i el Bages. La seva vinculació al PSOE els portava a defensar el principi d'aconseguir el poder per als obrers per la via parlamentària, malgrat els reiterats fracassos, i consideraven a més com a indispensable una organització mínimament jeràrquica que repel·lia als anarquistes¹².

Un camp on els conflictes entre anarcocol·lectivistes i socialistes va ser freqüent va ser el de les societats tipogràfiques. Entre 1879 i 1883 ^{havia} estat dominada pels socialistes però aquest any l'hegemonia passà als anarquistes fins 1890 que hi hagué un intent no massa reeixit de fusionar l'anarquista, i altre socialista dissident que s'havia format. Cal tenir present, per valorar la importància dels enfrontaments que una gran majoria de dirigents obrers eren tipògrafs, cosa lògica en una època on privava l'analfabetisme en la classe obrera i els tipògrafs eren com una aristocràcia del moviment obrer.

Per al historiador Pere Sabriel, l'anarco-col·lectivisme s'ensorrà amb el fracàs de la vaga de maig de 1890 i l'estada, l'any següent, de Malatesta a Espanya. Per a Federico Urtales, partidari de l'anarco-comunisme, l'evolució de les idees havia convertit els anarco-col·lectivistes en anarco-comunistes¹³. A Barcelona Gràcia va ser un dels focus més actius de la tendència comunista, amb grups organitzats i publicacions actives, com el primer "Tierra y libertad" i "El revolucionario", entre 1888 i 1891.

El enfrontaments entre socialistes i anarco-col·lectivistes varen desembocar sovint en atacs força durs en les respectives publicacions¹³ de cada ideologia. En un marc social, polític i econòmic afeblit al llarg d'anys, probablement influïrien també aquestes baralles dialèctiques en abandons per part de militants obrers de valua. El segle XIX

moria amb un moviment obrer afeblit, dividit, pessimista, que lluitava només per la pura supervivència.

1 - ELS PRINCIPIS DEL SOCIALISTA"

Al primer número d' "El socialista", que sortí l' u de febrer de 1886, apareixien quines eren les principals bases del socialisme en aquells moments:

- " 1a - Defensar las doctrinas consignadas en la propaganda del PSOE. Los factores ~~en~~ capital-trabajo demuestran diairament^{con sus} ~~las~~ luchas que no hay homogeneidad posible entre ellos, mientras que el primero pretende establecer su imperio sobre la explotación del segundo.
- 2a - Apoyo a todo movimiento de resistencia, o lo que es lo mismo, a la lucha económica contra los poseedores de los medios de producción.
- 3a - Propagar el principio de la asociación entre los obreros y la idea de crear con las sociedades particulares una Asociación General.
- 4a - Combatir a todos los partidos burgueses y especialmente las doctrinas de los más avanzados, si bien se hace notar que se prefiere a la República a la Monarquía".

2 - PER QUÈ EL COMITÉ NACIONAL D'UGT ES TRASLLADÀ A MADRID

Diferents interpretacions s'han donat a l'important fet del trasllat del Comité Nacional de la UGT a Madrid des de Barcelona, on residia des de la fundació del sindicat socialista, 1er any 1888.

"El equipo ugetista de Barcelona no pudo canalizar el desarrollo de la Unión; su capacidad de dirección fue insuficiente para controlar e impulsar ese proceso. De ahí su desplazamiento a Madrid y el nuevo rumbo que toma la Unión a partir de 1899, bajo la dirección de Pablo Iglesias y Antonio García Quejido, asistidos por un magnífico equipo de colaboradores.

"(...) Catalunya havia quedado abandonada y su proletariado seguiría en manos del anarquismo. Se cumplía un poco la vieja y errónea idea: "Del Ebro allá, para ellos." Y así fue. El que haya sido así no ha representado una gloria ni para la UGT ni para el Partido Socialista, su mentor ideológico. Reconocer ese error histórico del pasado puede suponer una garantía de que no se repetirá en el futuro".

(DEL ROSAL, Amaro. "Breu comentari final a "ACTAS DE LA UNION GENERAL DE TRABAJADORES. Vol. 1. 1888-1892" - Barcelona, 1977. Editorial Grijalbo. - Pags 231-232)

"En parlar de traslladar a Madrid la UGT, suggerència que provocà acalorades discussions, García Quejido i Comaposada s'hi oposaren aferrissadament, argumentant que la UGT i el socialisme havien de començar a créixer a Catalunya, concretament a Barcelona, la ciutat industrial i comercial més important de la Península, on la classe obrera estava més preparada que la de Madrid, el centre burocràtic de l'Estat espanyol. En va. Tots els ugetistes

a Barcelona, però l'any 1899, el Comitè Nacional, per uns vots de majoria, va acordar fixar la seva residència a Madrid. Llavors, Josep Comaposada va pronosticar que, per molt que hom ho vulgui, el socialisme difícilment esdevindrà una força positiva i influent a Catalunya. "Mancant a Catalunya - deia - una propaganda aciençada, continuada i enèrgica del socialisme democràtic, no solament prendrà impuls l'anarquisme, sinó que ací i a tot Espanya, el trasllat a Madrid del Comitè Nacional de la UGT, sens dubte que serà causa de greus pertorbacions per a Catalunya i Espanya, pertorbacions que, ~~tant~~ anys a venir, tots lamentarem".

(FOIX, Pere. "SERRA I MORET". - México, 1967. Editores Mexicanos Unidos. - Pag.95)

"... se trasladó a Madrid la sede del organismo; en Barcelona hubiera llegado un momento en que no existirían Secciones para formar Comité Nacional..."

(MORATO, Juan José. "BOLETIN DE LA UNION GENERAL DE TRABAJADORES" número 41. Maig 1932.- Pag.123) Esmentat per CUADRAT, Xaviere en "SOCIALISMO Y ANARQUISMO EN CATALUÑA", Madrid, 1976 - Pag. 37)

"Realment la UGT a Catalunya no representava aleshores a Catalunya una alternativa d'esquerres al tradeunionisme de les Tres Classes de Vapor. Quan la duresa de la lluita de classes al Principat va fer inviable el sindicalisme moderat, no fou el socialisme el cridat a reemplaçar-lo, sinó l'anarco-sindicalisme, tot i que les contradiccions dels àcrates endarreriren vint anys l'adhesió majoritària dels obrers organitzats fins a la segona dècada del segle XX a una federació anarco-sindicalista."

(ARDIT, Mahuel; BALCELIS, Albert; SALES, Núria. "HISTÒRIA DELS PAÏSOS CATALANS"

25

Un militant català socialista ho veia així, amb el pas dels anys: "... no son diferencias ideológicas ~~mas~~ ni de táctica lo que ha impedido la incorporación de nuestros obreros a la Unión General de Trabajadores . Ha sido, y es aún, la pereza de vuestras masas y el ambiente de "arrivismo" que aquí se respira. Los obreros catalanes, parece que no quieren resignarse a la dura y larga labor que ha de conducirlos a su redención, y esperan su liberación de la audacia de sus caudillos, no poniendo de su parte más que una pasiva obediencia o una mansa sumisión."

(PLA Y ARMENGOL, R. - "EL SOCIALISMO EN CATALUÑA" - Barcelona, 1926).

Particularment interessant és un article de Joaquim Maurín a "L'Opinió", del 7 de juliol de 1928, titolat "Socialisme i anarquisme" "El proletariat català no és anarquista" :

"Les lluites entre anarquistes i socialistes, a Barcelona, foren grans en el darrer quart de segle (...). Els socialistes haurien pogut prevaler. I si no ho aconseguiren ^{no} fou per manca de catalanitat, sinó perquè el pabloïguesme va triomfar entre els socialistes i Barcelona fou abandonada. Tothom sap que al Partit Socialista hi havia dues tendències representades per García Quejido i Pau Iglesias, respectivament. Era la qüestió de la preeminència de Barcelona o Madrid, la que creava la diferència. Madrid, és a dir, Pau Iglesias, va guanyar."

3 - MANTENIR LA VAGA

"Las conferencias, bien quisieron abolir por completo el sistema de huelgas, concedores y á la vez convencidos los delegados que las formaron, de otro camino más pacífico y más eficaz; pero no pudieron abolirlas en absoluto, á causa de mantener los patronos el sistema de rebajar los jornales, aumentar las horas de trabajo y negarse (aun que equitativas y justas) á ~~las demandas~~ las demandas que sus obreros presentan para poderse mejorar. Así las cosas, los obreros vienen obligados por si solos á defenderse y ampararse de los ataques que de continuo reciben del capital, y si los gobiernos se niegan á dar leyes que hagan innecesarias las huelgas, apesar de los obreros, el sistema de la resistencia no podrá abolirse; por que cuando nó, en apoyo de una demanda se haran, como un medio de defensa; las conferencias así lo han ~~reconocido~~ reconocido; que las huelgas por desgracia del trabajo, no ~~podrán~~ podrán evitarse y tendrán que continuar."

("El Obrero", 21 octubre 1881)

I com a exemple pràctic de la mateixa època:

"La huelga de Mataró sigue en el mismo estado. Se reparten á los obreros despedidos por los fabricantes, un pan de tres libras y un picotín de habichuelas, cada tres días, por que no se les puede dar más cantidad interin no se recauden más fondos.

"¡Ah, este estado nos ha conducido la coalición que los fabricantes de Mataró han hecho en contra de sus obreros"

(Comentari amb motiu d'un locaut destinat a impedir que creixés el sindicat de Les Tres Classes de Vapor, que afectà dos mil treballadors.

"El Obrero", 21 octubre 1881)

(El ^{picotí} ~~picotí~~ equivalia més o menys a un quilo i mig de pes)

4 - LA DECISSIVA VAGA DE MANRESA

"Durant la crisi de 1888 els obrers es prestaren a treballar més i a cobrar un sou més minso. Treballaven des de les 5 del matí fins a les 8 del vespre . Passada la crisi, les condicions dels obrers no foren millorades. A més, hi havia un gran nombre de parats i era ~~menys~~ admes el treball de menors. Amb aquesta situació tan lamentable n'hi va haver prou perquè una sola guspira encengués l'entusiasme per l'associació, i en pocs dies els obrers de les Tres Classes de Vapor s'agruparen en feix compacte per resistir a les exigències del capital".

(La Publicidad", 26 març 1890. Cartes al director)

5 - LA FI DE LA FEDERACIÓ REGIONAL ESPANYOLA

Anselmo Lorenzo, veterà i venerable patriarca dels internacionalistes del segle passat, ha deixat excrites pàgines sobre la trista fi de la Federació Regional Espanyola:

"Contra mí principalmente y contra mis compañeros de Comisión Federal, Gasull, Nacher, Alier y Vidal, se levantó una tempestad de odio(...) fundándose en la acusación calumniosa de que yo había falseado la elección de la comisión federal.

"Convocóse una Conferencia extraordinaria. Los que creían haberla salvado de un peligro a la Federación Regional Española de la Asociación Internacional de los trabajadores fueron los que le asestaron ~~xx~~ el golpe mortal. Aquella conferencia puede decirse que fue el último acto celebrado por la Asociación en España.

(...)
"Supe después que aquella conferencia me había expulsado de la Federación Regional por no sé qué crímenes, y encargaba a la Federación Local de la población de mi residencia que me vigilase constantemente.

"(...) Así quedé yo moralmente, sin tierra que pisar, ni socio, ni internacional; esquirol, por exclusión y abandono: en la imprenta en que trabajaba, desempeñando la plaza de corrector, y donde todos los compañeros de trabajo eran socios de la Sección de Tipógrafos, me quedé completamente aislado; nadie me dirigía la palabra; todos mis amigos, puesto que no frecuentaba más amistades que la de algunos compañeros, se apartaron de mí, y quedé reducido a un minimum de vida inadmisibile para quien, gozando de libertad, necesitaba ~~xx~~ la amistad, la lucha, la propaganda y la comunión humana".

6 - LES ALTRES MANS NEGRES

Durant molt temps La Mano Negra va ser contemplada amb escepticisme pels obrers catalans:

"Cavilant moltes estones

mes melancòlich que alegre,

he vist qu'en eix mon de monas

s'hi amagan moltes personas

que han de ser de La MÀ Negra.

"(...) Ho es lo polítich ingrat

que predica ab inquietut

la molta santa llibertat,

y al poder, quan hi ha pujat,

adora l'esclavitut.

"(...) Ho es també aquell industrial

qu'explota l'obré es sa dèria,

y per ferse un capital,

li paga poch lo jornal,

y'l fa patir de misèria.

"(...) Per fi, si eix color poch sa,

per desgracia, s'encomana,

ijo soch de la Negra MÀ!

perque un jorn vaig encaixà

ab un que duya sotana."

("La Tramontana", 11 maig 1883. Poema "La Ma Negra", signat per Maria Bocanegra (a) Jacobus)

Del manifest de la Comisió Federal de la FRTE:

"Si hoy, en presencia del fecundo desarrollo de nuestra organización, y ante el temor de perder, en tiempo tal vez no muy lejano, irritantes e injustos privilegios, se pretende deshonrarnos para cubrir las apariencias de brutales persecuciones e injustas medidas..."

contra de nuestra gran Federación de trabajadores, es necesario que no ignoren que su trama es demasiado burda y que su inmortal juego está descubierto; y conste una vez más, que nuestra Federación nunca ha sido partidaria del robo, ni del incendio, ni del secuestro, ni del asesinato; sepan también que no hemos sostenido ni sostenemos relación con lo que llaman Mano Negra, ni con la Mano Blanca, ni con ninguna asociación secreta que tenga por objeto la perpetración de delitos comunes.

"Nosotros, al rechazar toda solidaridad con los que hayan cometido o puedan cometer hechos criminales, nos hacemos solidarios y aceptamos toda la responsabilidad de nuestros actos en la propaganda del socialismo revolucionario o de las ideas anárquico-colectivistas".

(Manifest datat en març de 1883, i reproduït de LORENZO, Anselmo. "EL PROLETARIADO MILITANTE", pag. 438-439)

7 - EN DEFENSA DE LA DONA OBRERA

"¿No es verdad compañeros que os gusta oír hablar de unión y revolución social? Pues bien, si os gusta voy á dirigirme á vosotros y empezaré diciéndoos: ¿Cómo es que en este Ateneo sois más de 300 que os llamais anárquicos y somos tan pocas las asociadas; todos teneis esposa é hijas ó hermanas, pues si sois como os llamais anárquicos, porqué no las traeis á nuestra federación?"

("Los desheredados", 13 febrer 1885. Tros d'una intervenció de la militant Teresa Claramunt en l'Ateneu Obrer de Sabadell)

50

40

8 - "EL SOL NO'S PON EN LOS DOMINIS DE LA UNIÓN OBRERA"

"Lo proletariat militant, constituït per la famosa Associació Internacional de Treballadors, salvà per un curt període totes las dificultats, establí la solidaritat revolucionaria dels desheretats i conmové las nacions; pero aquesta primera tentativa fracassà, no tant per las persecucions gubernamentals com per las disgregacions originadas per las diverses tendencias...

"(...) La disgregació quedà subsistent, pero sentint la necessitat de la unió y no podent obtenirla per abdicació del pensament, s'establí en l'acció comú per la jornada de vuyt horas, y ab assombro del mon, especialment d'aquesta escéptica burgesia, incapàs de congregarse per cap idea generosa, se veu el proletariat de Europa y América, junt ab lo de las colonias de Asia y Oceania ahont la civilisació ha portat lo càncer de lo capitalisme, unir-se y presentar la reclamació salvadora, la transacció que avuy presentan los treballadors á sos explotadors com á preludi del ultimatum revolucionari que vindrá més tart.

"Vuyt horas de treball; vuyt horas d'instrucció y recreo; vuyt horas de descans. Aquesta es la fórmula de la unió qu'el dia 12 de Maig resonará en totes las nacions, pronunciada en tots los idiomas de la civilisació, que arrebatará d'entusiasme á millions de treballadors disseminats per tota la terra; porque avuy, parodiant una frase célebre, lo sol no's pon en los dominis de la unió obrera."

("La Tramontana", maig 1891)

A X X

"1) que la primera 'é immediata aspiració de la classe treballadora , es conseguir d'una manera pràctica, real y positiva y no tan sols consignada en las lleys, que la jornada màxima de treball sia de 8 horas;

y 2) que para conseguir aquest propòsit, tant com para arribar á qualsevol fi, inclús la mateixa Revolució Social, condemna ab totes sas forsas lo dinamítarisme, per créurel altament contrari als interessos y á fer simpática la causa de la classe treballadora; pero encara condemna més, molt més, que ab pretext de tan odiats com abominables procediments, propis sols de criminals , pogan veures perseguits honrats treballadors pel sol fet de professar ideas anarquistas."

(Del mitin de Josep Llunas i Pujals ^{de} l'1^a de maig de 1892, - "La Tramontana", 6 maig 1892).

que el primer es aconseguir, per mitjà de la

1) que es ha de aconseguir, per mitjà de la

9 - PERSECUCIÓ I TORTURA A MONTJUIC

"Desde el crimen de la calle de Cambios Nuevos, y aprovechando el estado anómalo porque pasa Barcelona, continuamente se encarcela a republicanos, a masones y a librepensadores. Que esto sucediera a raíz de aquel hecho, y cuando aun se desconocía al autor, pase, porque las autoridades podían tener sus dudas respecto al móvil del atentado; pero que esto continúe sucediendo aun, es asunto de una importancia que interesa a todos, absolutamente a todos los constitucionales.

"Se ha dado el caso, y casi se da diariamente, de detener a personas que han cometido el delito de estar casados civilmente o de tener hijos registrados por un medio que la ley permite. Algunos de los detenidos, al ser presos en sus domicilios y registrados estos, ~~entonces~~ se les ha preguntado si estaban o no casados civilmente o si sus hijos estaban o no bautizados, y si la pregunta ha sido contestada afirmativamente se ha considerado delito bastante para encarcelar á pacíficos ciudadanos. Y esto lo viene haciendo la nueva policía, como si ella fuera un mero instrumento de la "Asociación de Padres de Familia", según como persigue a los liberales, y según como odia a los hombres que hacen uso de los derechos constitucionales.

"Como se ve, en Barcelona se lleva a cabo y a la sombra de la ley y de los hombres de ~~buna~~ buena voluntad, una gran obra reaccionaria; y esta capital que un día fue baluarte de la ~~libertad~~ libertad y de los derechos adquiridos se ha convertido en un foco de guerras civiles y de luchas intestinas. Contra la nueva ley contra el anarquismo se ha borrado de la Historia de España las páginas que narraban las luchas políticas del presente siglo. En Barcelona reina Fernando VII."

(Carta d'Andreu Camps a un diari de l'època, reproduïda per BO I SINGLA, I. - "MONTJUIC. NOTAS Y RECUERDOS HISTORICOS". Barcelona, 1917, Ed. Maucchi)

"Dels altres calabossos n'hi havia dos a mà esquerra i un al capdavall del corraló. Veient-ne un és com si es veiessin tots, sinó que l'últim era més gran. Mig centenar d'homes jeien sobre les marfegotes i els morralets de palla per coixins, dintre la quadra gran. El sostre era alt i desguarnit, i les parets havien pres el color de misèria que dóna el baf de ~~un~~ molta gent dormint dins d'una cambra petita. Un fanal penjat a la paret acabava ~~luxant~~ d'esmortuir, amb els seus vidres entelats, la migrada claror que hi donava, a dintre, un llumet d'oli i ble de cotó.

"(...) Hi havia de tot. Els uns dormien acotxats i arrupits sota la manta, cercant sempre una escalfor més viva per als seus cossos malalts; d'altres en vaig veure que aixecaven amb gestos ~~xxxx~~ somnambúlics els braços i les cames angunioses per llençar la roba; allí, de ventre a terra, presentava el llom ^{superb} i exuberant un pobre boig, nu de pèl a pèl, amarat de suor; i al pas de la porta un home vell, tot despullat t_{ambé}, reganyava la garra desvergonyida, empatriarcat damunt la marfegota, ostentant la virilitat ferida d'impotència.

"Els gestos forçats, els ronqueigs desacompassats i gargallo-
sos que feien pensar en una gran rellotgeria humana, la suor anguniosa que amarava la carn, les veus fones que de tant en tant arrencaven els somnis turmentosos, tot em deia que aquella era la casa del dolor. De la carn estesa damunt les marfegotes dels calabossos s'alçava un baf de pietat infinita.

(COROMINES, Pere - "Els anys de joventut. I El procés de Montjuïc" - Barcelona, 1974. Ed. Curial. - Pag. 56)

"El día 9 de agosto principió el martirio de Sebastián Sunyer.

Como a sus compañeros de infortunio se le obligó a pasear durante varios días y noches consecutivas. Cuando pedía de

comer o beber se les ofrecía botellas...

Le agarrotaron los testículos hasta reventársele la bolsa de los mismos que quedaron destrozados. Padeció lo insufrible. Uno de sus verdugos, llamado Carreras, se entretuvo en aplicarle el fuego de un cigarro puro en la puntita del miembro viril. "Fueron ^{en igual forma} ~~iguales~~ torturados Luis Más y Francisco Callís.

Otro sí: a estos dos se les aplicó una máquina infernal en la cabeza. Es un casco de hierro que por medio de un aparato aprieta y tira hacia arriba el labio superior hasta desgajar la carne de las encías, mientras otra pieza sujeta y tira hacia abajo el labio inferior. La máquina descansa sobre los hombros y aprieta horrorosamente las sienes, como si a uno le ~~ap~~ aplastasen la cabeza. Luis Más se ha vuelto loco."

^{del}
(Document signat per presos del castell de Montjuïc aparegut a "La Campana de Gràcia", 22 gener 1898).

"Si ens escolteu una mica,
i teniu silenci un xic,
us cantarem unes cobles
de Montjuïc.

"Varen dar-los el martiri
que donaven els jueus,
els arrencaven les ungles
de tots els dits dels peus.

"I entremig dels martiris
passaven gana i set;
que per menjar i beure
els daven bacallà sec?

" (Versos apareguts a "L'esquella de la torratxa",
30 març 1934, en un extra sobre Montjuïc)

10 - "L'OBSERVACIÓ" DELS DETINGUTS

El llenguatge policial era ja un model sibilí de com calia disfressar els fets mitjançant paraules aparentment inofensives:

"No he de dejar pasar esta parte sin hacer un cumplidísimo y justo elogio del bizarro teniente D. Narciso Porta (el *que seguía las órdenes contra Martínez Campor del Liceu i del Corpus* que dirigía els terribles interrogatoris *de Montjuic*), quien sin descanso alguno y secuestrado por su propia voluntad y por mucho tiempo, en los calabozos del Gobierno Civil, no descansaba ni de día ni de noche, dedicándose á una asidua observación de los detenidos á los que cuando ellos menos lo pensaban, sorprendía al paucor indiferentes palabras ó insignificantes signos, que le servían de luminosos datos para guiar, con el acierto que lo ha hecho, el fin conducente al esclarecimiento de la verdad de los tristes sucesos que afectaron a la capital de Cataluña.

"¡Ah! En este oficial ha habido, sí, verdaderos rasgos de tacto y temeridad, pues sin temor ni duda alguna ha demostrado en momentos difíciles ~~su~~ enérgica acción contra tan criminal asociación, que amenaza a la sociedad de manera inconcebible."

(COSTI, Cándido - "El anarquismo en Cataluña" y la verdad en su lugar" - Barcelona, 1894)

11 - LA VISIÓ ROMÀNTICA DE BARCELONA

"Sabien que venia de Barcelona, que hi havia viscut anys, em demanaven que els contés coses dels anarquistes, de Montjuïc, de les bombes. Ells n'eren tots, d'anarquistes, a llur ~~manera~~ manera. Tots es tenien per uns explotats i creien en llur pròxima redempció. Aquesta l'havien de portar les doctrines anarquistes. Creien que la revolució esclataria a Barcelona, el país del món on hi havia més agitació revolucionària i on els governs eren més cruels i opressors. Parlaven de Pàlls i Angiñello com de dos sants, dos màrtirs que havien donat llur sang per la redempció de la humanitat. Per això Itàlia i Espanya tenien el mateix dret a estar orgulloses. Ambdues nacions pobres, amb un proletariat esclau de la misèria i de la ignorància, s'ajuntarien el dia de demà per salvar-se i salvar el món. Quan van veure que jo simpatitzava amb llurs idees revolucionàries, em van demanar que cada vespre, després de sopar, anés a llur allotjament per parlar junts de temes socials, de caracter revolucionari, com és natural!

(PUIG I FERRETER? Joan - "Camins de França"
- Barcelona, 1976, Ed. Proa. - Pag. 546-547)

12 - CONTRA LES JUNTES DIRECTIVES

"El hecho, por irracional que parezca, se ha iniciado y sigue su curso. Compañeros que disienten de nosotros, se preparan a competir con nuestra Sociedad de Impresores, como si de un negocio lucrativo se tratara. Han temido no salirse con la suya entre nosotros, y se establecen por su cuenta. Porque ellos quieren una Junta Directiva y nosotros no la tenemos; y ellos no pueden ni quieren pasarse sin Junta Directiva. Podrá ser descabellado el propósito, fútil el pretexto y detestable la escisión; será evidente que quieren la Junta Directiva por la razón contraria á la que á nosotros ha hecho prescindir de ella, esto es, para que la Sociedad sea conducida fácilmente adonde quieran los trasplantes que dirigen entre bastidores; pero el hecho es que la nueva Sociedad está en vías de constituirse y que debemos tenerla casi por hecho consumado."

(Sobre l'escissió dels tipògrafs en 1894. -

"Boletín de la Sociedad de Impresores de Barcelona; 26 abril 1894).

13 - LA "CONVERSIÓ" AL COMUNISME

"La diferencia entre lo que los colectivistas decían del comunismo y del colectivismo en "Revista Social" y en el Certamen Socialista celebrado en Reus el año 85 y lo que dijeron ^{pocos} años después en "El Productor" y "Acracia" es bien diferente. Para aquellos el colectivismo era, sin disputa, sin duda alguna, el mejor sistema económico, y el comunismo una aberración; para éstos, la diferencia entre el comunismo y el colectivismo es sólo cuestión de nombre y casi se declararían comunistas si no creyeren incompatible la libertad individual ^{en} ~~en~~ el comunismo. Lo que puede el poder de la razón en hombres que no se casan con los ideales. De momento se recuerda lo que uno ha defendido creyéndolo justo, después este amor propio desaparece y el hombre declara francamente que se había equivocado. De los que escribían en "Acracia" y "El Productor" todos son hoy comunistas, y sólo uno lo ha declarado francamente. Pellicer escribe "La Protesta Humana", ^{de Buenos Aires,} periódico anárquico comunista. Pedro Esteve escribe "El Despertar", de Peterson, periódico que se subtitula anarquista únicamente, pero cuyas doctrinas son comunistas; comunistas también Fernando Tarrida y Anselmo Lorenzo. En cuanto a Ricardo Mella, ya hemos visto que sus últimos argumentos, en favor de la sociedad futura, son netamente comunistas. El mismo José Prat, hijo de la escuela colectivista barcelonesa, es hoy comunista!

(URALES, Federico - "La evolución de la filosofía en España" - Barcelona, 1977. Ed. Laia - Pág. 140-141)

(Per primera volta es publicà ^{aquest teo.} en 1902, quan l'experiència anarco-col·lectivista era totalment closa)

41

13 - ANARQUISTES CONTRA SOCIALISTES I VICEVERSA

"Quan acabaran d'escarmentar los obrers de ~~huna~~ bona fe de no creure en Reeyos ni Quejidos que no buscan més que sos vots pera enlayrarse ab lo sufragi universal y després deixar á l'estacada als que'ls hauran fet esqueneta?"

("La Tramontana", 19 setembre 1890)

"La anarquía es una idea irrealizable, porque su práctica exige un mundo completamente extraño á éste en que vivimos. Nos guardaríamos bien de hacer semejante afirmación si se tratara de cualquier otra idea más o menos extraviada y progresiva que reconociera y acatara el principio de asociación, fundamentada en la autoridad social su base y puesto de apoyo; pero tratándose de la anarquía y ó sea una sociedad sin gobierno ni ley de ninguna ~~manera~~ especie, sin vacilación ninguna la declaramos imposible, á menos qué, por una extraña reversión de los ~~tiempos~~ ^{po}tiempos, pudiéramos volver á los tiempos primitivos.

"(...) Clamamos porque termine este feroz juego que contra la Sociedad han empeñado cuatro imbéciles y malvados. Nada con ello perderemos. De todas maneras no podemos librarnos de la bomba ó puñal anarquista, por más vigilantes y precavidos que estemos. ¿Y qué? Es una epidemia que pasará como pasan todas, pero el cadalso no es ciertamente el remedio que la sane. Es mejor tratamiento el ~~manicomio~~ manicomio. Nos atrevemos a reputarle infalible. La muerte es para ellos un deseado honor, el manicomio perpetuo sería su escarnio y su ludibrio, quizá su arrepentimiento y castigo".

("La ~~Rusista~~ República Social", Mataró, 18 agost 1897 - De l'article titolat "Un consejo", aparegut poc després de la mort a mans de l'anarquista Angiolillo del

CRONOLOGIA 1881-98

Edeveniments socials

Fets polítics, econòmics, culturals

Efemèrides mundials

1881

Febrer: Es dissol la Federació de la Regió Espanyola

Febrer: Puja al poder el partit liberal amb Sagasta al front

Juny: Els paletes aconseguixen les vuit hores i mitja de jornada laboral.

Es funden Can Girona, la Transatlàntica, i la Companyia de Tabacs de Filipines.

Setembre: Es forma la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola (FTRE), d'ideologia anarquista com la FRE.

Entre 1881 i 1882 obren portes 28 bancs nous, 11 a Catalunya, d'ells 16 a Barcelona

1882

Maig: assemblea de camperols a Rubí i fundació de la Lliga de Viticultors Rabassaires de Catalunya.

Juny: Es crea el Centre Català, impulsat per Valentí Almirall

Neix un sindicat socialista a Barcelona, l'Associació Nacional de Treballadors Espanyols, que viurà un any.

Tenen lloc a Andalusia fets violents atribuïts a una misteriosa associació: "La Mano Negra".

Setembre: Segon Congrés de la FTRE. Surten a la llum les tendències col·lectivista i comunista.

1883

Octubre: Tercer Congrés de la FTRE. Es condemna la violència com a eina del moviment obrer.

Llei d'imprensa.

Primeres locomotores fabricades del tot a Espanya, concretament a la Maquinista.

1884

Febrer: Surt "La Tramuntana", setmanari obrer en català de caire anarquista. Dirigeix Lluís i Pujals.

Març: torna Canovas (conservador) al poder.

França reconeix legalment els sindicats

Llei electoral britànica que concedeix drets electorals al proletariat.

1885

Juliol: Primer Catamen Socialista a Reus (malgrat el nom, es tracta d'una mena de jocs florals de l'anarquisme)

Març: personalitats catalanes lliuren al Rei el Memorial de greuges.

Es funda el Partit Obrer Belga.

Estiu-tardor: epidèmia de còlera a Barcelona amb 1.422 morts.

Girona, primera ciutat espanyola en tenir llum elèctric

Novembre: Mor Alfonso XII. Comença la regència de Maria Cristina. Sagasta torna al poder fins 1890.

1886

Maig: Es forma una societat de resistència al capital, d'inspiració anarquista. El seu nom, Pactes d'Unió i Solidaritat.

Surt el primer diari obrer, "El Condernado", durant 27 dies.

S'accentua fortament la crisi ~~econòmica~~ econòmica intuïda des de 1882. Final del període conegut com "la febre de l'or".

Apareix "Lo catalanisme", d'Almirall.

Neix Alfonso XIII.

Abolició de l'esclavatge a Cuba.

Maig: Manifestacions multitudinàries a Xica i policies a Xica go que causaran diversos morts. Al novembre, execució de quatre anarquistes.

1887

Juny: Llei d'associacions que autoritza els sindicats.

Esclat del Centre Català i neixement de la Lliga de Catalunya, més conservadora que aquell.

1888

Agost: Es funda la Unió General de Treballadors (UGT) i es celebra el primer congrés del PSOE.

Setembre: Es dissol definitivament la FTRE, esmorçada des de feia anys. En el seu lloc surt l'Organització Anarquista de la Regió Espanyola.

Exposició Universal de Barcelona.

Es funda el Partit Treballista d'Espanya.

1889

Novembre: II Certamen Socialista a Barcelona (també de caire àcrata)

Març: creació del Foment del Treball Nacional per la fusió d'anteriors patronals.

Maig: promulgació del Dret Civil Català, que respecta finalment el Dret Català. Es funda l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana.

Juliol: Neix la Segona Internacional, d'orientació marxista. S'estableix l'u de maig com a jornada reivindicativa de les 8 hores.

1890

Primer de maig: jornada reivindicativa de diferent signe per socialistes (només reivindicacions) i anarquistes (també vaga general indefinida)

1891

Es funden arreu cercles catòlics a conseqüència de l'encíclica Rerum Novarum.

Període d'agitació rabassaire a les comarques vitícules, que durarà fins 1896.

1892

1893

Març: les organitzacions locals de rabassaires formen la Federació d'Obrers Agrícoles.

Setembre: Bomba contra el capità general de Catalunya Martínez Campos.

Novembre: Bomba del Liceu, amb 18 morts.

1894

Maig: execució de sis anarquistes a Montjuïc

Juny: Sufragi universal establert per Sagasta.

Juliol: tornen els conservadors al poder.

Un auto assoleix els 22 quilòmetres per hora.

Maig

Es forma la Unió Catalanista, unió de centres catalanistes de tot el Principat.

Desembre: són aprovats els nous aranzels duaners, de caire proteccionista.

Maig: Apareix l'encíclica Rerum Novarum de Lleó XIII, que predica l'acció social dels catòlics i condemna el socialisme.

Març: Assemblea de la Unió Catalanista, que aprova a Manresa les Bases per la Constitució Regional Catalana, conegudes simplement com a Bases de Manresa.

Desembre: Tornen els liberals al poder.

El bisbe Torras i Bages publica "La Tradició Catalana"

Neix a Anglaterra el Partit Independent del Treball.

Octubre: comença la guerra de Melilla, que durarà fins al març de 1894.

Edició en castellà de "La conquesta del pan", de Kropotkin.

1895

Febrer: regidor socialista en un municipi català, a Mataró.

Febrer: comença la segona guerra de Cuba, dirigida per José Martí.

Març: de nou els conservadors al poder.

Angel Guimerà, president de l'Ateneu Barcelonès. Per primera volta, discurs de presa de possessió en català.

Els germans Lumière creen el cinema.

Es funda a França la CGT.

1896

Juny: Bomba a la processó de Corpus del carrer de Canvis Nous a Barcelona, amb 12 morts.

Setembre: Llei de represàlia de l'anarquisme. Emprisonament massiu d'anarquistes a Montjuïc.

Desembre: Comença el procés de Montjuïc

Agost: comença ~~la~~ la guerra de les Filipines, dirigida pel doctor Rizal.

1897

Febrer: Cuba obté l'autonomia. La guerra segueix.

Agost: Cánovas, assassinat per l'italià Angiolillo.

1898

Surt a Madrid la revista teòrica de l'anarquisme "La Revista Blanca".

Abril: Els Estats Units declaren la guerra a Espanya.

Desembre: Pau de París. Es perden Cuba i les Filipines.

Es funda a França la Lliga de Drets de l'Home.

VI - ENTRE LA VAGA GENERAL I EL SINDICALISME

(1899-1911)

	CATALUNYA			ESPANYA		
	Sectors			Sectors		
	<u>Agrari</u>	<u>Industrial</u>	<u>Serveis</u>	<u>Agrari</u>	<u>Indust.</u>	<u>Serveis</u>
Any 1900	52,9%	27,3	19,8	66,3	16,-	17,8
Any 1910	36,3	37,9	22,5	66,-	15,8	18,2

L'embranzida evident de Catalunya contrasta, en aquestes dades, amb l'immobilisme que hom pot observar a nivell espanyol i fan entendre les diferències essencials d'interessos socials i polítics que això generava.

L'augment de treballadors a la indústria i als serveis no va ser motivat per xifres espectaculars d'immigració de la resta d'Espanya - havia baixat d'una mitja de 4.172 per any en el període 1887-1897 a una altra de 2.528 entre 1901 i 1910 - sinó que va ser sobretot fruit d'immigració interior, d'altres contrades catalanes afectades per les fluïxes collites al camp, en especial al període 1904-1905.

~~EL MÓN DE LA EMIGRACIÓ~~

L'exòde, que sí es produïa també al camp castellà i andalús, s'orientava cap a Amèrica, i així va ser com entre 1904 i 1913 va emigrar un de cada dotze espanyols, en especial cap a Sudamèrica. Només l'any 1907 arribaren a l'Argentina 400.000 espanyols. Catalunya, en crisi tèxtil i surera, no era encara l'Eldorado de vint anys després.

"SI ELS ESPANYOLS MENGÉSSIM..." - No era només la manca de llocs de feina l'únic problema, sinó el constant augment del cost de la vida, molt per sobre del que pujaven els salaris.

Una persona tan poc sospitosa de demagògia com ~~el~~ l'empresari Lluís Ferrer i Vilà va arribar a afirmar que "si els espanyols mengéssim, ens moríem de fam." De 1873 a 1903 els salaris havien pujat un 30 per cent i els queviures un 70. Només de 1893 a 1903, els anys pitjors de la crisi, les sub-sistències havien augmentat del 30 al 45 per cent, i el bacallà,

pa costava més que a qualsevol país europeu, les patates el doble que a París, la carn era més cara que a Londres. A París i a Londres els obrers guanyaven salaris més alts que a casa nostra. La situació era, doncs, especialment tensa, sense cap especial detonant. El governador civil Ossorio i Gallardo diria, després de la Setmana Tràgica de 1909, que a Barcelona ~~xxxxxx~~ "una revolución no tiene ~~por~~ qué prepararse por la sencilla razón de que siempre está preparada."

El nou segle havia dut la primera llei laboral del país, als vint-i-set ^{anys} d'estar promulgada i no complerta la que havia emès la República. La llei, que entre altres coses afirmava que les dones no podien treballar més d'onze hores i que els menors de deu anys no podien estar a les fàbriques, s'acomplí a mitges o no s'acomplí ~~xi~~ fins que, set anys més tard, es crearen els inspectors de treball.

El govern conservador havia presentat les noves lleis de manera triomfalista, i Eduardo Dato havia afirmat que "cada nueva ley en favor del obrero es una satisfacción a la justicia y un palmo de terreno arrebatado a la anarquía; un nuevo cauce por donde canalizada una aspiración, que en otro supuesto, tal vez ^{se} desbordaría destruyendo lo que a su paso se opusiera." El problema que Dato no deia, però que era el taló d'Aquil·les de cada llei, era el seu incompliment per la patronal d'una manera quasi sistemàtica. El civisme no formava part de la vida quotidiana del país.

Pel març de 1904 es promulgà la llei del descans dominical obligatori, la d'obreres en estat pel 1907 i el dret de vaga per l'abril de 1909.

La llei de descans dominical era constantment burlada. Un diumenge de ^{(novembre de} 1904, es registraren nogensmenys que 1.384 infraccions, d'elles la major part - 1.183 - per part dels ~~taxemans~~ que no volien perdre clientela.

En general, foren els botiguers els més repatanis a la nova llei, i l'oposició durà anys, àdhuc després de la creació del cos d'inspectors laborals. Al desembre de 1908, l'Associació de la Dependència Mercantil, de caire socialista, ^(encara) insistava els seus afiliats a fer de vigilants del compliment de la llei tot sacrificant el diumenge, a base de mantenir guàrdia a carrers diferents.¹

A determinats rams la qüestió de l'horari era ignorada per complet, fins i tot en el cas dels menors, i probablement el ram del vidre era el més incomplidor de tots². Quant a la problemàtica de la dona treballadora, la mentalitat dominant fins i tot al sí del moviment obrer era en uns casos paternalista³, en altres desenfocada. El fet era prou greu si hom té ben present ^(només a Barcelona) que el 25 per cent dels treballadors eren dones ~~especialitzades~~ (39.333 entre 144.788 l'any 1905).

Dissortadament, hi influïa el baix nivell cultural. A principis de segle el 45 per cent dels barcelonins amb més de set anys d'edat eren analfabets, i quinze anys més tard només havia baixat aquest elevat percentatge a un 36,6, quan a França només n'hi havia un 15 per cent. La manca d'escoles, el treball dels menors tot i la llei de 1900, la necessitat de ^{que} cada persona que vivia en una llar obrera aportés alguns cèntims al pressupost, eren les causes més directes d'aquest panorama. L'obsessió contra l'analfabetisme i la manca de cultura en general era tan forta que l'escriptor obrerista del PSOE Juan José Morato escrivia al "Calendario del Obrero para 1909" com a primer manament del decàleg del obrer: "Instruirse y combatir la ignorancia."⁴

CATALANISTES I RADICALS, NOUS AL JOC POLÍTIC - Davant el desvetllament que havia suposat la perduda de les colònies, el conservador Manuel Silvela va intentar l'aventura d'un govern autònom anomenat de "regeneració nacional", l'any 1899, amb incrusta-

del jurista català Manuel Duran i Bas. El primer era molt ben vist per la burgesia catalana i el segon una personalitat forjada en part en la defensa del Dret ~~XXXX~~ Català quan es creà el Codi Civil. Aquest govern fracasà, i aleshores la burgesia catalana confluí a formar una candidatura de signe catalanista, que significava el bateig del jove partit Lliga Regionalista en política.

Tanmateix, havia estat ja en 1899 quan el catalanisme polític havia lliurat una batalla en produir-se el "tancament de caixes" - negativa ~~de~~ a pagar l'augment d'impostos, secundada per l'alcalde Bertomeu Robert, que no volgué signar les ordres oportunes - i formar-se al voltant de la primera figura municipal tot un moviment de resistència a l'actuació del govern central.

La presència de l'alcalde Robert no va ser només galvanitzadora en aquest aspecte resistent, sinó en la "neteja" del cens electoral, on hi havia registrats 27.328 morts amb dret a vot i al voltant de 37.000 persones amb dret a vot no incloses. Pel maig de 1901, amb només un 15 per cent de participació electoral - o sia amb un 85 per cent d'abstenció - catalanistes de la Lliga i republicans guanyaven a Barcelona les eleccions a Corts, deixant arraconats als tradicionals candidats dels partits oficials, el conservador i el ~~liberal~~ liberal. Dels candidats republicans electes l'un era el veterà Pi i Margall, i l'altre un jove andalús gairebé desconegut encara, Alejandro Lerroux, que havia de ser protagonista polític a la Barcelona de la dècada. 1901 era un any important: neixien a la política la Lliga i Lerroux, i obria portes l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia.

per les municipals de novembre del ~~XXXX~~ mateix any augmenta la participació al 29 per cent i els republicans sobre

no lerrouxistes.

De l'interès creixent per la política en aquest període de pendís anarquista dóna idea la minva de l'abstenció: a les eleccions a Corts de 1903 votà un 42 per cent, i a les de 1907, les de Solidaritat Catalana, un 50 per cent, xifra que ^{a Barcelona,} ja no es tornaria a repetir fins altre abril senyalel, el de 1931. Malgrat tot romaníaví ^{ca el poble el pòsit de} malfiança anarquista respecte a la política, incluits els nous partits com recordaven puntuals articles dels teòrics més famosos⁵.

Enmig de la crisi de la Lliga, els escindits creaven al desembre de 1906 el Centre Nacionalista Republicà, l'orgue del qual esdevindria "El poble Català". Als moments primers el nou grup polític assoliria 900 afiliats, mentre que la Lliga no passava de 500.

EL FENÒMEN LERROUX - La passió sobre el tema Lerroux ha ensinistrat sovint fins i tot historiadors tan valuosos com una Joan Connell y Ullman o un Romero Naura, que sostenen teories contràries sobre si cobrava o no del cap del Govern liberal Segismundo Moret. No és gens senzill, i menys en un manual, acostar-se al tema.

El fracàs de la vaga general de 1902 abonà el terreny per a que Alejandro Lerroux, diputat des del maig de 1901 per Barcelona, estructurés una forma més moderna de partit republicà i reagrupés els diferents grups que així es denominaven. Estimulà la creació de nuclis coneguts com "fraternitats republicanes" i d'una gran "Casa del Pueblo" a l'estil de les existents a França i Bèlgica. No deixa de ser significatiu que mentre a la resta d'Espanya les "Casas del Pueblo" eren fomentades pels socialistes, aquí ho fos pels republicans. Només la peculiaritat del lerrouxisme i la feblesa del socialisme català expliquen la contradicció.

El cas és que si al 1901 hi havia a Barcelona deu

SOLIDARITAT CATALANA - Per al govern de Madrid Catalunya era un problema. El comte de Romanones ha deixat escrit a les seves memòries que "durante un cuarto de siglo los gobiernos de España han vivido pendientes de las vibraciones catalanas."

Pel novembre de 1905 la revista satírica de la Lliga "Cu-cut!" va publicar un acudit de Junceda que va sentar malament als militars, que asaltaren la redacció, fet que Lerroux va trobar molt bé, i va ser la causa immediata de la creació de la Llei de Jurisdiccions, que permetia als militars jutjar civils per ~~efectes~~ escrits i actes que ells determinessin que eren ofenses a les forces armades.

L'incident de "Cu-cut!" va afavorir la formació d'una aliança política anomenada Solidaritat Catalana, que creà tot un clima favorable al catalanisme com l'opció política que podia suposar un canvi real polític. En les eleccions a Corts de 1907 quaranta-un dels ⁽⁴¹⁾ vescons barcelonins foren guanyats per Solidaritat Catalana, la qual cosa suposà - en les eleccions amb menys abstenció ((50 per cent de votants a Barcelona, 61% a Catalunya)) de la dècada - una desfeta política per a Lerroux. El Govern no disimulava la seva intranquil·litat davant el fenomen solidari⁷. Tanmateix, Solidaritat Catalana no sobreviuria més de dos anys, davant les contradiccions internes de partits amb interessos tan diferents com els carlins i els republicans federals.

Després de la Setmana Tràgica, el panorama polític patiria nous canvis, amb la creació de la conjunció dels socialistes amb els republicans, que va permetre, per primera volta a la història, que un socialista - Pablo Iglesias - entrés com a diputat, l'any 1910, a les Corts.

11

LA LLUITA PER LES NOU HORES - Segons "La Protesta", de Sabadell, per l'agost de 1900 eren enotur 300.000 obrers a Catalunya. En aquest anyuions marc, la defensa de menys hores de treball com una eina efectiva contra la ~~manca~~ manca de feina es xifrava no ja en les mítiques vuit hores, sinó en aconseguir^{re)} les nou, que ja ~~er~~eren les que treballaven alguns rams. Aquell mateix estiu es registraren vagues i moviments en defensa d'aquesta reivindicació, com la dels molers de Sant Vicenç de Castellet o la dels manyans de tot Catalunya.

Va ser abshores quan els sectors anarquistes tornaren a intentar de nou la creació d'una federació obrera, aquest cop dita Federació de Societats Obreres. El congrés per a constituir-la va tenir lloc a Madrid del 13 al 15 d'octubre de 1900, amb l'oposició de la UGT, que arribà a dur als tribunals a l'entitat convocadora, "El porvenir del trabajo", societat de palotes.

Creada la nova federació amb assistència de 213 delegats, l'any següent comptava, segons Federico Urales, amb 73.000 afiliats. La jornada de vuit hores i l'associacionisme obrer eren dues de les seves fites.

La Federació, estretament lligada també a la idea de la vaga general, resultà ~~forada~~ molt perjudicada per la de febrer de 1902. La secretaria general estava en Barcelona (1901-1904), fins que passà primer a Madrid i després a La Corunya ~~finx~~, on es dissolgué cap al 1907. L'aïllament que suposava tenir el centre bàsic de l'organització a Galícia i el fracàs de la línia de la vaga general precipitaren el seu fi.

ELS CONFLICTES DE LA VALL DEL TER - Un any abans de la fundació de la Federació de Societats Obreres, l'any 1899, un greu conflicte en les valls tèxtils del Ter i del Fresseu

va determinar que es formés una federació tèxtil amb prop de 40.000 afiliats, on formaven part socialistes, anarquistes i les restes de l'abans poderós sindicat de Les Tres Classes de Vapor. "Pel fet que el sector tèxtil ^{cotoner} comprenia la major part de la mà d'obra - amb un 85% de dones - , la seva força o la seva feblesa tenien una gran transcendència per al nivell de salaris i la capacitat general de resistència de la classe obrera", han escrit Balcells, Ardit i Sàcs a "Història dels Països Catalans".

La patronal atacà la Federació per la part més feble: les zones mig rurals mig industrials de la vall del Ter. Pel novembre de 1900, es declarà el locaut a bona part de les fàbriques i es practicà el que un periodista batejà per primera vegada com el "pacte de la fam" llistes negres impedièn que els obrers i obreres més significats trobessin feina enlloc. Vuitcents ^{en} quedaren al carrer i la Federació mig enfonsada.

Quatre mesos després, pel març de 1901, la patronal va voler completar l'ensorrament del moviment obrer. Es volien instal·lar màquines contínues, i substituir bona part dels obrers masculins, que ja eren minoria, per dones. S'oposaren els treballadors a Roda de Ter, i els fabricants de les valls del Ter i del Fresser recorregueren de nou al locaut. Quinze mil obrers restaren en atur, i foren assaltades les cases d'alguns fabricants. La guàrdia civil i els mossos d'esquadra hi intervingueren i moriren un obrer a Torelló i altre a Ripoll. ⁸

Pel maig de 1901 esclatà una vaga de tramviàries a Barcelona on es reclamaven les vuit hores laborals i que no es contractessin treballadors no afiliats a la

la "domesticació" del moviment obrer a la Companyia. El seu ^{nou} director, el marquès de Foronda, recrutaria nou personal a regions pobres, i procuraria per tots els mitjans que els tramvies sortissin al carrer quan es declarava la vaga general, com un símbol, per part de les autoritats, de que "passa menys del que diuen". ~~El~~ L'estil Foronda portaria, en el futur, enfrontaments seriosos entre obrers en vaga i tramvies en funcionament.

Enmig d'aquesta agitació de primers de segle, s'acabà seguí que es commutés la pena d'estranyament de condemnats ~~als processos~~ ^{al procés} de Montjuïc, per l'abril del 1900. Tres anys després serien lliberats els presos ~~xx~~ supervivents dels llunyans processos de la Mano Negra, de vint anys enrerai

LA VAGA GENERAL: TEORIA I PRÀCTICA - Importada en part de França, ^(recordada en part de la pròpia història del moviment obrer català) la idea de que la vaga general permetria "acabar amb el capitalisme" va ser mantinguda amb fermesa per anarcocomunistes de la importància de Federico Urales, Teresa Claramunt, Anselmo Lorenzo - abans col·lectivista i patriarca de l'anarquisme a Catalunya -, Leopoldo Bonafulla, i disposà d'un orgue periodístic amb aquest nom, "La Huelga general", ^(i finançava Ferrer i Guàrdia) que dirigia Ignasi Clarià, i que durà 21 números, entre novembre de 1901 i juny de 1903 amb la

pràctica suspensió tot l'any 1902, després de la representació que seguí la vaga general de febrer de 1902.

L'estovament de la duresa governamental que significà el govern de "regeneració nacional" de 1899 va permetre el retorn d'anarquistes exiliats - com els condemnats de Montjuïc - i la reorganització de les societats obreres que quedà ben palesa amb el congrés d'octubre de 1900.

La vaga general, que al llarg dels seus diferents intents sempre començà en dilluns per a que els obrers

darrer dissabte, va tenir el seu millor camp de proves amb l'extensió del conflicte iniciat el desembre de 1901 pels metal·lúrgics, que entraren en vaga per demanar la jornada de nou hores, que significava rebaixar en una la seva jornada habitual.

Al gener es sumaven ja a la petició del metal·lúrgics els forners, els traginers i obrers tèxtils, la qual cosa motivà algunes detencions, i com a resposta obrera, convocària de vaga general per al dilluns 17 de febrer. Durà una setmana i hi hagué diversos enfrontaments aïllats entre els soldats i els vaguistes, que segons una memòria patronal, es saldaren amb 12 morts i 44 ferits. Altres fonts augmenten la xifra de morts fins 40 o 100. En un cas o en altre, la tropa actuà amb gran duresa,⁹ i hom atribueix al ministre de la guerra, Valeriano Weyler, l'expressió "He dado orden de cerrar los hospitales y las cárceles. Sólo quedarán los cementerios" (~~Memòries de l' dirigent anarquista badaloní Joan~~ ~~Mancet~~). Per una ironia, el governador civil elogiava "l'admirable classe obrera catalana" perquè durant la setmana de vaga general no es registrà cap delictes comú.

La vaga general de 1902 repercutí encara més ^{negativament} en l'extensió del socialisme a Catalunya, degut a l'actitut contrària del PSOE, que fins i tot es negà a prestar ajut econòmic als vaguistes, trencant així un principi bàsic de solidaritat per sobre de les idees que havia regit fins aleshores. Membres de la Internacional Socialista criticaren aquesta actitud: "Quan hi ha obrers en vaga i obrers morts per la força pública, un socialista ha d'estar amb ells de tot cor".

EL CAPVESPRE D'UNA IDEA - Tot i que la vaga general de 1902 acabà en un fracàs - només els lampistes ohtingueren, entre

idea de la vaga general es va voler mantenir. Al gener de l'any següent va ser Reus, encara la segona ciutat catalana, la que va intentar anar a la vaga general. La solidaritat barcelonina, igualment en forma de vaga general, no reeixí, entre altres coses per un manifest molt dur contra la mateixa, signat per 21 societats obreres i recolzat pels socialistes. ~~(tot i que)~~ ^{al juny} va haver-hi algun intent de vaga general. De fet, aquest moment va representar la mort de l'anarcocomunisme i un compàs d'espera fins la implantació d'un sindicalisme, fort, pocs anys després.

Les vagues anaren minvant mentre hom assistia al capvespre de la idea de la vaga general com a remei de tots els mals patits per la classe obrera:

	<u>Vagues</u>	<u>Guanyades</u>	<u>Transigides</u>	<u>Perdudes</u>	<u>Total</u>
Any 1903		6	11	16	33
1904		5	3	17	25
1905		4	1	19	24
1906		5	5	14	24

La manca de combativitat no es devia només a la desil·lusió, sinó a que creixia el nombre de parats, que pel febrer de 1905 eren ~~115.000~~ 115.000 a tota Catalunya. Tanmateix, en 1904, i davant la feblesa creixent de la Federació de Societats Obreres, a Barcelona es formava una Unió Local de Societats Obreres novament cara a mantenir la flama del moviment obrer.

Quan ja la situació atravessava aquesta sensació de frustració derivada de les successives derrotes en vagues generals i també parcials, com es dedueix del quadre anterior els socialistes intentaren convocar un dia de vaga general pel 20 de juliol de 1905 per a protestar de la greu crisi econòmica, que resultà a Catalunya ~~xx~~ un fracàs fora de Natar feude del socialisme català.

"ES QUE NOS HA VENIDO DE MADRID" - El període 1903-1909 estigué marcat, amb algunes llacunes, pel signe de la crisi de manca de feina. L'emigració a Amèrica com a sortida recollí anècdotes tan curioses com les cues de fuster al consolat dels Estats Units l'endemà del terratrèmol de San Francisco, ^(succeït el 18 d'abril de 1906) amb l'esperança de la feina que generaria la reconstrucció d'una ciutat i la forta depressió que patien a Catalunya les indústries de la construcció, malgrat una certa revifada experimentada en altres camps aquell ^(mateix) any.

L'ensorrament anarquista que havia seguit el fracàs de la vaga general era capitalitzat ~~per~~ pel republicanisme lerrouxista, sense que es notés cap millora en la migrada militància socialista, ni tan sols a nivell sindical:

	Any						
	<u>1903</u>	<u>1904</u>	<u>1905</u>	<u>1906</u>	<u>1907</u>	<u>1908</u>	<u>1909</u>
Militants d'UGT a Catalunya	3.539	3.371	1.685	1.283	1.158	469	695

El descens més acusat, entre 1907 i 1908, cal atribuir-lo a la participació dels socialistes en el projecte de Solidaritat Obrera, que fou un arma de doble fil, puix que si per una part ^{els hi} donava de nou importància sindical, per altra suposava una minva en la militància ugetista, que passava a ser només de Solidaritat Obrera, sense mantenir la doble militància. Aqueix any 1908, a Espanya l'UGT tenia 39.668 militants, la qual cosa dóna idea del poc que hi representava Catalunya.

La militància al PSOE era encara més baixa: 292 militants en 1907, entre els que destacaven ~~xxprinxixix~~, la primera dècada del segle, Josep Comaposada, Antoni Badia i Matamala + un dels dirigents de Solidaritat Obrera -, Josep Recasens i Antoni Fabra i Ribas. ^{El protagonisme de} Toribio Reoyo havia estat ^{baixant} molt.

amb Reoyo l'altre històric dirigent ~~ex~~ fundador de la UGT a Catalunya, havia deixat per sempre la direcció del sindicat en 1903 per divergències amb Pablo Iglesias, entre altres ~~motius~~ motius.

Les raons del poc arrelament del socialisme a Catalunya a més del trasllat de la seu de l'UGT a Madrid en 1899 - reflexat aquest problema en l'anècdota de l'obrer català que ~~ix~~ li diu a Unamíno que la raó del poc èxit socialista "es que nos ha venido de Madrid" - , calia cercar-les en el fet insòlit a Europa de que la doble "jefatura" de partit i sindicat socialistes recaiguessin en una sola persona, Pablo Iglesias, i en l'arraconament d'homes de valua, segons l'aleshores jove socialista Albert Pérez Baró, mentre suraven "homes mediocres que tenien muntat el seu ~~caix~~ cacicat amb sucursals a totes les seccions i el major mèrit dels quals era el d'omparar-se a la figura del abuelo"

En 1909 l'orgue de la Federació Catalana del PSOE era "La Internacional" dirigida per Fabra i Ribas, i l'any següent va passar a ser-ho "Justicia Social", que sortia a Reus de la mà de Josep Recasens.

SOLIDARITAT OBRERA - Malgrat la seva modèstia, la Unió Local de Societats Obreres, inspirada en part pels socialistes que veien l'escasa implantació ugetista, va ser la llevadora d'un moviment tan decisiu per ~~al~~ a la classe obrera del país com fou Solidaritat Obrera.

L'exemple del sindicat francès de la CGT, ^{que} ~~fundat~~ en octubre de 1902 ¹⁹⁰ afirmava el seu apoliticisme i posava l'accent de la transformació de la societat en el desenvolupament del sindicalisme, ^(mitjançant la "carta d'Omnibus") influí en teòrics anarquistes, que desenvoluparen la tesi d'un sindicalisme anarquista enfront dels partidaris de l'anarquisme pur, nova versió de la polèmica anarcocol·lectivisme-anarcocomunisme que marcaria el període 1910-23, en seria hegemonica

lisme.

Per a la creació de Solidaritat Obrera ~~xxxxxxxxxxxx~~ s'a-
plegaren anarquistes i socialistes, deixant fora els radicals.
El bienni 1907-1909 estaria marcat per enfrontaments constants
entre Solidaritat Obrera i els lerrouxistes, que tenien amb
raó una minva del seu poder sobre les masses davant l'aparició
d'aquest moviment sindical. Lerroux, "único valedor útil y
reconocido por los trabajadores barceloneses" segons l'histo-
riador Romero Maura, sortí afectat del conflicte hagut en el
seu diari "El Progreso", quan Solidaritat Obrera va exigir
~~xx~~ l'acomidament de dos dels seus obrers - un d'ells l'antic
anarquista destacat Ignasi Clarià, director de "La huelga gene-
ral" - per ~~xx~~ actuar com a burgesos en la impremta cooperativa
"La Neotípiia", de la que n'eren copropietaris, i on acomiadave
els obrers quan ^{els començava perquè} ells es trobaven amb poca feina.

L'intent radical de crear un sindicat que havia de dir-
se Unió Obrera Republicana amb societats que controlaven va
fracasar també i accentuà la seva inquina contra Solidaritat.

Els motius de l'acostament sindical entre socialistes i
anarquistes cal cercar-los en ~~xxxx~~ diversos fets internacionals
: el relatiu èxit de la "primera vaga general triomfant de la
història moderna" per l'octubre de 1905 a Sant Petersburg (Rús-
sia), la postura favorable a experiències sindicals conjuntes
del líder socialista francès Jean Jaurès, i les noves direccio-
internacionals socialista i anarquista, més flexibles i menys
ortodoxes en ambdós casos, sortides dels respectius congressos
de Stuttgart i Amsterdam.

~~(- "el més pur sindicalisme. ~~xxxx~~ de tot prejudici polític~~
El manifest de Solidaritat Obrera es llença el 25 de ju-
liol de 1907 i el 3 d'agost ja ^{lliure} estava constituïda. En dos anys
s'afiliarien uns 15.000 obrers, xifra no massa elevada. Rovira
i Virgili senyalava que era poc estimulante que només 10.600
obrers dels 200.000 que hi havia a Barcelona hi fossin afiliats

Dos mesos més tard, el 19 d'octubre, apareixia l'or-

anys el més famós periòdic obrer de tota la història a Catalunya, amb una tirada ^{inicial,} d'uns 3.000 exemplars.

El primer congrés dels "solidaris" tingué lloc un any després, pel setembre de 1908, en un pis el llogue del qual, certament elevat, va pagar novament Ferrer i Guàrdia, el director-fundador de l'Escola Moderna. Hi assistiren entre 109 i 122 societats obreres - hi ha tres xifres diferents segons altres tants historiadors - i s'acordà anar cap a la constitució d'una sindical a nivell espanyol l'any següent, la qual cosa forçaria a definir-se definitivament els ugetistes, fins aleshores imprecisos. El congrés va significar la darrera presència en públic del legendari Anselmo Lorenzo i l'aparició d'un jove brillant que per l'abril de 1909 formaria part de la junta de Solidaritat, el lleidatà Salvador Seguí.

Com a resposta per l'agitació obrera que representava Solidaritat el Govern ressucità el projecte de llei de vagues, pel març de 1908, com ja havia intentat fer sis anys abans, quan la vaga general de febrer del 1902.

SEGUIEN LES BOMBES - La repressió que va seguir els processos de Montjuïc va suposar com a conseqüència un període d'uns pocs anys - fins 1902 - sense que esclatés sin bombes a Barcelona.

La preocupació governamental pel terrorisme augmentà novament quan Miguel Artal ~~ix~~ atemptà, sense èxit, contra el cap del Govern, Antoni Maura, el 12 d'abril de 1904. Un any més tard, el 31 de maig de 1905, Alfonso XIII era objecte d'atemptat a París, i el mateix any, per desembre, la vetlla de Nadal, la víctima triada - que també va sortir indemne - va ser el bisbe de Barcelona. Una nova "Huelga General" havia publicat a París

els noms del rei i de Maura entre els enemics que calia eliminar.

El 31 de maig de 1906, dia ~~nexta~~ del casament d'Alfonso XIII, atemptà contra ell Mateu Morral, que havia estat professor de l'Escola Moderna, raó per la qual fou processat ^(el seu director) Ferrer i Guàrdia, i tancada l'escola. Alfonso XIII quedà impressionat per aquesta vinculació i afirmà que Ferrer era "un anarquista de la pitjor classe i les escoles que havia fundat no estaven en la línia de les escoles d'Amèrica i d'altres països on no es donen classes de religió, sinó que es tractava de d'escoles d'anarquia on s'inculcava la doctrina anarquista i s'ensenyava l'art de fabricar explosius i bombes".

Pel juliol de 1907 va ser detingut un confident del Govern Civil, Joan Rull, que tip de no cobrar el que creia se li devia, posà bombes que causaren algunes morts. El procés apassionà l'opinió pública fins l'execució de Rull, l'agost de 1908. Els dos anys i mig que fou governador civil Ossorio i Gallardo (gener 1907-juliol 1909), coincidents de ple amb l'afer Rull, esclataren 30 ~~explosius~~ explosius i 10 bombes Orsini, ^{gairebé} un ⁸⁵terç de les que varen esclatar o foren trobades entre 1886 i 1907.

La psicosi de terrorisme, que tan poc afavorí un desenvolupament normal de l moviment obrer, omplènà pàgines de premsa i motivà reaccions tan curioses com la construcció d'un carro blindat per part de l'Ajuntament de Barcelona i altres curioses reaccions del veïnat¹⁰.

Un comitè de vaga format per socialistes, republicans radicals i anarquistes preparà la vaga general declarada per al dia 26. En cap moment, els dirigents compromesos suposaven les dimensions que agafaria la vaga. A Sabadell un comitè ~~semblant, es se socialistes,~~ proclamaria la República fins i tot. De fet, es portava en secret perquè es requerien vuit dies per poder-la demanar d'acord amb la llei, i no els ^{hi} feia.

LA CREMA D'ESCOLES RELIGILOSES I CONVENTS - Durant una setmana els vaguistes manaren a molts indrets de la ciutat i sovintejaren els enfrontaments ~~entre~~ ^{amb} la tropa. Des de la primera nit, que cremà el Patronat de Sant Josep al Poble Nou, edifici dels maristes, foren incendiats 14 esglésies, 33 col·legis religiosos i també 33 convents. Varen morir vuit soldats i oficials, tres religiosos i 106 civils. En la propaganda anti-religiosa no es distingiren només els radicals, sinó fins i tot els socialistes. Josep Compañosa afirmava que "cada convent és un centre de perpetua conspiració contra tot ~~progrés~~ principi de democràcia, contra tota idea de llibertat i tota aspiració de progrés."

Més de 2.500 persones foren detingudes com a conseqüència dels esdeveniments, des de l'agafada de Maria Monje, l'obraera que havia animat les masses a la Plaça Catalunya a primera hora del dilluns 26. Barri darrera barri anà essent conquerit per la força pública, fins que caigué Horta, el darrer en resistir.

Dels detinguts, 1.725 foren jutjats, i entre ells 59 condemnats a ~~diversos~~ ^{el més destacat} cadena perpetua i 5 executats, ~~entre ells~~ Ferrer i Guàrdia, el fundador de l'Escola Moderna. Davant les protestes internacionals Maura dimitia com a cap del Govern vuit dies després.

Segons Joan Connally Ullman, Ferrer i Guàrdia havia con-

tasca a crear un clima revolucionari. Per al fiscal no hi
 (- els testimonis de radicals contra Ferrer pesaren molt
 havia cap dubte de la seva culpabilitat¹³ de la seva relació
 amb l'anarquia¹³. Per a molts analistes del moment i per a
 altres historiadors, fou una víctima propiciatòria. Dels al-
 tres executats només militava Josep Miquel Baró, republicà na-
 tionalista.

La classe obrera militant seguia essent majoritaria-
 ment catalana, segons un document oficial de l'època, que in-
 dicava que dels 990 detinguts primers, eren catalans un 60%
 , valencians el 18 , andalusos el 16, aragonesos el 9, i cas-
 tellans el 6. L'hegemonia dels catalans al moviment obrer era
 encara notable, malgrat l'emigració haguda des del 1888.

Fora de Barcelona la Setmana Tràgica tingué també
 fort ressó. A Sabadell anarquistes i radicals proclamaren la
 República, a diversos pobles es crearen comitès revoluciona-
 ris que manaven de diversa forma.¹³ Quan tot acabà, molts diri-
 gents cercaren l'exili, de cops creuant la muntanya a peu,
 puix que no existia el passaport. La manca de direcció en
 la "revolució de 1909", i la incapacitat de cap partit^{o força social} per
 assumir-la afegí llenya al foc apolític i abonà el terreny
 per al futur domini anarcosindicalista

L'ESCOLA MODERNA - L'Escola Moderna, tan bescantada pels
 polítics conservadors, mai no havia volgut ser una eina obre-
 rista, malgrat la freqüent col.laboració del seu fundador,
 Francesc Ferrer i Guàrdia, amb els anarquistes. Escola basada
 en una sèrie de punts renovadors - coeducació, pedagogia que
 surt del nen i no que se l'imposa, supressió de premis i càs-
 tigs, importància donada al joc, educació científica i racio-
 nal, orientació antiestatal... - , pretenia la coeducació
 de rics i pobres perquè "aqueixa és la bona escola, que cal,
 reparadora", punt molt criticat per la seva indefinició obre-

24

Va ser l'innegable model de les escoles racionalistes que floririen al país, malgrat la seva curta vida (1901-1906), tallada de socarol quan Ferrer va ser processat i empresonat per presunta complicitat en l'atemptat a Alfonso XIII.

Les relacions de Ferrer i ^(que era també maçó,) Guàrdia amb l'anarquisme es remuntaven al 1890, fins el punt que l'any 1896 va ser representant en el congrés internacional de Londres.

EL NEIXEMENT DE LA CNT - El previst congrés segon de Solidaritat Obrera no es va poder celebrar, lògicament, pel setembre de 1909. Un any més tard, del 30 d'octubre al primer de novembre, tenia lloc aquest congrés, amb assistència de 114 societats, 79 d'elles catalanes. Es trencava ja l'àmbit només català. El baix nombre de societats calia relacionar-lo amb el fort descens de militància, de 15.000 afiliats en gener de 1909 a 4.418 després de la repressió que seguí a la Setmana Tràgica. 14

El socialisme moderat, que havia participat activament a Solidaritat Obrera, estava pràcticament absent. Tot restava llest per a la formació d'una sindical d'orientació anarquista. El sindicalisme que sortiria de la Confederació Nacional del Treball que neixia era de base múltiple i d'oficis. Les relacions amb la UGT no serien de trencament, sinó de col·laboració encara entre 1910 i 1911 però en la realitat era clar que es tractava ja de dos sindicats.

Un any més tard, pel setembre de 1911, tenia lloc el primer congrés de la CNT, amb assistència de 140 sindicats representats, que sumaven 26.571 afiliats (un 45 percent eren de Catalunya). Que la CNT fos una confederació de sindicats quedà aprovat per 84 vots a 14, amb 3

obrers catalans, ja que eren absents Reus, Tarragona, Mataró - zones ~~en~~ que havien tingut o encara tenien influència socialista, tot i que al 1911 cap societat obrera de la ^{conca} província de Tarragona era a la UGT - i la ~~XXXXXX~~ del Ter

El congrés de la joventut CNT es celebrava en els moments ~~en~~ que tenia lloc una gran vaga al País Basc. La solidaritat que la CNT volgué donar des de Barcelona resultà afectada per la delació d'un confident, que va permetre la caiguda del Comitè Revolucionari. Abans que la vaga acabés el dia 23 de setembre, havia detinguts 500 obrers, entre ^{(Tampoc no es pogué ajudar el fort moviment vaguístic de} ells Josep Negre, secretari de la CNT. Novament, ^{cabadell} les actituds de radicals i socialistes havien estat diferents a les dels anarquistes. Aquells havien estat contraris a la vaga i Lerroux es vanagloriava d'haver intentat frenar-la, i els socialistes havien adoptat una actitud ambigua. Tanmateix, a Catalunya fou el lerrouxisme el gran perdedor, i mai no tornaria a tenir el predicament de que havia gaudit ^{deu} els anys anteriors.

La tensió era tan forta al país que el govern del liberal Canalejas decidí clausurar l'UGT, per curt temps, i la CNT; en aquest cas el tancament duraria fins 1915. Durant aquests anys, l'UGT experimentaria una forta creixença, arreu d'Espanya, llevat de Catalunya.

ELS MODERATS ATENEUS OBRERS - Des del darrer quart del segle XIX, s'havien anat fundant arreu del país ateneus obrers de caire "neutral", obsessionats per l'apoliticisme cara a no ser represaliats i també influïts per l'ambient de decepció respecte als partits que es respirava a Catalunya.

Eren entitats on es donaven classes a obrers per les nits com a funció més valuosa i on es practicava la bene-

amb l'Ajuntament de la localitat. El caire moderat ~~xxxxx~~ dels ateneus, ben present a llurs butlletins, va ser criticat per pedagogs i dirigents obrers, com va ser el cas de Pau Vila en una important conferència celebrada a Mataró¹⁵. La moderació, tanmateix, no els va salvar de la repressió quan tingueren lloc els esdeveniments de la Setmana Tràgica, que suposà el tancament de moltes escoles d'ateneus, almenys durant algun temps.

Dues entitats més noves i amb un altre plantejament basat en la intervenció en els afers públics des d'una plataforma d'entitat cívica, sense "neutralitat" però també sense arreglaments polític, canviaren el panorama dels ateneus obrers, alguns dels quals ~~xxxxx~~ malldaren per posar-se al dia, tot i que ^{la majoria} ~~algunes~~ es mantingué~~n~~ en el seu anquilosament. Les entitats en qüestió eren l'Ateneu Enciclopèdic Popular i el Centre ~~de~~ Autònom de Dependents del Comerç i de la Indústria, ^(CADI) ambdues fundades al 1903 i sobre les que caldrà tornar-hi.

Persistia, en l'ànim dels obrers més conscienciats l'obsessió per la cultura¹⁵, present en intents de col·leccions de fulletons, llibrets, ^(himnes,) setmanaris com "Tierra y libertad", "Avenir", "La Revista Blanca", i àdhuc en intents de teatre social com ja s'ha vist en anys anteriors. En ^{algunes} ~~xxx~~obres dels autors populars - el teatre seguia essent la principal ~~xxxxx~~ ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ distracció de les escasses hores lliures - es lliuraven de cops autèntiques ~~xxxxxxx~~ polèmiques sobre significats i valors, com el cas de "L'héroe", de Santiago Rusiñol, retirada del teatre Romea per "antimilitar" al maig de 19⁰³ i defensada vigorosament per tal motiu per "La huelga general".

1 TENSIONS PEL DESCANS DOMINICAL

- " - Sí, noia, sí! ... Si el teu home ^{ho} vol, el poso al frenta. Jo n'estic tip! ¿Que no hem sabeu, que abans d'ahir em varen trencar els vidres de l'aparador? Seixanta duros... Què et sembla? Si fins n'han parlat els diaris!
- " - Ai, Mare de Déu! No ~~xxx~~ en sabem res! I qui els hi va trencar, els vidres?
- " - Qui? Uns dependents... No res; el descanso dominical. Mira que té bemol! I si jo vull treballar, per què m'han d'obligar a fer festa?
- " - Això; té raó! - observava Irene - . Per què l'han d'obligar a fer festa?
- " - Tu no ho entens, oi, noia? ... doncs, jo, tampoc! ... Coses noves, noves ideies. Tot quatre l'amo. Si em donessin ~~quatre~~ gaires disgustos així, em fosguerien al cementiri en quatre dies. Ca! No, noia, no! Que Claudi se'n ocupi. Ell al frenta i jo al darrera; perquè sóc massa fort de sangs, i un dia em farien perdre. A mi, em convé un home com Claudi per a tractar amb els dependents... Comprens? Jo no puc comportar (Sic) que a casa meva em posin lleis. M'encane massa! Diumenge mateix, exaltat com estava i sospitant que els meus potser havien fet venir els de fora a trencar els vidres, vaig donar la llauna a tothom. Però, dilluns, els va tornar a prendre, perquè m'ho varen aconsellar així. Un amic meu va dir-me: "Peret, no t'exaltis. Pensa que avui dia una bala aviat travessa la pell de qualsevol." No és pas que tingui por... saps? perquè jo, vatualisto, encara que vell, me les hec amb el més pintat. Però, és allò... & si em tornen a trencar els vidres, qui me'ls pagarà? Això, qui me'ls pagarà? Vull preguntar al teu marit si els puc cobrar d'algun... Perquè la policia i el Govern en tenen la culpa. Jo pago

(OLLERi RABASSA, Joan - "Quan mataven pels carrers
- Barcelona, 1980, Ed.Laia (Edició Original-:
Barcelona, 1930, Ed.Proa) - Pag.197-198)

2 - LA PÈSINA SITUACIÓ LABORAL DELS FORNS DE VIDRE

"Débiles criaturas, se les obliga á empezar la labor a las 3 de la madrugada, para terminarla a las 9 y hasta las 9 y media de la noche, con los solos intervalos de tres cuartos de hora y una hora para las comidas. Trabajan, pues, estos niños ~~entre~~ quince y dieciseis horas diarias, percibiendo en recompensa la miserable cantidad de UNA PESETA al día. Sufren, además, infinidad de quemaduras en las manos, cara, cabeza y en todas partes del cuerpo.

"Y ante tal cuadro de horror, ¿permanecemos impasibles? ¿Ni siquiera nuestra situación, ni la de los pequeños, ni el ser este oficio el único que en Cataluña trabaja once horas diarias, han de ser causas suficientes para que abandonemos la suicida indiferencia que nos tiene aletargados?"

("A los obreros vidrieros de Cataluña" - Publicat a "La Guerra Social", 1 agost 1903 - Es tractava d'un manifest signat a Mataró cara a formar una federació d'obrers del vidre).

3 - LA DONA, CAP A CASA

"El taller y la fábrica son para la operaria soltera liza
peligrosa de deseos; son para la operaria casada, aparte
ese mismo peligro, aislador del afecto. La promiscuidad de
taller y de la fábrica, horroriza confesarlo, suele ser
muchas veces, para la casada como para la soltera, fosa
común del pudor y, quien sabe, si primer peldaño de la
licencia."

(ALCALDE, Angel - "La obrera, de su casa" -
Article aparegut a "La Ilustración obrera,"
30 Juliol 1904 - Alcalde n'era director).

La cosidora (poema)

"

4 - el DECALEG DE L' OBRER

- " 1º Instruirse y combatir la ignorancia.
- 2º Acortar las horas de trabajo.
- 3º Elevar los salarios.
- 4º Tener independencia y odiar la vileza.
- 5º Ser viril y destruir la tiranía.
- 6º Establecer la fraternidad y despreciar el egoismo.
- 7º Conquistar derechos y abolir injusticias.
- 8º Humanizar el trabajo.
- 9º Llevar cariño y alegría al hogar.
- 10º Fundar un mundo mejor."

(RORATO, Juan José - Decàleg aparegut
a "Calendario del obrero para 1909")

5 - MALFIANÇA RESPECTE AL CATALANISME POLÍTIC

"Los trabajadores no deben luchar por un nuevo amo ni por una nueva clase de amos, y es preciso que manden á paseo á los que vengan con músicas regionales de esas que dejan subsistentes como si tal cosa el propietario, el capitalista, el explotador y el usurero; es decir, el usurpador y el ladrón legales.

"A seguir á catalanistas y bizkaytarras, los trabajadores que tal hiciesen por lo pronto sólo conseguirían desvirtuar con los hechos aquella gran verdad tiempo ha reconocida: "La emancipación de los trabajadores no es un problema local (ni regional añadido yo) ni nacional", y se harían enemigos de los trabajadores de otras regiones, incluso los de Madrid, donde también hay obreros, aunque otra cosa quieran hacer creer los catalanistas y bizkaytarras que llevan un madrileño montado en la nariz".

(LORENZO , Anselmo - "Ni catalanistas ni bizkaytarras" - Article aparegut a "La huelga general" , 25 novembre 1901)

6 - LERROUX ALS JOVES

"... juventud intrépida, hombres nuevos, viriles, abnegados audaces llenos de la visión del porvenir, inexpertos y virgenes, ambiciosos de gloria, pródigos de sangre propia, ángeles terribles que entran a saco de todo lo constituido inconscientes justicieros."

(LERROUX, Alejandro - "De la lucha", pag. 29).
Barcelona, s.d)

25

7 - ANTICATALANISME DEL GOVERN

"Desde el jueves que siguió a aquella sesión memorable del Congreso , en que los catalanistas, abandonando sus puntos de vista antipáticos, modificaron su política, estoy queriendo escribir a Vd. ...

"(...) Cuando el gobierno se encontró frente a frente con el problema regionalista, esfinge de la política española, se le presentaron dos soluciones: extirparlo hasta extinguirlo, o transformarlo, por medio de una política descentralizadora y patriótica ~~(ya ve S.S. cuál era la política del señor Moret y cuáles sus propósitos)~~ (A)

"Lo primero era sencillamente imposible; ya lo intentó Felipe V, y no pudo conseguirlo. La monarquía constitucional no puede ni siquiera intentarlo.

"Lo segundo, lo único posible, no podía sin embargo ~~ya~~ hacerse por la sola voluntad del gobierno, siendo preciso que los regionalistas cedieran antes en su actitud."

(Fragments d'una carta del president del Consell de Ministres, Segismundo Moret, al governador civil de Barcelona, duc de Bivona, després d'una sessió on els catalanistes s'arreglaren amb les tesis del republicà lerrouxista Emili Junoy el febrer de 1906. Reproduïda a ROMERO NAURA, Joaquín - "La Rosa de Fuego" - Barcelona, 1975 - Ed.Grijalbo. Pag. 381)

"Si todavía ... durase (Solidaridad Catalana) cuando se discutiera el proyecto de administración local , en él habría sobradas ocasiones sobradas de provocar la escisión".

(Carta del governador civil Angel Ossorio al cap del Govern, Antoni Naura, el 15 de març de 1907) Reproduïda també de ROMERO NAURA, J. - "La Rosa de Fuego" - Ibid - Pag. 392)

35

8 - LA REPRESSIÓ A LA COMARCA DEL TER

"Els mossos d' esquadra , com si volguessin ressucitar l'odiositat que's guanyà aquell cos avants de la revolució de Setembre , y que donà motiu, apenas efectuada aquesta, á la seva dissolució ; els mossos d'esquadra de Torelló feren foc ~~contra~~ sobre la multitud indefensa reunida en lo carrer de Sant Joseph. Una de las víctimas sigué'l desventurat Gaspar Vigué, qui rebé una terrible ferida de bala, que després de ~~atravessarli'l~~ bras ~~en~~ esquert, li entrà en el cos sortintli per l'espatlla dreta. Transportat á la casa de un amic seu que vivia en el mateix carrer, sucumbí á dos quarts de quatre de la matinada del dia dotze, després de una ~~xx~~ dolorosa agonia.

"Després de despedirse dels molts companys, que plens de dolor anaven á assistirlo, digué á la seva esposa:

"- Expressions á tots els treballadors, y que tots fassin lo que jo que hi mort per el treball.

"En Gaspar Vigué era filador, y molt volgut de tots els seus companys per sa honradés y ~~per~~ son bon caràcter. Contava 27 anys d'edat, y al morir deixa un fill de tres anys y á la seva esposa en estat interessant. Vivia junt amb els seus pares els quals fiavan en ell l'apoyo de la seva vellesa.

"(...) La pau material torna á reinar per fi en aquella comarca , mitjansant la reobertura de las fàbricas, y'l compromís concret pels industrials de ~~ana~~ tornar á admetre als operaris, que sens altra culpa que representar á l'associació obrera, havían sigut despedirs y posats en la desesperada situació de no trobar feyna en lloch. "

("La Campana de Gràcia", 23 març 1901)

35

9 - TESTIMONIS DE LA VAGA GENERAL DE 1902

Del manifest dels metal·lúrgics de desembre de 1901, on s'inicià realment la vaga general de febrer de 1902:

"Pueblo de Barcelona, á tí nos dirigimos para que nos leas, nos compendas, nos juzgues, exponiendo tu opinión ante los hechos que amenazan turbar la tranquilidad pública y llevar a nuestros hogares la desesperación.

"Se nos acusa de que provocamos violencias, de que somos descontentadizos y desmedidos en nuestras pretensiones. Esto no es cierto. Nosotros, amantes más que nadie del bienestar común, no proferiríamos una queja si sospecháramos que tras nuestra demanda pudiera ~~ay~~ abrigarse una injusticia. PEDIMOS LA JORNADA DE NUEVE HORAS: ¿qué menos puede pedirse?

"Al compás de los progresos adquiridos, todas las industrias florecen, mientras que para nosotros no hay mejoramiento que alcance á embellecer los días de nuestra fatigada vida. Escasas ^{son} las industrias que no concedan á sus operarios la jornada de 8 horas, y no obstante esta ventaja ya concedida generalmente, nosotros nos limitamos a reclamarla en 9 horas, para dar una prueba más de consideración en los intereses mismos que almas perversas dicen que tratamos de perjudicar".

("La huelga general", 25 desembre 1901)

"Han salido algunos tranvías eléctricos manipulados por jefes y oficiales de ingenieros militares, y escoltados por grandes fuerzas de caballería. El público los mira con extrañeza, pero no se atreve á ocuparlos por temor á un atropello de los huelguistas. Y conste que el pasaje es gratis.

"Son las doce de la mañana y continúa la lluvia. Las tropas se han refugiado como y donde han podido; de modo que la mayor parte de calles han quedado libres de vigilancia, sin embargo de lo cual (sic) no ha ocurrido nada grave.

de un pedazo de carne, pero nada más. En algunas tabernas han entrado los huelguistas pretendiendo apoderarse ~~á~~ violentamente del pan, y con este motivo se han entablado reyertas parciales en algunos sitios; más nada grave ni de trascendencia.

"Sobre las dos de la tarde ha habido una seria colisión entre los huelguistas y ~~la~~ tropa en las inmediaciones del hospital militar. Un nutrido grupo de paisanos atacó al cuerpo de guardia del hospital, cuyos soldados contestaron con los mausers á la agresión; los revoltosos al verse rechazados huyeron hacia las Ramblas por la calle de Tallers, pero al llegar á la de Sitje salió á su encuentro alguna fuerza de la acuartelada en el Buen Suceso trabándose entre ambos bandos un vivísimo tiroteo del cual resultó algún soldado herido, tres paisanos muertos y muchos heridos."

(Descripció del 20 de febrer de 1902, enmig deles jornades de vaga, en "La huelga general en Barcelona" obra d'un testimoni que ho va presenciar. Barcelona, 1902)

(L'Hospital Militar era on avui hi ha la Plaça de Castella, i la Casa de la Vila del Districte Vè, al plaça del Bon Succès, era ^{aleshores} una caserna).

"Víme frente á muchos soldados que me apuntaban con el mauser, gritando con satisfacción: ¡Es ése!, ¡es ése! Un bravo oficial de Alba de Tormes me apunta el revólver a quema ropa, vacila, da un paso atrás, dispara y una bala me da en la mano izquierda que yo ponía frente al pecho; repite y caigo mortalmente herido de bruce; ya en el suelo, aquel canalla galoneado ordena á la soldadesca que haga fuego, y aquellos hijos del pueblo descargan sobre mi inanimado cuerpo con una obediencia salvaje, cuyo recuerdo me entristece. Tan salvaje sería la escena que intent reproducir, ~~que~~ el asesinato era tan manifiesto, que un oficial de caballería, saliendo de su pasividad militar, quizás recordando que antes que soldado era hombre, interpuso su caballo

ejecutaban su hazaña com cosa de juego, y dice á los oficiales:
"¡Basta! ya tiene bastante; está muerto!"
"Aquel hombre / privó que me remataran, á él debo la vida. Salie-
ron de no sé donde los de la Cruz Roja , quienes me levantaron,
conduciéndome en brazos. Los soldados no querían soltar su presa
y me acompañaron algunos pasos á culatazos... y llegamos al
cuartel del Buensuceso.

(me)
Desperté en el Hospital Militar, donde me sacaron la bala de
revólver , que se incrustó en el esternón, horadándole de parte
á parte, aunque por su resistencia la privó de caer en la cavida
torácica. Reconocieron, además, un balazo en ~~xxxxx~~ la mano iz-
quierda; otro ~~xxxxx~~ de bala mauser , que me atravesó de parte
a parte la pelvis, la cavidad abdominal; un machetazo que me
interesó la columna vertebral, é infinidad de heridas menores
y contusiones en la espalda y piernas, producidas por culatazos!

(CLARIÀ, Ignasi - "Mi asesinato" - Reportatge
en primera persona del director de la publi-
cació "La huelga general", un dels ferits
dels fets relatats en l'anterior fragment
prop del Buensuccés, publicat a "La huelga
general" el 20de febrer de 1903, un any des-
prés)

10 - PSICOSI DE BOMBES

"Por aquellos tiempos de 1908 pasaba la ciudad por un período de terrorismo verdaderamente inexplicable. Muy frecuentemente estallaban bombas de gran potencia en plena calle, causando muertos y heridos inocentes, sin que se pudiera colegir qué fin perseguían tales criminales atentados. Estallaron varios artefactos en el casco antiguo de la ciudad, como en la calle de Fernando, Portaferrixa, la del Call, las de San Pablo y Unión, etc. Algunos de ellos estallaban ^{dentro} ~~dentro~~ de los portales de las casas de vecinos. La alarma era general y las protestas en la prensa eran continuas por la pasividad ~~de~~ o la impotencia de la policía. Algunas bombas fueron encontradas antes de estallar y pudo comprobarse que todas eran de la misma procedencia. Una fuerte carga de dinamita, con un dispositivo de un ácido corrosivo que, al desgastar rápidamente un tubo de metal, producía la explosión al cabo de pocos segundos de ser colocada en posición vertical.

" El ayuntamiento tuvo que hacer construir un carro blindado para recoger y trasladar las bombas que eran descubiertas antes de estallar.

" Se dio orden de tener cerradas todas las puertas de las casas sin portería, por lo que los vecinos se vieron obligados a instalar cuerdas que se iban por el hueco de la escalera, y cuando un vecino que no llevaba llave quería entrar, llamaba rudamente con los picaportes de la puerta de la escalera, y la familia, tirando de la cuerda, soltaba el pestillo para dejar libre la puerta, que era cerrada inmediatamente una vez franqueada."

11 - LA SETMANA TRÀGICA FOU TAMBÉ LA REVOLUCIÓ DEL 1909

"... Em recordo de la revolució del 1909, quan van matar el mestre Ferrer i varen recollir tots els seus llibres. Davant del cementiri (del Poble Nou), la gent va arrencar l'empedrat del carrer i hi féu barricades per si arribava la força pública, va cremar esglésies i durant uns dies cregueren que manava el poble. Però un matí els guàrdies civils , en camisa, aparegueren dalt de les teulades i persona que es bellugava/ pels carrers era tirotejada. "

("El Mingo del carrer "Gasmetro", entrevista -
"Quatre Cantons", gener 1974)

12 - ELS ESCAPULARIS DE LES "DAMES BLANQUES"

"Ab gest de suposada pietat, aristocràtiques dames reparteixen, arran de moll, tabac i medalles an els soldats que embarquen cap a la guerra. La medalla diu: "In hoc signo vincis", davall d'una creu. L'estoig que tanca'l present de la dotzena ~~de~~ y mitja de cigarrets, mostra de la munificació femenina y aristocràtica, porta per lema dedicatori: "Al soldado español".

" (...) Oh, caritatives y aristocràtiques dames! El vostre gest heròic es grotesc: el present del vostre esplèndit patriotisme y del vostre zel apostòlic, un escarni y un sarcasme! Ja que la llei us ofereix el privilegi de no haver de passar el dolor de veure com s'embarquen, camí de la mort possible, els que són carn de la vostra carn, amor de la vostra ànima, lo millor que podrieu fer, fora no insultar ab l'espectacle del vostre privilegi, ab l'ostentació de la vostra inútil y mesquina caritat, el dolor dels infelissos que la manca de trescents duros obliga a passar l'aigua, per oferir llur vida a l'escomesa de les càbiles rifenyes.

" (...) Si voleu que se'n vagin reconfortats, si voleu oferir-los un consol eficaç en l'hora de la despedida, diculos que'ls ser que deixen enrera no quedaran desaparats, que vosaltres us encarregareu d'allunyar la fam de les llurs boques, ja que no podeu retornarlos l'amoro/sa presencia del pare, del fill, o ~~del~~ de l'espós, que la guerra se n'emporta."

(POUS i PAGÈS, J. - "Pera les dames blanques"
- Publicat a "El poble català", 20 juliol
1909)

118 - LA JUNTA REVOLUCIONARIA, I PACÍFICA, de GRANOLLERS

"Y lo ocurrido es tan nuevo, tan extraordinario, y habla tan alto en favor de la cultura de la villa de Granollers, y del presidente de la llamada Junta Revolucionaria, que se presta á profundas meditaciones.

"(...) A las ocho de la mañana del día 28 se reunió la Asamblea - llamémosla así - en la plaza, y el presidente de la Junta - el cual, dicho sea de paso, bastaba que extendiera ~~los~~ ^{el} los brazos en actitud declamatoria para que se hiciera ~~un~~ silencio absoluto - el presidente, digo, desde el balcón de la Casa de la Villa, exclamó:

"- Poble soberá! Per voluntat vostra ningú treballa á la vila; tots els establiments están tancats. Ab tot, n'hi ha alguns que ~~xxxxxx~~ són de necessitat absoluta y aquests deuen obrirse sinó'ns ~~xxxxxxx~~ morirem de fam. i Poble soberá! ¿se permet que de vuit á deu del matí estiguin obertes les tendes de comestibles?

"-¡Sí! ¡sí! - dijeron á una voz aquellos cientos de hombres.

"Debo advertir á usted que el primer día el Matadero no funcionó, y el presidente ~~se~~ dijo al pueblo que el Ayuntamiento había pedido á la junta revolucionaria que le permitiera sacrificar reses, pues se notaba mucha baja en la recaudación municipal y el matute se enseñorearía del mercado.

"- ¡Poble soberá! - dijo - ¿Permeteu que funcioni el Matadero per evitar la fam y perquè'l que vulgui pugui menjar carn?

"¡Sí! ¡sí! - contestó el senado á una voz.

"Después se organizaron patrullas armadas con los fusiles del somatén para mantener el orden ^{y evitar robos} y salieron por las afueras ~~se~~

"á caza de los frailes" que huían de Barcelona, no permitiéndose á nadie salir de la villa sin llevar un salvoconducto (...)

"(...) - ¡Poble soberá! Els hortolans se queixen de que se'ls ^{hortalices}

y demanen per poder regar. ¿Se'ls concedeix?

" - ¡Sí! ¡sí! - por unanimidad.

" Sin embargo, este fué un acuerdo que se revocó al siguiente día, porque los demás oficios reclamaron contra aquella preferencia, y se resolvió que no trabajara nadie en absoluto.

"(...) El tercer día, y mientras se daba cuenta en la sesión de referencia de las noticias que se recibían "del exterior", se "dió caza" a cinco monjas de un convento de aquí, las cuales vagaban por las afueras, y sobre esto preguntó el presidente desde el balcón-tribuna:

" - ¿Estéu conformes enque an aquestes monjes se les vesteixi de persona y se les deixi en llibertat?"

" Y el senado lo acordó así, acogióndose las monjitas en las casas de algunos vecinos pudientes.

"(...) El domingo por la mañana llegó un tren de Barcelona, conduciendo fuerza de la guardia civil, la cual no se apeó del vagón en que había venido.

"A las diez de aquella mañana se reunió la última asamblea, y allí acabó aquel referendum, que había durado toda la semana.

"El presidente, desde el balcón, preguntó al senado:

" - ¡Poble soberá! ¿No't sembla que ya hem fet lo que podíem, y que ja n'hi ha prou?"

" - ¡Sí! ¡sí! - gritaron todos.

" - ¡Doncs cada hù á la feina y visca l'ordd!

"-Visca! , - contestaron, y no pasó más"

(RIERA, A. - La Semana Trágica" - Barcelona, 1909 , Ed. Hispanoamericana - Pag. 242, 246, 247, 248, 249, 251)

14 - SOLIDARITAT OBRERA: LA DESERCIÓ DELS AFILIATS

"Antes de que estallara la revuelta en Cataluña, Solidaridad Obrera de dicha región contaba con 15.000 afiliados. Deshecha por el combate y la represión maurista, se reorganizó poco después llegando a 4.418 afiliados.

"¿Qué se ^{habían} ~~ha~~ hecho (sic) los 10.000 que faltan? ¿Eran soldados de una causa o un azucarillo? En las cárceles no estaban; ¿quesperaban para ocupar sus puestos?

"¿Es miedo o indiferencia? Miedo o indiferencia que sea significa ~~una~~ siempre carencia de espíritu de combaitividad y sacrificio y, ~~por~~ consiguiente, carencia de convicciones que los engendren, desconocimiento de las cosas y de los ~~hechos~~ ^{hechos}, ignorancia de las causas de los fenómenos sociales".

(PRAT, José - "Orientaciones" - Barcelona, 1916 - Pag.7)

15 - EL TALÓ D'AQUIL·LES DELS ATENEUS OBRERS

A l'Ateneo de Arenys de Mar

"Dóna estudi'l fill del pobre,
instrueix la joventut,
fes dignes als teus alumnes,
ensenyals be la virtut.
"(...) Fes sabis els teus deixebles,
apartals de la maldat,
allunyals de la política
que corromp la humanitat."

(PUIG I TÀPIAS, Josep - "La Rierada",
publicació d'Arenys de Mar - 1 desembre 1902)

"Les nostres entitats culturals, nascudes, unes , després de la Restauració en el segle passat, acabat el llarg període d'agitacions que abraçà les tres quartes parts d'aquell segle en nostra terra, i les demás al exemple d'aquestes primericies, son totes elles filles d'un fort desitj de saber, propi de les nostres classes obreres, que amb auster puritanisme, cercaren la fundació d'un centre instructiu , al ensemple que d'un lloc neutral dont no hi arribessin les lluites socials, religioses, ni polítiques. I el criteri en aquest punt ha sigut un dels que més els ha perjudicat en la seva obra, doncs ha situat als Ateneus Obrers fora de les corrents modernes, per seu prurit de no fer res que pogués semblar esperit revolucionari , ni en qüestions d'ensenyança. Els ha passat lo mateix que'm deia un higienista amic meu, molt irònic, posant una rialleta a les manifestacions que de desinfecció i esterilització com a mida preventiva: i resultava que per no estar malalts hi perdien la vida."

(VILA, Pau - "Fragment d'un ensaig" per a una

60
del Ateneo Obrero de Hataró", maig de 1912)

"Després dels fets de la setmana trágica vingué una real orden del govern que no feya pas mol temps que permans del mateix monarca acababa de premiar els nostres desvetllaments en be del obrer , repartintnos una subvenció de 20.000 pessetas, obligantnos á tancar les nostres escoles, per ensenyarsi en ellas doctrinas contrarias á Deu, á la patria y al exercit. Més desbarats en tan pocas paraulas, no crech que may mes dingú (Sic) puga dirlos."

("Foment Regional", orgue de l'Ateneu Obrer de La Sagrera, Barcelona, març 1910).

"Per constar en acta la més enérgica protesta pels vandálchs fets ocorreguts durant la setmana passada; així com del intent d'allanament de l'hostatge social del Ateneu".

(Acords de junta respecte als fets de la Setmana Trágica, reproduïts en "Botlletí del Ateneu Obrer del Districte II", ~~xanxx~~ agost 1909).

47

16 - L'ESPOIR DE L'OUVRIER ENVERS LA CULTURE

"El llamado pueblo , las clases más necesitadas , es el que lee relativamente más, y mientras en las clases llamadas directoras cunde el escepticismo, el esteticismo y cierto mal velado horror a la cultura, son las clases bajas las que sienten hambre de verdad y sed de palabra. Los obreros de fábrica, los horteros (empleo este término sin sombra alguna de desdeñ, antes bien ~~honroso~~ honroso), los pequeños empleados, tienen más ansias de aprender que los licenciados y doctores , hastiados por unos años de carrera que agotan el mejor temple mental".

(Carta de Miguel de Unamuno a Angel
Alcalde, director de "La Ilustración
Obrera", número 1, 20 ^{febrer} ~~enero~~ 1904).

CRONOLOGIA 1899-1911

Esdeveniments socials

Fets polítics, econòmics, culturals

Efemerides mundials

1899

UGT trasllada la seva seu central a Madrid

Març: Govern de regeneració nacional amb Silvela al front.

Juliol-desembre: Tancament de caixes contra la reforma d'impostos del Govern a Catalunya. Dimiteix l'alcalde Bertomeu Robert.

Novembre: Comença la guerra anglo-boer.

1900 (Març)

~~Gener~~: Primeres lleis laborals de protecció a la dona i el nen que treballen

~~Març: Sagasta torna al poder.~~

~~Creació de Lliga Regionalista, que venç en les eleccions de maig de 1901.~~

Juny: Sublevació boxer a Xina.

Pastoral del bisbe Morgades que incita a predicar en català.

1901

Llei d'accidents de treball.

Març: Vagues tèxtils al Ter i al Fresser amb dos obrers morts.

Maig: Triomf del nou partit Lliga Regionalista a les eleccions. Lerroux, elegit pels republicans.

Març: Sagasta torna al poder.

Maig: Vaga de tramviarers que fracassa en voler ser general.

Neixen els bancs Hispanoamericano i de Biscaia.

Fundació de la Cimentera Asland a La Pobla de Lillet.

Comencen les tasques del Diccionari Català-Valencià-Balear (1901-62), d'Alcover-Moll.

~~Es~~ funda l'Escola Moderna.

1902

Febrer: Vaga general d'una setmana de duració: 12 morts.

Neixen el Banc Espanyol de Crèdit i Alts Forns de Biscaia.

Maig: Comença el regnat d'Alfonso XIII.

1903

Gener-febrer: Vaga general a Reus.

Abril: Es funda a Madrid l'Institut de Reformas Sociales, cara a estudiar les condicions de vida obrera.

Abril: Creació del CADCI, i de l'Ateneu Enciclopèdic Popular.

I Congrés Universitari Català.

1904

Setembre: comença a

Es creen els Estudis Universitaris Catalans.

Fundació de la Hispano-Suïssa (500 cotxes de luxe a l'any)

Surt "Patufet".

Escissió de la Lliga per l'esquerra.

~~Desembre: Surt el ministeri Maura.~~

Febrer: comença la guerra entre Rússia i el Japó.

1905

El Consell Federal de la Federació de Societats Obreres passa a La Corunya, on s'esllanguirà fins la seva mort, en 1907.

Primera línia electificada de tren a Espanya: Sarrià-Barcelona.

Són creades a Bilbao les Joventuts Socialistes.

Novembre: Assalt a la redacció del "Cu-cut!" pels militars.

Rússia perd amb el Japó. Situació revolucionària a Sant Petersburg.

Desembre: Separació de l'Església i del Estat a França.

1906

Març: Reglament sobre inspecció del treball.

Maig: Atemptat a Alfonso XIII per Mateu Morral, professor de l'Escola Moderna.

Es crea el Centre Nacionalista Republicà, pels escindits de la Lliga.

Març: Llei de Jurisdiccions per a reprimir els delictes contra l'Exèrcit i la unitat espanyola.

Neix Solidaritat Catalana com a resposta a aquesta llei en bona part.

I Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

Procés a Ferrer i Guàrdia per l'atemptat a Alfonso XIII i clausura de l'Escola Moderna.

Desembre: Es crea la Casa del Pueblo.

La CGT treu la Carta d'Amiens, document base de l'anarcosindicalisme en defensar l'apoliticisme i propugnar el sindicalisme.

Es funda el partit laborista anglès.

1907

Agost: Fundació de Solidaritat Obrera.

Gener: ^{Gener} ~~Maura~~ Maura ~~al poder~~.

Abril: Solidaritat Catalana venç en les eleccions a Corts. Prat de la Riba, president de la Diputació de Barcelona.

Es funda l'Institut d'Estudis Catalans.

1908

Gener: neix el Partit Radical de Lerroux.

Febrer: Es crea l'Institut Nacional de Previsió.

Lluís Muntadas - de la dinastia creadora de L'Espanya Industrial - funda Lampares Z.

Novembre: Primera Casa del Pueblo de caire socialista a Madrid.

1909

Abril: Llei de vagues
Juliol: Comença la guerra del Marroc. En senyal de protesta esclatarà a Barcelona la Setmana Tràgica.

Juliol: Protesta contra l'envio de tropes al Marroc. Com a conseqüència esclatarà la Setmana Tràgica.
Octubre: Maura dimiteix a causa de les crítiques per l'afusellament de Ferrer i Guàrdia.

Octubre: Afusellament de cinc processats pels fets de la Setmana Tràgica, entre ells el fundador de l'Escola Moderna, Francesc Ferrer i Guàrdia.
Octubre: Es publica el primer número del setmanari "Solidaridad Obrera".
Novembre: Neix a Reus "Justicia Social", de caire socialista.

1910

Octubre: Es forma la Confederació Nacional del Treball (CNT).

Febrer: Govern del liberal Canalejas.

Es crea la Unió Federal Nacionalista Republicana.

Primer socialista en un Parlament espanyol, en ser elegit Pablo Iglesias dins la conjunció socialista-republicana.

Prat de la Riba publica "La Nacionalitat Catalana".

Es proclama la República a Portugal.

1911

Setembre: Grans vagues de Biscaia.

Crisi al Marroc i conveni entre França i Espanya.

Setembre: Primer Congrés de la CNT, de caire anarcosindicalista.

Octubre: Prohibició de la UGT - per poc temps - i de la CNT - per 4

VII - EL PRIMER SINDICALISME D'EMPENTA
(1911-1923)

Un cop més l'endèmica situació de crisi de l'economia espanyola millorà del braç de la fatalitat que ~~queia~~ sobre els altres països. Valentí Almirall havia fet aquesta observació en 1880, tot referint-se a les èpoques de prosperitat que ~~ens~~ havien generat la guerra de Crimea i la fil·loxera a França; ara hagués pogut repetir la reflexió davant el bon moment que ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ atravessaren els negocis del país amb la Primera Guerra Mundial i la neutralitat que hi observà l'Estat Espanyol.

Les empreses treballaven sense descans i els bancs experimentaren un creixement inusitat dels seus capitals. La banca catalana privada, aleshores molt més poderosa que ara, obtingué aquests augments en tres anys:

	<u>1914</u>	<u>1917</u>
~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~		
Reserves (en milions)	6	9
Comptes corrents	104	458
Capital propi	67	74

Els beneficis que repartien els bancs entre llurs accionistes passaren a quintuplicar-se entre 1915 i 1920, any que de nou es senyalà com a inici d'una nova crisi que es covava des del final de la guerra en 1918. Així i tot, el Banc de Barcelona en 1919 repartia encara un 25 per cent de dividend, enfront del 10 que donava en 1915, malgrat els símptomes de crisi, doblement accentuats en el seu cas, ja *que presentaria fallida a finals de desembre de 1920.*
ELS MATEIXOS DEFECTES - Aquesta prosperitat no serví per a corregir de soca-rel vicis que la indústria catalana arrosejava de sempre: minifundisme, manca de renovació d'utillatge, previssió de futur.

La indústria tèxtil fou particularment afavorida pel conflicte mundial. Les manufactures llaneres exportades entre 1914 i 1918 foren vint vegades més que les de 1913, tot i

va augmentar més que 2,5 vegades. La metal·lúrgia va créixer potser més que qualsevol altre ram, amb l'aparició d'empreses com Altos Hornos de Catalunya, FEMSA, Pirelli, la consolidació de Torras Herrerías y Construcciones, i l'ampliació amb els tallers al sud del barri barceloní de Sant Andreu de la Maquinista Terrestre y Marítima, que passà a fabricar un centenar de màquines de tren anualment, que abans calia importar.

Malgrat tot, en la majoria de casos eren empreses massa petites. ~~Al~~^{Així com} textíl cotoner en 1879 hi havia 1.447 empreses; en 1918, enlloc d'haver-se produït una lògica concentració com en altres països, eren ~~menys~~ 1.930. En el ram metal·lúrgic hi havia un patró per cada 19 obrers per la mateixa època, i el ram químic era igualment atomitzat. Només la indústria llanera havia anat cap a la concentració empresarial, tot passant de 5.000 a 2.000 empreses en quaranta anys.

Els anys de les vaques grasses varen passar amb la guerra i una crisi nova, paral·lela a la que atravessava el món, es va abatre sobre el nostre país. En 1924 eren en atur el 50 per cent dels obrers del metall, i cap a 1923 romanien sense feina el 50 per cents dels treballadors paperers i de la seda, el 45 per cent del cotó, el 25 per cent dels llaners ...

UN DE CADA TRES OBRERS EN EL TÈXTEL - La prosperitat catalana, molt centrada ~~en~~ en Barcelona, va promoure de nou la vinguda d'immigrants, encara que no amb el gruix de la dècada següent. De 1909 a 1917 Barcelona va augmentar en més de 45.000 habitants segons l'important ~~XXXX~~ "Monografía estadística de la clase obrera" de 1921.

L'any 1919 el Foment del Treball va dur a terme una mena de cens laboral sobre la ciutat de Barcelona que va ~~deixar~~ deixar ben palès que un de cada tres obrers i obreres treballava en el ram tèxtil. El cens, tot i que no recollia més que

tiques més útils de l'època¹. Els rams més importants, en quant a número de treballadors, eren: cotó (65.527 obrers), metall (20.732), llana (16.784), alimentació (9.905), construcció (9.412), confecció (9.067).

Els salaris obrers, en conjunt, havien pujat un 115 per cent entre 1914, any de l'inici dels bons negocis, i 1920, però els queviures i les assistències en general havien pujat un 190%.

Segons l'esmentada "Monografía estadística de la clase obrera", cap salari, llevat del de miner, arribava a les 10 pessetes que l'autor considerava indispensables per a poder viure-hi. Els picapedrers guanyaven de 8 a 9 pessetes, els paletes entre 6 i 6,50, els fusters de 5 a 7, els tramviàries de 3,50 a 5, els metal·lúrgics de 5 a 9... No gens d'estrany té que la reivindicació més estesa al llarg dels anys ara estudiats fos l'abaratiment de les subsistències fins el punt d'arribar-se a una revolta protagonitzada per doncs al gener de 1918 que desembocaria en un estat de guerra declarat a Barcelona per les autoritats, incapaces de donar-hi resposta adequada. Ans al contrari, l'espectacle d'una burgesia cada cop més gasiva envers l'obrer i més malversadora en els seus capricis ha estat objecte fins i tot de recreacions literàries de l'època i posteriors.²

Entre 1910 i 1919 el pressupost familiar es doblà³. Barcelona esdevingué per excel·lència la capital més cara d'Espanya, ja que en 1922 el pressupost setmanal d'un matrimoni amb dos fills era a Madrid de 50 pessetes, a Bilbao de 48,85, i a Barcelona de 58,45 ~~pessetes~~, que situava la necessitat d'un salari-dia ^{mínim} de 9,75 pessetes, llunyà a quasi tots els que es guanyaven, com ja s'ha vist. L'augment més acusat es produí enmig del temps de guerra, com es despren d'una llista de pro-

ductes que publicà "El Correo Catalán" el primer de gener de 1918, mes àlgid en la lluita contra l'encariment del cost de la vida⁴, o de les estadístiques municipals reiteradament esmentades. Productes tan bàsics en la dieta obrera com les patates, el bacallà, l'arròs ~~xxxxxxxxx~~, havien pujat respectivament entre 1914 i 1917 el 90, el 62 i el 92 ^{per cent} respectivament. L'encariment del cost de la vida, superior a l'augment salarial, no era una característica barcelonina només, puix que a ~~xxxxxxxx~~ viles obreres com Igualada la carn havia pujat del 1912 al 1920 en un cent per cent, mentre que els salaris només un 66 per cent.

Es mantenia igualment la lluita per les ja mítiques vuit hores, que pel 1914 només les ~~havia~~^{en} aconseguides un ~~imp~~ 13,7 per cent de la població, segons Tuñón de Lara, mentre que la gran majoria d'obrers - dos de cada tres - en treballaven deu o més. La consecució de la reivindicada jornada el 3 d'abril de 1919, en plena vaga general a Barcelona, va ser una de les victòries obreres més importants del període.

No s'havia avançat quasi gens en altres matèries socials com higiene en la vivenda⁵, o sanitat en les fàbriques: però la lluita per un salari just que permetès com a mínim subvenir la diària subsistència les anà deixant de banda.

Les lleis aconseguides en la primera dècada del segle sobre accidents de treball, prohibició a que treballessin els menors de 10 anys⁶ i contra el treball de nit de les dones eren sovint vulnerades, i calia un sindicalisme fort per afer-les respectar.

ELS PATRONATS D'OBRES I ALTRES QÜESTIONS
PRIMERES LLUITES DE DONES

- Si l'oubrer en general estava explotat i en condicions laborals nefastes, la dona encara es trobava pitjor. El seu salari era més baix, com fins ara,

i malgrat que en juliol de 1912 es promulgues una llei ^{La aplicar progressivament fins el total complement en 1920} que prohibia

cent de ls obrers nocturns eren dones.

Des del costat conservador - la Lliga, el sindicalisme catòlic - i des de l'angle obrerista - bàsicament, l'anarcosindicalisme - s'intentà actuar en benefici de la dona treballadora.

Un dels camps on més va actuar la propaganda conservadora va ser el de les treballadores a domicili, les més explotades probablement de tota la classe obrera. Guanyaven de 0,75 a 1,50 pessetes al dia segons la monografia estadística de 1921, quantitat que pujava de 2 a 2,50 pessetes si cosien de dotze a quinze hores, que a les seves llars no arribava cap legislació sobre horaris.

El març de 1910 Dolors Monserdà, novel·lista i dirigent femenina de la Lliga, impulsà el Sindicat Barcelonès de l'Agulla, i denuncià la situació de les seves afiliades en novel·les com "Maria Glòria" i en articles on ~~se~~ ressaltava que mentre una obrega domiciliària només guanyava de 8 a 9 pessetes a la setmana, una obrera de fàbrica en guanyava de 30 a 40.

Igualment, es crearen patronats catòlics d'obreres ^{-les} que cercaven donar instrucció i controlar-les ideològicament. Els patronats, que es federaren al 1917, existien no només a Barcelona (Hostafrancs, El Poblet), sinó també a Mataró, Vilanova i la Geltrú, Girona, Palafrugell, Martorell, Sant Feliu de Guíxols..., i dugueren una tasca en la línia d'un reformisme social ⁷ no ~~tan~~ massa ben vist pels sindicats (al novembre de 1919 ~~se~~ ^{(al Sindicat de l'Agulla} llençaren una bomba).

PRIMERES LLUITES DE DONES - La baixa quantitat dels salaris que cobraven les obreres tèxtils va ser un dels fonaments de la vaga de l'estiu de 1913, coneguda com "de les sis setmanes", sobre la qual ja tornarem al proper capítol, i, que va suposar la sindicació de moltes obreres en un nou

Al 1912 es va crear també una Federació Sindical d'Obreres, amb no massa empenta, com prova que al 1917 tingués només 1.539 afiliades.

Altra eina creada per la burgesia

sindicat dit "La Constància", de l'Art Fabril i Tèxtil.

Cal tenir ben present que el salari d'una obrera era el 48 per cent del d'un obrer en 1914, per un costat, i per un altre, per a copsar la importància d'aquesta lluita, que eren ((16.466 per 5.111 homes en 1905)) majoria les dones en el ram tèxtil i que, en canvi, eren unes absents de l'organització obrera.

Com ha escrit Teresa Muntaner, vídua de Salvador Seguí, "poques, molt poques, tenien idees pròpies i trencaven cadenes. Moltes, moltes vegades, ~~requisinaven~~ requinaven als marits que a casa i amb la dona les idees no coincidien amb els fets. El "prediques amb el que no creus" era sovint un retret."

D'aquest absentisme de la dona al moviment obrer és una prova que cap delegat del congrés fundacional de la CNT, ni tampoc cap del Congrés de Sants de 1918, fos dona.

Una altra lluita cabdal on la participació de la dona i àdhuc el protagonisme fou decisiu és en la lluita contra l'encariment del cost de la vida de gener de 1918. Fins i tot als mitins que al llarg del mes s'hi celebraren tenien prohibida l'entrada els homes. Es l'època en que comencen a participar també com a oradores a les "excursions" de proselitisme de la CNT dones com Roser Dulcet, Balbina Pi - mare de la cantant Teresa ~~Rebull~~ Rebull - , Llibertat Ròdenas... Dones que desafiaven fins i tot ~~el~~ l'acomiadament en defensa dels seus principis, com va ser el cas de Roser Dulcet, ~~examinada~~ a qui tregueren de la feina per haver-se posat a viure amb un company sense ser casats a Vilanova i la Gèrdria en 1912. Dissortadament, fora d'algun exemple aïllat, no s'ha treballat prou en l'estudi ~~de les~~ ~~grups~~ d'aquells temps quasi heroïcs per a aquelles militants del moviment obrer que unien a la seva condició d'explotades per ser treballadores l'altra explotació: la de ser dones.

EL CATALÀ, IDIOMA OBRER - El país seguia essent encara fortament endarrerit culturalment. L'analfabetisme era encara una lacra que patia ~~havia~~ gairebé un de cada dos catalans - el 48 per cent a 1915 -, malgrat que a Barcelona hi hagués baixat a un 36,6. Cal tenir present que a França no passava ja del 15 per cent.

Per aquesta raó posaven tant d'accent els dirigents obrers en la qüestió de l'educació i es reivindicava la necessitat, per part dels anarcosindicalistes, hegemònics al moviment obrer català, de retornar a l'ensenyament racionalista iniciat per Ferrer i Guàrdia. Així fou com l'any 1917 obria les seves portes l'escola "Luz", que dirigia Joan Roigé a Sants i on els diumenges es discutia sobre un tema previamen^{triat}, al mateix estil que es feia en ^(altres)llocs com l'Ateneu Sindicalista.

Aquest costum d'il·lustrar-se els diumenges per la tarda ^{estigüé}~~for~~ durant anys ~~un costum~~ molt estès entre els elements més inquiets del moviment obrer⁸. Les discussions, com ha quedat escrit en més d'un ~~document~~, tenien lloc en català, com en català va ser el famós discurs de Salvador Seguí en la plaça de toros de les Arenes de Barcelona en març de 1919 per a posar fi a la vaga de la Canadenca, perquè encara eren mapritaris els obrers i obreres ~~hux~~ nascuts a Catalunya sobre els immigrants.

L'any 1918 una altra escola racionalista va ser oberta en els mateixos locals del famós sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil, al Clot. Primer es digué "La Farigola" i després "Natura" i el seu director va ser Joan Puig i Elias. I tanmateix, les seves classes no eren en català, que era l'idioma de quasi tots els assistents, sinó en castellà, per un internacionalisme mal entès.

Els treballadors que llegien, que no eren massa, triaven entre literatura propiament obrera (~~ela~~ almanacs com els de "Tierra y libertad"), altra d'èxit popular com les obres de

escrivien sobre qüestions d'interés per als obrers, com Eduard Barriobero o Angel Samblancat; i experts en qüestions socials que anaven des de números extraordinaris de periòdics com "La Nació" que en 1915 analitzaven la qüestió obrera des de l'angle d'una esquerra moderada com era la Unió Catalanista, fins anàlisis realitzades per ~~pat~~ patronats obrers.

Persistia, igualment, el moviment atencístic popular en ateneus com l'Enciclopèdic Popular o els diversos autotitulats obrers, tots ells generalment d'ideologia republicana i d'esquerra moderada. Els seus afiliats i públic habitual era per suposat gent del moviment obrer en bona part.

L'interés obrerista per les grans figures, sobretot quan anaven precedides d'una fama pacifista - tot i la postura aliadòfila d'un sector de la CNT - , va ser ben palès amb motiu de la visita d'Albert Einstein a Barcelona, el 27 de febrer de 1923, quan acceptà anar a parlar al Sindicat Unic de la Distribució amb Angel Pestàña i Pere Foix.

UN MARC POLITIC AGITAT - Des de la caiguda de Maura després de la Setmana Tràgica, el govern espanyol no tornà mai a ser ja un govern fort, i s'anaren succeint, fins la dictadura de Primo de Rivera, diferents governs sense massa projectes concrets de model polític.

Entre 1911 i 1923 hi hagueren dos magnicidis - Canalejas en 1912, Dato en 1921 - i governs que no duraren ni sis mesos. A Catalunya eren tres els partits que es disputaven el predomini: la Lliga, els radicals de Lerroux i la jove UFNR, enfrontada en principi sempre als lerrouxistes, però que acabaria signant amb ells el pacte de Sant Gervasi en 1914, que seria com la seva sentència de mort. No hi havia, en definitiva, cap partit polític d'esquerres genuïnament català, i el PSOE, que despegava arreu de l'Estat, era immensament feble a Catalunya. La UFNR di

un gran partit.

La Lliga, pel contrari, després de la baixa forma dels anys anteriors, robat part del seu espai pels èxits del Partit Radical, tornà amb força amb la Mancomunitat de 1914, i al voltant d'Enric Prat de la Riba, cohesionà un partit fort amb ínfulas de govern pels deu anys següents.

L'estiu de 1917 el govern va trontollar ~~com~~ mai ho havia fet. L'assetjaven les Junes Militars de Defensa, que eren de fet unes associacions reivindicatives de caire militar sense més; l'Assemblea de Parlamentaris - el Parlament era tancat - que cercava, al voltant de la Lliga, aconseguir una reforma constitucional de signe més avançat, i que es reuní pel juliol a Barcelona; i la vaga general revolucionària llençada conjuntament per la CNT i la UGT el mes d'agost. Els diferents interessos dels malcontents ~~hazazazaza~~ no varen arribar a concidir, i la repressió caigué amb força sobre els treballadors un cop més. Tres mesos més tard, pel novembre, la Lliga oblidava els seus somnis de grandesa i apuntalava el govern que ~~h~~ havia combatut amb dos ministres: Ventosa i Calvell i Felip Rodès, un ex republicà.

La Lliga mantingué un protagonisme de signe catalanista quan pel novembre de 1918 aconseguí ser l'~~un~~ eix, amb republicans catalanistes i radicals, d'una campanya en pro d'un estatut d'autonomia a favor del qual es manifestaren 1.053 dels 1.083 ajuntaments catalans. Les manifestacions que aquest moviment ~~havia~~ causà foren un dels ^(gener de) motius que dugué a suspendre les garanties constitucionals en 1919 al govern del comte de Romanones.

L'any 1919 va ser decisiu en la vida política catalana. Els militars cada cop intervingueren més en els afers civils, fins el punt que el capità general Milans del Bosch expulsà el governador civil Carles Montañés i el cap de policia Gerardo Doval per "massa tous" en el conflicte de la Canadiense en abril. Poc després, amb el nomenament de Martínez Anido com a governador

més tristes, i es confirmaria ~~aquesta~~^{el} protagonisme dels militars en la vida cívica que, a nivell espanyol, es traduiria en el cop d'estat del capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, en setembre de 1923.

L'any 1919 va significar, a més, l'enduriment de postures entre la patronal i el moviment obrer, traduït en un reguitzell d'assassinats als carrers que no s'aturaria fins 1923.

En ~~xxxx~~ la darrera etapa dels governs que precediren el cop d'estat la Lliga tornà al gabinet ministerial, aquesta vegada amb Francesc Cambó, el seu líder, que va ser ministre al juny de 1919 i a l'agost de 1921. La dreitanització cada cop més accentuada de la Lliga es traduí en una escissió, pel juny de 1922, que esdevindria el partit conegut com Acció Catalana. De fet, entre 1922 i 1923 veieren la llum ~~xxxxxx~~ tres partits: a més del ja esmentat d'Acció Catalana, Estat Català (1922) i Unió Socialista de Catalunya (1923), que venia a ser un intent, separatament del PSOE, d'instaurar un socialisme polític a Catalunya.

LA REORGANITZACIÓ DE LA CNT - Prohibida en octubre de 1911, la jove Confederació Nacional del Treball no es reorganitzaria novament fins 1915, segons ha investigat Xavier Cuadrat. Va ser la Confederació Regional de Catalunya, que funcionava des de la primavera de 1913, la que prengué la responsabilitat de relleuar novament la idea d'una confederació sindical a nivell espanyol.

Els primers sindicats estables amb marxisme anarquista que seguiren a la crisi de 1911 varen formar-se al 1912: el d'Arpastadors, Cilindradors i Estampadors el dirigent del qual era Josep Roca; i el Fabril i Tèxtil creat al barri del Clot que aglutinà moltes dones que treballaven a les fàbriques cotoneres.

14

Regional del Treball de Catalunya, o sia la CNT a escala catalana, però fou suspesa després de la vaga de l'Art Fabril i Tèxtil d'agost. ~~Reorganitzada~~ Novament autoritzada en 1914, anà preparant la consolidació de la CNT com a tal, que cristal·litzà cap a l'octubre de 1915. Era ja una central sindical amb més caire anarcosindicalista que als moments dels seus orígens en 1910, que comptava amb uns 15.000 afiliats. ~~ment~~

Lògicament, el Comité Nacional s'instal·là a Barcelona amb Manuel Andreu com a secretari general, que substituïa a Josep Negre. Andreu era també director ~~de~~ "Solidaridad Obrera", reapareguda en maig de 1913 i esdevinguda diari en maig de 1915.

Les característiques de la CNT de 1915 eren:

- antipolítica;
- partidària de l'acció directa;
- contra la mediació de les autoritats en els conflictes fora dels casos extrems;
- en favor de la vaga general, però no indiscriminada;
- contra les caixes de resistència;
- en pro de les quotes baixes;
- contra els càrrecs retribuïts ^(dins el sindicat);
- partidària de l'autonomia dels comitès regionals i locals;
- contrària a la sindicació de base múltiple, que incloïa serveis de mutua, cooperativa, etc., que creia tornava conservador a l'obrer per a no perdre aquests beneficis.

La CNT va agafar deseguida gran importància sobretot a Catalunya, i pel juliol de 1916 signava un primer pacte amb la UGT, que concretava ben clarament que era un pacte ^(d'unitat) d'acció i no un intent de casar Marx amb Bakunin. ¹⁰ El pacte fou signat per Julián Besteiro, Largo Caballero i Vicente Barrio per la

UGT i només Salvador Seguí per la CNT. S'acordà mantenir la

terme un dia de vaga com a protesta per l'encariment del cost de la vida abans de tres mesos, que tingué lloc finalment el 18 de desembre de 1916 i resultà un éxit per a les dues centrals sindicals i un impacte en la vida política espanyola.

El panorama barceloní en 1917, a nivell de moviment obrer, era prou diferent de la migradesa d'anys enrera: 493 sindicats, 63 cooperatives, 90 societats de socors, 3 entitats polítiques obreres (deurien ser les agrupacions de la Federació Catalana del PSOE), 17 de caire instructiu i recreatiu, 11 federacions de societats, 15 cercles catòlics i patronats, i 25 societats ^(mixtes) de patrons i obrers. Si tenim present que gairebé tots els sindicats eren de corrent anarcosindicalista, quedarà justificada la importància que en el període arribà a agafar la CNT.

EL SINDICAT UNIC - De fet, del 25 al 30 per cent de la classe obrera barcelonina estava afiliada, pel 1917, a la CNT. Mai cap sindicat havia tingut una força tal a Barcelona: 54.572 afiliats sobre un cens de 205.642 obrers donava una força que calia canalitzar.

Del 28 de juny al primer de juliol de 1918 tingué lloc a l'Ateneu Racionalista de Sants un congrés que desenvolupà una idea bàsica, la del sindicat únic, que venia a acabar amb l'atomització de petits sindicats sense força per a unificar esforços. s'agrupava a tots els obrers d'acord amb la matèria prima que fabricaven (metall, tèxtil del cotó...) o la finalitat d'aquesta matèria prima (Alimentació...). 73.860 ^{hi} afiliats eren representats a través de 164 delegats de 153 associacions. Els acords bàsics del congrés de Sants foren:

- Creació del Sindicat Unic.

- Lluitar per abolir el treball

- Impedir que continués l'exploració dels menors.
- Que no es fessin hores extres mentre hi hagues sin companys en atur del mateix ofici.
- Continuar la lluita per la jornada de 8 hores.
- Posar en marxa el carnet confederal amb el segell mensual de 10 cèntims (2 per la Federació Local, 2 per la Regional, 2 per la Nacional 2 per a "Solidaridad Obrera", 2 pels presos socials), segons proposta de Salvador Seguí.
- Que la Confederació dugués a terme excursions de propaganda sindical.

Segons Manuel Lladonosa, aquesta darrera proposta va ser una de les raons de l'extraordinari creixement de la CNT fins i tot en contrades tan poc tocades com el Tarragonés.¹⁴

Com a línies ideològiques es mantingueren l'apoliticisme - la vaga general d'agost de 1917 ^{hi}ajudà - , l'acció directa, l'impuls de ^{crear} ~~les~~ escoles racionalistes per a formar els obrers, la intensificació de relacions amb la UGT cara a una fusió, i el sindicat únic.

El sindicat únic, de fet, pretenia dues coses: una, agrupar tots els treballadors en funció no del seu ofici com fins aleshores (paletes, marmolistes, etc.), sinó per branques industrials (construcció, transports, alimentació...); i dues, que a les localitats ~~xx~~ petites tots els obrers de qualsevol ofici o ram s'agrupessin en un sol sindicat. Després, tots els sindicats únics d'una localitat formarien una federació local, les federacions locals una confederació regional, i les confederacions regionals una nacional.

El comitè nacional de la CNT, que de fet neixia com a tal en aquest congrés, fou establert que el triessin els sindicats de la localitat ~~trixada~~ escollida per a residir-hi - en els primers anys Barcelona - , localitat que s'escollia cada congrés.

segons recorda Hermós Plaja en unes memòries inèdites, acordà en una reunió haguda a Les Planes raco~~mpar~~ l'ingrés dels militants anarquistes als sindicats únics. El futur anarquista de la CNT, ~~la~~ una altra raó important del seu creixement, ~~xxxxxx~~^{va ser} reforçat per aquesta resolució.

EL GRAN CREIXEMENT - En l'any i mig que hi hagué entre el Congrés de Sants i el ^{II nacional} del teatre de la Comèdia a Madrid (desembre de 1919), la CNT experimentà un enorme creixement. Hi tenia a les acaballes de 1919 la CNT 714.028 afiliats, d'ells 427.000 a Catalunya, 132.000 al País Valencià, 90.000 a Andalusia, 28.000 al País Basc, Galícia i Astúries, i 15.000 a Aragó. Com ha senyalat Tuñón de Lara, "mai cap organització obrera havia tingut aquest volum a Espanya".

El congrés es va celebrar enmig d'una forta pressió contra la CNT a Catalunya, feu de la CNT, entre el 10 i el 18 de desembre, i hi assistiren 437 delegats, 128 dels quals eren de Catalunya. Varen decidir mantenir l'acció directa i el sindicat únic com a principals eines; reconèixer com a fita final la implantació del comunisme de signe llibertari, i adherir-se a la III Internacional o Internacional Comunista de forma provissional. Per a conèixer d'aprop l'experiència comunista de la URSS s'acordà enviar una comissió, de la qual només Angel Pestaña arribaria a poder anar-hi. El seu informe ^(sobre la III Internacional) decebut seria fonamental per a que en 1922 la CNT acordés sortir-se'n.

Un altre acord polèmic va ser inspirat pel Sindicat Unic de la Construcció de Catalunya, i pretenia no la ~~fx~~ fusió amb la UGT, tema aparegut al Congrés de Sants, sinó l'absorció del sindicat socialista per la CNT, prenent donar un termini de tres mesos a tots els treballadors

grocs i al marge del moviment obrer als que no ho facin".

La proposta, que va fer seva el Comité Nacional per decisió del secretari general Manuel Buenacasa, no cal dir que, malgrat la seva aprovació, no tingué altra conseqüència que un clar distanciament de la UGT amb la CNT. Abans, ^{una primitiva} ~~la~~ proposta de fusió havia estat rebutjada per 323.955 vots ~~xxfxxx~~ en contra i 169.129 a favor.

ELS ANYS CRUELS - L'anarcosindicalisme ^(a Catalunya) era pràcticament un illot a escala mundial, després de la ~~Gran Guerra Mundial~~ Gran Guerra. Aquesta característica per força va pesar en el seu futur, com a força hegemònica sindical a una zona industrial el poder polític de la qual residia fora, a Madrid.

Com ha deixat establert Albert Balcells, en el període 1917-23, anys cruels d'atemptats constants, les tendències bàsiques del sindicalisme enquadrat en la CNT eren quatre:

- a) La tendència moderada, al voltant de la figura clau de Salvador Seguí, amb homes com Joan Peiró, preconitzador de l'acció sindical a les fàbriques com a eix fonamental cenetista, tot superant el que ell anomenava "anarquisme de la bleda i del sol", Evel.li Doal, etc. Aquesta tendència, fou ^{(a) sí de la CNT} hegemònica malgrat les contradiccions en el període esmentat, fins la mort de Seguí en març de 1923, que introduïren les altres ^{tendències} en diferents etapes. ^{Era una tendència realista, que no defu-} ^{gia fins i tot definicions polítiques.} ¹²
- b) La tendència sindicalista-anarquista, més radical verbalment, el fons de la qual no diferia massa de l'anterior, tot i que de cops s'enfrontaren en perjudici de la CNT. Figures destacades en foren Manuel Buenacasa i Angel Pestaña.

grups d'acció, i partidària de la línia violenta, que havia creat al novembre del 1920 les Joventuts Sindicalistes i que propicià una nova Federació de Grups Anarquistes cap al març de 1923, segons Garcia Oliver i ^{ja mig organitzada} un any abans segons altres fonts. Eren elements molt joves que ~~propiciaven~~ al 1927 intervin-
drien en la creació de la FAI.

d) La tendència bolxevic, enfortida en ser secretaris de la CNT Andreu Nin i Joaquin Maurin (1921-22), que després de no poder evitar l'abandó de la III Internacional per la CNT en agost de 1922, crearen al desembre d'aquest any els Comitès Sindicalistes Revolucionaris. Els seus òrgans foren, primer, "Lucha Social" a Lleida ~~amb~~, i després "La Batalla" ja a Barcelona. La seva filosofia estraduïa en la defensa d'un marxisme amb regust anarquista a través del sindicalisme revolucionari¹³.

LA TENDÈNCIA ANARQUISTA

Aquestes tendències coexistien amb el pistolisme d'ambdòs signes - el de la Patronal, barrejat amb els Sindicats Lliures i les bandes policials; i també el ^{propiciat per} una part ~~de~~ de gent dels Sindicats Unics -, i feia impossible qualsevol consolidació seriosa de la CNT, sotmesa a repressions constants des del Govern i des de la patronal, com veurem en el capítol següent. La manca d'un mínim aparell per rebuig de tot el que olorés a burocràcia va deixar les regnes sindicals en poques mans i afavorí la manca de control, dd vegades fiada a un segell de cautxú que es duia en una ~~xxx~~ butxaca o a una llibreta p tita on es portaven tot els

LA IMPOSSIBLE FUSIÓ - Com ja s'ha dit, entre juliol i desembre de 1916 funcionà un pacte entre UGT i CNT cara a lluitar contra l'encariment de la vida. El pacte es repetí en ~~agost~~ 1917 amb motiu de la vaga general d'agost, i el seu record no deuria ser tan desagradable quan al Congrés de Sants es racomanà la fusió per part dels delegats de la CNT. Fins i tot es treballava amb un nom, la Confederació de Sindicats Units.

Tanmateix, les intrigues de Largo Caballero d'una banda, malfiat des del seu càrrec ^{alau} ~~de~~ ^{vicepresident} ~~secretari general~~ de la UGT respecte a ls avenços de la CNT en afiliació, i la postura contrària ^{alau} ~~de~~ les tendències radical i anarquista al sí de la CNT, acabaren deixant els treballs per a la fusió en via morta. L'assassinat ^{del} ~~anarquista~~ ^(Julia Sallan) tipògraf anarquista per elements relacionats amb la UGT el darrer dia de desembre de 1918 enmig d'una vaga a Barcelona va enverinar encara més les relacions.

Les exigències de la CNT en el Congrés de la Comèdia continuaren pel camí del no enteniment, i no va ser fins setembre de 1920 que un cop més Salvador Seguí signà un pacte d'unitat d'acció amb els ugetistes, ^{i el PSOE} mal vist per les altres tendències (la bolxevic encara no actuava de fet). El pacte es trencaria en no secundar ^{la UGT} ~~una vaga general~~ ^{- el pacte tanmateix -} ~~com~~ a protesta per la ~~repressió~~ de Martínez Anido en Barcelona al novembre-desembre de 1920. El pacte, ^{va significar la fi} ~~que havia~~ ~~signat també el PSOE, va ser el final~~ dels intents a la recerca de la impossible fusió dels dos sindicats que es repartien el moviment obrer. És interessant senyalar que dels tres signants del pacte per part de la CNT un havia mort assassinat, Avelio Boal, altre era pres a Maó, Salvador Seguí, i el tercer, Salvador Quemades, era cada cop més inclinat a ^{no secundar} ~~abandonar~~ segons quines postures del seu sindicat.

13

LA CONSTANT REPRESSIÓ - El clima polític i social no afavoria una evolució sindical correcta, la qual cosa era fatal per a una CNT tan jove i tan aïllada.

El triomf que la vaga de la Canadiense va significar per ~~la~~ al moviment obrer, després de 44 dies de lluita, i fins i tot el posterior èxit de la segona vaga general, en març-abril de 1919, en aconseguir-se la mítica jornada de les vuit hores, va ser contestat durament per la patronal, ara agrupada en la ~~luxe~~ Federació que creà precisament per l'abril, amb un llarg locaut que durà del novembre al gener de 1920. Doscents mil obrers quedaren sense feina durant deu setmanes, un cop va fracasar la negociació que duia a terme un organisme creat pel Govern per a resoldre la tensa situació social: la Comissió Mixta, per no acceptar els patrons que poguessin tornar a la feina elements que s'haguessin significat en vagues.

El fracàs d'aquesta negociació i la terrible situació de tants obrers en atur en plena crisi econòmica afavorí la puja dins la CNT dels elements partidaris de l'acció violenta, que es permetien fins i tot oferir diners producte de robatoris als comitès pro-presos com ajut. Els arxius i els fons dels centres obrers foren set vegades requisits entre 1909 i 1919, es va prohibir cotitzar al sindicat ^(governador civil) en temps del Martínez Anido (1920-22), i es resistí com bonament es va poder fins el retorn de les garanties constitucionals el 22 d'abril de 1922.

La CNT, que entre desembre de 1919 (Congrés de la Comèdia) i ^{juny} ~~agost~~ de 1922 (Congrés de Saragossa) no pogué celebrar més que ~~dos~~ ^{tres} plens i amb dificultats ^{(Fòble Sec (Barcelona) (abril 1921))} ~~el 1921~~, on s'aprovà assistir al congrés de la nova Internacional Sindical Roja, filla de la Internacional Comunista a nivell sindical; ~~Lo~~ ^{el 1921, per a donar-li com a exemple del mateix} ~~granyo, 1922~~ agost 1921, on es desautoritzà l'anterior acord Barcelona; i Lleida, per l'octubre de 1921, per a ~~amb~~ donar-li com a exemple del mateix

19

de les delegacions d'Astúries i de Lleida, feu de la tendència bolxevic, al III *Confés Nacional de Saragossa*.

Un mes després, del 8 al 10 de juliol, un ple de la Confederació Regional de Catalunya a Blanes accentuava l'ofensiva contra la tendència bolxevic, que pel seu compte criticava en canvi el risc de que la CNT esdevingués un "partit anarquista".

Mort Seguí, ^{pel març de 1923} la violència continuà regnant als carrers barcelonins, i les tendències radical i anarquista pura desplaçaren la moderada. L'estiu de 1923, un ple secret de regionals de la CNT acordava a València preparar-se per al cop d'estat que ja s'albirava i obtenir diners per a refer l'organització mitjançant atracaments.¹⁴ El nou secretari nacional, Manuél Adame, va ser precisament agafat quan atracava un banc a Sevilla, on residia el comité nacional davant la crisi catalana.

ELS SINDICATS LLIURES - El 10 d'octubre de 1919, en plena ascensió de l'anarcosindicalisme, es creaven en l'Ateneu Obrer Legitimista, de tendència carlina, els Sindicats Lliures. El seu primer president fou Ramon Sales i el primer secretari Josep Baró. Segons ha quedat escrit en el seu periòdic, "Unión Obrera", varen néixer com "un grito viril de protesta contra el infame terrorismo del Sindicato Rojo".

Dels quinze membres de la primera junta, segons Feliciano Baratech, "más ~~de~~ la mitad de aquellos hombres que el 19 (sic) de octubre de 1919 dieron el pecho y produjeron la escisión en el sindicalismo, han pagado con la muerte su valentía. Efectivamente, dieron sus vidas por salvar la civilización". En realitat, durant els anys del pistolerisme moriren cinc membres d'aquella junta, o sia un terç.

Colin Winston ha establert tres períodes en els Sindicats Lliures:

- Octubre 1919-Mitjan 1921: Pocs militants. Caire groc Sense proves de relacions amb autoritats. Relacions amb la patronal.
- Mitjan 1921-octubre 1922: Greix l'afiliació. Vinculació clara amb el governador civil Martínez Anido. Primeres reivindicacions serioses a la patronal.
- Octubre 1922-Setembre 1923: El Govern Civil deixa d'afavorir-los. Es manté l'atibantor amb la patronal. Vaga de banca dirigida pels Lliures. Perden afiliació

Si bé és cert que les relacions amb el carlisme no semblen ser foren orgàniques, resta clar que alguns dels seus dirigents procedien del tradicionalisme, igual que hi havia relacions clares amb el sometent. (Dels 34 membres dels Lliures que foren morts violentament entre 1920 i 1923, sis eren també del sometent).

Durant l'època de més forta repressió contra l'Unic, foren molts els afiliats que canviaren de sindicat, o sia que passaren al Lliure, com el sindicat de Contramestres El Radium, que hi entrà al juliol de 1921. En 1922 es comptava que els Lliures tenien més de cent mil afiliats, i aconseguiren que el poderós Ram de l'Aigua ^(de la CNT) es fusionés amb el del Lliure en juny de 1922, fusió que finalitzà amb la destitució de Martínez Anido com a governador.

El Lliure va avisar a l'Unic que per cada mort que tingués ~~l'ús de la pistola és quicòm que hem trobat a testimonis~~ es venjaria donant mort a tres membres de l'Unic. Va ser, de fet, més tràgica ~~per la CNT~~ per la CNT, o sia l'Unic, aquesta etapa que l'anterior, on feia front a bandes parapolicials com les del baró de König o de l'ex policia Bravo Portillo.

De fet, el ~~sindicalisme~~ lliure venia a ocupar el lloc d'un sindicalisme catòlic que a Catalunya no semblava anés a arrelar, segons diferents testimonis. 15

LA VEU SOCIALISTA EN EL DESERT - De 1911 a 1916 un home, Josep Recasens, i un periòdic, "Justicia Social", que treia a Reus, varen ser la veu socialista en el desert català.

Els sindicats socialistes, partidaris de la sindicació de base múltiple - partit, sindicat, cooperativa, tot ^{junt} en una Casa del Pueblo - es trobaren que a Catalunya no tenien ressó. L'actitut observada pel PSOE en aquest període, fou, segons l'historiador anglès G.D.Cole, "exageradament moderada i constitucional en un ambient d'extrema il.legalitat i violència."

La conseqüència a Catalunya va ser que, malgrat el creixement experimentat arreu d'Espanya després d'entrar al Parlament en 1910 com a partit, no pujava ni sindicalment ni políticament.

L'obertura de tres nous centres ^{socialistes} a Barcelona per reforçar l'acció del ja existent a Gràcia no va servir de massa, puix que al 1916 es clausuraven i es concentrava l'escàs aparell barceloní a Gràcia, i encara una part dels militants esdevingueren comunistes en crear-se el 1920 el ~~HNH~~ Partit Comunista d'Espanya per escissió de les joventuts socialistes. Joventuts que al 1916 eren a tot Barcelona ~~xxxx~~ 34 afiliats.

Pel 1913, amb motiu del III Congrés de la Federació Catalana del PSOE, celebrat a Mataró, eren 550 els afiliats al socialisme amb 19 agrupacions, la més important d'elles la de Reus, amb 48 militants. Reus editava, com ja s'ha dit, "Justicia Social", òrgan de la Federació Catalana, que aleshores tenia una important tirada de 4.500 ~~xxxx~~ exemplars, la qual cosa prova un interès pel fet socialista que no cuallava en militància. Els punts de màxima venda eren la vall del Ter, el Maresme i el Baix Camp, tradicionals centres del socialisme a Catalunya. Arribava en 1915 a 70 poblacions i comptava amb bons redactors i no sols militants socialistes, com el mateix Andreu Nin, que va fer la primera defensa del nacionalisme català en un òrgan

Merino Gracia, que en 1920 esdevindria el primer secretari del PCE. Recasens i la seva "Justicia Social" eren observats pel (= volien una reestructuració més federal =) PSOE estatal amb recel per la seva heterodòxia i també per l'èxit no de la Federació, però sí de "Justicia Social". (Cal pensar que en 1915 "El Socialista", a nivell d'estat, no passava dels 6.000 exemplars).

L'enfonsament de "Justicia Social" va afeblir encara més el socialisme a Catalunya, i pel 1923, quan a tot l'Estat el PSOE comptava amb 8.215 militants, a Catalunya ^{n'}eren 446. La miopia socialista sobre el fet català va ser expressada el mateix any en conferències ^(a Catalunya) de Fabra Rivas i Indalecio Prieto, que asseguraven la incompatibilitat entre ~~maximalisme~~ ^{catalanisme} i socialisme. Poc després neixia com a club polític la Unió Socialista de Catalunya, que volia demostrar el contrari, amb figures com Manuel Serra i Moret i Gabriel Alomar.

A nivell sindical encara era més precària la presència, puix que la CNT i després els Sindicats Lliures li preien quasi tot l'espai, fora de ~~XXX~~ les arts gràfiques, on a sobre es produí la mort violenta de l'obrer cenetista Julià Sallan ja ~~referida~~, pel desembre de 1918.

L'aparició del ~~Maxista~~ Partit Comunista d'Espanya en abril de 1920, per escissió de les Joventuts Socialistes, no va ~~xxx~~ tenir massa impacte en Barcelona, fora de convertir els pocs joves socialistes de l'agrupació barcelonina en PCE, l'activitat més important dels quals era vendre de 700 a 800 exemplars d'"El Comunista", enviat des de Madrid, a un quiosc que regentava un anarquista ~~en~~ orb, com ha recordat l'aleshores jove socialista, i per tant comunista, Albert Pérez Baró. En novembre de 1921 altres escindits del PSOE que havien format el Partit Comunista Obrer es fusionaven amb els primers escindits i el PCE resultant (= més conegut a Moscou que a Espanya "segons Joaquim Maurín") segun més aviat

1 - CENS D'OBREERS EN LA BARCELONA DE 1919

Extret del cens electoral que va ser realitzat a Barcelon
tot complint l'ordre de l'onze d'octubre de 1919. Cal tenir
present que el nombre d'obres és inferior al real, puix que
el cens no tenia en compte els menors de 19 anys.

<u>Ram</u>	<u>Patrons</u>	<u>Obrers</u>
Indústria cotonera	1.075	65.527
" llanera	397	16.784
" metal.lúrgica	1.119	20.732
" alimentació	2.061	9.905
" construcció	328	9.412
" confecció	618	9.067
" ram de l'aigua	180	7.652
" blanqueries i		
adoberies	496	7.502
" terres i pedres	425	6.516
" llibres	402	5.841
" fusta	798	4.773
" química	311	4.709
" gas, aigua, llum	244	4.574
" transports	225	4.474
" surotapera	198	4.265
" paperera	173	3.385
" minera	19	2.636
" sedera i del llí	41	2.184
" cànem	125	2.107
" ~~barbers~~ barbers	198	1.133
" cautxú	29	442
Comerç	<u>3.190</u>	<u>12.018</u>
Totals	12.652	205.638

2 - CIUTAT DE PISTOLERS

"Barcelona, el antiguo emporio del civismo, la antorcha espiritual de la España viciosa de los Borbones, vivía días inquietantes. Por un lado, los elementos patronales que, en medio de su lujo insultante, habían llegado a creerse seres excepcionales, que se consideraban poderosos, los verdaderos soberanos de la tierra, mostrábanse tercos, irreductibles, y no sólo se negaban en absoluto a satisfacer los justos anhelos de sus operarios, sino que también combatían a toda costa las asociaciones obreras, no queriendo entenderse con los delegados que los sindicatos tenían en las fábricas; y, por el otro, el proletariado, para defenderse contra la ofensiva de los patronos que les querían poner en condiciones de vida imposible, se preparaba con el ^(frente) único para librar la gran batalla que se avecinaba. "Y para que el espectáculo fuese más dramático, más emocionante, la vida se hacía cada día más difícil, más cara, más expoliadora, más agresiva. No había un productor, un proveedor, que no ~~fueran~~ fuesen sembradores de gérmenes revolucionarios y atizadores de la ira para arrastrar al pueblo a todas las violencias!"

(CASAL GÓMEZ, Manuel - "La banda negra" -
Barcelona, 1977- Ed. Icària - Pag. 52 -
Reedició d'un llibre apagut a la Dictadura de Primo de Rivera, que fou prohibit, malgrat ser comisari de policia l'autor).

3 - AUGMENT DEL PRESSUPOST FAMILIAR ENTRE 1910 I 1919

<u>Concepte</u>	<u>1910</u>	<u>1914</u>	<u>1917</u>	<u>1919</u>
Alimentació	1.168.-	1441,75	2.100,-	2.559,60
Vestit	109.-	119,50	205,-	226,60
Mobiliari	36,-	36,-	50,90	57,20
Menage	20,-	23,80	30,10	39,60
Vivenda	180,-	200,50	240,-	240,-
Combustible	62,-	73,-	80,-	80,-
Enllumenat	65,-	66,50	70,-	72,-
Altri	80,-	133,25	165,-	168,-
Total any	1.720,-	2.098,75	2.941,-	3.443,-
Total dia	4,71	5,75	8,05	9,42

(El pressupost era calculat a base de matrimoni i dos fills)

(ESCUDE, Manuel - "Monografía estadística de la clase obrera" - Barcelona, 1921, Ajuntament de Barcelona)

Llet (1 litre)	0,40	0,40	0,50	0,60	0,60	0,70	1,-
Ous (1 dotzena)	1,78	1,87	2,50	3,-	4,20	4,-	4,50
Pa (1 quilo)	0,45	0,50	0,55	0,60	0,60	0,65	0,75
Patates (1 quilo)	0,17	0,22	0,20	0,25	0,20	0,29	0,35
Vi (1 litre)	0,25	0,30	0,40	0,40	0,40	0,50	0,50

(És interessant assenyalar que la llista de preus d'"El Correo Catalán" no coincideix massa amb la d'Escudé, i que probablement aquesta és de més fidelitat per la qualitat dels materials que deuria manejar).

5 - UNA VIVIENDA INADECUADA

"El espacio destinado en cada edificio es, en la antigua urbe, bastante reducido en general; hay algunas casuchas de 17 a 30 metros de superficie; en los distritos 2º y 3º abundan ~~enormes~~ las casas inverosímiles por sus pequeñas dimensiones de capacidad y por sus grandes elevaciones...

"(...) La puerta en las viviendas de los obreros es mezquina, de mal aspecto, y facilita el ingreso a un prolongado y estrecho vestíbulo que termina en la escalera, la cual toma escasa e indecisa luz de un patio reducido e inmundo. Ascendiendo por esta escalera, obscura y estrecha, se llega a los descansos de los pisos exteriores e interiores, en los cuales muchas veces se hallan reunidos los niños que, no disponiendo de capacidad ni de aire suficiente en el interior de ~~xx~~ la casa, rebasan las puertas y pasan allí muchas horas del día jugando.

"En resumen, la mayor parte de las viviendas que albergan a las familias obreras de Barcelona tienen escasa cubicación, hacinamiento, ventilación deficiente, y por estas razones un aire impuro. No se reduce a eso solo lo que resulta del examen higiénico de las viviendas, pues hallamos también a veces falta de limpieza, luz escasa, no hay cabfacción ninguna, una pre-visión de agua insuficiente y la excreta sin fácil salida en muchas casas, infeccionando la atmósfera de la habitación".

(ESCUDE, Manuel - "Monografía estadística de la clase obrera" - Barcelona, 1921, Ajuntament de Barcelona - Pag. 109)

6 - ELS MENORS SEGUIEN TREBALLANT

"Als deu anys , la legislació espanyola fixa l'edat en que'ls infants poden ésser contractats per al treball. Un any abans, als nou anys, per als que sapiguen ja llegir i escriure. I en veritat, és suficient un certificat del pare agobiat pel clam imperiós de totes les necessitats de la família, que salvi , sols sigui aparentment, la responsabilitat de l'amo, acreditant que la criatura té complerta l'edat reglamentaria, perquè infants de set o de vuit anys siguin junyits a un treball d'indústria."

(ALCANTARA i GUSART, M. - "Els infants al taller i a la fàbrica" - Article aparegut a un extra sobre el món obrer a "La Nació", setmanari d' Unió Catalanista, 2 octubre 1915)

7 - POESIES CONSERVADORES A LA DONA QUE TREBALLA

"Som obreres cristianes
Som les filles del progrés,
Lo Treball ens fa germanes
Fe y Amor encara més"

(Himne del Patronat del Sagrat Cor de Mataró,
un dels que composaven la Federació de Patro-
nats Obrers, de caire catòlic)

"Més que les venes del metall preciós,
que arrenca l'avarícia a les muntanyes
valen les venes de ton cós hermós,
obrerà a qui devora les entranyes
l'implacable bacil tuberculós.

"Ai del poble més ric en or i argent,
si de ses dones empobreix la sang!
Més que la Llotja, i el Borsí, i el Banc,
és la Llar, on l'amor s'en foc encen,
i és font de vida, en lloc d'ésser-ne estanc.

"De dia i de nit, per un jornal mesquí,
la pobre cosidora que treballa,
ni pot cól·lir les festes pel matí,
més que vostres pyores, sa mortalla,
amb fils de seda i amb calats de llí,
va cosint del sepulcre pel camí,
vers on, pobreta, lentament davalla".

("La cosidora", de Baranera,² "La mujer que vive
de su trabajo", octubre 1916)

8 - DIUMENGES PER LA TARDA ALS ATENEUS I ESCOLES

"Muchos domingos por la tarde, cuando no se daban conferencias, se daban lecturas comentadas o se ponían a ~~xxx~~ discusión temas sobre problemas sociales de actualidad. Por aquellos tiempos surgió nuevamente la discusión eterna del tema, anarquismo y sindicalismo, y una de las tardes en que se discutía ~~este~~ ^{este} tema, pedí la palabra ~~para~~ intervenir. Lo hice con cierta desenvoltura, lo que produjo la natural curiosidad en los concurrentes habituales a la labor cultural del Ateneo. Pero lo que llamó más la atención fué que me expresase en castellano."

(PESTANYA, Angel - "Lo que aprendí en la vida"
- Madrid, 1933 , Edit.Aguilar - Pag. 46)

"El carrer d'Alcolea, de Sants, el recordo amb una barreja de simpatia i ^{(d'})esgarrifança. La simpatia prové d'una escola racionalista en la qual, en els anys anteriors en que Martínez Anido era Governador civil de Barcelona, gairebé ~~xxx~~ cada diumenge a la tarda acudien nombrosos joves d'ambdós sexes, militants dels Sindicats de la CNT. Hom hi discutia un tema previamente escollit i anunciat. I allí, bo i asseguts en els bancs, en els quals seien els alumnes en els dies feiners, es parlava de tot: de literatura, d'art, de teatre, de política, d'economia, d'anarquisme, de socialisme democràtic i autoritari, de sindicalisme, de col·lectivisme, d'amor lliure. Tot era passat per un sedàs molt fi, principalment quan hi anaven Salvador Seguí, Salvador Quemades, Avel·lí Boal, Joan Peiró, Angel Pestanya, Ramon Acín (quan era a Barcelona) i altres capdavaners de la classe treballadora de Catalunya.

"El qui acostumava a presidir aquelles sessions, abundo-

da escoltant, sense dir un mot, era el mestre de l'escola del carrer d'Alcolea, en Joan Roigé."

(FOIX, Pere - "Apòstols i mercaders" -
Mèxic, 1957, Edicions de la Fundació Sara
Llorens de Serra - Pag. 31-32)

EINSTEIN EN EL RECORD DE PERE FOIX

"Fuimos a verle al Hotel Colón con uno que sabía francés. Nos recibió amablemente junto a su esposa. Yo llevaba preparada la idea de entrar en materia a base de recordarle que él había firmado una carta contra el Kaiser siendo alemán como era antes de estallar la guerra mundial, y citarle que nosotros éramos igualmente pacifistas. Pero se me quedó mirando y negó que hubiese firmado carta alguna. Suerte que su esposa intervino para hacerle memoria, y Einstein se excusó emocionado diciendo que a menudo se olvidaba de cuestiones que no eran estrictamente científicas.

"Por fin nos atrevimos a pedirle si vendría al Sindicato Mercantil para pronunciar unas palabras a los trabajadores. Nosotros teníamos una idea concreta: la ~~xxxx~~ presencia de Einstein en la sede de un sindicato serviría para ~~xxxxxxxx~~ probar que la CNT no estaba formada por unos indeseables como se obstinaba en propagar la prensa burguesa.

"Einstein accedió y yo le pedí a Salvador Seguí, el Noi del Sucre, que pronunciase una salutación en catalán, pero Seguí no se debió creer que Einstein iría a un sindicato tan humilde - teníamos la sede en la Baixa de Sant Pere - y no se presentó. Y media hora antes le pedía ~~xxxxxxxx~~ el mismo favor a Angel Pestaña. Al poco rato había desaparecido, lo buscamos por toda la casa y resultó que se había encerrado en el wáter ~~xxxx~~ a preparar lo que había de decir.

"El acto fue un éxito, porque el local estaba a rebosar..."

(HUERTAS CLAVERIA, J.M. - "Pere Foix, que aprendió en la universidad de la cárcel" - "TeleExpres" 17 octubre 1977).

9 - EINSTEIN AL SINDICAT UNIC

"Una altra pàgina del llibre de la mitologia einsteiniana, la relativa a les paraules ~~de~~ d'encoratjament que dirigí als anarquistes del Sindicat Unic del Ram de la Distribució, enfronta l'historiador amb un altre misteri intractable. Einstein, per descomptat, s'havia convertit en un autèntic heroi de les classes treballadores, no solament a causa del seu públic pacifisme, sinó també perquè havia rebutjat de signar el famós manifest dels intel·lectuals alemanys fent costat als objectius militars del kàiser, en la primera Guerra Mundial.

2 | "(...) Segons la premsa, ^{el 27 de febrer (de 1923))} una delegació de la Unió arreplegà Einstein al Ritz (altres diuen a l'Acadèmia de Ciències, després de la conferència), i l'acompanyà al sindicat, al carrer Més Baix de Sant Pere. Tots els qui ho conten estan d'acord ~~amb~~ en una sèrie de punts: que Einstein se sorprengué del nombrós analfabetisme que hi havia a Espanya; que contestà a la referència d'Angel Pestaña, sobre la repressió al país, dient que creia que era més deguda a l'estupidesa que a la maldat; i que va animar els obrers a llegir Spinoza, "fuente de muchas cosas buenas y muy oportunos concejos."

"La majoria dels relats, incloent els de les agències de premsa, hi afegiren que Einstein digué a Pestaña: "Yo también soy revolucionario, pero en el terreno científico. Con los científicos, me preocupan ~~en~~ también las cuestiones sociales; por estimar que constituyen uno de los aspectos más interesantes para la humanidad." (...) Aquests ~~mateixos~~ mots, atribuïts a Einstein circularen per tota Espanya, no solament a la premsa de consum, sinó també en publicacions anarquistes. (...) Tanmateix, Einstein negà amb fermesa haver pronunciat aquesta frase crucial. (...) L'explicació més probable d'aquest malentès és que els periodistes, que no entenien bé el francès, no pogueren seguir l'intercanvi verbal entre Einstein i Pestaña i atrib-

buïren equivocadament a Einstein les paraules de Pestaña".

(GLICK, Thomas F. - "Einstein a Barcelona: Ciència i societat a la Catalunya d'entreguerres" - "Ciència" número 3, octubre 1980)

10 - EL PRIMER PACTE DE LA CNT AMB LA UGT

"Hasta hoy, divididos siempre, en guerra intestina, hemos sido incapaces de ~~del~~ luchas trascendentales. Nuestra debilidad ha sido la causa de que la miseria y el despotismo nos precipiten al ~~xxx~~ abismo y esa debilidad es el funesto fruto de nuestros antagonismos ~~injust~~ injustos, de nuestras guerras intestinas contrarias al buen sentido".

("Solidaridad Obrera", 11 juliol 1916)

"El Partido Socialista nada tiene que ver en su actuación política con la Unión General de Trabajadores, como los grupos anarquistas en su actuación anárquica, nada tienen que ver con la Confederación Nacional.

"Las dos entidades están completamente exentas de todo lo que pueda significar monopolio ideológico, llámese anárquico o socialista; por eso, los elementos que las integran, cuando tratan de llegar a una fusión de fuerzas obreras organizadas, no pretenden unir en amoroso maridaje a Marx con Bakunin, sino unificar la acción de la clase trabajadora en general, que no es lo mismo".

("Solidaridad Obrera", 28 gener 1917)

III - COM VA CRÉIXER LA CNT A TARRAGONA

"Con dinero proporcionado por mi compañera Carmen, saqué a la luz un periódico anarquista quincenal: ACRACIA. Su aparición sorprendió tanto a los adversarios políticos como a las autoridades. Nadie se explicaba que en Tarragona, ciudad levítica y clerical, pudiera ser la sede de un órgano periodístico anarquista. Tuve que valirme, hábilmente, de silenciar mi única participación en el periódico.

"(...) Yo escribía, yo daba conferencias. Yo presidía los actos que daban los compañeros que ^{en}venían de Barcelona o de otras partes. Utilizábamos para estos actos, el local del Centro Ferroviario, cuyos gastos casi íntegros, la mayor parte los sufragaba Carmen.

"Me dirigía a los pueblos de la provincia para la celebración de los actos de propaganda,; creaba los grupos y núcleos que más tarde o más temprano habían de constituir una federación provincial con 120 sindicatos, 70 y tantos grupos anarquistas y un periódico quincenal: FRUCTIDOR.

"(...) Todo este movimiento se logró, reavivándolo con impulso hacia nuestra tendencia sindicalista revolucionaria y anarquista, apoyado siempre con la gran difusión de propaganda por medio del folleto y del libro. Factor indispensable y paralelo a la labor oral; folleto y ~~libro~~ discurso eran inseparables de nuestra labor.

"(...) Fue creada una imprenta a base de aportaciones de los grupos y núcleos incipientes de la provincia y algunos del resto de España, que desde las columnas de ACRACIA habían sido invitados a contribuir a nuestra fecunda y prometedora obra. En la labor de propaganda de la provincia, que se realizaba ininterrumpidamente los sábados y domingos, y algunas veces hasta el lunes, con 4 o 5 actos, procuré que tomaran parte, de una manera gradual y escalonadamente, ~~una~~ a fin de

pueblo, todos cuantos compañeros que yo conocía personalmente y que sabía no habrían de defraudar ni malograr la obra que, tan bien empezada, había de dar frutos óptimos para el futuro de nuestras ideas. Desde Salvio ~~myga~~ Ayguaviva, Antonio Amador, Antonio Soler, Ricardo Fornells, Libertad Ródenas, Rosario Dulcet, José Viadiu, Felipe Barjau, Patricio Navarro, Francisco Mirandà, y algunos otros, cuyo nombre no recuerdo en estos momentos, hasta Salvador Seguí y Angel Pestaña, aquella provincia quedó saturada plenamente por nuestras ideas".

(PLAJA, Hermós - "Mis memorias" - Inédito
Pag. 26-27)

12 - LA CNT I LA POLITICA

"La ponència encarregada de dictaminar sobre la nostra posició davant la política nacional declara:

"Considerant que segons la història els partits polítics, sense excepció, no suposen cap valor moral, en cap dels ~~sentit~~ ordres de llurs actuacions;

"Considerant que en la passada repressió, com en totes les repressions, els partits polítics n'han estat ~~els~~ responsables directes, sigui per acció, sigui per omissió, la ponència exposa el seu pensament que entre tots els partits no pot ni s'ha d'establir distincions de cap classe i que la conducta de la C.N.del T. no s'ha d'ajustar a la dels partits polítics.

"D'altra banda, la ponència ~~anuncia~~ declara que:

"Considerant que per la raó mateixa d'anomenar-nos apolítics, la C.N.del T. no pot inhibir-se de cap dels problemes que en la vida nacional es ~~presenten~~ plantegen;

"Considerant que la interpretació donada a la paraula política és arbitrària, car ella no pot ni ha d'interpretar-se en l'únic sentit d'"art de governar els pobles", sinó que la seva acceptació universal vol expressar i expressa la denominació comuna de les actuacions de tot ordre dels individus i de totes les col·lectivitats;

"Considerant que per a ésser lògics amb nosaltres mateixos, estem obligats a aportar solucions i a ésser valors determinants a tots i ~~en~~ en tots els problemes morals, econòmics, polítics i socials, la Ponència proposa:

"Que la C.N. del T. declari que, essent un organisme netament revolucionari, que rebutja francament i expressament l'acció parlamentària i de col·laboració amb els partits polítics, és alhora íntegrament i absolutament política, perquè la seva missió és conquerir els seus drets de revisió i fiscalització de

el seu deure és exercir l'acció determinant mitjançant manifestacions de força i de dispositius de la C.N. del T."

(PEIRÓ, Joan; PESTANA, Angel; SEGUI, Salvador; VIADIU, Josep - Ponència política del Congrés Nacional de la CNT a Saragossa, juny 1922 - "El Sol", diari de Madrid, 16 juny 1922)

13 - NI NEO-MARXISTES NI ANARQUISTES .

"El sindicalismo revolucionario se aparta por igual de la concepción de los neo-marxistas que pretenden organizar la vida social según el aparato de un Estado como de las elucubraciones anarquistas que presentan la comuna libre como suprema aspiración. El Sindicalismo Revolucionario ofrece el aparato sindical , la organización de los productores, como base sobre la que debe asentarse la sociedad comunista"

("Lucha Social", setmanari de Lleida, 18 març 1922)

14 - LA CNT ACORDA ATRACAR BANCOS

"En aquel verano de 1923 la CNT se reunió en Valencia en Pleno nacional secreto de Regionales. A él acudieron, sin excepción y con plenos poderes, los representantes de todos los Comités regionales. Los acuerdos que recayeron, por unanimidad, fueron de naturaleza tan grave que conviene hacerlos públicos. Fueron éstos: 1 Considerar de extrema gravedad la situación política y social de España. 2 Advertir a todos los órganos de la CNT la inminencia de un golpe de Estado por parte de los militares españoles. 3 Conveniencia de que nuestra Organización se apreste a la lucha violenta contra los militares y su golpe de Estado. 4 Ante la precaria situación económica y de armamentos de nuestra Organización, que nos imposibilitaría hacer frente a los militares golpistas, se recomienda a todos los Comités superiores de la CNT preparen y lleven a efecto asaltos a bancos y demás centros de acumulación de dinero, para con sus productos comprar armas y proveer a la fundición de granadas de mano. 5 Recomendar que, para la puesta en práctica de todos los acuerdos del Pleno de regionales, se proceda a un cabal entendimiento entre los Comités de la CNT y los grupos anarquistas de cada localidad.

"Estos acuerdos eran extremadamente graves. Pero la CNT estaba acostumbrada a adoptarlos y llevarlos a la práctica. El Pleno decidió el traslado del Comité Nacional a Sevilla. Su secretario nacional fue el compañero Manuel Adame, que asistió al Pleno formando parte de la Regional de Andalucía y Extremadura.

"Donde primero se puso en práctica el acuerdo de asaltar bancos para la compra de armamentos fue en Sevilla. El grupo ~~asaltante~~ asaltante, que desgraciadamente cayó preso, estaba comandado por el propio Manuel Adame.

15 - PER QUÈ NO S'ORGANITZA UN SINDICAT CATÒLIC

"Y antes de contestar con la pistola los elementos del Sindicato Libre, algunos de comuni6n diaria, todos cat6licos a machamartillo consultaron a sacerdotes si podían usar la pistola. Y también consultaron al Cardenal Reig, entonces Obispo de Barcelona, si podían organizar el sindicato en la forma que pretendían, para oponerse a la tiranía.

" -¡Bendito sea Dios! - dijo el señor obispo - ¿ Y por qué organizáis el sindicato católico?

" - Porque entonces no habría sindicato, señor.

" - Bueno, hijos, arreglaos como podáis.

" Y así salieron a la calle, solos, independientes y con la conciencia tranquila".

(BENAVIDES, Domingo - "El fracaso social del catolicismo español" - Barcelona, 1973 , Ed.Nova Terra - Pag.29

16 - NACIONALISME I SOCIALISME NO S'OPOSEN ENTRE SI

"Nacionalismo y socialismo son dos términos antitéticos al parecer, pero cuyos fines se confunden y se complementan recíprocamente, existiendo entre ambos una íntima e indestructible conexión. Uno y otro amenazan los cimientos mismos de la sociedad actual. Ninguna doctrina tan revolucionaria como ellos.

"Ataca el nacionalismo la organización y la estructura de los Estados, absorbentes, unitarios, centralistas, tiránicos y dominadores, y combate el Socialismo el régimen capitalista, la propiedad privada y la moderna forma de esclavitud representada por el salario.

"Si el Socialismo lograra, con su esfuerzo, que se derrumbe estrepitosamente el único poder de la burguesía, desapareciendo con él la injusticia de la desigualdad económica de lo que despreciativamente llamaba con razón Fourier la sociedad civilizada, el Nacionalismo conseguirá, por su acción, cada día más viva y más intensa, vencer en todos sus reducidos a la burguesía arrebatándole su fuerza y su instrumento de presión más formidable: el Estado.

"(...) En varios países, los partidos socialistas prestan al nacionalismo suya decidida colaboración; en otros, tienen un carácter marcadamente nacionalista.

"Nadie se atreverá a negar que merece, cuando menos, esta cuestión, por su inmensa trascendencia, que sea objeto de nuestra curiosidad y de nuestro estudio.

"En el socialismo español falta quién, desde nuestro punto de vista doctrinal, haya hablado de este palpitante problema con la amplitud que requiere.

"Este vacío vamos a llenarlo nosotros, lamentándonos de que

plumas más autorizadas que la nuestra no realicen esta misión, desproporcionada , por su importancia y su complejidad, con la insignificancia de nuestras facultades."

(NIN, Andreu - "Justicia Social", 7 febrer 1913
Reproduïa en l'article les tònics expressats en una conferència
a finals de 1913

42

VIII - ANYS D'ESPERANÇA, ANYS DE VIOLENCIA
(1912-1923)

Davant l'aparició del primer sindicalisme d'empenta, organitzat i numèricament fort, el Govern ^(espanyol) i la patronal catalana reaccionaren violentament. Cal tenir ben present que, tot i el creixement de les morts tràgiques, a trets o a ganivetades, al període 1917-23, aquestes ja (en escala molt menor,) hi eren en anys anteriors, i tenien les seves arrels pregones en unes estructures socials caduques que garantien la continuïtat dels privilegis d'uns pocs, però que condemnaven el país a un endarreriment de tot signe.

Tammateix, l'atemptat entre 1910 i 1916 va ser, en general, l'atemptat aïllat, fruit de considerar encara l'acte individual contra algú com a remei per a qualsevol conflicte, postura que tenia darrera seu tota la ideologia nihilista de la darrera dècada del segle XIX.

Dins aquest esquema s'inquiveixen morts com la del patró Carles Bercalló (29 abril 1912), l'obrer Joaquín Adelantado (1 setembre 1912), Camil Piqué, obrer catòlic (4 desembre 1913), o ~~l'obrer~~ el paleta Estanis Batlle (20 març 1916), per esmentar quatre casos aïllats. El desenvolupament d'un sindicalisme fort va anar acompanyat, doncs, d'un creixement de la violència social.
LA VAGA DE LES SES SETMANES - Per l'octubre de 1912 es formava al barri obrer del Clot, a Barcelona, el sindicat de l'Art Fabril i Tèxtil, conegut també com La Constància, que basava bona part del seu programa en atreure les moltes dones que treballaven al ram. El sindicat, legalitzat cap a l'abril de 1913, va ser el principal promotor de la vaga general del ram que s'inicià el 30 de juliol del mateix any, tot reivindicant (- en treballaven onze -) menys hores de treball i el compliment de la llei de 1912 que anunciava que gradualment s'aniria suprimint el treball de nit per a les dones.

Tres manifestacions, de dones bàsicament, tingueren lloc al llarg de la vaga, coneguda com "de les sis ~~set~~ setmanes" per la durada de la vaga.

Decret que establí les deu hores de treball diàries
 - seixanta a la setmana - per a l'Art Fabril i Tèxtil.
 (309 fàbriques i 27.610)
 La vaga arribà a afectar a unes ~~45.000~~ persones a tot
 - altres fonts parlen de 63.000 vaguistes -
 Catalunya, i el seu resultat va permetre establir per
 primera volta la setmana anglesa², a base de treballar
 més hores els altres dies. L'èxit relatiu de la vaga
 no es limità a Barcelona², i guanyà per a La Constància
 milers d'afiliats i afiliades: passà de 8.000 carnets
 a 18.000, tot i que dos anys més tard molts havien pie-
 gat i caldria una campanya de reforçament en la qual inter-
 vingueren gent com Josep Roca i Angel Pestaña.

Tres anys més tard, la Federació Tèxtil, el puntal
 de la qual era el sindicat barceloní de La Constància,
 anà de nou a la vaga, també pel juliol, en demanda de
 més salari, al qual la patronal no estava disposada si no
 era a canvi de més hores de treball, és a dir, tornar
 a augmentar les deu hores fixades després de la vaga de
 1913, que per cert no es complien encara arreu. La vaga,
 que durà només del 15 de juliol al 3 d'agost, es veié
 perjudicada per una vaga ferroviària que mogué al Govern
 a decretar l'estat de guerra, i la major part de fàbri-
 ques tèxtils no concediren el que demanaven els vaguistes.
 Només les qualitats organitzatives de Josep Roca, que
 havia esdevingut president de la Federació Tèxtil, ajudaren
 a salvar la federació i també La Constància, ~~per~~ i pel
 1915 aquella arribava als 80.000 membres, i aquesta als
 11.000.

LES CARACTERÍSTIQUES DE LES VAGUES - Les vagues del
 període comprés entre 1911 i 1916 es caracteritzaren
 per l'intent d'aconseguir un augment de salaris que per-
 metés equilibrar el desmesurat creixement del cost de la

El clima social de 1916 culminà favorablement per a l'organització del moviment obrer amb les vint-i-quatre hores de vaga decretades per la CNT i la UGT - primera acció conjunta ~~del~~ de les dues centrals sindicals més poderoses de l'Estat - per al 18 de desembre. Sense incidents, la vaga fou seguida per quasi totes les poblacions de més de sis mil habitants.

UN DIARI OBRER - Les vagues generals de la construcció i del metall de gener de 1916 varen decidir a la CNT ~~ix~~ a convertir el setmanari "Solidaridad Obrera" en diari.

"Solidaridad Obrera" no va obtenir l'èxit de vendes que esperava i a poc a poc es deixà temptat per l'espionatge alemany - es vivien els dies de la Primera Guerra Mundial - per a publicar una sèrie d'articles contraris a l'emigració a França dels espanyols ^{reportatges pagats} que dugueren a sospitar a alguns dirigents de la CNT.

La intervenció d'Angel Pestaña, que des del principi havia estat ~~xxx~~ administrador del diari, però que posteriorment ho havia deixat, va revelar aquesta penosa col.laboració i es completà amb la publicació de proves contundents de que el comisari de policia Manuel Bravo Portillo era espia alemany, proves que ^{el} dugueren a la presó de juny a desembre de 1918.

Mal vist per les autoritats, "Solidaridad Obrera" passà llargs períodes suspès: els vint-i-tres primers dies d'abril de 1917, entre la vaga general d'agost i l'octubre del mateix any, del 26 de gener al 15 d'abril de 1918, i el període més llarg des de febrer de 1919 (vaga de la Canadiense) fins el 5 de març de 1923, que reaparegué, un cop més, dirigit per Angel Pestaña, el que l'havia salvada de la vergonya i de la crisi en 1918. Tanmateix, pel maig de 1922, hi hagué un període d'aparició del diari en València.

vaga de la Canadiense a Vilafranca del Penedès, de la mà de David Rey, i també hi aparegueren números aïllats escadusserament

Quant a la tirada, si pel 1917 no aconseguia passa dels 3.500 exemplars, al maig de 1923, als dos mesos de la seva reaparició, tirava al voltant de 20.000, xifra que sembla exagerada si hom té present la forta crisi de la CNT en aquells moments. Altres fonts situen entre 4.000 i 6.000 la tirada de 1923, que fora més lògica.

LA VAGA REVOLUCIONÀRIA DE 1917 - Pel març de 1917, i com a continuació de la col.laboració UGT-CNT iniciada vuit mesos abans, una delegació de la Confederació es traslladà a Madrid i signà un manifest que anunciava la vaga general contra l'encariment del cost de la vida sense fixar les dates exactes. El manifest, titolat "El proletariado ante la nación" ³, va anar acompanyat d'un mitin a la Casa del Pueblo de Madrid, i causà un fort impacte al govern.

La reacció va ser suspendre les garanties constitucionals ~~minors~~ i empresonar els signants del manifest. No va aturar l'efervescència que vivia el país aquell any. La decisió del govern que presidia aleshores el comte de Romanones, i durant l'estiu es succeïren, primer, el moviment ~~polític~~ ^{militar} de les Juntres de Defensa, que de fet es limitaven a demanar una millor administració militar; i segon, el moviment polític de l'Assemblea de Parlamentaris, que convocà a Barcelona als membres del Parlament, tancat per la suspensió de garanties, que volguessin treballar per a una reforma constitucional.

La UGT i la CNT acordaren la vaga general per a l'agost, i es preparà amb la secreta esperança de que els militars de les Juntres de Defensa i els parlamentaris de l'assemblea barcelonina s'afegissin al canvi democràtic que el país exigia. Els militars de les Juntres de Defensa

de l'inici de la vaga mitjançant "El Socialista", que inclouria un article titolat "Cosas veredes..." Tanmateix el periòdic fou suspès i calgué cercar un altre sistema de comunicació. L'empitjorament de la vaga dels ferroviaris, no per tercera vegada - les altres dues en setembre de 1912 i juliol de 1916, amb triomf obrer - intentaven forçar el govern a millorar-los els salaris, desembocà el dilluns 13 d'agost en la tenuda vaga general revolucionària. ^{a nivell de les ciutats espanyoles més industrials} Alguns versions han senyalat que el govern era el principal interessat en ^{mantenir} una postura dura davant els ferroviaris per a forçar la vaga general i reprimir/aquesta amb duresa, ~~per a~~ ^(així) descabellar el moviment revolucionari.

De fet, l'inici de la vaga havia estat la nit d'abans a Sants, quan uns obrers intentaren detenir un tramvia amb una ampolla plena de gasolina i s'enfrontaren a un guàrdia de seguretat, que resultà mort.

El matí del 13, els 500 obrers del ferrocarril del Nord que treballaven al Clot, a Barcelona, anaren a la vaga. Al llarg del matí, aquesta s'estengué a fàbriques de tota la ciutat. A Sabadell passava una cosa semblant. El capità general decretà l'estat de guerra a Barcelona i envià tropes a Sabadell per a reprimir la vaga en aquella ciutat. Els soldats instal·laren canons a la plaça de Catalunya, i els vagnistes tallaren llum, telèfon i cables de tranvies a les barriades extremes.

El dimarts 14 va morir un capità en els enfrontaments, i els comerços restaren tancats. Els tranvies, que havien circulat parcialment, deixaren de fer-ho des de les 6 de la tarda.

El dimecres 15 algunes dones anaren als mercats, cada cop més desprovidos, mentre començava a ploure.

republicà per Tortosa Marcel·lí Domingo.

El dijous 16 la vaga va ser sofocada brutalment a Sabadell, on es produí alguna contradicció entre la realitat i els bans del capità general⁴. A Barcelona es formaren diverses barricades al Districte Vè i s'atacà la tropa des d'alguna casa del carrer del Carme, contestant aque^{lla} amb canonades. ^{S'hi} ~~se~~ celebrà el primer consell de guerra contra un paísà barrejat amb els fets i se'l condemnà a cadena perpetua. Hi continuaren les detencions: ^{del} president de la Casa del Pueblo dels radicals, del secretari de Lerroux i del cap de la brigada policial contra anarquistes i socialistes, del qual hom sospitava havia ajudat a fugir a Lerroux i el seu lloctinent Amiliano Iglesias.

Finalment, el divendres 17 arribà la pau, amb 70 morts a tota Espanya, d'ells 33 a Barcelona i uns deu a Sabadell. El comitè de vaga, condemnat a mort, passà a la presó finalment amb cadena perpetua.

Albert Balcells ha opinat que la manca de participació dels camperols - Espanya era un país bàsicament pagès - afavorí el fracàs de la vaga revolucionària, i que al 1918, quan començà l'agitació camperola, el moment ja havia passat. Manuel Lladonosa, per la seva banda, creu que la CNT s'equivocà en forçar la situació revolucionària a base de creure que la postura conscienciada de l'obrer català es donava arreu de l'Estat Espanyol.

Pel febrer de 1918, els quatre socialistes - Julian Besteiro, Largo Caballero, Daniel Anguiano i Andrés Baborit - que formaven el comitè de vaga general a Madrid, foren elegits parlamentaris a les eleccions a Corts, i, amnistiats pel maig, ^{hi} ocuparien els seus respectius escons.

LA REVOLTA DE LES DONES - ^{9 camuflaments} ~~del gener~~ de 1918 la constant puja de les substistències va provocar una sèrie d'aldarulls protagonitzats per les dones obreres de Barcelona que desembo-

sible marqués de Pílares, governador civil de Barcelona.

Els incidents duraren des del 5 al 23 de gener, ^{(per aquesta causa,} dia que es va proclamar l'estat de guerra, i es traduïren en atacs als comerços que es negaven a vendre carbó per esperar a que encara pugés més amb eslogans com "Por humanidad, mujeres, a la calle todas", què hom podia llegir a pancartes, ^{i en} ~~fin~~ manifestacions al carrer que foren dissoltes durament per ^{la} ~~la~~ policia.

Els dies 11 i 17 tingueren lloc sengles mitins només de dones - els homes no ^(hi) podien entrar - al cinema Muntanya del Clot i al local del Globus Captiu. ^(al Parc de la Ciutadella) El ~~capità~~ ~~gubernador~~ governador al principi ~~es negà a rebre-les i fins i tot les foragità,~~ però ~~finalment~~ les va atendre i hagué d'escoltar-se que igual que cridava als obrers per a posar-los a ratlla, podia fer el mateix amb els acaparadors. ^{Després, però, es negà a tornar-les a rebre, i fins i tot les foragità.}

La conseqüència, a més de la destitució del governador civil i de que es proclamés l'estat de guerra, va ser l'establiment d'una comissió de vigilància i control dels preus, que poca cosa va resoldre.

LA VAGA DE LA "CANADIENSE" - El moviment obrer s'arreglavorava a Catalunya cada cop més al voltant de L. CNT, ^(sobretot) després de la creació del ~~més útil~~ Sindicat Únic pel juny de 1913. La prova de foc del nou sindicalisme va ser, en bona part, la vaga coneguda com "de la Canadiense", qualificada més d'un cop com un dels moviments vaguètics més importants del segle.

La vaga va arrencar d'un fet en aparença poc important: s'oferia menys sou a uns treballadors temporers de l'empresa d'electricitat coneguda com "La Canadiense" per a posar-los en plantilla. De 205 obrers només eren fixes 25: era, doncs, important, qualsevol mida que afectés

els temporers.

Davant la resistència dels obrers esmentats a acceptar aquestes condicions, l'empresa n'acomiadà ~~quatre~~ vuit el dia 4 de febrer de 1919, i el dia 8 s'iniciava la vaga. El resum de les principals accions en els 44 dies que durà la vaga, amb part dels líders sindicals empresonats des del gener, varen ser:

Febrer

- Dia 4 - Acomiadament de 8 empleats a La Canadense en negar-se a la reduïda de sous que, tanmateix, els ~~fa~~ ^{fa} de plantilla.
- Dia 8 - Comença la vaga.
- Dia 12 - Mor a trets Joaquim Baró, , cobrador de l'empresa.
- Dia 17 - Els obrers i obreres del tèxtil van a la vaga que cada cop més esdevé general.
- Dia 22 - Paren ~~tots~~ ^{totes} els treballadors de les empreses elèctriques. Barcelona a les fosques⁶.
- Dia 27 - Van a la vaga els obrers del gas i del gas en solidaritat amb els de la llum.
- Dia 28 - Milloren alguns serveis públics en intervenir l'Estat per a posar-los en marxa.

Març

- Dia 7 - La Canadense anuncia que acomiadarà els seus obrers si no para la vaga.
- Els obrers del tren de Sarrià també en vaga.
- Can del capità general que no pot sortir, fora d'un diari, per instaurar la CNT i la censura roja⁷.
- Dia 9 - Bomba en una impremta: un mort
- Dia 11 - Els obrers de la construcció aconseguixen les vuit hores de jornada laboral.
- Dia 12 - Van a la vaga els tramviàries. Soldats de

Dia 13 - Es declara a Barcelona l'estat de guerra.
Un enginyer de la "Canadiense", Carles Montanyés, governador civil.

El sindicat multa "Diario de Barcelona" i "El Progreso" per publicar el ban del capità general del passat dia 7.

Dia 16 - No surten els diaris.

Dia 17 - Mitjançant el sotssecretari de la Presidència del Govern, s'arriba a un acord per acabar la vaga. L'acord és en general un triomf obrer.

Dia 19 - Mitin de 20.000 obrers a Les Arenes de Barcelona. Degut a la intervenció de Salvador Seguí, la vaga es dona per acabada.

L'acord entre Govern i la plana major de la CNT incloïa l'augment de salaris a "La Canadiense", la jornada de vuit hores a aplicar ben aviat a tots els rams, el pagament de mig des ~~del~~ del temps que havia durat la vaga, la readmissió de tots els vaguistes, i la llibertat de tots els presos, que eren al voltant de tres mil, llevat dels sotmesos a procés.

Seguí havia aconseguit que s'acceptés donar per acabada la vaga sense que encara fossin al carrer tots els presos per a evitar un enduriment que trenqués un plec de condicions francament favorable als obrers. ^{«... una estratègia»} Va ser inútil, puix que el dia 24 es tornava a la vaga, aquesta vegada general i no de serveis públics, la qual cosa fou a judici de Manuel Buenacasa, un dels presos no alliberats i secretari nacional de la CNT, una equivocació.

La xifra de presos no alliberats no ha estat encara prou aclarida, i canvia segons cada autor: Buenacasa assegura que només ^{n'}eren cinc, el comte de Romanones, cap del Govern aleshores vint; el diari "El Diluvio" 23, Angel Pestaña, 34; i Rafael Vidiella, també destacat militant de la CNT aleshores, afirma que ^{n'}eren 80.

Tanmateix, la segona vaga va ser més durament tractada des dels inicis ^{1a} pel Govern. Els detinguts, que inclouen gent com Angel Pestaña i Joan Torrent, president del CADC, arribaren a ser uns 6.000, ficats a vaixells, presos i places de toros; es donà mort a algun dirigent sindical com Miquel Burgos; president del Sindicat de d'Adobadors; i en definitiva la CNT quedà molt malmesa després d'una crisi tan llarga.

El 3 d'abril de 1919, enmig de la vaga general, s'aconseguia la jornada de vuit hores, reivindicació de més de trenta anys de moviment obrer, a aplicar plenament per l'octubre. Aquest triomf irrità la patronal catalana, que el mateix mes creava una Federació Patronal per a defensar-se d'un govern ^(al seu judici) tan feble. El capità general, Milans del Bosch, també molest per la "feblesa" del Govern, posava en marxa un procediment únic: expulsava de la capital catalana el governador Montanyés i el cap de policia per considerar que havien estat tous en el tractament de les dues vagues. Milans del Bosch, mentrestant, havia donat un altre pas insòlit, contractar com a policia propi Bravo Portillo, condemnat per espia pocs mesos abans.

La vaga de febrer-març havia posat de relleu la bona organització de la CNT. Ho no és pels resultats, sinó ^{també} per la relativa calma que hi hagué durant els 44 dies de la mateixa, només amb ^{tres} ~~dos~~ morts - el cobrador

(un contramestre tèxtil)
 ja esmentat i un impresor en un atemptat a uns tallers -,
 i per ~~l'organització~~ qüestions com el finançament de la
 vaga. Tres mil cincents delegats varen recollir els diners
 per a mantenir-la: 125.000 pessetes anaren als presos,
 31.000 als obrers de "La Canadiense", 131.000 a altres va-
 guistes, i 81.000 es gastaren en propaganda. Les reunions
 del comitè de vaga assoliren força èxit en evitar detencions
 als ^(que n'eren) membres, i es ~~no~~ limitaven al màxim, tot recorrent a
 la platja si calia per a trobar-se com un grup que preia
 el sol de primavera.

En canvi, la vaga va rostar dos goerns: el del
 conte de Romanones i el ~~del~~ del veterà Antoni Maura.

ENTRE EL LOCALIT I LES DARRERES GRANS VAGUES

- La vaga de "La Canadiense" no era el primer enfrontament dur entre ~~xxxx~~ els empresaris i els nous sindicats únics, però sí v posar de relleu l'enfortiment experimentat pel moviment obrer al redòs de la tàctica acordada en el Congrés de Sar de juny de 1918.

Abans de la vaga de "La Canadiense", ~~al llarg de 41 dies de~~ (febrer i març de 1919), s'havien registrat vagues importants ~~xxxxxx~~ a Terrassa (juny 1918) on anaren a la vaga al voltant de 50.000 treballadors tèxtils; a Badalona, ^(agost 1918) on una vaga a la important fàbrica de productes químics de la Cros ocasionà 4 morts i la dimissió de tot l'ajuntament⁸; i la dels tipògrafs, que pel desembre de 1918 reivindicaven augments salarials ja que guanyaven el mateix que al 1913, i volien assolir les vuit hores de jornada laboral i sis pessetes diàries. En aquesta vaga es produí ^{grau} un incident entre l'escasa UGT catalana i la pujant CNT, en morir un obrer d'aquesta sindical i ser-ne acusat, una de l'altra, del crim. *Aquest incident influí en les difícils relacions entre CNT i UGT.*

En un clima crispat - la vaga de la "Canadiense", l'inici del terrorisme patronal amb l'assassinat del "Tercer líder dels tintorers barcelonins al juliol, i l'expulsió d'un governador civil i d'un cap de policia pel capità general - s'arribà a l'octubre de 1919, quan després de molta pressió l'ala moderada de la CNT, amb Seguí al front acceptà participar en unes comissions mixtes creades pel Govern entre patronal i sindicats per a resoldre els conflictes laborals mitjançant conciliació.

L'actitud endurida dels patrons, que no volien cedir en el punt que retornessin al treball aquells que haguessin

participat activament en qualsevol vaga, i l'animadversió a la sola presència de qualsevol delegat de la CNT en les comissions mixtes per part de les tendències sindicals radical i anarquista pura, enserrà les negociacions. El 23 d'novembre el president de la Patronal, Fèlix Graupera, declarava el locaut general - es pressionà als empresaris més repatanis a tancar portes -, que duraria fins el 26 de gener de 1920, tres dies després que el ^{nou} governador civil comte de Salvatierra, de línia ~~marxista~~ dura, clausurés la Confederació Nacional del Treball a escala catalana, o sia la CRT.

La repressió que suposava el locaut - 140.000 obres en atur - no va impedir que encara esclatés alguna vaga en sectors no afectats pel locaut, com la construcció, que pel desembre parava en demanda de més salaris i la fi del treball a peu fet.

L'any 1920 es va mantenir la tensió social, agreujada per la crisi econòmica. En juny paraven els filadors de Terrassa, en agost paraven els traginers, per l'octubre forners, escombriaires i metal·lúrgics. En aquest ^{darrer} cas, anaren a la vaga 25.286 obrers i quan el conflicte entrava en vies de negociació moria a trets un dels principals patrons negociadors, el president de l'Associació de Lampistes.

Un violent mes de novembre anà acompanyat de l'anomenament del general Martínez Anido com a governador civil, que decretà el desterrament de 36 líders obrers al castell de La Mola de maó, i l'assassinat del diputat d'esquerrres Francesc Layret. Una setmana de vaga general seguí a aquest crim.

Les vagues perdudes, que començaven a ser més que les guanyades - 28 perdudes per 14 guanyades i altres 28 amb transaccions, o sia mig i mig, fou el balanç del conflictiu 1920 - influïren en els ànims i minvà el clima vaguístic, malgrat

no millorar les condicions de vida. La crisi econòmica ^{d'altra} d'una banda i la repressió governamental - Martínez Anido mantingué els sindicats clausurats fins abril de 1922, que foren aixecades les garanties constitucionals - ~~afaktrax~~, sumades a l'assassinat de dirigents sindicals de valua afecblí el moviment obrer organitzat.

Els sindicats lliures, que volien donar evidència de defensa dels obrers, dirigiren les vagues dels miners de Fígols (juny 1923) i bancària (agost 1923); i la CNT ^(tanca el període amb) tres llargs conflictes; tots tres en 1923: el del vidre - sis mesos -, el dels M rajolers - set mesos -, i el molt dramàtic de transport de mercaderies, que en dos mesos - maig a juliol - deixà un requitzell de morts violentes.

QUIN ESTAT VIVIA PELS CATALANS - No existeix cap estudi a fons sobre la violència social a Catalunya en el període que va de 1916 a 1923, anys que senyalen, el primer, una ^(l'enferm) intensificació dels atemptats individuals, generalment a càrrec d'anarquistes partidaris d'aquest mètode per a "solventar" un conflicte, i el segon el cop d'estat del general Primo de Rivera.

Diversos autors han aventurat xifres i fins i tot han dut a terme relacions de's atemptats haguts al període, i fins i tot abans. Des de postures conservadores Ramon Rucabado i Miguel Castro potser han realitzat e's millors treballs existents sobre el ~~tema~~ tema, malgrat que el segon oblidí atemptats de la importància del sofert per Pau Sabater "el Tero", per exemple, o el primer no tinguí en compte els morts que no fossin patrons o obrers (policies, gent que passava, etcètera), i que cap dels dos ^{hi} sumi els 33 morts de la setmana revolucionària d'agost de 1917.

Des de les files de la CNT s'han contabilitzat tan sols els morts de l'Unic, en els llibres de Manuel Buenacasa, Pere Poix, Joan Manent. Igual ha fet Feliciano Baratech en ~~xxxxx~~ la seva història dels Sindicats Lliures. Amb aquests materials contrastats, tot recorrent a l'ajut de la premsa quan ha calgut, les víctimes mortals del període 1916-23 foren:

<u>Any</u>	<u>Patrons</u>	<u>Encarregats</u>	<u>Obrers</u>	<u>Altri</u>
1916	-	2	1	-
1917	2	1	3	
Vaga general 1917	-	-	28	5
1918	4	3	8	-
1919	4	3	12	6
1920	8	4	33	3
1921	5	9	83	5
1922	-	1	22	-
1923	<u>4</u>	<u>4</u>	<u>32</u>	<u>5</u>
Totals	27	27	229	24

Foren, doncs, segons aquesta aproximació, 367 els morts - els ferits foren molts més - haguts a Barcelona i L'Hospitalet. No figuren aquí els morts a altres poblacions, que també hi hagueren dins la mateixa lluita.

El procediment utilitzat habitualment per al crim va ser el de la pistola, però no es deixà de banda quan convingué el punyal i fins i tot l'ús de metzina dins l'aigua d'un càntir, com succeí a Can Girona, la foneria del Poble Nou barceloní, el 20 d'agost de 1919, que va costar quatre vides.

Miquel Mestre ha senyalat que del 1916 al 1923 hi hagueren 1.012 agressions, que costaren 175 morts i 438 ferits. Segons la llista anterior, força documentada, els morts foren molts més. Pere Poix ha afirmat que els

"màrtirs" - així els ^(hi)anomena - esdevingueren 34. Si hom té presents els morts sense etiqueta, que anaven des dels obrers enverinats a Can Girona al 1919 fins a morts ~~per~~ no reivindicats per ningú, la xifra segueix creixent. Un resum de material trobat al respecte il·lustrarà sobre l'abast de la violència social al període⁹.

LES PRIMERES BANDES - Segons el doble testimoni d'Angel Pestalla i Ramon Rucabado - cenetista l'un i catòlic conservador l'altre - , les primeres morts socials es degueren a la iniciativa de ^{la Federació Sindical} ~~la Federació Sindical~~ de l'Art Fabril i Tèxtil, cap a l'any 1916, al voltant de l'agent del sindicat de contra-meistres del Radium, que en formava part. Convé subratllar, tanmateix, que hi moriren solament dos contramestres lligats a la patronal, un a l'agost i l'altre al setembre de ^{i que pel ~~1919~~ 1919 morien ja obrers del Sindicat Unie} 1916, quan hom llegeix a Rucabado que fins el novembre de 1920, "el terror era monocèfal".

Les primeres bandes de protecció a la patronal i intimidació al moviment obrer s'organitzaren, no al novembre de 1920, sinó a l'any 1918, quan un aventurer alemany, el baró de König, s'instal·là a Barcelona. El baró dirigí una banda que actuà fins el maig de 1920, quan davant la mort de dos sindicalistes a trets que es devia a les seves pistoles, la patronal i el governador civil del moment, comte de Salvatierra, cregueren arribat el moment de desempal·legar-se sense l'incòmode pistolero a sou.

Paral·lelament, l'ex comisari Bravo Portillo, de nou en òrbita per haver estat contractat pel capità general Milans del Bosch, formà una altra banda de protecció als patrons. ~~que, segons Jordi Ventura, cobrava 15 pessetes diàries atemptats a banda.~~ Les bandes es nodrien de lumpen-proletariat que no trobava feina i que era fàcilment atet

La banda de Bravo Portillo va ser acusada de l'assassinat, el 19 de juliol de 1919, del dirigent sindical dels tintorers de l'Unic, Pau Sabater alias "El Tero"¹¹, però el crim romangué sense ser castigat. Dos mesos més tard, pel setembre, ~~després~~ els germans Ròdenas, dels grups d'acció que funcionaven clandestinament dins la CNT, donaven mort a Bravo Portillo. Havia estat aquest qui juntament amb un dirigent del sindicat metal·lúrgic, Eduard Ferrer, havien planejat la mort del patró Josep Antoni Barret, un dels elements més durs de la patronal, i al mateix temps fabricant d'armes al servei dels aliats.¹² Es rumorejà aleshores, i així ha quedat a l'aguait de millores investigacions, que havia estat mort per instigació de l'ambaixada alemanya, de la qual Bravo era agent.

En els mesos a veïr, membres de la banda serien morts en l'onada de violència que sacsejà la ciutat.

Les bandes com la de König i la de Bravo Portillo no eren organitzacions per lliure, sinó que al Congrés de la Federació Patronal de Barcelona, celebrat per l'octubre, s'havia concretat l'ús d'un "cos d'investigació de 25 persones", segons Angel Calvo. Cobraven quantitats elevades per als temps que es vivien, ~~xx~~ i hom ha parlat de 30.000 pessetes mensuals pagades a la de Bravo Portillo a través del constructor Miró Trepas.

Al mateix temps que es formaven aquestes bandes, la patronal afavoria la reaparició del sometent a nivell urbà, que en 1919 aglutinava a Barcelona no menys que 9.414 homes armats.

L'ENDEMENTRE DEL GOVERN - Mentre la patronal s'organitzava la violència social no decreixia. Els ~~■~~ sindicalistes

no partidaris de la línia violenta es trobaven que després de la mort de Barret, en aquells moments interpretada no

hores més tard, per l'augment de salaris per part de la patrona
metal·lúrgica. *Cada cop era més difícil aconseguir a augmentos moderats*

El govern, que pendularment passava de governadors conciliadors a governadors més durs, provà a començaments de gener de 1920 la carta del més dur hagut fins el moment, el comte de Salvatierra. El 4 de gener Salvador Seguí era víctima d'un atemptat del qual sortí il·les, i el 5 era el president de la Federació Patronal de Barcelona, Graupera, qui sofria l'atemptat enmig del locaut per ell ^{iniciat} ~~mantingut~~. Salvatierra va recórrer a detenir sindicalistes, i aquell mateix mes clausurava la CNT a Barcelona. Havia dut amb ell un cap de policia que amb Martínez Anido arribaria a la repressió més refinada: el general Arlegui.

Satisfeta donament la patronal, canseca el locaut i aconsella pel febrer pujar els salaris als obrers que no estiguessin sindicats a l'Unic. Cal tenir present que poc abans, per l'octubre s'havien creat els Sindicats Lliures, que durant tres anys estarien molt ben vistos pels empresaris.

Pel juny el govern va canviar de tàctica i provà el governador conciliador, Carles Das, però pel novembre triava el més dur de tots, el general Severiano Martínez Anido, que només prendre possessió, va declarar: "He estat a Cuba i Filipines. Hauria d'estar ara a l'Àfrica. El Govern m'envia a Barcelona i obraré com si estigués en campanya". Va detenir 64 sindicalistes i ~~enxampar~~ ^{enxampar} antics destacats, com Lluís Companys; clausurar els sindicats un cop més, i durant el seu domini moriren més persones que en cap altre període de forma violenta, en especial obrers de l'Unic.

Restaurà la censura de premsa el 23 de novembre, i el 30 moria a trets el diputat Francesc Layret, quan anava a interessar-se per la sort del seu amic Lluís Companys, desterrat a Maó.

Segons diferents testimonis, l'atemptat a Layret fou pagat amb 40.000 pessetes per la família Muntadas (La España Industrial) i executat per Fulgencio Vera, ~~un militant~~ ^{familiat} d'un militant dels Sindicats Lliures feia poc assassinat, La mort de Layret fou seguida d'una setmana de vaga general.

Martínez Anido perseguia igualment als qui seguien cotitzant als prohibits Sindicats Unics, que anaven a raure a la presó. Igualment, afavoria que es trenquessin els carnets de l'Unic amb tota mena de pressions¹².

La denúncia d'aquesta repressió havia de fer-se fora de Barcelona, puix que la censura de premsa ~~impedia qualsevol~~ ^{mentrestant} queixa no controlada¹³. Els pistolers del Lliure disposaven, segons es deia, d'un carnet blau que els donava carta blanca en les seves actuacions. Era, doncs, una situació extrema que afavorí la resposta violenta de la corrent anarquista pura de la CNT, que tingué un punt màxim en el magnicidi comés contra Eduardo Dato, cap del Govern, en març de 1921.

La violència, però, no es va detenir. El 20 de gener de 1921 s'aplicava per primera vegada la llei de fugues amb resultats mortals¹⁴. Durant el temps que governà Martínez Anido, fins el 24 d'octubre de 1922, que va muntar un ~~atemptat~~ fals atemptat contra ell mateix, va ser un dels altres sistemes utilitzats per a aixafar el Sindicat Unic. Era, en conjunt, una situació extrema que va afavorir la resposta ^{pur} violenta del corrent anarquista de la CNT, que tingué el seu punt àlgid amb el magnicidi comés contra el cap del govern Eduardo Dato, al que s'executava no "per ser Eduardo Dato", sino per ser el que permetí la ley de fugas".

Per si hi havia poc - pistolers, repressió patronal, Sindicats Lliures, llei de fugues, tancament dels sindicats..

milícies parafeixistes.

S'aixecaren veus contra l'onada terrorista que anaven al fons de les causes, com Rafael Campalans a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, que organitzà un Comité Cívic contra el terrorisme, o la de dirigents sindicals que, com Angel Pestaña o Joan Peiró, ¹⁵havien sobreviscut al crim organitzat, un cop retornades les garanties constitucionals per l'abril de 1922, i més encara amb la destitució de Martínez Anido el mateix dia que es descobrí el muntatge del seu suposat atemptat. Era, tanmateix, massa tard per a endegar un sindicalisme fort i alié a la violència social.

"ELS SOLIDARIS" - Després de l'assassinat de Salvador Seguí i Francesc Comes, el 10 de març de 1923, "militants d'absoluta confiança", segons Joan Garcia Oliver, es varen trobar a una illota situada al riu Besòs i crearen un comitè que havia d'intentar un moviment revolucionari juntament amb Marcel·lí Domingo i Alejandro Lerroux. Informació inversemblant de les memòries de Garcia Oliver -¿què havien de fer els anarco-sindicalistes amb el seu enemic de sempre Lerroux, i fins i tot amb un polític republicà ^{moderat} com Domingo? -, és completada amb la creació ^(aleshores) del grup "Els Solidaris", que per a ^{Pere Gabriel i} Abel Paz havia estat muntat ja mesos abans.

"Els Solidaris" comptava amb uns 13 o 14 militants disposats a executar aquelles personalitats que s'haguessin significat per la seva contribució a la repressió contra la classe obrera. Malgrat que al principi hom pensà en el pretendent carlí al tro espanyol Don Jaime i amb Martínez Anido, els morts a càrrec del grup foren el cardenal de Saragossa i l'ex governador de Bilbao. Segons Garcia Oliver, els dirigents de la CNT - en especial Peiró i Pestaña - coneixien i aprovaven els plans dels Solidaris, tot i que criticaren el canvi de víctimes. Pestaña en les seues

memòries, no en parla, i a més critica els mètodes violents, tot i reconèixer que al principi no es va pronunciar.

En un cas o en altre, "Els Solidaris" o "Los Solidarios" que en gran part castellans eren els seus membres, pretenien un triple objectiu com a grup: mantenir l'estructura sindical de la CNT, fer front al pistolerisme que delmava l'organització, i anar cap a la creació d'una federació anarquista peninsular. De fet, en abril de 1923 els grups anarquistes catalans, que en 1918 havien donat suport al naixent sindicat únic, ~~xx~~ ^{s'hi} trobaren novament i crearen una Comissió de Relacions Anarquistes, embrió de la futura FAI.

Aïllats els membres de la tendència bolxevic, morts alguns dels més destacats de la moderada, ~~radicals~~ ^{supervivents} els que havien representat la línia radical i els moderats ^{supervivents} intentaren en debades enfortir el sindicat davant la maltempada que es preveia. Mentrestant, la línia anarquista pura començà a treballar per a assolir l'hegemonia al si del sindicalisme a Catalunya, que seguia essent pràcticament només el que duia a terme la Confederació Nacional del Treball, ~~juntament amb el que, des d'un angle ben diferent, realitzava el lliure.~~

1 - EL SINDICALISME CRIDA LES DONES

"Los que tenéis esposas o hijos en estas cabernas (sic) llamadas fábricas y veis llegar por la noche fatigados después de ONCE HORAS de trabajo y que como compensación a tan horrenda jornada os dicen que el trabajo les va mal, que les han bajado el precio, que aquella semana ganarán muy poco, que es intolerable lo que se abusa con ellas, vosotros repito que oís de vuestros queridos seres unas quejas tan amargas, y tan justas, ¿No os dice nada el corazón? ¿No os remuerde la conciencia? ¿No os avergüenza la responsabilidad que en vosotros cabe por vuestra conducta?

"(...) Es la mujer la más explotada de todos los explotados y por lo tanto merecedora ~~xx~~ que su liberación sea en lugar preferente, y de todas las mujeres, es sin duda alguna la del arte fabril la que sufre más penalidades, tanto por su larga jornada como por las condiciones de trabajo. A luchar todos por ellas; a trabajar por la ~~xxx~~ salvación de nuestros hijos. "Hoy se ha dado un toque de atención para la defensa: un sindicato del Arte Fabril se ha constituido en Barcelona, en el Clot, que promete ser la salvaguardia de las reivindicaciones de la mujer, es su nombre "La Constancia" y constancia a todos reclama si queremos que el sindicato dé el fruto que deseamos; con que fuera ~~xxxxxx~~ indiferencia, fuera apatía, y que todos los explotados y explotadas que pertenecen a ese ramo ingresen a la ~~xxxxxxxx~~ asociación para poder exigir a nuestros opresores el respeto debido."

("El Sindicalista", 26 octubre 1912)

2 - LA GRAN VAGA TÈXTEL A IGUALADA

"La vaga esclatà amb força irresistible. Durà quatre setmanes. L'orgull fabricant se n'havia anat en orris. "Quanito" Godó, fabricant i alcalde, coaccionà el més possible per reduir el que pogués l'empenta de l'obrerisme reivindicatiu. L'atur era unànime. Solament una dona de maquinista traïdora entre 2.000 dones parades. La Catalunya teixidora tota vagava... Terrassa i Sabadell estranyament exceptuades. I és que tenien la gent obrera cansada per les lluites adverses els 1910 i 1911 sostingudes. Mes la Catalunya fabril guanyà el conflicte del 1913, i anella Igualada. En endavant, les fàbriques tancarrien els dissabtes a les tardes amb compensació de sous arreglades. Era la setmana anglesa. La jornada anual establerta seria de 3.000 hores. L'agraïment femení envers la federació obrera, era enorme. Uns 2.100 carnets s'havien obert a la nova Societat d'Art Tèxtil, Gèneres de Punt i Oficis diversos."

(FERRER, Joan - "Costa amunt" (Elements d'història social igualadina) - Choisy-le-Roi(França), 1975. Edicions Terra Lliure - Pag. 102)

2

3 - "EL PROLETARIADO ANTE LA NACION", MANIFEST UGT-CNT

"Tras la labor de protesta constantemente ejercitada por las organizaciones obreras contra los abusos de la administración y las corruptelas de la política, que nuestro país padece, la huelga general del 13 de diciembre último, admirable ejemplo de eficacia de la organización y testimonio irrecusable de la capacidad creciente del proletariado español, habría debido producir alguna atenuación, al menos, de los males por todos^{re} conocidos y continuamente denunciados.

"Mas, a pesar de nuestras advertencias serenas, de nuestras quejas metódica y reflexivamente fundamentadas, y de nuestras protestas, tal vez más prudentes y mesuradas de lo que exige la agudeza de los dolores que el país padece, es lo cierto que cada día que pasa representa para el proletariado una agravación creciente de la miseria ocasionada por la carestía de las subsistencias y por la falta de trabajo.

"(...) El proletariado organizado ha llegado así al convencimiento de la necesidad de la unificación de sus fuerzas en una lucha común contra los amparadores de la explotación, erigida en sistema de gobierno. Y respondiendo a este convencimiento, los representantes de la Unión General de Trabajadores y los de la Confederación Nacional del Trabajo han acordado por unanimidad:

"1.º Que, en vista del examen detenido y desapasionado que los firmantes de este documento han hecho de la situación actual y de la actuación de los gobernantes y del Parlamento, no encontrando, a pesar de sus buenos deseos, satisfechas las demandas formuladas por el último congreso de la Unión General de Trabajadores y Asamblea de Valencia (es refereix a una trobada de sindicats de la CNT), y con el fin de obligar a las clases dominantes a aquellos cambios fundamentales de

decorosas de vida y de desarrollo de sus actividades emancipadoras, se impone que el proletariado español emplee la huelga general, sin plazo limitado, como el arma más poderosa que posee para reivindicar sus derechos.

"2ª Que a partir de este momento, sin interrumpir su acción constante de reivindicaciones sociales, los organismos proletarios, de acuerdo con sus elementos directivos, procederán a la adopción de todas aquellas medidas que consideren adecuadas al éxito de ~~la~~ ^{en} la huelga general, hallándose preparados para el momento ~~que~~ que hay de comenzar este movimiento.

"3ª Que los abajo firmantes, debidamente autorizados por los organismos obreros que representan, y en virtud de los poderes que les han sido conferidos por la clase trabajadora, se consideran en el deber de realizar, en relación con las diversas secciones, todos los trabajos conducentes a organizar y encauzar debidamente el movimiento, así como también a determinar la fecha en que debe ponerse en práctica, teniendo en cuenta las condiciones más favorables para el triunfo de nuestros propósitos."

(Signaven el document, a Madrid el 27 de març de 1917, José Gómez Osorio i Manuel Suárez (~~Galicia~~-Galícia), Salvador Seguí i Angel Pestaña (CNT i Assemblea de València, Angel Lacort (Federació Societats Obreres de Saragossa), Joan Barceló i Vicenç Sànchez (València) Pedro Cabo (Biscaia), Manuel Llanoza i Isidoro Acevedo, (~~per~~ Astúries), Remigio Cabello i Luis Lavín (Castilla la Vella), Florentino García (Andalusia); i per la UGT ho feren Francisco Largo Caballero, Vicente Barrio, Daniel Anguiano, Andrés Saborit, Eduardo Torralva, Modesto Aragnós, Manuel Cordero, Virginia González, José Maeso)

(Reproduït de DEL ROSAL, Amaro - "Historia de la UGT de España 1901-1939" - Barcelona, 1977. Ed. Grijalbo - Pag. 143-146)

4 - REPRRESSIÓ FINS I TOT CONTRA LES PERSIANES

Davant la fustigació de que eren víctimes els soldats durant els dies de la vaga revolucionària d'agost de 1917, el capità general José Marina va dictar aquest ban, el 15 ~~d'agost~~, dia de la Mare de Déu d'agost, del qual destaquem aquest paràgraf:

"Todas las persianas de las ventanas y balcones estarán siempre levantadas o abiertas."
 "En toda casa de donde parta cualquiera agresión, se detendrá a

los individuos que se encuentren en ella, hombres y mujeres, siendo cerrada seguidamente, y prevengo además a los jefes de zona que utilicen el cañón para demolerla si encontraran resistencia."

I afegia:

"Espero de la cultura de los habitantes de esta capital, no ver obligado a emplear estos medios extraordinarios, para restablecer a todo trance la normalidad".

El 15 d'agost succeïen aquests fets a Sabadell:

"El pueblo presenciò el paso del ejército con la más grande pasividad, con absoluto silencio y sin hacer ninguna clase de resistencia. Se prendió a los transeuntes, sin respetar sexo y edad; y llevándoles a la vanguardia de las tropas, éstas se encaminaron hacia la calle de la Estrella. Hicieron cerrar las puertas y dióse después orden de abrirlas todas. Las que no se abrían eran destroza das a culatazos.

"En la calle de San Cucufate ocurrió que al golpear una puerta disparóse ~~en~~ el máuser a un guardia civil, matando a Domingo Duran y Más, muchacho de quince años, que llevaban preso y atado con otros. Este desgraciado había visto morir a su padre y herir a su madre y hermana a balazos. Mandóse entonces se pusiese el seguro a las armas.

"Para tener cuerdas con que atar a los presos se obligó a que las diesen los vecinos, algunos de los cuales, a falta de otras, cortaron las que se utilizaban en las persianas. Como así quedaban dichas persianas tiradas, se obligó a que fuesen levantadas, lo

Perquè el mateix ban ressenyat deia també:
"Todas las persianas de las ventanas y balcones están
siempre levantadas o abiertas".

(El text del Ban a "La huelga sangrienta de
Barcelona" - Barcelona, 1917)

(La narració de la repressió a Sabadell a
"Renovación o revolución" - Barcelona, s/d -
Pag.87-88)

5 - LA REVOLTA CONTRA L'ENCARIMENT DEL COST DE LA VIDA

"¡Abajo las subsistencias! ¡Fuera los acaparadores! ¡A defenderse del hambre! ¡Poner remedio al mal! ¡Por humanidad, mujeres, a la calle todas!"

(Cartell que duia una dona al carrer de l'Om, al Raval o Districte Vè - "Solidaridad Obrera" 11 gener 1918)

"A las once y media de la mañana empezaron a congregarse las mujeres en la calle de la Riereta, dirigiéndose en manifestación por las calles del Hospital y de San Pablo a las Ramblas, llevando al frente dos grandes carteles. En uno se leía: "¡Abajo las subsistencias!"

"El otro cartel era el mismo que salió anteayer en la manifestación que se formó en la calle del Olmo.

"Al paso de las manifestaciones todos los comercios cerraron sus puertas, por miedo a la rotura de cristales.

"Las mujeres entraron en las Ramblas, a los gritos de "¡Queremos pan y carbón! ¡Abajo los acaparadores!"

"Desde el primer momento se negaron a que los hombres figurasen en la manifestación, instando por el contrario a todas las mujeres que encontraban al paso a que se sumasen a la protesta.

"(...) Llegada la manifestación al Gobierno Civil, se destacó una comisión que subió a hablar con el gobernador, ~~xxx~~ invitándole a que llame a los acaparadores y les ofrezca soluciones inmediatas.

" - Lo mismo que llama usted a los obreros - dijeron - puede llamar a los acaparadores, y si no sabe quienes son, nosotros se lo diremos. En tanto, no dependemos nuestra ~~actitud~~ actitud y el lunes dejarán todas las mujeres el trabajo para salir a la calle.

"El gobernador les ofreció hacer cuanto pudiera y estuviera a

La segunda visita al gobernador civil no va a ser tan
bó, només dos dies després:

"Las mujeres / que esperaban en la calle, en el vestíbulo y en la escalera del Gobierno civil, impacientes por saber qué opinaba el Gobernador sobre el precio del bacalao, los arenques y las piltrafas que comía el pueblo, al enterarse de que no merecedoras de ser recibidas por el Excelentísimo señor Marqués de Pilares (era el gobernador d'aleshores), quisieron entrar todas a viva fuerza. Empujaron las de atrás. El Gobernador ordenó tres toques de atención - pon, pon, pon - , y entonces fue, al intentar huir las mujeres, cuando cedió a su peso la barandilla de la escalera y cayeron centenares de ellas, desde bastante altura, al suelo.

"Los ayes de dolor de más de veinte mujeres heridas, algunas de gravedad, acompañadas de las protestas de muchas y los toques de atención de los guardias de Seguridad, motivaron sustos y carreras. En un ligero tiroteo entre algunos guardias y varios obreros, resultaron dos de aquellos lesionados y cuatro de estos heridos".

(VIDIELLA , Rafael - "Los de ayer" - Barcelona, 1938 .- Pag. 134-137)

37

6 - VAGA DE "LA CANADIENSE": BARCELONA A LAS OSCURAS

"Día 21 de febrero. De conformidad con el aviso legal presentado en su día en el Gobierno civil, a las cuatro de la tarde abandonaron el trabajo los operarios del servicio de explotación, quedando Barcelona privada, casi en absoluto, de fluido eléctrico. Los tranvías, fábricas, periódicos, establecimientos comerciales y vías públicas que se sirven del fluido de "La Canadiense" sufrieron ~~inmediatamente~~ inmediatamente las consecuencias de la huelga. Los coches del tranvía que dieron parados en medio de las calles; las fábricas, que necesitan fluido eléctrico, dejaron de funcionar; las calles y establecimientos comerciales, privados de alumbrado, y la tirada de los periódicos, interrumpida por no poder seguir funcionando las ~~xx~~ linotipias y ~~xxx~~ rotativas.

"El efecto moral causado por la huelga de los electricistas fue enorme. Las calles ofrecían un aspecto imponente. La gente comentaba en corrillos el desusado acontecimiento, haciendo inculpaciones a todo el mundo por haber llegado a semejante situación.

"Las tropas de la guarnición fueron acuarteladas inmediatamente, siendo ello causa de las más desasossegadas suposiciones. Casi todos los establecimientos comerciales que quedaron a oscuras anticiparon la hora del cierre, siendo muy pocos los que permanecieron abiertos, alumbrándose con bujías o aparatos de acetileno. Esto no obstante, la animación de las calles, sobre todo en las primeras horas de la noche, fue extraordinaria, ya por razón de tener que trasladarse los obreros y empleados a su domicilio a pie, ya por ^{una} curiosidad natural de ver la ciudad en las tinieblas".

quenio 1915-1919 - Madrid, 1922 - pag.41-45

7 - LOS SINDICATS ESTABLECEN LA CENSURA ROJA

"Señor director del periódico..."

"Muy señor nuestro: Obedeciendo a la razón y a la justicia que en todo momento debe guiar al buen criterio ~~en~~ en las cosas, tenemos el deber de comunicar a usted que la Junta del Sindicato de Artes Gráficas ha tomado el acuerdo de suprimir de la redacción del periódico de su dirección toda nota o comentario con el movimiento de la Canadiense, venga por conducto de quien sea, en la inteligencia de que en el momento que aparezca algo de dicho asunto, nos arrogaremos el derecho de retirar el personal de esa casa, sin perjuicio de exigir una indemnización como correctivo de dicha infracción. Por el Sindicato de Artes Gráficas, la Junta de Barcelona, 7-III-19"

"Nosotros no nos oponíamos a que se dijera la verdad; lo que no queríamos ~~era~~ es que se nos insultara, y que trabajadores que vivían de un salario se vieran obligados a componer noticias por las cuales se escarneciera a aquellos compañeros suyos que estaban en la calle luchando tan dignamente.

"El capitán general redactó el bando declarando el estado de guerra; el Sindicato de las Artes Gráficas da la orden de que ^{de} ninguna ~~impresión~~ manera debe imprimirse; si el Estado tenía imprentas, que éstas lo compusieran; no se pudo encontrar ninguna, y después de muchos trabajos llegó a componerse el bando, que tardó dos o tres días en publicarse".

(Declaracions d'Angel Pestaña recollides en SOLANO, E.G. - "El sindicalismo en la teoría y en la práctica" - Barcelona, 1919 - Pag.167)

8 - SANG OBRERA A BADALONA

"Hi ha coses a la vida que no es poden oblidar mai, que no s'han d'oblidar. Una d'elles és la que esdevingué aquella nit del 26 d'agost de l'any 1918, en ~~la~~ què la sang obrera, tràgicament acusadora, tacà els carrers de la ciutat de Badalona. Aquella nit, els màusers de la guàrdia civil, al servei d'una poderosa empresa estrangera, dispararen contra una massa indefensa de treballadors, assassinant-ne quatre i ferint-ne una bona cinquantena. Aquella nit tot li va ésser permès, a la guàrdia civil, a Badalona. Després d'haver matat aquells quatre obrers, indefensos i malferits els altres, galopà amb els seus cavalls per tota la ciutat, sabrejant a mansalva els ciutadans que trobava. Aquella nit, els carrers badalonins foren regats amb sang. Amb sang proletària, que ha estat sempre - i és encara - la més barata del món".

(MÉNENT, Joan - "Records d'un sindicalista llibertari català, 1916-1943" - París, 1976. Edicions Catalanes de París - Pag.33-34)

2 - ELS MORTS DE LA Lluita Social

Any 1916

3 morts (2 encarregats ^{agost i} setembre - i un obrer al març)

Any 1917

6 morts (2 patrons - un d'ells fabricant d'aprestos -, un contramestre i tres obrers; un d'ells, Frederic Roigé, estava acusat d'haver traït els seus companys durant la llarga vaga tèxtil de l'estiu de 1913)

33 morts a la setmana de revolució-vaga general de l'agost (28es eren obrers i paisans en general; 5 militars)

Any 1918

15 morts: 4 patrons (el més destacat era Josep A. Barret, propietari d'una indústria que fabricava armament per als francesos i que morí, segons sembla, per una acció de l'espionatge alemany)

8 obrers, dos d'ells acusats d'"esquirolatge" durant un conflicte forner; i altres dos de trencar vagues. El darer dia de l'any va morir un tipògraf del Sindicat Unic, Julià Salen, en un greu incident amb obrers d'UGT, per diferent enfoc de la vaga d'arts gràfiques.

3 encarregats

Any 1919

25 morts: 4 patrons, dos d'ells fusters.

12 obrers (quatre d'ells emmetzinats amb aigua que contenia verí a Can Girona, per l'agost; un va ser el crim del "Tero" per una banda patronal (19 juliol), i un altre Eduard Ferrer, abans president del Sindicat dels ~~Metal~~ metalúrgics, i acusat d'haver participat en l'assassinat del patró Barret d'acord amb el policia i espia dels alemanys Bravo Portillo)

3 encarregats

6 diversos, que incloïen dos guàrdies civils morts al Camp d'en Grassot (Barcelona) el 16 de desembre, i el comisari de policia Bravo Portillo

(Malgrat l'evident augment de morts, durant la famosa vaga de la Canadiense, que durà 44 dies, moriren només tres persones de forma violenta: el contramestre Lluís Mas, el cobrador de dita empresa Joaquim Baró; i un impresor, Gustau Pau Blanch, en esclatar una bomba en la seva impremta. Hi hagué, pocs dies després, un precedent de la llei de fugues en donar mort la guàrdia civil a un sindicalista que escapà en presentar-se a aquesta a casa seva: Miquel Burgos, president del Sindicat ~~de~~ d'Adons^(color)).

Any 1920

48 morts: 8 patrons ^{Començà amb} (~~Després de~~ l'atemptat contra el president de la Federació patronal Fèlix Graupera, el 5 de gener del qual ell sortí il·les, però morí un guàrdia; va ser l'any amb més atemptats a empresaris. Hi moriren ~~tres~~ patrons forners en un nou conflicte i el president de l'Associació de Patrons Lampistes Jaume Pujol enmig del conflicte dels metal·lúrgics on ell feia de mitjancer)

33 obrers (Hi inclou elements que de fet eren bàsicament membres de bandes o del Sindicat Lliure que només actuaven com a grups d'acció. El 5 d'abril va morir el primer membre dels caiguts que tingué el Sindicat Lliure, l'encarregat de la Fabra i Coats Tomàs Vives. El 8 i el 10 de setembre moriren un linotipista i un maquinista de ^{diari} "La Publicitat", i el 27 de novembre queia un dels primers dirigents de l'Sindicat Unic víctimes de la nova política governamental: Josep Canella. Andreu Min, que era amb ell, ^{se'n} ~~se'n~~ lliurà per poc.)

4 encarregats

3 diversos

Any 1921.

102 morts: 5 patrons (el 8 de gener queia - en un mes que té el trist record de 21 morts, el mes amb més víctimes de tot el període - el propietari d'una fonderia, Francesc Fontanillas; i el 27 de febrer ^{el d'una fàbrica d'agrestos} Antoni Pareto Maristany)

83 obrers (El 20 de gener en moriren tres víctimes de la "lleida de fugues", que consistia en disparar contra els detinguts i donar l'excusa de que havien volgut escapar. Per la llei de fugues moriren, entre altres, el secretari del Comitè Nacional de la CNT Evelio Boal i Ramon Archs, un dels dirigents dels grups d'acció. El que també havia estat secretari de la CNT, el fuster Francesc Jordan, morí a tots el 30 de juny.)

9 encarregats

5 diversos (Dos atemptats que, de diferent signe, aixecaren polsera, foren el sofert per l'advocat Ullé, habitual defensor d'obriers de l'Unic, en el qual morí una persona que l'acompanyava; i el d'un membre de la família Vidal-Ribas, germà d'un dels caps del soment a Barcelona).

(No hi contabilitzo els morts per altres causes indirectament relacionades amb la "guerra social", com foren la bomba del cabaret Pomppia, amb sis morts; i l'explosió haguda a una casa de La Bordeta quan preparaven explosius gent relacionada amb grups d'acció dels sindicats Unics; on hi hagué ^{cinc} ~~quatre~~ morts, el 2 de maig de 1924)

Any 1922

23 morts: 22 obrers (S'hi inclouen aquells haguts en l'assalt a un tren que duia una nòmina important, l'1 de setembre de 1922, i on moriren un obrer ferroviari i un dels assaltats, que resultà ésser un sindicalista del metall de la Barceloneta, Víctor Quero)

1 encarregat

Any 1923

52 morts: 4 patrons, tots ells carreters, durant la vaga del transport de mercaderies, al mes de juny.

39 obrers (Hi moriren alguns dirigents destacats de la CNT, com Salvador Seguí, secretari del Comitè Nacional; Francesc Comas, Joan Pey...)

4 encarregats

5 diversos (entre ells dos guàrdies de seguretat dels

(Dades obtingudes de diferents fonts:

SASTRE, Miguel - "La esclavitud moderna. Martirologio social"
(Barcelona, 1921)

RUCABADO, Ramon - "Entorn del sindicalisme" - Barcelona, 1922
Editorial Poliglota.

SARATECH, Feliciano - "Los Sindicatos Libres en España" -
Barcelona, 1927.

FOIX, Pere - "Los archivos del terrorismo blanco" - Barcelona
1931 .Ed. Ariel

BUEMACASA, Manuel - "El movimiento obrero ~~xxxxxxxxxx~~ español
1886-1926" (Madrid, 1977. Ed. Júcar)

MANENT, Joan - "Records d'un sindicalista llibertari català.
1916-1943." - París, 1976. Ed. Catalanes de Pa-
rís.

10 - RETRATO DE LOS PISTOLEROS ~~MAZOS~~

"Esos individuos que viven en ese claroscuro, en esa especie de penumbra que proyecta una parte del pueblo, pequeño si se quiere, pero no despreciable por los daños que causa, que ni es trabajadora ni es delincuente habitual. Que un día, una temporada trabajan, pero otro día u otra temporada dejan de trabajar y como no tienen bienes de fortuna, de algo han de vivir. Que un día cogen a una desgraciada y la explotan, y que al otro día se van al taller y dan la sensación de buenos y dignos trabajadores. Y que en el fondo de su conciencia sólo existe una preocupación: satisfacer sus deseos sensuales de vivir al precio que sea, al del crimen, al del robo, al de la explotación de las mujeres, a lo que sea. Pues no tienen escrúpulos en la materia. Parte de pueblo que es más numerosa de lo que parece, sobre todo en las poblaciones de intensa vida industrial.

"En Barcelona, muchos de estos individuos se incorporaron a los grupos de acción que practicaban el terrorismo, por lo que éste descendió a hechos verdaderamente repugnantes, sin justificación alguna, ni por una causa ni por otra; y se mercantilizó de tal manera, que seataba a tanto la pieza; según la importancia o la jerarquía que ésta ocupaba, así era la tarifa de coste que se establecía para su ejecución".

(ROSTAL, Angel - "Lo que aprendí en la vida" - Madrid, 1933 .Ed. Aguilar - pag.177)

Camil Sabater i Ros, fill de Pau Sabater, "el Tero", dirigent del Sindicat de Tintorers de la CNT, primer dels molts obrers morts a trets durant el període conegut com a "lleï de fàgues". Camil Sabater va militar també a la CNT. Avui té 63 anys i està jubilat.

"El meu pare era de Gerri de la Sal. Tenia 35 anys quan el van matar. Era president del Sindicat de Tintorers dins el tèxtil. Eren els temps del locaut patronal que va seguir a la vaga de la Canadenca i en els que milers d'obrers van anar a raure en presó.

"Una nit vingueren a casa dos policies i se'n dugueren el pare, que era en vaga amb el seu ram. Era el 18 de juliol de 1919. Va accedir a acompanyar-los i el més estrany és que la meua mare va veure com marxava el cotxe en el qual l'havien vingut a buscar en direcció a les afores i no al centre de Barcelona.

"Al matí següent el varen trobar prop del pont de Montcada, a poca distància de la Torre^{del} Baró, mort de tres trets a l'esquena. Durant anys vàrem guardar tots els retalls del cas que sortiren als diaris i revistes, però en acabar la guerra ens va fer por i els duguérem a Can Rottier, on treballàvem el meu oncle i jo, i allà van desaparèixer. Només em queden unes poques coses, com ara aquestes postals.

"Les postals amb la foto i el dibuix de la mort del meu pare es venien a ral i serviren ~~per a recollir~~ per a pagar la CNT el nínxol ~~que~~ on són enterrats ell i la meua mare. Quan va morir, la meua mare, que es deia Josepa Ros, va quedar amb quatre nans i res per a tirar endavant. Va treballar fent feines, ensenyant a cosir, com a obrera a una fabrica tèxtil... Vivíem al carrer Dos de Maig, on van anar a cercar el meu pare, i després ens traslladarem al Poble Nou, aquí on visc ara, que eren camps plens de petits aiguamolls que els deien el Camp de les Granotes. De fet els obrers ~~per~~ preferien tenir la casa pròp de la feina si podien. Als carrers no hi havia llum i no hi havia gairebé transport públic. Els que venien de Sant Andreu a Can Rottier avançaven a l'hivern pels carrers amb llum d'oli per a no ensopegar.

"Del meu pare, que va morir quan jo tenia tres anys, recordo només que un cop, ~~anant~~ em va dur una pilota de cordill que havia fet a la presó..."

(Entrevista personal, maig 1980)

Per la mort de Pau Sabater la CNT va donar mort, el

39

12 - LA MORT D'ED BARRET ALS DIARIS

"Barret, el patrono metalúrgico. Barret, según nos comunica, ha sido herido gravemente.

"Este señor, que era presidente de la entidad patronal metalaria de Cataluña y secretario general de los siderúrgicos y metalúrgicos de España, era uno de los patronos más tiranos de esta región.

"A él se deben los fracasos de algunas huelgas metalúrgicas, y por su actuación varios de los nuestros se encuentran en presidio.

"Por eso decimos que: "A cada puerco le llega su San Martín".

("Solidaridad Obrera", 9 gener 1918)

"Lamentables son estos hechos. Sin embargo son fatales. Son consecuencia necesaria d'un estado social, que se basa en el crimen y en la explotación del hombre por el hombre.

"(...) Sólo nos resta decir que la prensa quiere, aunque indirectamente, cargar la responsabilidad sobre la organización obrera"

("Solidaridad Obrera", 10 gener 1918.

En aquesta segona redacció, més suau, el diari anarco-sindicalista savia ja que Barret no era només ferit, sinó mort).

"Ahir, a les set del vespre, fou comès un crim repugnant, no sols pel fet en sí mateix, sinó per la covardia amb què fou executat.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

"(...) La seva mort constitueix una perduda considerable per a l'obra cultural de Catalunya (Barret era director de l'Escola Industrial), a la qual prestava la gran seva suficiència i el seu entusiasme exemplar".

("La Veu de Catalunya", 9 gener 1918)

13 - EL SINDICAT UNIC, PROHIBIT

"Los obreros de la Casa Garque y Moñino se reunieron, acordando separarse del Sindicato Unico.

"Después, una comisión de los mismos se ~~presentó~~ presentó personalmente en el Gobierno civil para hacer entrega al señor Martínez Anido de los carnets del Sindicato.

"El gobernador los felicitó por su actitud, y a la vez los obreros felicitaron al señor Martínez Anido por su actuación frente al gobierno civil."

(*"La Publicidad"*, 26 diciembre 1930)

13 - LOS TESTIGOS, POR LA BARCELONA O AÑOS DESPUÉS

"Creo un tanto arbitrario que, cuando se habla de ~~xx~~ la situación anormal de Barcelona, se pretenda confundir y relacionar los términos terrorismo y sindicalismo. Esto es algo así como si nosotros, por el mero hecho de haber estado dos desdichados disponiendo de los destinos de Cataluña durante dos años, siempre con Gobiernos conservadores, quisiéramos sacar la consecuencia de que el partido conservador en España está totalmente compuesto por sujetos irresponsables, vesánicos y epilépticos que sólo inspiraron sus actos en el crimen y la venganza. Y ello fuera injusto. Así es necesario convenir y aceptar que el sindicalismo, no ya sólo el de escuela, el de especulación doctrinal, ~~pero~~ ^{sino} ni tan siquiera el militante tiene algo que ver con el terrorismo."

(SEGÚ, Salvador - "El terrorismo es una manifestación morbosa" - Artículo aparegut a "El Sol", 2 novembre 1922 - Reproduit a ELIZA, Antonio - "Artículos madrileños de Salvador Seguí" - Madrid, 1976. Ed. Cuadernos para el diálogo - Pag.175-176)

"Comaradas, desde hace dos años el proletariado español es víctima de una represión terrible, bajo la reacción capitalista y militarista. Desde hace dos años sufre las torturas, la deportación, el encarcelamiento; nuestros militantes son asesinados por centenares en las calles, en los cafés, en las fábricas, al salir de la cárcel. Estos asesinatos son cometidos por la Guardia Blanca, por bandas de apaches, a sueldo de las patronales. No tenemos el derecho de reunirnos, la prensa está suspendida, la libertad de opinión no existe. Nos es imposible ~~desarrollar~~ desarrollar nuestra acción, y es en esta situación que el proletariado español nos ha encargado que transmitiéramos su saludo fraternal a la revolución rusa. Es necesario

dores españoles no es una salutación platónica de simpatía, pues , desde hace mucho tiempo, hemos afirmado nuestra solidaridad con la revolución rusa ^{y con la} revolución mundial estando dispuestos nosotros mismos a hacer la revolución y no votando mociones de simpatía. Aunque se ~~xxxxxx~~ asesine a nuestros mejores militantes, a pesar de los grandes sufrimientos a que están sometidos los obreros españoles continuarán su lucha sin cuartel contra el capitalismo y el Estado."

(Paraules d'Hilari Arlandis en el congrés constitutiu de la Internacional Sindical Roja a Moscú - Reproduïdes a "Lucha social", periódic de Lleida que era portantveu de la tendència bolchevic de la CNT, 27 maig 1922.)

"Pruebas: Yo fui detenido en la Granvía (paseo que hay en Barcelona) el día 29 de junio de 1921, por una pareja de la Guardia de Seguridad, que me condujo a la Delegación del Sur.

"(...) El día 1 de julio (...) fui sacado del calabozo y llevado a presencia de los propios Generales Anido y Arlegui. Y, en llegando a aquí, sí que mi mano y mi pluma , no aciertan a relatar las mil vergonzosas y bajas proposiciones que se me hicieron por parte de aquellos ~~xxxxxxxxxxxx~~ monstruos. Sólo diré, que como que todo fué una sistemática negativa por parte mía, pues lo que pretendían de mí , era de que: "acompañado de la Policía, señalara a todos mis amigos y compañeros y domicilios en que vivían todos ellos, dándome como recompensa, dinero y un pasaporte para que me trasladara al extranjero."

"(...) Tú pierdes - dijo (se refiere a Martínez Anido, un cop es va negar el detingut) dirigiéndose directamente a mí - con no hacerlo que te decimos y encerrándote en tu mutismo, pues eres demasiado joven / para hacer el viaje que te espera"

~~"(...) la segunda calle, que si no recuerdo mal es la que~~

"(...) a la segunda calle, que si no recuerdo mal es la que vienen los tranvías de Casa Antúnez, uno, el Mediavilla, digámoslo ya de una vez, me cogió de la mano izquierda, mientras el otro, el "Rojo de Gracia", digámoslo también, sacó la pistola y me pegó un tiro, que caí en tierra en redondo. Pero que se comprende que la orden era de que me mataran, una vez en el suelo, me pegaron tantos tiros como les vino o les dió la gana. Para colmo de descaro y de la impunidad que gozaban aquellos asesinos, a sueldo de Martínez Anido y Arlegui, sólo diré que, en el sitio en que se me intentó matar, está casi frente de la Delegación de Policía de Atarazanas.

"La sangre, bañaba mi cuerpo inerte. Nadie venía en mi auxilio. El instinto de conservación hace presa en mí. No me atrevo a dar voces. Tampoco hubiera podido, a la par que tenía que mis asesinos me abrían vigilado (sic). Yo no veía nada. Sólo el dolor de mis heridas, que me atormentaban de una manera atroz. En eso, que oí la voz de dos hombres, o lo que fueran. ~~xx~~ Se acercaron a mí. Eran dos Guardias de Seguridad, que habían sido avisados por los propios asesinos míos, para que vinieran a verme y diesen ~~xx~~ parte al Juzgado de Guardia del "hallazgo de un cadáver de un hombre".

("Yo acuso de criminal y ~~xx~~ asesino a don Severiano Martínez Anido" - yo me acordaba era un hombre que se llamaba V. Nera Testimoni de V. Nera ven "Acción", setmanari anarquista, 27 setembre 19

"Junto con el Comisario y dicho sargento, habían dos individuos que a simple vista ya se veía que no eran agentes de policía. Mientras el uno hablaba con el Comisario - en secreto - y el sargento, el otro me dijo: "Vamos a la Delegación del Sur a ver si conoces a un tal Inocencio, que

Un repartidor de gel murice de 23 anys en el moment de l'atemptat

14 - EL PRIMER ATENTAT MORTAL DE LA LLEI DE FUGUES

"^Unos guardias civiles que conducían a cuatro detenidos , se vieron ~~en~~ atacados por unos sujetos que intentaron liberar a aquellos; en vista de lo cual/repelieron la agresión. Como los detenidos intentaran ~~g~~ fugarse, fueron muertos tres de ellos y herido el otro."

(SASTRE, Miguel - "La esclavitud moderna. Martirologio social - Barcelona, 1921 - Pag. 174)

(Donava així la mort dels sindicalistes Joan Villanueva, Juli Peris i Razon Gomar, el 20 de gener de 1921, primer triple atentat mortal de la tristament célebre "Llei de ~~en~~ fugues")

15 - LOS PISTOLeros NO SON OBREROS

"Es en Barcelona donde el entronizamiento de la reacción se manifiesta con toda su crudeza, con ~~indignidad~~ descaro, con impúdico dinismo. ¿qué son los atentados terroristas, sino la resultancia de la actuación solapada de la bestia reaccionaria?

"Lo que maravilla es la inocencia de algunos periódicos al atribuir el terrorismo a una lucha ~~entre~~ ^{de} bandos ~~entre~~ entre la clase obrera. Maravilla más aún observar cómo estos inocentes periódicos se encaraman en su trípode y prodigan paternales consejos llamando a la ~~pausa~~ paz donde no hubo guerra. Porque el hecho de pertenecer a un Sindicato no da el título de obrero.

"Es forzoso admitir que del Sindicato libre forman parte un número de trabajadores auténticos; pero es una verdad conocida e indestructible que entre éstos apenas si hay media docena de pistoleros. Los que asesinan casi a diario; los que son esencia y puntal del Sindicato libre; los que visten gabardina y cobran de las patronales, éstos no son obreros, hace tiempo que dejaron de serlo para dedicarse a profesionales del crimen. "

(PEIRÓ , Joan - "Acción de ciudadanía" -
artículo publicat a "Solidaridad obrera",
6 abril 1923)

IX - LA CRISI DURANT LA I DICTADURA

Els deu primers dies de govern de la Primera Dictadura deixaren ben palés quines eren les intencions del cop d'estat del capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera. El 13 era dut a terme el "pronunciamiento", el 15 quedaven dissolts el Congrés de Diputats i el Senat, el 17 era imposat com a una eina d'ajut a l'ordre públic el ^(a tot l'Estat) sometent, el 18 es prohibia ■ l'ús de cap bandera que no fos l'espanyola i de cap idioma que no fos el castellà en actes oficials i en els estatus i llibres de registre de qualsevulga entitat, i el 22 donava possessió a Severiano Martínez Anido, l'ex governador civil de Barcelona d'ingrat record, com a sots-secretari de Governació. Aquest ^(a més a més) anomenaria el general Arlegui, l'ex cap de policia de Barcelona durant el seu comandament, com a director general de Seguretat.

La vaga general convocada per la CNT l'endemà del cop d'estat no havia tingut el ressó previst, la UGT preparava la seva nova estratègia davant el canvi de decorat polític i la Lliga ~~Republicana~~, abandonats els seus somnis de reforma política de l'Estat Espanyol, havia saludat el nou règim com una garantia de retorn a l'ordre, tot esperant respectar ^(respecte) per a les institucions i la llengua catalanes, que, com s'havia vist, ^{for bandejat} ~~havia estat ja des de llavors~~ als cinc dies.

Les relacions entre el dictador i la Lliga acabaren de refredar-se pel desembre, quan aquell va prohibir també l'ensenyament del català i va anunciar la futura dissolució de les Diputacions. Pel gener, ^(de 1924) Alfons Sala, comte d'Empúries i una de les figures claus de la dretana Unió Monàrquica Nacional, substituïa Puig i Cadafalch al front de la Mancomunitat de Catalunya fins la dissolució d'aquesta pel juliol de 1925.

2

La repressió contra el catalanisme va ser una constatació de la Dictadura¹, fins i tot en les seves manifestacions més folklòriques i inofensives. Exemples ben concrets foren la prohibició dels Pomells de Joventut, moviment juvenil de caire catalanista i catòlic, poc després del cop d'estat; la reiteració d'ordres com la del governador civil de Girona respecte a l'obligació de reproduir els estatuts de totes les societats, àdhuc les clausurades, en castellà, pel juny de 1924; la clausura del CADCI immediatament del cop d'estat pel seu caire "separatista"; ^{el tancament} ~~l'encerrament~~ del camp del F.C.Barcelona per sis mesos per xiular l'himne ~~nazi~~ espanyol en un partit contra els anglesos, pel juny de 1925; la destitució de la junta del Col·legi d'Advocats de Barcelona en gener de 1926 per negar-se a editar el seu annuari en castellà..., tots ells sumats a les mides ja referides de prohibició de l'ús de la bandera i de la llengua catalana a qualsevol lloc oficial, així com de l'^{ensenyament} ~~ensenyament~~ del català.

Al mateix temps, una forta censura de premsa va impedir que suressin moltes notícies al voltant de la repressió que a Catalunya patien, d'un costat, el catalanisme, i d'altra banda, el moviment obrer.

SETGE CONTRA COMUNISTES I ANARQUISTES - Primo de Rivera no va prohibir d'immediat les activitats del Partido Comunista ni tampoc de la CNT, però les va limitar de tal manera que ben aviat, al llarg del 1924, esdevindrien clandestines, com ja veurem més endavant.

^{El dictador}
~~Primo de Rivera~~ va intentar atreure els ciutadans amb promeses de millores laborals i pau social, com el manifest als obrers del 28 de setembre de 1923. Va intentar també bastir un cas propi polític amb la creació del Partit

d'Unió Patriòtica (PUP), els seguidors del qual procedien de diversos llocs, des del Partit Conservador fins al sometent tot passant pels Sindicats Lliures, i eren coneguts popularment com a "pupins" per les sigles ~~del~~. Unió Patriòtica mai no va qualificar en un gran partit i no va sobreviure la caiguda del dictador en 1930.

Pel novembre de 1926 va llençar els Comitès Paritaris entre patronal i obrers, secundat per la UGT, amb relatiu èxit i un any més tard, pel setembre de 1927, anunciava una Assembla Nacional Consultiva, mena de miniparlament, sense aconseguir que hi participés el PSOE, peça bàsica per a donar credibilitat a l'intent. Repetit ^{aquest} en juliol de 1929, malgrat la postura favorable d'un dels ~~líders~~ ^(socialistes) Julián Besteiro, va acabar igualment en fracàs.

La resistència a la Dictadura atravessà diferents períodes, des del desesperat protagonitzat en novembre de 1924 per la CNT (accions frustrades a Vera del Bidasoa i intent d'assalt a la caserna de les Dressanes de Barcelona) fins altres de signats catalanista igualment avortats, com el complot de Garraf (juny de 1925), destinat a atemptar contra el rei, o la fracasada invasió per Prats de Molló dirigida per Francesc Macià al novembre de 1926.

LA LLUITA PER L'AMNISTIA I PER LA REPUBLICA - El 28 de gener de 1930, Primo de Rivera va dimitir del càrrec en no aconseguir que els capitans generals del'Estat li renovessin la confiança. Es ^{projectaren} ~~renovaren~~ immediatament ~~els~~ intents de canviar la situació política del país amb un doble objectiu bàsic: aconseguir l'amnistia de presos i exiliats, i aconseguir la proclamació d'una república que posés fi a una monarquia absolutament desacreditada.

El nou cap del Govern, general Dámaso Berenguer, va

concedir una amnistia aigualida, ^(molts com) que el republicà Jaume Aiguader futur alcalde de Barcelona, qualificà ^{en} de ^{la} pobra: "si l'amnistia volia apaivagar els esperits, li ha mancat generositat", va escriure a "La Rambla".

Pel març de 1930 era donat a conèixer el manifest d'Intel·ligència Republicana, signat per quasi totes les forces d'oposició, inclosos ^{vapòlitcs} dirigents de la CNT com Joan Peiró, que retiraria la signatura davant les pressions sindicals, i Pere Foix. La radicalització del moviment catalanista cap a l'esquerra, a la qual no eren alienes la repressió governamental i l'actitut de la Lliga, preocupava seriosament les autoritats ja aleshores, un any abans del triomf electoral del futur partit d'Esquerra Republicana².

La firma, el 17 d'agost de 1930, de l'important Pacte de Sant Sebastià, destinat a aconseguir un front de lluita contra el decreït règim monàrquic, precipità els esdeveniments. A Catalunya Francesc Macià va ser expulsat a finals de setembre en intentar el retorn, després d'una estada a Barcelona de 18 hores. El mes d'octubre es succeïren les detencions de membres del Comitè Revolucionari, en el qual participava fins i tot la CNT, i augmentaren les pressions per l'amnistia general.

Un intent de forçar la caiguda del règim, el 12 de desembre de 1930, al voltant de la sublevació a Jaca dels capitans Fermin Galan i Garcia Hernández, es va saldar amb l'afusellament dels dos militars, i no tingué continuïtat amb l'anunciada vaga general de tres dies després. La CNT, que participà, ^{entre altres accions, amb l'intent de} ~~nivell d'intent de~~ fer-se amb el control del camp d'aviació del Prat de Llobregat, va desenganyar-se aleshores i desistí de seguir en comitès revolucionaris amb polítics.

Cremat el govern del general Berenguer, pel febrer de 1931, es constituí un darrer govern de "concentració nacional" ^{amb el suport de la Lliga, al front del qual es posa l'alumnat} ~~amb el suport de la Lliga, al front del qual es posa l'alumnat~~

Aznar. Ja aleshores un polític de l'esquerra catalana de signe comunista, Joaquim Maurin, va denunciar el perill que significava el feixisme donada la precària situació del país³. Francesc Cambó va intentar, pel març, crear un nou partit, el Centre Constitucional, al voltant de la Lliga, dels nuclis mauristes i de la dreta valenciana, però ja era massa tard. Era el mateix mes que neixia Esquerra Republicana al voltant del Partit Republicà Català, d'Estat Català i del grup del setmanari "L'Opinió". Al panorama català, tanmateix, era Acció Catalana, el partit format per escindits de la Lliga, el que creia anava a guanyar les eleccions convocades pel Govern per al proper mes d'abril.

Els altres partits eren minoritaris, com la Unió Socialista de Catalunya o el jove Bloc Obrer i Camperol, que maldava per fer-se amb la confiança política de la força més poderosa del país, la renascuda CNT.

ENTRE CRISI I CRISI, UNA EXPANSIÓ - El marc econòmic de la Dictadura de Primo de Rivera va ser el d'una expansió industrial entre dues crisis, la que s'arrosegava des del fi de la Guerra Mundial, i la que esclataria amb l'ensulada de la Borsa de Nova York, o crack de Wall Street.

Si hom situa l'índex del creixement industrial espanyol en 100 al 1914, en 1923 encara es trobava en 102,05, i en canvi en 1930 arribava ja a 144. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
S'havia produït, d'una banda, l'aparició del capitalisme monopolista d'Estat, l'exemple més colpidor del qual és el monopoli del petroli per a la CAMPSA; i un accent especial en les obres públiques per a pal·liar l'atur.

Barcelona va ser objecte d'una atenció especial en matèria d'obres públiques: es construïren els primers metro

es realitzà una Exposició Internacional, s'expropiaren els terrenys per a crear un port franc i l'aeroport d'El Prat esdevingué un aeroport per a vols regulars. La febre constructora ~~seguí~~^{va} atreure immigrants d'altres regions d'Espanya, i hi augmentaren els rellogats - més de 100.000 al 1927 només a Barcelona - i les barraques. Com una mida per a solventar una part del problema, s'edificaren quatre polígons de cases barates als ravals de la ciutat.⁴

Barcelona creixia constantment aquells anys: entre 1919 i 1924 es contabilitzaren 140.000^(nous) habitants; entre 1925 i 1930 l'augment^{en} fou encara més gran, ~~na~~ 192.778, ~~na~~ ~~habitants~~. La ciutat havia passat de 710.335 habitants en 1920 a 1.005.039 en 1930, 344.039 dels quals, o sia un 34,2 per cent, eren immigrants. Ja anys abans el problema d'enfrontament de catalans i no catalans havia estat intuït per polítics catalans⁵, i seria ben present en les mides en matèria d'ensenyament que es prendrien durant la República.

Els anys de prosperitat afavoriren el creixement de les indústries siderúrgica, cimentera i d'energia elèctrica. Els beneficis d'algunes indústries, àdhuc començada l'etapa de la crisi internacional de 1929 - qua al nostre país arribaria més cap al 1930 - , foren enormes, com els casos de Foment d'Obres i Construccions i ~~Rxi~~ Pirelli, que al 1930 aconseguien respectivament beneficis del 55 i del 24 per cent.

També es registrà una afluència de capital estranger, traduït en la creació d'empreses com SAFA (capital holandès, 1925), Harry Walker (1926), , Olivetti (capital italià, 1929) , Ford Motor Ibèrica (1929)...

El taló d'Aquil·les d'aquesta revifalla d'alguns

dels anys de la Dictadura va ser la permanent crisi tèxtil que ~~xx~~ de fet s'arrosegava des de ~~xxxx~~ 1918, en finalitzar la guerra i desaparèixer els atractius mercats estrangers.

La indústria tèxtil ocupava al 1927 - any que es treballaven només tres dels sis dies laborables a bona part de les fàbriques cotoneres - a 123.719 persones. La mitja d'obriers per indústria al cotó era de 94 ~~xxxxxx~~, quantitat insuficient que posava de relleu que seguia sense resoldre's la necessària concentració industrial. En aquest panorama, res d'estrany va ser la minva de salaris al tèxtil entre 1925 i 1930.

EL FANTASMA DE L'ATUR - El nombre de treballadors per diferents rams només a la província de Barcelona al 1930 és força il·lustratiu del que podia representar una crisi contínua en el tèxtil:

<u>Sector industrial</u>	<u>Nombre d'obriers</u>
Tèxtil	167.453
Comerç	73.084
Metal·lúrgia	52.561
Construcció	47.989
Funcionaris (Estat i municipis) ..	23.776
Confecció	19.537
Tintoreria i aprests	18.973
Arts gràfiques	11.450
Alimentació	11.205

Aquesta llista, treta de l'Estadística de las huelgas" del Ministeri de Treball, deixava ben entès ~~obramanxman~~ que un terç dels obrers treballaven a la indústria tèxtil. Un obrer qualificat, que al 1920 guanyava 1,09 pessetes l'hora, ⁱ al 1925 1,26, al 1930 havia vist baixar cinc punts el seu salari, o sia 1'21.

davant dels governs civils. Va recórrer, com havia fet anys enrera, a prohibir tota mena de cotització per a ofegar la vida sindical⁷, "naturalmente de caracter sindicalista y anarquista", segons ell mateix especificava en les seves instruccions als governadors.

No va deixar de banda ^{el Govern} la repressió directa, com la clausura dels sindicats de Manresa i del seu orgue de premsa "El trabajo", i l'execució d'un sindicalista del ram de l'alimentació acusat de donar mort un sometent a Terrassa.

Davant l'ofensiva governamental, la Federació Local de Sindicats de la CNT a Barcelona va optar per recomanar tancar els sindicats i el diari "Solidaridad Obrera" i passar a la clandestinitat. No tots els sindicats ^{hi} estigueren d'acord, i alguns com el del Metall, influït per l'ala pro-comunista, romangué obert. ~~Rexia~~ Sindicalistes disconformes amb la mida traïeren "Lucha Obrera" com a diari alternatiu durant quatre setmanes, fins que ^{la} "Soli" va retornar, en reconsiderar-se l'actitut d'autotancament.

Pel desembre de 1923 tingué lloc un ple regional a Granollers i s'acordà continuar la tasca sindical de manera oberta mentre es pogués. La repressió, tanmateix, era constant. La campanya per l'amnistia del dibuixant Joan B. Acher, "Shum", conegut també com "el poeta", ^(de la man trancades) va suposar detencions i tancaments de publicacions, com novament li passà a "El trabajo" de Manresa, pel gener de 1924. Dos mesos més tard, queien tres militants en operacions policials entre ells un dels ^{antics} Solidaris, Gregorio Suberviela.

Pel maig tingué lloc el darrer ple ~~xx~~ regionals en anys a Sabadell, on es confirmà el predomini anarquista ~~px~~ al si de ls CNT. ^{El 28 del} ~~xx~~ mateix mes era mort a trets el botxi

de Barcelona i al dia següent eren clausurats els sindicats de la CNT i la "Sol" sense que sortís una nota a la major part de la premsa, degut a la censura.

A Catalunya, els sindicats gironins aconseguiren mantenir-se oberts, i per aquesta raó pogueren anar sortint publicacions com "El productor", a Blanes (1925), portant-veu dels anarquistes purs; i "Acción ~~XXXXX~~ Sindical Obrera", a San Feliu de Guíxols (1926), que representava més la veu del sindicalisme més oficial, en la línia de Pestaña i Peiró. Aquests, mentre pogueren, mantingueren l'aparició d'orgue de premsa ^(de vida precaria) a Barcelona com "Solidaridad Proletaria" (1924) "Vida Sindical" (1926), on es mantenia la tesi de reobrir els sindicats si era possible, tesi combatuda pels anarquistes purs.

El Comitè Nacional de la CNT, absent de Catalunya des de principis de 1923, va ~~XXXXX~~ ^{ser detingut} diverses vegades: Sevilla (desembre 1923), Saragossa (juny 1924) i Gijón (juny 1926), en aquest cas per suposada participació de la CNT en un pronunciament contra Primo de Rivera conegut com la "sanjuanada".

ELS ~~XXXXXX~~ TRES CAMINS DE LA CNT - Acabada l'experiència d'intentar compaginar dictadura i llibertat sindical en maig de 1924, la CNT es replantejà, des de diferents postures, una tasca de resistència.

Els sindicalistes moderats, al voltant de Joan Peiró i Angel Pestaña, llençaren la tesi de la legalització dels sindicats com a sortida a la crisi de la CNT⁸. ~~XXXXXX~~ Els anarquistes purs es mantingueren al voltant d'"El productor", que dirigia el veterà Manuel Buenacasa, que combatien un sindicalisme on l'anarquisme no fos un

composant determinant i exclusiu. Tanmateix, elements destacats d'aquesta tendència eren en presó (casos Torres Escartin i Garcia Oliver), o fugitius a l'estranger (casos Durruti, Jover, Ascaso, que en ^{juny} ~~març~~ de 1926 planejaven segrestar el rei Alfonso XIII quan passés per País, però foren detinguts i va caldre una campanya a fons, on intervingueren figures com Unamuno per a ~~xxx~~ evitar l'extradició a Espanya).

El tercer camí que apareixia en la CNT era l'emprèn dels procomunistes, decidits a seguir presents al sindicat i donar la batalla pel control ideològic. "La batalla" de Barcelona ^{més tard,} i "La senyal" de Lleida foren els seus orgues més coneguts.

Malgrat l'important contrapès d'"El productor", els anarquistes purs es trobaven en minoria enfront dels sindicalistes, i més des del fracàs de la doble intentona revolucionària de novembre de 1924 ("invassió" a Vera del Bidasoa, i frustrat assalt a les Dressanes de Barcelona amb dos afusellaments posteriors).

LA FUNDACIÓ DE LA FAI - Des que al 1922 havia tingut lloc un ple de grups anarquistes a Montjuïc, hom parlava de tornar a aglutinar l'anarquisme en un organisme que "controlés" ideològicament la CNT. De fet, la Federació Nacional de Grups Anarquistes, constituïda per l'abril de 1923 a Madrid sobre les potjades de l'encontre de Montjuïc, era un preliminar del que seria la Federació Anarquista Ibèrica (FAI).

Al 1924, anarquistes exiliats a França havien creat a Lió, dins la mateixa idea, els Grups Anarquistes de Llengua Espanyola.

Pel juliol de 1927, tot aprofitant que eren festes a València, grups anarquistes es trobaren a la platja i varen crear la FAI, que partia de la tesi que la unitat obrer

era impossible i que calia anar a la unitat anarquista tan sols. Com a fòrmula de relació amb la CNT proposarien la que es coneixeria com "la trabazón", d'origen argentí - era el seu ideòleg Diego Abad de Santillán, anarquista espanyol que vivia en aquell país sudamericà -, i que consistia en que a tots els nivells els comitès de treball estiguessin formats per gent de la CNT i de la FAI, cara a garantir el caire anarquista del sindicat.

Fins 1929 la FAI va tenir una actuació molt discreta, de pura presència, fins el punt que quan pel març de 1930 Joan M. Molina (Juanel) es va fer càrrec de la secretaria general de la FAI, es trobà que els seus mitjans eren tan reduïts que ni disposaven de màquina d'escriure.

LA SEPARACIÓ PEIRÓ-PESTAÑA - Pel gener de 1928 tingué lloc un ple secret de regionals a Madrid i hi fou imposat, segons Hermós Plaja, el nom de Joan Peiró com a secretari del Comitè Nacional⁹. Eren ja els temps que les dues grans figures del sindicalisme dins la CNT, Pestaña i Peiró, ^{començaven a estar} ~~estaven~~ enfrontades, puix que Pestaña seguia defensant la legalització a qualsevol preu, i Peiró creia que ja era impossible sense condicions unànimes.

La polèmica sobre el futur de la CNT en general esclataria al voltant del setmanari republicà "L'opinió" en 1928, i de fet ^{es} completaria ^{amb} la mantinguda, ^{un any} ~~després~~ ^(fins al 1929) després a "Acción" entre Pestaña i Peiró de forma més directa.

Malgrat els enfrontaments, a finals de 1929 Angel Pestaña assumiria la secretaria del Comitè Nacional en caure pres Joan Peiró. Ell seria, ~~només~~ també l'interlocutor del general Emilio Mola quan es tractés de la legalització de la CNT en abril de 1930, caigut ja el dictador.

Quan ja s'albirava la legalització de la CNT, fou ben palès que ~~ix~~ tornaria a ser la principal força sindical de Cata-

L'unya malgrat els auguris de que l'anarcosindicalisme esta-
(que el qualificaven de sarampió del moviment obrer
va ja desfasat, que sobretot repetien els comunistes,
(a judici d'Albert Balcells,)

Al seu renaixement ~~se~~ contribuïen l'escassa concentració industrial, la
duresa de les lluites laborals, la discontinuïtat en el movi-
ment ~~sindical~~ sindical, el messianisme revolucionari que
fiava l'èxit en els fets de força, la fluixa legislació
laboral, la manca quasi total de serveis socials, el centra-
lisme i moderantisme dels socialistes...

L'ETERN DILEMA CNT-POLITICA - Al febrer de 1930, un ple
nacional de la CNT va prendre els següents acords, ja davant
la imminent legalització, després de sis anys de clandesti-
nitat: a) Recolçament d'unes Corts Constituents, b) resta-
bliment de les garanties constitucionals, c) Llibertat sin-
dical, d) defensa de la jornada de vuit hores, e) llibertat
per als presos políticossocials. ~~Després~~ Després després,
en el mitin del Teatre Nou de Barcelona que va precedir
la legalització, havien desaparegut les referències a qual-
sevolga suport a unes Corts Constituents, i en el seu lloc
hi havia les peticions de que es reobris el CADCI amb els
seus legítims propietaris - era en mans dels Sindicats Lliu-
res - i el desarmament del Sometent.

De fet, ^(a la CNT) subsistia l'enfrontament de dues tendències:
una, contrària a qualsevol relació política ni tan sols per
a enderrocar la monarquia; i altra, més flexible, que adme-
tia relacions conjunturals enfront del l'enemic comú. Tanma-
teix, resta ja ben aclarit que entre octubre i desembre ^(de 1930) la
CNT participà, amb la col.laboració de la FAI, en el comitè
revolucionari que pretenia enderrocar la monarquia, fins que
l'avortat intent dels capitans Galan i Garcia Hernández va
produir un deseiximent cenetista.

Entre abril i novembre la CNT anà reconstruint la seva esmicolada força d'altre temps, fins el punt que a les acabades lles de l'any tenia només a Catalunya 70.000 militants, ~~que~~ ~~XXXXXXXXXXXX~~ on eren representades totes les tendències: sindicalista, anarquista pura i comunista, decidida també aquesta, malgrat les seves crítiques al funcionament de la CNT, a tenir presència en la vida sindical catalana, on només tenia forta presència la CNT¹⁰. Per la seva banda, les altres dues tendències malfiaven continuament dels comunistes i els atacaven ~~xxx~~ des de la seva premsa.

Des del novembre tornà la CNT a ser il.legal, després de la vaga general de tres dies motivada per l'encorrament d'una casa a Madrid amb morts i ^{també per} la negativa del governador ^{de Barcelona} a legalitzar el Sindicat del Transport. Ja no tornaria a la llum pública fins la República del 14 d'abril de 1931.

Malgrat la clandestinitat seguí creixent - 150.000 afiliats a començaments ^{de 1931} ~~de 1931~~, segons Eulàlia Vega -, tot i els intents del govern de posar pals a les rodes cenetistes mitjançant la negativa a aprovar estatuts de sindicats de rams, per a forçar el retorn als sindicats d'oficis d'abans de 1918.

ELS SOCIALISTES NO CREIXIEN - Fora dels Sindicats Lliures, que aprofitaren la favorable conjuntura, les altres opcions no aprofitaren la crisi que, a més de la repressió, patia interiorment la CNT.

Es cert que la UGT augmentà ^{quasi} cinc vegades la seva xifra d'afiliats de 1923 en els anys de la Dictadura (5.800 al 1923, 25.000 al 1930) a Catalunya, però per l'agost de 1931, ja en plena República, havia baixat a 16.700. A més, cal recordar que ja en 1930 la CNT arribava a Catalunya als 70.000.

En aqueix any 1930, òptim dins la marxa ugetista al

país, els efectius del sindicat socialista a Espanya eren de 277.011 afiliats, o sia que Catalunya no arribava ni al deu per cent del total, malgrat el seu pes laboral.

Els sectors on havia crescut la UGT eren els bancs, els forns, el port - on es produí una forta polèmica en voler recuperar l'hegemonia la CNT -, l'hosteleria, els ferrocarrils, les impremtes, una part dels tramvies i del comerç, ~~entre~~ ...

Durant la Dictadura els socialistes havien acceptat participar en els comitès paritaris i en el Consell d'Estat tot seguint la línia reformista de la Federació Sindical Internacional a la qual eren adherits i en un intent de salvar les organitzacions ~~XXXXXX~~ i defensar, dins el possible, els interessos de la classe obrera. Malgrat ser molt criticats, sobretot a Catalunya, la tàctica donà resultats i enfortí el PSOE, mentre ~~XXXXXX~~ s'afeblien ~~XXXXXX~~ els partits més tradicionals.

^(mentrestant)
Havien desaparegut les figures històriques del socialisme com Pablo Iglesias, Garcia Quejido, Virginia González, i eren ara els homes-clau Julian Besteiro, Largo Caballero i Indalecio Prieto.

La Unió Socialista de Catalunya, creada al juny de 1923, seguia essent un partit minoritari, allunyat del PSOE sobretot per la incomprensió de la qüestió catalana que manifestava el partit espanyol¹¹, i també per la estreta dependència entre partit i sindicat que es donava entre el PSOE i la UGT, on les direccions eren pràcticament idèntiques. Per aquesta raó, el PSOE tornà a llençar una federació catalana del PSOE, que al 1929 tenia només 298 afiliats. Tot plegat, les xifres d'UGT i ^(respectivament, escasses i) PSOE a Catalunya eren gairebé testimonials, i més si hom té present que el socialisme funcionava dins la llei, sense problemes de clandestinitat.

EL COMUNISME CATALÀ CONTRA EL COMUNISME ESPANYOL - La Dictadura, que començà escanyant les activitats de comunistes i anarquistes, però no prohibint-les directament, va canviar de tàctica amb el PCE pel desembre de 1923, que fou detingut el secretariat.

L'any 1924, ^{dirigents} dels Comitès Sindicalistes Revolucionaris amb Joaquim Maurin al front varen ingressar al jove PCE. La Internacional Comunista, mentrestant, havia adoptat un gir polític més cap a l'esquerra que radicalitzava les postures dels partits comunistes. La direcció del PCE, amb Oscar Pérez Solís, després convertit al catolicisme i al franquisme, com a secretari general, s'instal·là a Barcelona, on de nou va ser desarticulada.

Durant l'any 1925, els tres-cents militants que el PCE tenia a tot l'Estat es trobaren sense direcció, fins que la Internacional Comunista afavorí l'anomenament de José Bullejos. Tanmateix, fins que en 1927 no hi entrà un grup important a Sevilla amb Mannel Adame, ex secretari general de la CNT, i José Díaz, futur secretari general del PCE, el partit va ser poca cosa més que uns sèrie de grupúsculs mal comunicats. A Barcelona, la flama es mantenia al voltant primer de ^{"La batalla" i} "Lucha Social" ~~(segons de 1923)~~, portantveu de "les minories d'oposició dins la CNT, i després d'"El Heraldo Obrero", que començà a sortir en 1927, i ^{en una segona època,} que en 1931 va ser suprimit per gelosia de "Mundo Obrero", orgue oficial del PCE, que ^{el} veia créixer massa depressa (11.000 exemplars en març de 1931, segons Antonio Elorza).

Les postures de la Federació Comunista Catalano-Balear, ^{nom del grup comunista català de Maurin} cada cop diferien més del partit-mare, el PCE. El PCE volia sindicats propis, la Federació continuar actuant al si de la CNT: el PCE ^{rebutjava qualsevol aliança amb les forces d'esquerra} ~~rebutjava qualsevol aliança amb les forces d'esquerra~~

la Federació n'era parridària; i a més diferien quant a la democràcia interna que els catalans volien al partit. La conseqüència de tantes divergències va ser l'expulsió de la Federació del sí del PCE en juliol de 1930.

EL NEIXEMENT D'UN PARTIT OBRER CATALÀ - Grups barcelonins i lleidatans constituïren a Lleida, una tarda d'hivern del 1928, un petit partit, el Comunista Català, que disposà de tribunes a "Terrassa", en 1929, i a "El Andreuenc", convertit en "Treball" (1930).¹² Joan Farré, Jordi Arquer i Amadeu Bernadó n'eren alguns dels seus militants més destacats, tots ells molt joves i obsessionats per aconseguir un partit obrer de caire català.

novembre
Pel ~~desembre~~ de 1930, expulsada ja la Federació Comunista Catalano-Balear del PCE, arribà a un acord amb el petit PCC - uns 600 militants - per a constituir ^{(una nova organització} ~~XXXXXX~~ ^{XXXXXX}, el Bloc Obrer i Camperol, la idea del qual quedà formalitzada a un bar de Terrassa, un altre dels nuclis forts del PCC.

El Bloc, que celebrà el primer congrés en març de 1931, va intentar endebades convèncer la CNT per a que recolcés les seves candidatures a les eleccions d'abril enlloc de fer-ho amb les d'Esquerra Republicana. L'influència del Bloc als sindicats era escassa, i ^{se} ~~es~~ fonamentava en part del Metal·lúrgic, Arts Gràfiques i el Mercantil.

Sense ~~l'ajuda~~ la FCCB, el Partido Comunista de España tenia una molt escassa presència a Catalunya en el moment de proclamar-se la República, contra la qual es va manifestar des d'un ^{bon} principi.

L'HORA DELS SINDICATS LLIURES - Els darrers dies de l'any 1923 a Pamplona acordaven la fusió els Sindicats Lliures de Catalunya i la Confederació de Sindicats Lliures del Nord d'Espanya, més de caire catòlic.

La nova Confederació resultant va acordar que el seu orgue oficial fos "Unión Obrera", publicació dels Lliures a Catalunya. Per l'agost de 1925 celebraven el seu primer congrés a Barcelona, amb delegats que representaven 111.252 obrers. Entre altres conclusions, demanaven l'abolició del salari mitjançant el cooperativisme de producció, l'assegurança d'atur, la intervenció obrera en la direcció tècnica i administrativa de les empreses,...

Els Lliures havien anat arrelant-se tot aprofitant el coneixement del teixit social - molts havien passat abans pel Sindicat Únic - i assoliren la majoria sindical fins i tot en feus de la CNT com havia estat Lleida, on només els sindicats de la Fusta i de la Construcció no eren enquadrats dins el Lliure. Afavorits per la ~~xx~~ presència del seu protector al ministeri de Governació, crearen altres mitjans d'informació, com "Renovación" (cambrers), "Mundo musical", "La Revista Culinària" i "Vida Social" com a orgue del CADCI els anys que manaren dins aquesta entitat.

La caiguda de Primo de Rivera va suposar l'inici del seu declinar, tot i que s'oferiren al Govern per a fer fracasar les vagues ~~xx~~ que convoqués la CNT, segons les memòries del general Mola.

LA REPRESSIÓ CONTRA EL CADCI - Des dels seus inicis al 1903 el CADCI havia tingut el doble objectiu social i patriòtic com deien els seus estatuts: "... té per objecte el millorament moral i material dels individus de la classe i la propagació dels principis autonomistes." Era, doncs aquest Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria "una presència popular del catalanisme", com ha senyalat el seu historiador Manuel Lladonosa.

L'any 1923 tenia 9.734 socis i era una de les

entitats barcelonines ^{de} més pes social. Va ser, lògic, que la Dictadura volgués anorrear-la, i més tenint present el precedent d'haver estat clausurat per la seva activa participació, en gener de 1919, en pro de l'Estatut d'Autonomia.

Tancat al mateix 1923, tres anys més tard va ser reobert amb una junta imposada des del Govern a base de sindicalistes del Lliure, que esborraren l'adjectiu "Autonomista" del nom i que llençaren l'eslogan "Todo para la profesión, nada para la política" com lema del "nou" CADCI. Amb el dirigent del Lliure Ramon Sales com a president, foren expulsats, segons reconeixia ell mateix, "42 individus", per entorpir la marxa de l'entitat i presentar reclamacions. El mateix Sales es queixava de que se'ls hagués rebut com "una banda de salteadores que se apoderaba del Centro como de un rico botín".

La recuperació del CADCI pels seus legítims propietaris va ser una reivindicació constant de l'any 1930, secundada per la CNT, que tenia així una alta ocasió per a combatre els seus enemics dels Lliures.

EL CAMP TAMBE S'ORGANITZAVA - Dins aquest panorama sindical i polític, la pagesia també continuà organitzant-se. Si cap el 1915, hi havia una certa organització a les comarques de ^(de l'Alt Camp) l'Ebre i del Maremma, al juliol de 1922 s'havia creat la important Unió de Rabassaires, amb uns vuit mil afiliats.

La Unió havia aprovat, en el seu congrés de 1923, un programa que sense negar la propietat privada, pretenia unes millores bàsiques:

- a) Qualsevol arrendament o parceria havia de ser de 25 anys.
- b) La renda agrària no podia ultrapassar el 8 per cent del valor de la terra.

- c) Les milliores efectuades pel pagès no propietari devien pagar-se-li en rescindir el contracte
- d) La rabassa morta havia de ser redimible a voluntat del pagès.

La Dictadura va interrompre les discussions amb els propietaris, oposats sobretot al darrer punt. La Unió de Rabassaires va subsistir a ritme lent durant el període 1923-30 i revifà amb tota força en proclamar-se la República. A més, creixia l'interès en sectors polítics i sindicals - el mateix Bloc Obrer es deia a més "i Camperol" i tingué gran força a comarques pageses - pel camp i els problemes dels seus treballadors.

EL CONFLICTIU ANY 1930 - La caiguda de Primo de Rivera es va traduir arreu en un augment important dels conflictes socials, després ^(gairebé) de set anys de repressió. El quadre següent és ben il·lustratiu, a nivell espanyol:

<u>Any</u>	<u>Número vagues</u>	<u>Vaguistes</u>	<u>Jornades perdudes</u>
1929	96	55.576	313.065
1930	402	247.460	3.745.360

A nivell de ~~Barcelona~~ Catalunya l'augment ^(de vagues) fou igualment sensible:

	<u>1927</u>	<u>1928</u>	<u>1929</u>	<u>1930</u>	<u>1931</u>
Barcelona	17	12	18	58	155
Girona	3	1	1	3	8
Lleida	-	-	-	2	19
Tarragona	-	5	2	3	15

Per l'agost de 1930 va esclatar una de les més importants vagues de l'any a la rasa del carrer d'Aragó, on construïa l'empresa Foment d'Obres i Construccions, una de les més poderoses i de més beneficis de Barcelona. L'empresa acomiadà sis delegats obrers, i la vaga es va esten-

dre a tot el ram de la construcció, prou preocupat per l'atur que patia. Es va aconseguir la readmissió dels delegats i significà un enfortiment per a la renascuda CNT, que veié augmentar a 28.000 els afiliats al ram de la construcció.

Hi hagueren en dos mesos vagues a fàbriques de Badalona - dos morts al conflicte de Metalgraff - , a la construcció de Lleida, a La Ceràmica i Alts Forns de L'Hospitalet , població amb un sector important de nova immigració, i a Làmpares Z, que depenia de la multinacional holandesa Philips i on es pretenia obligar els obrers a esborrar-se del sindicat.

Per l'11 novembre, i davant que no era reconegut el Sindicat del Transport - s'havien creat altres organitzacions durant la Dictadura que es reivindicaven com a democràtiques i representatives dels obrers - , la CNT forçà una vaga general¹³. La clausura dels sindicats anarcosindicalistes va ser la conseqüència d'aquesta demostració de força.

Enmig d'aquesta resurrecció de la CNT, Joan Peiró aprofità el fracàs de la vaga de la SAFA de Blanes, en demanda de les vuit hores legals - se'n treballaven deu -, per a maldar ~~per les federacions d'indústria~~ per les federacions d'indústria¹⁴ com un pas més enllà de l'organització obrera per rams, que resultava incompleta en no contemplar tots els rams que intervenien en una indústria a l'hora de plantejar qualsevol conflicte.

NOVES PREOCCUPACIONS CULTURALS - La persecució de que era objecte el moviment obrer va afavorir que s'aboqués l'atenció en altres mitjans de caire cultural que poguessin estar fora del perill de la repressió.

Algunes d'aquestes publicacions varen emprendre la publicació de llibres com a recurs econòmic que les afiançés.

Així , per exemple:

<u>Publicació</u>	<u>Editorial que li donava suport</u>
"La Revista Blanca" (6000 exemplars)	"La novela ~~ideal~~ ^{ideal} " (15.000 exemplars)
"Vértice"	"Acracia", que treia texts clàssics de l'anarquisme
"Solidaridad Obrera"	Biblioteca de Arte Moderno i també Acracia, quan Hermós Plaja dirigí la "Soli" en 1924.

La publicació de postals per a recollir fons per als presos, a 25 cèntims, anava aparellada, amb aquesta mateixa finalitat, amb els festivals que s'hi organitzaven.

Que es publicuessin revistes de caire cultural, llibres i postals, no volia dir que fossin lliures de la censura que no tenia present excepció quan li convenia, fins el punt de censurar articles de Lenin, ^{per exemple.} ~~si més no~~.

L'edició d'algun ~~full~~ fullet destinada a ajudar companys era explicitada per a coneixement dels lectors. Així, ^{els quants de} l'edició de la conferència de Salvador Seguí "Sindicalismo y anarquismo" va^{ai} ser destinada ^{ai} un terç per ajudar la vídua, ^{altre} un terç per a la companya de Peronàs, l'altre mort de l'atemptat a Seguí, i el darrer per al Comitè Pro-Presos.

Les doctrines naturistes s'escamparen sobretot en aquesta època, tot i que agafarien una volada més gran al temps de la República. L'Ateneu Naturista Eclèctic, amb la seva publicació "Etica", va ser un gran propagador de les noves idees, que confluïrien en un congrés naturista a Barcelona, l'any 1929, molt seguit pels anarquistes, que veïen un altre complement a les seves doctrines.¹⁵

Una mística de la cultura tornà a endinsar-se en el pensament anarquista i va iniciar un clar proselitisme en la gent jove¹⁶ amb plantejaments plens de moralisme.

Altres fenòmens, ja apuntats anteriorment, eren una atenció al fenomen nacionalista des d'una òptica d'esquerreres, com demostrant el que ja se sabia, que no era cap patrimoni de les dretes. Un sector de l'anarcosindicalisme, sense una explicitació potser clara, i sobretot els dos partits Esquerra Republicana, moderat, i l'organització del Bloc Obrer i Camperol, d'adscripció marxista, marcaven aquesta nova concepció¹⁷ que posaria fi a la perillosa identificació entre catalanisme i burgesia que havia cercat la Lliga.

1 - LA DICTADURA CONTRA EL CATALANISME

"El primer acte de la Dictadura a Sant Andreu, fou la suspensió del periòdic mensual "Autonomia", als primers dies de la instal·lació de la Dictadura, el 17 de setembre de 1923. Era aquest periòdic el portaveu oficial del Centre Popular Catalanista de Sant Andreu. Foren també blanc de les seves ires, de primer, els Pomells de Joventut, després seguí la Biblioteca Pública de Sant Andreu, el Centre Popular Catalanista, l'orfeó "Eco de Catalunya", l'Avenç Nacionalista Republicà i el "Foment Sardanístic Andreuenc".

"(...) Els nostres entusiastes "Pomells de Joventut, abolits que foren, el seu naufragi, jo l'aprofitava, canviant-ne el nom.

"Tota vegada que de poc, pels mateixos Pomells i en el mateix local de la capella de la Biblioteca Pública, havíem establert la "Visita Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat", i la delegació de la Confraria Montserratina, féiem d'aquells Pomells una transposició total a aquestes dues entitats ~~xxx~~ encara tolerades, llavors, i del butlletí "Flamell", fins llavors portaveu dels "Pomells", el canviàvem tot seguit en portaveu de la "Visita Espiritual", i férem unes moltes concorregudes festes, tots els dissabtes i diumenges, però ben prompte haguérem de desistir, car la policia no ens deixava ~~de~~petge. Es veié clarament la malevolença que per l'entitat religiosa sentia, pel fet d'ésser catalana.

"(...) Entretant, la Biblioteca Pública de Sant ~~Andreu~~ Andreu de Palomar, obra també creada per mí, es trobava en interdicte pèr la policia mal aconsellada pels mals andreuencs, els de les delacions. Un dia aquesta venia per enterar-se dels noms dels concurrents i dels seus oficis, un altre dia es posava a l'aguait, al carrer, per a veure qui entrava i sortia de

la mateixa, amb la mala fe de què cercaven anarquistes, un altre dia portaven la missiva idiota d'averiguar de què parlaven els llibres de la Biblioteca, i amb quines llengües estaven escrits, és el dir, s'informava de coses tan estúpides com estúpids deurien ésser els directors locals de la baixa maniobra!

(CLAPES CORBERA, J., pvre. - "Fulls històriques de Sant Andreu de Palomar" - Barcelona, 1930. Ed. Catalònia - Volum IV, pag. 127-128)

2 - EL CATALANISME, ESCORAT A L'ESQUERRA

"En el orden político había observado el general que las restricciones impuestas por la Dictadura a las manifestaciones regionales habían traído como consecuencia una agudización de los sentimientos separatistas, que se manifestaba por la inclinación a la extrema izquierda de muchos sectores que ~~ha~~ fueron siempre apolíticos o se mantuvieron subordinados a las inspiraciones de la Lliga; ~~sin~~ embargo, Despujol (capità general de Catalunya aleshores), tenía la impresión de que una vez iniciasen su actuación los directores de ésta atraerían a ella gran parte de esos elementos e incluso algunos de los que se mantenían afectos a la Unión Patriótica, ya en franca descomposición. El problema no lo veía difícil ^(de solventar) sobre todo si el Gobierno no regateaba hacer algunas concesiones de índole exhibicionista, a las que tan aficionadas son aquellas gentes, como por ejemplo: autorizar el uso de la bandera regional; permitir el homenaje anual a Casanova, y levantar la prohibición que pesaba sobre "La santa espina", canción popular, que no tiene de separatista más que el sentimiento íntimo de los que la cantan, pues su letra dista mucho de la de "Els Segadors".

(MOLA, Emilio - "Memorias de mi paso por la Dirección General de Seguridad"
Volun I: "Lo que yo supe" - Madrid,
s.d. Llibreria Bergua - Pag. 45-46)

3 - EL CICLE DE SIS ANYS

"A Espanya el procés revolucionari és llarg. Un període mitjà de sis anys és freqüent.

"La revolució que començà l'any 1868 durà fins a l'any 1874. És a dir, sis anys. El moviment revolucionari que inaugurà la vaga general del 1902, a Barcelona, passant pel moviment de "Solidaritat", culminà l'any 1909. Nou cicle de sis anys. L'any 1917, amb l'aparició de les Junes de Defensa, l'ofensiva obrera i l'assemblea de parlamentaris, s'obre una nova etapa revolucionària que durà fins al cop d'Estat de 1923 que donà origen a una nova fase. Han transcorregut sis anys. La Dictadura, fenomen de contrarevolució, es manté ferma des del 1923 fins a finals del 1929, en què comença a trontollar. Sis anys, també.

"La caiguda de Primo de Rivera constitueix el principi d'un nou cicle revolucionari. Per què no podria ésser aquest, també, d'una durada mitjana de sis anys?

"L'actual crisi revolucionària probablement tindrà tres etapes. A la primera - i és l'actual -, serà la petita burgesia radical qui farà esforços per a prendre el poder. A la segona, la gran burgesia reaccionària, amb el concurs de la pròpia petita burgesia, intentarà fer triomfar un règim feixista, al costat del qual la dictadura de Primo de Rivera no fóra res més que una pàl·lida ombra. Al tercer acte, la classe obrera marxarà a pas de càrrega i trucarà molt fort a la porta del poder.

"La república burgesa pot ésser l'antesala del feixisme.

"La presa del poder pel proletariat, evidentment, serà més fàcil si els intents de reacció feixista són desbaratats a temps.

"La victòria final de la classe treballadora dependrà de la

seva capacitat per adonar-se de la seva responsabilitat Histò-
rica i de la necessitat imperiosa de la formació del seu partit

(MAURIN, Joaquim - "El cicle de sis anys"

- Article aparegut a "L'hora", 11 febrer
1931)

PRIMER

4 - UN HABITANT DE LES CASES BARATES

"Llegamos aquí en 1925, y de momento me puse de picapedrero en una cantera de Montjuïc. Ganaba ocho pesetas diarias, pero si llovía no cobrábamos. Eso me llevó a buscar otro trabajo, y en 1927 me coloqué en el ferrocarril, y allí he estado 32 años.

"(...) Trabajaba de pico y pala, como hice casi toda mi vida. Clávabamos las traviesas del ferrocarril, con los carriles que quemaban en verano y que estaban helados en invierno. Era un trabajo muy duro y cobraba sólo siete pesetas diarias, pero tanto si hacía buen tiempo como si llovía. Y con la familia era preferible esa seguridad.

"(...) Cuando llegamos nos realquilamos en una casa que estaba desahuciada en la calle Picalqués, hasta que nos echaron ~~xxxx~~ ~~xx~~ de allí y alquilamos una barraca en la Font de la Mamella, en Montjuïc, donde vivimos de 1926 a 1929. Eran casi todas barracas de madera, pues no dejaban construirlas de obra. Debía ser peligroso, pero lo cierto es que no se quemó nunca ninguna mientras estuvimos allí. La madera para la nuestra la fuimos a buscar cerca de la cárcel Modelo, de unas barracas que se habían hundido en la calle Entenza. Aunque pueda parecer ~~xxxx~~ mentira, recuerdo como feliz aquella época. El clima era bueno, y había flores y huertos...

"(...) En el "Diario de Barcelona" leí un día que iban a dars casas a quiénes vivíamos en barracas y decidimos ir un domingo por la mañana. La oficina estaba en la plaza de Catalunya, y allí nos fuimos. Y nuestro contrato fue el primero que se firmó. Y aquí estamos todavía, en las Casas Baratas...

"(...) Nos fuimos a vivir a las Casas Baratas de Port el 16 de mayo, a toda prisa porque querían derribar las barracas, que eran miles... No había hechas ni las calles, pero luz y agua

sí que nos la dieron enseguida. Las escuelas eran gratis y estaban muy bien.

"(...) Quiero a Catalunya mucho y me sabe mal que hablen en contra. Porque hablemos claro: Catalunya ha quitado el hambre a muchos, ~~no~~ no a unos pocos. Ahora bien, ¿cómo quiere que hable el catalán si no he estado nunca con catalanes? Aquí en las Casas Baratas ahora se oyen algunos catalanes, pero antes..."

(HUERTAS CLAVERIA, J.M. - "Cuatro generaciones de emigrantes - I Los años del metro" - "TeleExpres, 28 maig 1976)

5 - IMMIGRANTS I CATALANS

"Al costat dels 500.000 barcelonins , que són fills de terra catalana, n'hi han a la nostra ciutat 120.000 que han vingut de fora de Catalunya a fecundar nostre país; fer-lo progressar. Hi ha qui voldria que això fossin dues ciutats enclaves, eternament separades per l'odi.

"~~Barcelona~~ Barcelona és tan nostra com a vostra. Barcelona és de tots els qui treballen per ella i l'estimen. (...) Hauríem de plantejar aquest problema - la qüestió obrera - com un aspecte més de la qüestió catalana (...) No sols és autonomia i Mancomunitat la qüestió catalana."

(COROMINES, Pere a "El poble català",

7 març 1914, esmentat a LLADONOSA, Manuel

- "El CADCI entre 1903 i 1923", inèdit).

6 - LA JORNADA DE VUIT HORES, VULNERADA

"La burgesia d'Agramunt està de festa major; els elements burgesos del camp i de la vila viuen d'una manera opulent; tranquils i confiats, però, ¿sabeu perquè estan tan tranquils? Perquè els seus pares es deixen pujar a cavall sense protestar ni un crit, ni un gest de protesta.

"(...) N'hi haurà prou en dir que existeixen fàbriques de teixits on hi treballen noies, gairebé totes elles joves, que trepitjant la llei, s'hi treballen deu hores, si més no. A més, els seus jornals són els més irrisoris que hom pugui imaginar-se; vuit, deu, tot el més dotze o catorze rals diaris, això junt amb unes condicions de treball poc higièniques, els mals tractes que reben més d'una vegada per qualsevol futesa, n'hi ha prou per a fer indignar tot aquell que ^{només} tingui ~~més~~ que un xic de dignitat."

(G.S., d'Agramunt - "La veu de l'obrer - Contra l'explotació" - "Treball", 19 juliol 1930)

7 - MARTINEZ ANIDO, ~~SEIZURE~~ CONTRA LA ~~XXX~~ COTITZACIO

"Se me dice que en algún punto de esa provincia pudiera estarse cotizando entre los obreros por delegados de los Sindicatos Libre y Unico, verdaderos profesionales de la explotación de los obreros, y en cargo a V.S. que, por todos los medios a ~~su~~ su alcance, se cerciore si se efectúa tal cotización, para detener y entregar a los Tribunales el resultado de la cotización, si de ello se encuentran pruebas, o utilice facultades extraordinarias que la suspensión de garantías atribuye para obligar a mudar de residencia a cuantos cotizan y advirtiéndolo a los obreros que contribuyen por miedo a amenazas, que les hará responsables también si entregan cantidades sin denunciar a los recaudadores. Para la averiguación procedente, acoja V.S., pero sometiéndola a comprobación, toda denuncia, aunque sea anónima. Espero que dé V.S. cuenta del resultado de sus averiguaciones tan pronto lo obtenga, y además en lo sucesivo, cada quince días me participe que no se cotiza en esa provincia de su mando".

(Telegrama de Martínez Anido als governadors, reproduït a ELORZA, Antonio - "El anarcosindicalismo español bajo la Dictadura, 1923-1930", - Madrid, 1972-74, Revista del Trabajo)

Memoria oral E. J. 10

8 - PER LA LEGALITZACIÓ DELS SINDICATS

"Los fundadores de este periódico, en la evidencia de que el movimiento obrero en España ha llegado a los últimos grados de decadencia y sobre todo, de que las organizaciones sindicales de Barcelona atraviesan uno de los más nefastos períodos de su existencia, quieren dar una muestra de vitalidad y de ejemplo a los trabajadores, recordándoles cuáles son sus deberes sociales.

(...)

"La finalidad más urgente ~~xxxxxx~~ a que tenderán los esfuerzos aunados de los firmantes, será:

- a) Legalización inmediata de la Confederación Nacional del Trabajo.
- b) Apertura de los Sindicatos de Barcelona y de toda España que estuvieren clausurados, y reorganización de sus efectivos.

"A la par y como premisas fundamentales de su actuación, manifiestan:

- 1) Que los Sindicatos son entidades económicas, inalterables en su característica de neutralidad en la lucha de los partidos políticos por conquistar el Poder. Por lo tanto, la Confederación Nacional del Trabajo, debe ser de un modo inequívoco, el organismo que represente el sistema federativo de todos los sindicatos obreros esparcido por el país, cuya razón de existencia sea: la unión de los trabajadores contra el capitalismo dominador y la base de la organización económica que supla ventajosamente al sistema capitalista seguidamente de abolido.
- 2) Respeto y cumplimiento de los acuerdos recaídos en el Congreso celebrado en Madrid en el teatro de la Comedia, y en la Asamblea posterior de Zaragoza, en su contenido ideológico.

3) Elaboración de las nuevas estructuras que más convengan a las organizaciones, teniendo en cuenta las experiencias de los últimos años. Nuevas estructuras éstas, que se llevarán a discusión oportunamente al primer Congreso que se convoque para que sean sancionadas.

4) Exigencia de responsabilidades en el desempeño de los cargos de Junta y de Comité, a todos los individuos que adquirieran el compromiso de representar a los trabajadores.

"Se aspira, con lo expuesto, a conseguir un mínimo de objetivos que ponga de acuerdo a todos los militantes de la CNT para emprender la vasta obra que requiere extemos tan importantes."

Del
Manifest signat, 1'ú de gener de 1926 ,
~~signat~~ pel corrent sindicalista, i aparegut en "Vida sindical", 16 gener 1926)

9 - ELS SECRETARIS DE LA CNT

Es difícil reconstruir la llista de secretaris del Comitè Nacional de la CNT. Sabedors de que és incompleta, n'ofereim una aproximada, entre la fundació de la Confederació en 1910 i la proclamació de la República:

1910-14: Josep Negre.

1915-16: Manuel Andreu

1916-17 (?): Francesc Miranda

1917: Francisco Jordán (paleta andalús assassinat al 1920)

1918-1919: Manuel Buenacasa

1919-1921: Evelio Boal (vallisoletà assassinat ^{durant la seva darrera estada} en 1921; du-
rant ~~les seves estades~~ a presó va ser substituït
^{per Andreu Nin,}
com es veu a continuació)

1921 (març-octubre): Andreu Nin

1921-22 (d'octubre a febrer): Joaquim Maurín

1922 (febrer-juny): Joan Peiró

1922-23 (Juny-març): Salvador Seguí

1923 (març-estiu): Manuel Adame (per primer cop resideix
el Comitè Nacional fora de
1923 (estiu-desembre): Paulino Díez /Catalunya)

1924: José Gracia Galán (El Comitè passa d'Andalusia - període
Adame-Díez - a Saragossa)

1925-26: Avelino González (El Comitè s'havia refet a Gijón
al setembre de 1925, on residí
fins la seva "caiguda" ^{pel juny} ~~del 2 de juliol~~
de 1926)

1928-29 (gener 28-juny 29): Joan Peiró

1929-30: Angel Pestaña

1930 (juny-~~desembre~~ ^{desembre}): Progreso Alfarache, amb alguna interini-
tat de Francesc Arín.

(A) Dades de diferents procedències)

10 - ELS COMUNISTES S'APUNTAREN A LA CNT

"El grito de ¡Viva la CNT! es el grito de todos los trabajadores conscientes y capaces. A pesar de sus pasados errores - que lo fueron en gran número - este Centro Sindical es el que puede ostentar con más dignidad la representación de la clase explotada, porque su consigna de lucha, es el anhelo sentido por todos los proletarios, que saben/ que sólo con la implacable acción del Sindicato, es posible arrancar de la clase burguesa, las mejoras indispensables que le permitan disfrutar de una vida/ más en armonía con las necesidades diarias.

"La Confederación, es el instrumento de lucha, que si bien ha caído en varias batallas por su falta de dirección y capacidad táctica, no lo ha hecho nunca por móviles inconfesables; no se ha doblado a los deseos de los enemigos seculares, sino a los imperativos de una fuerza superior represiva. Bien es verdad que en sus momentos no supo valerse de su fuerza para imponerse a aquella reaccionaria dictadura su ley tirana (sic). Es un error y varios errores que debemos rectificar, procurando situar en su dirección, a aquellos hombres que por sus estudios y experiencia, estén más avezados a las corrientes modernísimas de las luchas sociales."

("La Señal", periòdic dels ferroviaris de Lleida, 15 abril 1930)

11 - EL SOCIALISME SEGUIA SENSE ARRELAR A CATALUNYA

"La massa obrera sempre ha sentit una repulsió, aquesta és la paraula, vers el socialisme. Els apòstols del socialisme a Catalunya no han estat pitjors que en altres terres peninsulars; per què mai han pogut tenir prou adeptes per a pesar en la direcció de l'obrerisme català? Això és el què cal esbrinar (...)

"La ~~xx~~ contesta primera serà atribuir-ho tot a la influència àcrata; ella ha dictat l'apoliticisme, ella ha dictat l'estat de perpètua agitació, morbosa moltes vegades, una vertadera espasmofilia, que ha fet que de l'obrerisme català, d'una gran capacitat, amb homes austers i de mentalitat superior, en resultés una obra eixorca i un desgabell d'organització, d'orientació i de consciència a darrera hora. Però ~~xx~~^{l'} influència anarquista no era la causa, era l'efecte.

"(...) Una altra de les raons, i potser la més forta, que ha fet gairebé impenetrable el socialisme entre els nostres obrers, és que l'obrer català ha volgut tenir la capitalitat revolucionària de la península. S'ha vist, o s'ha cregut, el més potent i el més conscient i no ha volgut deixar-se pendre la direcció, quan menys, dels seus afers propis.

"(...) No sols la direcció obrera ha volgut tenir a l'abast de la seva mà, ~~x~~ inclús la direcció política quan en els darrers temps s'ha llençat a la política. El lerrouxisme, malgrat fos un partit espanyol, la seva gran força la degué a què llur comandament residia a Barcelona. Es la malfiança ~~xxx~~ en els altres i una plena confiança en ell, un orgull del seu poder i de la seva consciència renovadora

"(...) El socialisme, amb la seva seu a Madrid, al encarar

se amb l'orgull i la malfiança catalana tenia que fracassar.
Nostre obrer no en volia saber res, era fora del seu tarannà
i era ademés la confessió d'una inferioritat ~~xx~~ que no volia
admetre."

(COT DE REDDIS, pseudònim de Jaume
Aiguader - "L'obrer català i el socia-
lisme" - "Justicia Social", 16 i 30
gener 1926).

12 - DE "L'ANDREUENC" A "TREBALL"

"Per què "L'Andreuenc" es va transformar en "Treball"? Perquè Pere Cardona, el seu director, va caure sota la influència de militants del Partit Comunista Català - que cal no confondre amb el Partit Comunista de Catalunya que amb altres tres partits obrers catalans va integrar el 1936 el PSUC - o ~~mai~~ n'era militant ell mateix.

"Treball", en aquella època, no va durar gaire. Hi va col·laborar l'Amadeu Bernadó. Després passà a altres mans i l'any 1936, després de molts tords del periòdic per una banda i de l'amic Bernadó per una altra, "Treball" és l'òrgan del PSUC i Bernadó hi és cap de redacció."

(Carta de Vicenç Riera Llorca a l'autor,
4 febrer 1975)

13 - RETORN A LA VAGA GENERAL

"No podemos continuar así. No se puede jugar así con la organización obrera. El proletariado español, afecto a la Confederación Nacional del Trabajo, en número de trescientos mil, no está dispuesto a que no sea reconocida su personalidad. Es intolerable el procedimiento ilegal, absurdo e infantil de los gobernantes de legalizar un Sindicato sí y otro no y dar vida legal a la Confederación Nacional del Trabajo en un pueblo y negarlo en otro. El caso del Sindicato del Ramo de Transportes de Barcelona revela la falta de personalidad del representante del Gobierno, pues que por prohibírselo Foronda (director general de la Companyia de Tramvies de Barcelona) y los que chupan del Comité Paritario no se ha legalizado. Pues bien, la Federación Local de Sindicatos Unicos de Barcelona hará indefinida la huelga general ~~ya~~ hasta que sea reconocido legámente el Sindicato Unico del Ramo de Transportes. Tenemos derecho a una personalidad colectiva y la queremos.

"No se nos haga responsables a los trabajadores de la huelga. El único responsable es el general ~~de~~ Despujols (sic) (capità general de Catalunya al 1930), que es quien se opone, con su odio desmesurado a los trabajadores, a legalizar el Sindicato. Ya sabemos cuáles serán sus procedimientos: las detenciones, las cargas, las declaraciones de maquinaciones misteriosas y cuantas otras cosas se invente él!"

(Proclama de la vaga de novembre 1930, en POU, B.- MAGRIÑA, J.R. - "Un año de conspiración (antes de la República)" - Barcelona, 1933. Ed. Rojo y Negro - Pag.199-202)

14 - LA VAGA DE BLANES I LA PETICIO DE FEDERACIONS D'INDUS-
TRIA

"Blanes - Otra población pacífica que tuvo que vivir días, semanas y meses en completa zozobra por la rapacidad de los accionistas de la SAFA, la dirección obligaba a trabajar una jornada de diez horas, con un jornal irrisorio. El Sindicato Unico, velando por los intereses de la clase y del cumplimiento de las leyes sociales pidió el respeto a la jornada legal de ~~tax~~ ocho horas, el reconocimiento del mismo y el pago de las horas extraordinarias. Estas demandas cayeron como una bomba sobre la ~~xx~~ mesa del Consejo de Administración. Antes que reconocer éstas justas reivindicaciones prefieren ⁽ⁿ⁾ cerrar la fábrica, condenando todo el pueblo al hambre."

(Hi treballaven a la SAFA de Blanes en 1930 unes setcentes persones - POU, B. i MAGRIÑA, J.R. - Un año de conspiración (antes de la República)" - Barcelona, 1933, Ed. Rojo y Negro - Pag. 190-191)

"La CNT acababa de perder un conflicto por no ^{haber tenido} ~~xxxx~~ en cuenta a ese fenómeno de la concentración industrial. El conflicto de la SAFA, de Blanes, se ha perdido no tanto por la resistencia económica ~~xx~~ como por la resistencia industrial de la Empresa explotadora de aquella sedería; y de ese conflicto, cuya importancia moral representada por su pérdida nadie debe desconocer, voy a deducir una lección por si gustan recogerla los que desconocen los fenómenos determinados por la concentración económico-industrial del capitalismo."

"(...) La misma Sociedad Anónima que explota la fábrica de Blanes, tal vez con la aportación de capitales españoles asociados a ella, explota otras fábricas de fibras artificiales en Francia. Alemania. Holanda. Bélgica y otros países. y hay

que preguntarles a los enemigos de las Federaciones Nacionales de Industria para qué sirve un Sindicato de ramo o industria y la ayuda que puedan prestarle a éste los organismos confederales, llegado el caso de enfrentarse en franca lucha con una empresa tan poderosa como la ^(de la)SAFA. Salta a la vista de los más miopes que en el caso de Blanes no basta ya la Federación Nacional. La defensa de los intereses obreros requiere necesariamente la presencia de la Confederación Internacional de Industria."

(PEIRÓ, Joan - "La organización industrialista. Frente a las palabras, razones y hechos"
- "Acción", 19 febrer 1931)

62

15 - DEFENSA DEL NU

"Encuentro un gran placer estando desnudo en pleno bosque, bañado en luz y aire, dos elementos naturales e ~~impr~~ indispensables. Sólo con verme despojado de mi modesta indumentaria de explotado, paréceme que han deshaparecido (sic) para mí todas las leyes fabricadas para amargarnos la existencia y no quedan otras que las que encarnan (sic) la naturaleza. La ropa representa esclavitud en unos y tiranía en otros; sólo el desnudo representa al hombre anárquico rebelde a todas las normas, desligado de los prejuicios de atavío de la sociedad del dinero."

(DEL CAMPO, Silvestre - Respuesta a una encuesta sobre el nudisme - "Iniciales", agosto 1930)

67

A LA

16 - CONSELLS JOVENTUT

"Afíliate al Sindicato, procura ingresar en la Juventud Sindicalista que en él haya constituida. Aquellos compañeros sabrán animarte y atenderte cariñosamente. Lee, estudia y sé digno siempre de la libertad, que es generosidad, cordialidad, amor sincero a los hombres y a las cosas bellas.

"Sepárate de los feos vicios que te dominan y te castran a tu entrada triunfal a la vida. Ello, además ~~xxxxx~~ de gastarte prematuramente, te envilece. Fíjate en la cara de viejos que tienen tus compañeros de devaneos. Son x flores agostadas, debiendo ser capullos.

"Piensa que hay otra vida más noble, más sencilla y más emocionante: la lucha por el porvenir del hombre."

(Signava la Joventut ~~xx~~ Sindicalista d'Arts Gràfiques a "Solidaridad Obrera", 1 febrer 1924)

17 - ELS OBRERS I EL CATALANISME

"Els obrers, en lloc de procurar prendre a les seves mans el moviment català que a mans de les dretes esdevenia lògicament reaccionari - Sants Jordis i Morenetes, llònties (sic) , cera, jocs florals i sardanes, misses i comunions, Pomell de Joventut, ~~xx~~ banderes beneïdes, sometents, salaris baixos i dividends grossos, tot sintetitzat en la fórmula "Monarquia? República? Catalunya! - i donar-li el matís revolucionari i proletari que ha pres últimament, empraren la mala tàctica de combatre'l , no pel que tenia de català, sinó pel que tenia de reaccionari.

"I aquesta adversió (sic) dels obrers pel catalanisme fou hàbilment aprofitat pel Govern que per mitjà de Lerroux desfèu el moviment obrer i retardà la seva incorporació al moviment català. El divorci entre el catalanisme i l'obrerisme li servia al govern per a calmar tota Espanya davant el perill separatista i dir des del Congrés que el catalanisme era un problema artificial, agitat i mantingut per minories i que no interessava al poble.

"Però davant del fet de la Dictadura engendrada en part per la gran burgesia catalana, catalanisme i obrerisme han estat combatuts pel mateix govern, i això ha fet reaccionar els obrers que s'han incorporat al moviment català, prenent-lo en l'expressió més radical - de mans de les dretes.

"I avui, sortosament, la gent ja s'ha donat compte que el problema nacional forma part del problema social. I que els pitjors ~~xxx~~ enemics de Catalunya són precisament els capitalistes catalans.

"El catalanisme és un fet biològic, indestructible, i que la seva base en la catalanitat, ben arrelada en la consciència

cia del nostre poble. El que cal , és que aquest moviment sigui dirigit per obrers, en representació de la gran massa explotada, ja que aquests no confondran Catalunya amb l'aranzel ni amb una missèrrima qüestió de finances!

(ARQUER, Jordi - "Catalanisme i obrerisme" - "L'hora", 4 febrer 1931)

CRONOLOGIA 1923-31

Esdeveniments socials

1923

Setembre: La CNT declara la vaga general després del cop d'estat. Fracas i no ~~xxxx~~ secundament de la UGT a la crida cernetista.

1924

Maig: Darrer ple regional de la CNT. Clausura dels seus sindicats i prohibició de la "Soli".

Novembre: Intent d'assalt de la caserna de les Dresanes a Barcelona per elements anarquistes.

1925

Juny: Llei del Descans Dominical.

Agost: Primer Congrés dels Sindicats Lliures.

Desembre: Mor Pablo Iglesias.

1926

Juliol: Llei sobre el treball a domicili.

Novembre: Es creen els comitès paritaris.

Fets polítics, econòmics, culturals

Setembre: Cop d'estat del general Primo de Rivera. Comença la I Dictadura.

Desembre: Prohibició d'ensenyar el català a les escoles.

Gener: Alfons Sala, d'Unió Monàrquica, president de la Mancomunitat.

Març: Document d'intel·lectuals castellans en defensa del català, perseguit per la Dictadura.

Octubre: Largo Caballero, del PSOE, entra al Consell d'Estat.

Novembre: Es crea Radio Barcelona.

El grup de "La Batalla", al voltant de Joaquim Maurin i els Comitès Sindicalistes Revolucionaris de la CNT, ingressa al PCE.

Juny: Complot frustrat del Garraf, contra els reis, a càrrec de membres d'Estat Català.

Juny: Tancament del camp del Barça per xiular l'himne espanyol.

Juliol: Supressió de la Mancomunitat.

Novembre: Fracassa una conspiració contra Primo de Rivera.

Desembre: Un Consell Civil substitueix el Directori Militar.

juny: Fracassa una altra conspiració coneguda com "la sanjuanada"

Juny: Fi de la guerra del Marroc

Esdeveniments internacionals

Gener: Mor Lenin. Stalin pren el poder.

Febrer: Gran Bretanya reconeix la URSS.

Octubre: França reconeix la URSS

Gener: El partit feixista, únic per llei a Itàlia

Gener: Trotski, suspès com a Comissari del Poble.

Abril: Nova complicació al Marroc. Abd-el-Krim envaeix el Marroc francès.

Gener: cop d'estat a Grècia. Dictadura de Pangalos.

Novembre: Fracassa la invasió organitzada per Macià a Prats de Molló.

Maig: Dictadura també a Polònia.

Juny: Cau Abd-el-Krim.

Juny: Dictadura de Gómez da Costa a Portugal.

Octubre: Es funda a França la JOC.

1927

Juliol: Es funda la Federació Anarquista Ibèrica (FAI) a València

Novembre: Primera sessió de l'Assemblea ~~Consultiu~~ Nacional, ~~organ~~ organ consultiu de la Dictadura. Els socialistes no hi participen.

Primer vol Madrid-Barcelona des de l'aeroport del Prat.

Abril: La Itàlia feixista promulga la Carta di Lavoro

Octubre: Primer pla quinquennal a la URSS.

"El cantor del jazz", primera pel·lícula sonora.

1928

Fundació del Partit Comunista Català.

Febrer: Apareix el setmanari "L'opinió", que influirà decisivament en el neixement d'Esquerra Republicana.

Octubre: Primer pla quinquennal a la URSS.

1929

Primeres cases barates per a obrers a Barcelona.

S'enfonsa la Borsa de Nova York. Comença una gran crisi internacional.

Juny: Exposició Internacional de Barcelona.

Neixen l'Hispano Olivetti i la Ford Motor Ibèrica a Barcelona.

~~Setembre~~
Gener: Exili de Trotski.
Febrer: Pactes de Laterà entre Mussolini i el Vaticà.

Desembre: ↑

1930

Abril: Legalització de la CNT.

Gener: Cau Primo de Rivera. Nou govern del general Berenguer.

Novembre: Vaga general promoguda per la CNT, que passa de nou a la clandestinitat.

Agost: Pacte de ~~l'oposició~~ l'oposició a Sant Sebastià (socialistes, republicans i catalanistes d'esquerra)

Desembre: Fracassa la sublevació de Jaca.

Novembre: Es crea el Bloc Obrer i Camperol entre el POC i la Federació Comunista Catalano-Balear.

Setembre: Primer triomf dels nazis a eleccions alemanyes.

1931

Febrer: Gabinet Aznar, darrer de la monarquia.

Març: Fundació de l'Esquerra Republicana de Catalunya.

X-ELS DIFÍCILS AMORS DE
LA REPÚBLICA I EL
MOVIMENT OBRER

La Catalunya del 14 d'abril de 1931 havia canviat substancialment respecte a la del 13 de setembre de 1923. De la Dictadura a la República nogensmenys que 321.980 immigrants de diferents contrades espanyoles havien triat Catalunya per a viure, atrets sense dubte per la prosperitat econòmica passatgera que el país atravessà durant part de la dècada dels anys vint.

La mitja anual de nou vinguts a Catalunya entre 1921 i 1930 va ser, doncs, de 32.200 que, evidentment, contrasta amb els 11.012 de mitja de la dècada següent. Fou, de fet, la immigració més important del primer mig segle:

<u>Dècada</u>	<u>Total immigrants a Catalunya</u>
1901-10	133.559
1911-20	124.194
1921-30	321.980
1931-40	110.123
1941-50	256.731

En el moment de proclamar-se la República, pràcticament un de cada cinc habitants de Catalunya era immigrant (550.601 sobre 2.791.292, o sia, un 19,72 per cent). Els percentatges de regions que havien aportat més gent eren: País Valencià i Múrcia, 7,6%; Aragó, 4,2%; Andalusia, 2,5%.

A Barcelona el percentatge de no catalans era més gran lògicament, per ~~la més gran~~^{l'} atracció de ^{més} llocs de treball: el 37,1% de la població. Dels 375.082 no catalans que vivien a Barcelona, 88.298 eren valencians (8,78) , 81.368 aragonesos (8,08%), 50.725 murcians (5,04), i 42.756 andalusos (4,25%).

Un focus de població forastera va ser, des del primer moment, els barris de Collblanc i La Torrassa en L'Hospita-

let, encara una població petita i mig rural que va triplicar la població entre 1921 i 1931: de 12.360 habitants a 37.650, segons la publicació local "L'espill". D'aquests 37.650, Collblanc i La Torrassa, barris que limitaven amb Barcelona, ^{en}tenien 21.185, quan deu anys abans no passaven dels 3.810, o sia que havien ~~se~~ sextuplicat el seu cens. Els percentatges d'origen dels seus habitants en 1930 son prou eloqüents:

Barcelona	20,6%
Múrcia	18,2
L'Hospitalet..	12,7
País Valencià	12,6
Andalusia	8,-
Aragó	6,-
Barcelona-prov.	4,3

No era gens estrany que , amb un augment tan considerable de població forania, en bona part dels pobles de Múrcia, es conegués La Torrassa com "la Múrcia xica".

En resum, aquesta allau immigratòria a Catalunya va contribuir poderosament a canviar , com anirem veient, alguns trets del moviment obrer català.

LES DUES ETAPES D'UNA NOVA CRISI - Davant la generalització de que durant la República l'economia espanyola va estar sempre en crisi aguda, alguns autors com Gabriel Jackson han senyalat que "en molts dels aspectes més importants per al ciutadà normal, l'economia espanyola va prosperar malgrat la crisi al món". Aquesta afirmació és particularment certa per als dos primers anys del període, 1931 i 1932 , quan en general els salaris van augmentar i els preus es mantingueren estables. Tanmateix, altres símptomes parlen ben a les clares dels problemes que afrontava el nou règim:

- La producció va baixar prop d'un 20 per cent entre 1929 i 1933.

- L'atur, entre 1933 i 1936, va assolir xifres del 12 per cent de la població activa en les regions més afectades.

I si ens referim al marc català, destacava un cop més la diferència d'estructura social ^(de la població) entre Catalunya i Espanya:

Any 1930	Sector	Catalunya	Espanya
	Agricultura	26,6%	45,5 %
	Indústria	50,7	26,5
	Serveis	22,-	27,9

Els ~~percentatges~~ percentatges en que era dividida la força obrera ressaltava palesament la molt diferent estructura entre un país amb esquemes quasi europeus - Catalunya - i un Estat que presentava xifres que avui ^{en} diríem tercermundistes.

Catalunya atravessà en aquesta època per un nou enfosament financer a afegir als de 1920 al voltant del Banc de Barcelona: pel juliol de 1931 s'ensorraren, ajudats per la política del socialista Indalecio Prieto en el ministeri d'Hisenda els Bancs de Catalunya, Reus i Tortosa.

Els sectors que més aviat notaren la crisi van ser la metal·lúrgia i la construcció, aturada la política inflacionista de grans obres públiques de la Dictadura de Primo de Rivera. L'ensorrament del camp en 1933 - pel contrari l'any d'abans havia hagut excel·lents collites - ajudà a que la crisi es fes present en el sector tèxtil, en rebaixar-se dràsticament el consum.

Els sectors tèxtil, metal·lúrgic i de la construcció sumaven en 1931 la quantitat de 268.003 obrers a Barcelona i ~~per~~ les seves comarques, sobre un total de 449.544, o sia que eren un 59,6 per cent del total. Una triple crisi, ^(en aquests tres sectors) tot i que espaiada al llarg del trienni 1931-33 - els dos primers anys el tèxtil es mantingué força bé - va incidir durament en les condicions de vida del moviment obrer, malgrat el capteniment dels preus.

L'any clau de la crisi va ser, doncs, 1933, quan al marc abans breument apuntat s'hi afegiren la caiguda de les exportacions - al 1935 arribarien a ser la quarta part de les del 1930 -, la minva continuada de les inversions estrangeres i el descens de l'emigració, vàlvula tradicional d'escapada en altres èpoques, per la manca de llocs de treball en un món que travessava la més forta crisi econòmica.

UN ATUR SENSE AJUTS - Era ben cert, com ja s'ha dit abans, que algunes millores concretes aconseguia la classe obrera entre 1931 i 1936. Per exemple, un de cada tres obrers barcelonins passà a treballar 44 hores enlloc de 48, i més de la meitat obtingueren millores salarials, més remarcables si hom té present que els preus no varen pujar; ans al contrari, van baixar al voltant d'un cinc per cent entre 1929 i 1935.

Això no significa que els salaris ^{no} seguisin essent baixos i costés equilibrar el pressupost familiar, calculat en 385,35 pessetes al mes per tècnics municipals al gener de 1933¹. Si hom té present que un paleta guanyava 13 pessetes diàries, un treballador del metall 12, i un obrer tèxtil 13, i hom suposa que treballaven 26 dies hàbils, comprovarà que no hi arribava mai al pressupost, si no hi havia altre ajut familiar, difícil en temps de crisi.

Qualsevol intent d'equilibrar el cost de la vida ensopegava amb el problema cabdal de l'atur creixent. Tot i que a nivell general l'atur a Catalunya oscil·lava entre el 5,6 % (any 1933) i el 6% (any 1935), a Barcelona arribà ja al 1933 al deu per cent, prop del fatídic 12 per cent d'Andalusia, la regió més afectada per l'atur. A més, la tendència, des del 1933, va ser de creixement continuat, amb un 30 per cent d'augment a nivell català entre 1933 i 1935 (de 46.017 persones en atur es passà a 59.588).

Naturalment, l'atur era més acusat segons en quins rams i en quines poblacions. Alguns exemples concrets il·lustraran millor aquesta afirmació:

- Al 1932 la meitat dels obrers de la construcció eren en atur, ja fos parcial, ja fos total. Els més afectats eren els immigrants - tradicionalment, és un dels rams on entren a treballar més nou vinguts -, a causa de la reducció de les grans obres públiques i la manca de construcció de blocs de vivendes per haver-se retret la compra de les mateixes amb motiu de la crisi.
- La crisi tèxtil es va viure de diferent manera: mentre a Manresa patien l'atur d'una manera o d'altra el 50 per cent dels obrers, a Sabadell l'acord entre la poderosa Federació Local escindida de la CNT i la patronal preveia que quan baixés la feina es repartís entre tots aquesta baixa enlloc ~~de~~ d'acomiadar ningú. En canvi, a Terrassa, l'altra gran capital tèxtil del Vallès, es passà en un any - el fatídic 1933 - del 8 al 20 per cent d'aturats dins el tèxtil.
- La indústria suro-tapera de Sant Feliu de guíxols, que havia atravesat diverses crisis i donava feina a quasi tota la població, tenia al 1935 en atur al 18,83 per cent del seu personal, i el que treballava no feia la jornada completa en molts casos.
- A Badalona, en 1931, ^{només} la CNT tenia 2.500 militants en atur (la ciutat tenia uns 40.000 habitants).

El pitjor és que no hi havia ajuts concrets. Cap assegurança d'atur o de malaltia alleugeria les conseqüències de l'atur; només s'havien aconseguit l'ajut per maternitat i el retir obrer d'una pesseta diària ^{quan} els salaris diaris oscil·laven entre 10 i 13 pessetes *.

En aquestes circumstàncies, aconseguir el dret a controlar la borsa de treball - és a dir, obligar als patrons a consultar als sindicats per a ~~xx~~ donar feina - va ser un cavall de batalla de sindicats ben organitzats com el ja esmentat cas de la Federació Local de Sabadell. El decret de la Generalitat que concedia aquesta petició va ser signat per l'ex cene-
tista Martí Barrera, aleshores conseller de Treball, en febrer de 1934, però durà uns mesos i va ser eliminat quan Esquerra Republicana va ser escombrada del govern català després ^{de la fetx} del sis d'octubre.

LA INEFICÀCIA OFICIAL - Davant el paorós problema de l'atur, la Generalitat va crear, pel maig de 1933, l'ICAF (Institut contra l'Atur forçós). Aquest organisme era un sac de bones intencions que no podien arribar a port. Va intentar la creació d'una assegurança d'~~xxxx~~ atur a escala catalana que ~~xx~~ no podia reeixir si no es duia a terme una reforma tributària que aleshores era impossible.

Per la mateixa època el Consell d'Obrers en Atur Forçós, que editaven el periòdic "Fam" criticaven el conseller de Treball d'"inepte" i demanaven un subsidi de cinc pessetes diàries. Durant aquesta època Unió Socialista de Catalunya, escorada cap a l'esquerra dins el govern català, demanava la jornada de 36 hores - com ho va fer també la CNT en alguns moments - com a ~~xxxxx~~ remei contra l'atur. Tanmateix, no fora fins juliol de 1936, ja esclatada la guerra, que s'aplicaria ~~xx~~ la rebaixa de jornada fins arribar a les 40 hores. Es tractava, però, d'un altre estat de coses.

L'ineficàcia oficial es feia més palesa quan "girava la truita", és a dir, després de les eleccions de novembre de 1933 que suposaren el pas a un govern de dretes. La rebaixa de salaris,

l'augment de jornada - cas dels metal·lúrgics que havien aconseguit les 44 hores - i el desnonament de parcers foren tres sistemes emprats com a represàlia per la patronal després que guanyessin "els seus", i no sense que s'aixequessin veus lúcides dins el mateix camp conservador.²

EL PANORAMA POLÍTIC CATALÀ - El 14 d'abril de 1931 Francesc Macià proclamava la República Catalana. ~~Macià~~ Havia passat part de la nit intentant convèncer Angel Pestaña per a que entrés com a conseller de Treball al govern de la Generalitat, però no ho aconseguí.

~~La CNT havia declarat la vaga general com a~~
 (davant qualsevol intent de reacció) prova de força, però el flamant governador civil Lluís Companys va desviar qualsevol conseqüència que pogués tenir la vaga tot proclamant festiu el dia. Sembla que aquesta decisió anà precedida d'una conversa entre Companys i líders de la CNT. Segons ~~Jaume~~ Jaume Miravittles, aleshores militant del Bloc Obrer i Camperol, "les primeres setmanes de la República, la CNT és una sindical reformista", afirmació que senyala el suport anarcosindicalista a la República, ~~un~~ suport que no era només dels líders moderats (Peiró, Pestaña...), sinó del mateix teòric anarquista Federico Urales, que criticava poc després la manifestació de la FAI del primer de maig tot parlant de "gent interessada en posar dificultats a la marxa de la República i provocar altra Dictadura".

El 17 d'abril Macià feia marxa enrera de la República Catalana i assolí la Generalitat autonòmica en el marc de la República Espanyola.

Les forces polítiques durant la República a Catalunya ^{eren} ~~sempre~~ molt diverses, com es despren de la següent llista:

a) La dreta:-El carlisme, a través de grups tradicionalistes.

-Peña Blanca, agrupació monàrquica que desemboca-

ria en Dreta de Catalunya (abril 1933)

- Falange Espanyola (novembre 1933)
- Lliga Regionalista, partit majoritari dins les dretes catalanes, que passaria a dir-se Lliga Catalana en febrer de 1933.
- Acció Popular Catalana, partit agrari, format per escindits de la Lliga i representant dels interessos de la poderosa CEDA espanyola - el partit de Gil Robles - des d'octubre 1934.

El centre- Acció Catalana Republicana, format al voltant d'intel.lectuals de prestigi (Bosch i Gimpera, Ràvira i Virgili, Amadeu Hurtado...) i del diari "La Publicitat".

- Unió Democràtica de Catalunya (la democràcia cristiana catalana nascuda al novembre de 1931)
- Partit Radical (o lerrouxistes)

L'esquerra - Izquierda Republicana (el partit de Manuel Azaña, amb Marcel·lí Domingo)

- Esquerra Republicana de Catalunya (nascut al març de 1931 i hegemònic al país fins 1936)
- Partit Nacionalista Republicà d'Esquerres o grup de "L'Opinió" (el diari d'aquest nom, escindit al 1933)
- Partit Català Proletari, nascut com a escissió d'Estat Català en gener de 1934
- Estat Català, que recollia el nom històric perdut en fusionar-se amb ERC, i ressucitat en juny de 1936
- Unió Socialista de Catalunya
- Federació Catalana del PSOE

- Partit Republicà Democràtic Federal (el que restava del vell federalisme)
- Partit Comunista de Catalunya (el PCE en versió catalana)
- Bloc Obrer i Camperol
- Esquerra Comunista, d'Andreu Nin

(Aquests dos es fusionarien en el POUM en setembre de 1935).

I juntament amb les forces polítiques la CNT completava el panorama dels principals corrents que determinaven la política del país. Han restat fora de la llista alguns grups menors, però les principals forces eren les esmentades a diferents nivells: un evident excés de sigles i una divisió d'esforços que es mantindria ~~xxx~~ fins el 1936.

El primer govern de la Generalitat, presidit per Francesc Macià, era format per grups de l'esquerra amb algun suport de centre: tres consellers d'ERC, dos d'USC - aliat d'ERC a les eleccions municipals que derrocaren la monarquia - , un de la FC-PSOE, un radical i un d'Acció Catalana.

ELS TRIOMFS DEL CATALANISME D'ESQUERRA - L'entente no escrita entre Esquerra Republicana de Catalunya i la CNT es va mantenir pel 28 de juny de 1931, quan tingueren lloc les primeres eleccions generals. Va votar a Barcelona un 62 per cent de l'electorat (a Barcelona-província un 66,5; a Tarragona un 75,7; a Girona un 79,6; i a Lleida un 70,8). Era clar que hi votava el proletariat. Dels 48 escons 31 foren per al jove partit de l'Esquerra i 4 per als seus aliats de la USC.

Per l'agost, la Generalitat dongué a votació el text de l'Estatut que havia de servir per a ~~ix~~ l'autonomia catalana i que havia estat elaborat a Núria. Dels 208.000 que composaven el cens de votants, ~~xxxxxx~~ votaren a favor 175.000 i s'abs-

10

tingueren 2.700 a Barcelona-província, que era sempre
(A nivell català l'abstenció no passà del 25%).
el test més significatiu. ~~per~~ Tanmateix, l'Estatut que

s'aprovà un any i escaig a les Corts era força retallat en matèries tan fonamentals com ensenyament i finances, que restaven en mans de l'Estat, tot i que la Generalitat podia construir les seves escoles pròpies. Tanmateix, s'aconseguien trespessos significatius en ordre públic, - es trespassava la Guàrdia Civil -
V governació - desapareixien els governadors civils i les diputacions -, i justícia. -

La República havia concedit el vot a la donaⁱ per primera vegada va exercir aquest dret a Catalunya amb motiu del referendum de l'Estatut.

Les bones relacions entre els dirigents de la CNT i la Generalitat es deteriorarien pel setembre. La mort de tres anarquistes davant Jefatura a mans de la policia després d'uns forts incidents motivats per les condicions dels presos a la Model i el manifest ~~xxx~~ signat per trenta figures de la CNT, entre elles els líders moderats que encara ocupaven els llocs de més responsabilitat, manifest que criticava durament la FAI ~~desobria el que ten~~
~~gués~~, foren els primers símptomes.

La Llei de Defensa de la República d'octubre - una llei repressiva d'ordre públic - , que va meréixer el suport de l'Esquerra, i el definitiu predomini del corrent faista dins la CNT acabaren d'entorbolir les relacions i enfrontar obertament la CNT i la Generalitat.

~~Tanmateix, l'Esquerra seguia essent hegemònica en la política catalana, i pel novembre de 1932, a les primeres eleccions al Parlament, es feia amb 57 dels 83 escons, a més dels cinc que obtenia USC i els quatre de dissidents del Partit Radical que s'arregleraven amb~~

~~ERC. (La resta d'escons era per UDC (1), AC (1) i la Lliga (15)).~~

Tanmateix, l'Esquerra seguia essent hegemònica en la política catalana, i pel novembre de 1932, a les primeres eleccions al Parlament Català, es feia amb 49 dels 82 escons. Altres cinc eren per a USC i 11 per a diferents grups de caire republicà, que en definitiva practicaven la política de l'Esquerra. La Lliga obtingué 15 escons, i Acció Catalana només un. El restant era pel jove partit demòcratacristià, UDC.

ELS TEMPS DIFÍCILS - Pel novembre de 1933, un any després tingueren lloc les segones eleccions generals, davant la crisi del govern republicà-socialista d'Azaña, i ja havien canviat les coses. L'abstenció, racomanada vehementment per la CNT, va créixer molt (a Barcelona-província passà del 33 al 40 per cent, per exemple), ~~guanyant~~ i la Lliga arrabassà el primer lloc com a partit català a l'Esquerra (28 vots front a 27).

El to antipolític de la CNT havia pujat des de les eleccions al Parlament Català, ^{quan ja s'havia manifestat prou clar.} ~~que ja havia entrat en joc.~~
Explotado
"El ~~Explotado~~", d'Amposta, anomenava a Esquerra Republicana de Catalunya Esquerra Deportadora de Catalunya, en clara al·lusió a les deportacions que seguien la revol·ta llibertària de l'Alt Llobregat de gener de 1932, i publicava eslogans com "La política es ~~una~~ una ~~epi~~ epidemia, los polítics, los microbios que la propagan. ¡Trabajador, no votes!", eslogan semblant als emprats en tantes d'altres publicacions.

Tanmateix, l'Esquerra va seguir guanyant a nivell d'eleccions catalanes i per l'abril de 1934 aprovà el Parlament Català la Llei de Contractes de Conreu, que donava satis-

facció a velles demandes rabassaires. Anul·lada pel Tribunal Constitucional, el Parlament la tornà a aprovar, i finalment semblava que l'acceptava el Govern Espanyol i la Lliga amb alguns retocs. Els fets d'octubre del 34, amb la proclamació de l'Estat Català per part del Govern de la Generalitat, ~~que ara s'acceptava~~, ajornaren la llei. L'Estatut fou suspès, el govern català empresonat i les forces obreres novament perseguides amb més duresa.

L'ànze de setembre de 1935, a un any més tard, eren les forces obreres i nacionalistes d'esquerreres les que es manifestaven tot demanant el retorn de l'Estatut. Aquell mateix mes començaven les fusions polítiques, amb la del Bloc Obrer i Camperol i l'Esquerra Comunista en el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM).

Convocades de nou eleccions generals pel febrer de 1936 es formà a Espanya el Front Popular i a Catalunya el Front d'Esquerreres, que abarcava fins i tot Acció Catalana. Només la Federació Catalana del PSOE i el jove Partit Sindicalista d'Angel Pestaña romangueren al marge. Amb una participació de nou elevada ^(malgrat les reticències de sempre) (Barcelona ciutat passà del 62 per cent en juny de 1931 al 68,8), el Front d'Esquerreres va treure el 58,9 per cent dels vots i el Front d'Ordre

- coalició de dretes amb el Partit Radical - el 41. De nou la CNT havia deixat de recomanar l'abstenció. A Catalunya començà una temporada tranquil·la en comparació amb la violència continuada que es donava a la resta d'Espanya, la qual cosa ^{propicià que s'afirmés} ~~significà que es diués~~ que érem "l'oasi de la República", ⁴ a penes trencat per algun fet greu com l'assassinat dels germans B, dia, procedents d'Estat Català i significat un d'ells com a repressor dins Ordre Públic abans d'octubre de 1934.

LA FORÇA ANARQUISTA - La CNT era la primera força, política o hi sindical, de Catalunya. Un de cada dos obrers barcelonins era afiliat, i a nivell de Catalunya hi figurava el 35 per cent de la classe treballadora per l'estiu de 1931: 321.394 homes i dones de tots els rams. La importància de la postura que ^{davant la República} adoptés més estructurada del que hom podia creure⁵ la CNT ~~davant la República~~ era, doncs, cabdal.

Com ha quedat ja esclarit, davant les eleccions municipals del 12 d'abril que donaren pas a la República, l'actitut de la CNT no va ser la de racomanar el vot, però tampoc el contrari. La tendència anarcosindicalista o moderada, que ocupava els càrrecs clau en el Comité Nacional i en la direcció de "Solidaridad Obrera", recolçava aquesta actitut. L'altra tendència, la radical o anarquista pura, s'aglutinà al voltant de la FAI, i ^{hi} manifestà primer les seves reticències i més tard una oberta hostilitat.

El primer de maig de 1931, divuit dies després de la proclamació de la República, es produïa un primer incident amb els anarquistes radicals, que havien promogut una manifestació des del Saló de Sant Joan de Barcelona fins al Palau de la Generalitat, aixoplugats ~~xx~~ sota banderes rojinegres⁶, emprades per primera volta per idea de Joan Garcia Oliver. La manifestació va acabar amb enfrontaments entre mossos d'esquadra i manifestants.

El pitjor, tanmateix, era el marc legal on es movia el món laboral. Largo Caballero, ministre de Treball socialista, havia implantat, també al maig, els jurats mixts per a resoldre conflictes laborals, i la CNT no els acceptava per creure que eren una continuació dels comitès paritaris de la Dictadura. D'aquesta manera, la meitat de la classe obrera espanyola es situava "fora de la llei" laboral.

Als dotze anys del Congrés de la Comèdia de Madrid la CNT celebrava el seu III Congrés, novament a Madrid, pel mes de juny. Hi eren representats 511 sindicats i uns 535.000 afiliats a través de 418 delegats.

El Congrés va donar llum verd al projecte de Joan Peiró de crear Federacions Nacionals d'Indústria, tot i l'oposició de la línia ~~radical~~ anarquista pura, que temia perdre contingut ideològic.

Tot i la clara victòria de la ponència (302.343 a 90.671 vots), les noves Federacions restaren lletra morta fins la guerra civil. L'oposició anarquista en les federacions locals - dominaven de tant, importants com la de Barcelona, per exemple - i l'imminent enfrontament que es derivaria del manifest de la línia moderada conegut com "manifest trentista" pel nombre de signants, frenarien la seva aplicació.

El Congrés va posar de relleu, a més, la feblesa dels comunistes, que seguien dins la CNT en un intent continuat de poder influir-hi. No s'expulsà encara els sindicats que ells dominaven, però, per exemple, no es va permetre que hi fossin, a les sessions, homes tan significats com Manuel Adame (ex secretari nacional de la CNT i ara ^{militant} del PCE) i Hilari Arlandis (ara al Bloc).

EL MANIFEST
DEL "TRENTA"

El 30 ^{d'agost} ~~de setembre~~ de 1931 ^{es feia públic} ~~"Solidaridad Obrera"~~ ^{publicava} un manifest signat per trenta personatges significats de la CNT que atacava la demagògia verbal i el revolucionarisme pel revolucionarisme. En síntesi, els dos punts essencials eren:

- que la revolució no pot ser obra d'una "minoria audaç", sinó "un esforç constructiu de les masses"; i
- el dret de la CNT a decidir les seves accions, amb

independència de qualsevol pressió ideològica.⁷

Era un atac directe a l'anarquisme pur que aleshores encarnava sobretot la FAI, el secretari de la qual era aleshores un murcià de trenta anys, Juan Manuel Molina, a qui tothom coneixia com Juanel, ~~XXXXX~~ membre ja al 1922 del grup d'acció Germen, que tingué a veure en el controvertit atemptat a Martínez Anido. El Manifest va ser inoportú. S'havia declarat vaga general per mals tractes a la presó i ^{el 3 de setembre} en una conducció a la presó de cenetistes detinguts al Sindicat de la Construcció del carrer de Mercaders, la policia donà mort a tres. El tràgic incident impressionà l'opinió pública, fins i tot a joves intel·lectuals com Salvador Dalí, aleshores influït pel comunisme.⁸ La tensió ^{entre sindicalistes i faístes} va augmentar fins que dimití la redacció de la "Soli" amb el seu director Joan Peiró, el dia 21. La tendència anarquista, es feu amb el control del diari i Felipe Alaiz passà a dirigir-lo.

~~Dins els trentistes tampoc hi havia una homogeneïtat total. Els tres corrents més caracteritzats eren:~~

- ~~- Partidaris d'un sindicalisme no anarquista (Josep Moix, Angel Pestaña)~~
- ~~- Sindicalistes "neutres" (Sebastià Clara)~~
- ~~- Anarcosindicalistes que rebutjaven les interferències de la FAI, que aquesta negava (Joan Peiró, Camil o Piñón)~~

LES DIFERENTS TENDÈNCIES - Abans de seguir cal recapitular.

Persistien al si de la CNT tres tendències ben diferenciades, dues de les quals es disputaven en el fons l'hegemonia:

a) Sindicalistes que rebutjaven influències ideològiques, ~~xx~~ fins i tot de la FAI, que seran coneguts des d'ara també com a trentistes

b) Anarquistes purs o radicals, que presentaven també dues branques: uns majoritaris agrupats en grups ~~xx~~ d'acció o

d'afinitat, que en bona part s'havien federat en la FAI; i altres teòrics, que mantenien la "flama sagrada" de l'anarquisme clàssic de Bakunin, els màrtirs de Xicago i Max Nettlau, que eren representats per la família Urales, en especial Frederica Montseny, i Diego Abad de Santillán.

C) la tendència bolxevic, que es mantenia a la CNT perquè era el sindicat on s'agrupava la gent més revolucionària, i que seria foragitada al 1933.

Cal afegir que, a nivell espanyol, ^(fora del País Valencià, i gairebé tota una important minoria) ~~l'escissió s'aconseguiria evitar~~ ~~anarcosindicalista es mantingué al si de la CNT~~, potser perquè els enfrontaments no havien agafat la força de Catalunya, i fou favorable a ^(fins i tot en ocasions - Astúries i el) enteniment amb altres forces obreres quan es creà, al 1933, Aliança Obrera.

ELS MILITANTS DE LA FAI - El que fora secretari del Comitè Peninsular de la FAI quasi tot el període 1931-36, el ja esmentat Juanel, coincideix amb altres afirmacions publicades ^(per correligionaris seus) sobre que la FAI no dominava dins la CNT.

^(hi ha poques dades que orienten sobre la força numèrica de la FAI:)
✓ Segons Buenaventura Durruti, un dels seus militants mítics,

al setembre de 1931 eren dos mil els faïstes. En el congrés ^(a tota Espanya i uns 1.400 a Catalunya) celebrat per la FAI l'octubre de 1933, eren 10.173. Pel

gener de 1936, dins la davallada soferta en general pel ^(només) moviment anarco-sindicalista, eren al voltant de 5.000. ~~XXXXXX~~

^{Se'n comptabilitzaven per aquesta època}
~~XXXXXX~~ 225 grups a tota Catalunya. Segons Josep Peirats, secretari ~~del grup de Barcelona~~ de la FAI a nivell barceloní, en aquesta ciutat no passaven de 200 ^(militants) al 1936.

Si hom té present que un grup oscil·lava entre 8 i 10 militants, i que a Barcelona hi havia 27 grups al 1936, l'afirmació de Peirats és força encertada.

La influència de la FAI radicava en que eren militants actius de la seva ideologia. Des del moment que es tentatives iniciaren la seva retirada, passaren als llocs di-

Cal afegir que...

rectius i preconitzaren l'oposició a tot el que fos política i a la República⁹. A més, en una reunió del ^{ple} ~~Comitè~~ Regional de ^{Sindicats de} Catalunya haguda al Poble Sec, per l'agost de 1931, dos mesos després del Congrés de juny, aconseguiren que s'aprovés la creació de comitès de defensa immediata. Aquesta reunió va ser decisiva ^(com a reunió) en la gestació del manifest dels 30.

CAP A L'ESCISSIÓ - L'escissió de la CNT es ~~fa~~ fraguà entre l'abril de 1932 i el març de 1933. En el ple regional d'abril de 1932, el faïsta Alexandre Gilabert passà a substituir Emili Mira en la secretaria del Comitè Regional. Angel Pestaña, encara secretari del Comitè Nacional, havia ja presentat la dimissió. El ple serví a més per a expulsar els sindicats que el Bloc Obrer i Camperol control·lava, i que eren els de Girona, Lleida i Tarragona.

Cinc mesos més tard, i com succeís que la Federació Local de Sabadell ^(clarament avenglerada amb la tendència sindicalista) es negava sistemàticament a pagar el segell confederal per exigir els comptes clars en altres sindicats, el Comitè Regional acordà la seva expulsió, el 23 de setembre.

Pel març de 1933, sis mesos més tard, s'intentà trobar una sortida a la crisi en un nou ple regional, però va ser endebades.

Sabadell era aleshores la segona ciutat de Catalunya, i la Federació Local de Sindicats presentava un nivell molt elevat d'afiliació: 14.012 militants sobre una població total de 48.774 habitants. La UGT, en canvi, no passava de 126 militants; i el Sindicat d'Oficis Diversos que la CNT va intentar crear per trencar la Federació no ultrapassà els 700 afiliats. La pèrdua de Sabadell, doncs, era molt important per a la CNT. A més, bona part dels sindicats

de Manresa, Badalona, Mataró, Valls i Igualada, varen seguir els expulsats.

Dos

ELS SINDICATS D'OPOSICIÓ - ~~En~~ mes abans que l'escissió fos consumada, els trentistes havien creat la Federació Sindicalista Llibertària (FSL). Com a òrgan d'expressió varen treure "Sindicalismo". L'hostilitat amb la CNT anarquista augmentà amb l'escissió, i el 9 d'abril "Sindicalismo" denunciava els faïstes per suspendre un mitin de Josep Moix, Francesc Arín i Angel Pestaña en nom de la FSL. De fet, la FSL era el segon fill del trentisme, que ja en juny de 1932 havia creat l'Ateneu Sindicalista Llibertari dins la seva línia d'intentar reconquerir el domini de la CNT.

Els sindicats escindits es constituïren en Sindicats d'Oposició - nom ben explícit - pel juny de 1933 i instal·laren el secretariat a Mataró. Al començament tenien 42.000 afiliats, però varen créixer fins 69.000 en 1936, ^(augmentaren) o sia un 60 per cent, mentre la CNT, tot i ~~xxx~~ tenir molts més militants, baixava a Catalunya en un 50 per cent en el mateix període. Fins i tot van intentar treure, per un curt període temps, un diari, "Combate", en 1934.

Pel gener de 1934 Angel Pestaña va abandonar la línia dels Sindicats d'Oposició i va crear el Partit Sindicalista, tot rebent durs qualificatius dels seus ex companys de la CNT: Felipe Alaiz el batejà com "angel caigut" i Frederica Montseny com "la fi d'una gangrena". El partit va tenir una vida molt minsa, tot i que Pestaña va ser elegit diputat al Parlament Espanyol en febrer del 1936.

LA DAVALLADA D'UN GEGANT - Les escissions i la línia insurreccional que en tres moments aplicà la CNT - gener de 1932, gener de 1933, desembre de 1933 - influïren sense

dubte en l'esfondrament del primer sindicat de Catalunya, esfondrament relatiu perquè conservà gran nombre d'afiliats.

Eulàlia Vega apunta com a ~~seu~~ causes del descens de militants a la CNT aquestes cinc:

- Disidències internes
- Decepció per la influència de la FAI
- Crisi laboral
- Pèrdua de vagues importants en 1932-33
- Proliferació d'altres sindicats, promoguts per socialistes i comunistes.

El descens a nivell català va ser ben palès:

<u>Epoca</u>	<u>Nombre militants a Catalunya</u>	<u>Id. Espanya</u>
~~Agost~~ Juny ~~1931~~	321.394	535.565
Març 1933	208.821	
Maig 1936	142.789	489.492

A més, mentre al congrés de juny de 1931 la CNT catalana era el 60 per cent del total espanyol, en maig de 1936 era només el 30.

Igualment, és interéssant examinar les dades d'Eulàlia Vega sobre descens de militància a ~~les~~ poblacions catalanes, entre 1931 i 1933:

<u>Població</u>	<u>Afiliats 1931</u>	<u>Afiliats 1933</u>
Badalona	12.069	2.860
Igualada	5.100	1.245
Mataró	5.865	3.267
Manresa	8.575	3.335
Sabadell	11.264	14.575

Com hom pot veure, només a Sabadell, epicentre de l'escissió, va produir-se augment en lloc de minva de militants.

17

Cal tenir ben present que , a més de les expulsions de sindicats com els de Sabadell, s'havia anat produint la de militants significats del trentisme, com Juan López, Angel Pestaña...., també a l'any 1933, quan la crisi fou més acusada en l'enfrontament de les dues tendències.

Pel maig de 1936, després de tres anys de divorci, en el IV Congrés de la CNT, celebrat a Saragossa, ^(al voltant del 60%) ~~en adonar-se de l'afèbliment que patia la CNT~~ dels sindicats d'Oposició tornaren al sí de l'ortodoxia cenetista. ~~Al voltant del 60 per cent dels que hi militaven.~~ Tanmateix, la major part de la Federació Local de Sabadell ingressaria a la UGT. Josep Moix, el seu màxim representant, era precisament a Moscó quan tenia lloc el Congrés de la CNT, i ingressaria poc temps després al PSUC, que es crearia ja en plena guerra civil.

Com en el passat, la CNT acordava també en ~~un~~ congrés un pacte inacceptable cara a la UGT: unitat d'acció a canvi de que la UGT reconegués el fracàs del "sistema de col·laboració política i parlamentària".

Al Congrés de Saragossa hi participaren 649 delegats en nom de 982 sindicats, querepresentaven 550.595 afiliats, si hom compta ja els sindicats readmesos. Era encara una gran força social, però minada per les constants pugnes internes i les altres causes ja ressenyades.

LES TRES REVOLTES LLIBERTÀRIES - Un dels aspectes que més marcà el destí de la CNT en els anys trenta van ser les revoltes llibertàries de 1932-33.

Els darrers dies de 1931 i les dues primeres setmanes de 1933 havien estat un seguit d'enfrontaments entre la guàrdia civil i treballadors a diferents indrets d'Espanya. Catorze paisans i quatre guadies civils morts havien enverinat l'ambient.

El 19 de gener, davant les dolentes condicions de vida a

l'Alt Llobregat, tant a les mines com al tèxtil, s'abecaren els miners de la colònia de Sant Corneli, en Fígols, i s'apoderaren de les armes del sometent. El 20 la vaga era total i s'havia estès a Navarces, Balsareny, Cardona, Súria i Sallent. El 22 arribaven tropes a Manresa, i el 23 la CNT declarava la vaga general en solidaritat. Tanmateix, era massa tard i el 24 la insurrecció, que no havia suposat cap mort, havia estat aixafada.

Els sindicats varen ser clausurats a tota la comarca, 104 militants anarquistes deportats, entre ells Durruti, a Àfrica, i en general hi hagué un fort to de repressió, ~~manipulat~~ posat de relleu en acords com el de l'ajuntament de Cardona (Lliga Regionalista), que acordà que, cas de produir-se altra situació semblant, "todos los vecinos cacen com a fieras a los cabecillas".

Segons Cristina Borderías, la insurrecció no la va iniciar el sindicat, sinó un grup d'afinitat llibertari. Per a simplificar, no va ser la CNT l'iniciadora, sinó la FAI.

Un any més tard, i com a suport per a una vaga ferroviària, s'intentà un aixecament revolucionari en diversos indrets de Catalunya. El dia triat va ser el 8 de gener de 1933. Una confusió en l'actuació del secretari del comitè nacional ^(de la CNT) Manuel Rivas precipità els esdeveniments, ajudada per la ferma decisió del grup de Garcia Oliver, situat "per lliure" al marge de la FAI, de posar en pràctica el que ell anomenava com a "gimnàsia revolucionària".

A Barcelona l'intent va ser sufocat brutalment, i hi hagueren quatre,
 morts a Lleida ~~XXXXXX~~, dos a Sallent, ~~XXXXXXXXXXXX~~ dos a Terrassa, dos a Ripollet, on es proclamà el comunisme llibertari per poques hores¹¹, i en general 37 a tota Espanya.

Pel desembre del 1933, la revolta tingué caire antigovernamental més clar - havien pujat ja les dretes després de les eleccions de novembre - i va ser particularment violenta a l'Aragó, on també es proclamà el comunisme llibertari a alguns pobles.

A Catalunya va ser L'Hospitalet el lloc més crispat, amb barricades fetes amb cotxes a Collblanc el dia 10, dos dies després d'iniciats els avalots. Hi hagué 87 morts a tota Espanya i uns setcents obrers foren empresonats.

LA REVOLTA DEL SIS D'OCTUBRE - Aquest clima insurreccional promogut des del moviment obrer per a canviar un marc social que es bellugava tan lentament amb la fràgil República ja no es reproudiria fins l'octubre de 1934, en ple bienni negre, a Astúries, on la revolta agafà una gran embranzida i la repressió va ser sagnant, i també a Catalunya.

A més de Barcelona, on el CADCI va ser bombardejat i hi moriren el dirigent del PCp Jaume Compte, Manuel González Alba i el comunista Amadeu Bardina, altres ciutats foren escenari de revolta.

A Sabadell l'Aliança Obrera, de la qual ja en parlarem, va fer-se amb l'Ajuntament, com a Lleida. Hi hagueren morts a Girona, i Lleida; enfrontaments amb la guàrdia civil a Granollers, incendi ^{d'esglésies} ~~de l'església~~ ^(Vilafranca i) a Navàs, asalt a la caserna de la guàrdia civil a Vilanova i la Geltrú, i en general avalots a dotze poblacions. |

Tarragona, Reus i Flix; i una a Girona.

Un any més tard, en plena puja socialista a tot l'Estat, la Federació Catalana del PSOE havia augmentat tan sols a 1.261 afiliats mentre la xifra total espanyola era de 71.320, o sia l'1,7 per cent. Al 1936 no passava del 2 per cent. Era, doncs, evident, que el problema endèmic de la no creixença del socialisme a Catalunya seguia existint-hi.

En el fons ~~mantenim~~ hi havia dos temes bàsics; que s'arrosegaven de bell antuvi: l'hegemonia sindical de la CNT a Catalunya, i la no comprensió ~~de la situació~~ ^{de la} qüestió catalana. Tot i votar a favor de l'Estatut en el referen-
12
dum d'agost, les reticències eren ben evidents en actuacions com el mitin organitzat per la Joventut Socialista de Barcelona per a aconseguir que l'Estat conservés tots els centres d'ensenyament ~~subvencionats~~ sota el seu control, cosa que va succeir quan s'aprovà l'Estatut a les Corts pel setembre de 1932.

LA FUSIÓ TRENCADA - Existia a Catalunya, com ja s'ha dit, altra força socialista, la Unió Socialista de Catalunya (USC), que ~~era~~ havia anat a les eleccions d'abril de 1931 amb l'Esquerra Republicana, mentre la FC-PSOE ho feia amb radicals i federals. (Així i tot, l'Esquerra va donar un lloc en el govern a la FC-PSOE, que va ser-hi present fins l'octubre de 1932).

Des que Joan Comorera fou elegit secretari general per l'abril de 1932, el partit es distancià de la CNT. Comorera cercava un nou sindicat que trenqués amb l'hegemonia anarco-sindicalista i tingués una força que la UGT no aconseguia tenir. Decidit a donar molta empenta al partit intentà treure com a diari "Treball" sense aconseguir-ho.

Mentrestant, seguia publicant-se el setmanari "Justicà Social en català" al temps que la FC-PSOE treia el seu, "La Internacional" en castellà, amb algun article escadusser en català.

Al març de 1933, tot coincidint amb el 50è aniversari de la mort de Karl Marx, la USC i la FC-PSOE anunciaren la seva imminent fusió. Hi contribuïen el fet de que els primers s'haguessin allunyat de la CNT i els segons haguessin votat favorablement l'Estatut. També hi pesaven les respectives col·laboracions amb forces republicanes a nivell de govern i la por al desenvolupament del Bloc Obrer i Camperol al sí de la societat catalana.

La fusió, aprovada al juliol de 1933, no ^{ho} va ser ~~aprovada~~ per l'executiva estatal del PSOE. Molts militants procedents de la FC-PSOE ~~es quedaren~~, tanmateix, a la USC, malgrat aquesta desautorització centralista, i la FC-PSOE va tornar a perdre terreny a Catalunya.

La FC-PSOE, dins la qual Rafael Vidiella, procedent de la CNT va ser la principal figura ~~fixa~~ entre 1933 i 1936, ~~va~~ ^{es} emprendria novament el camí de la fusió, aquest cop sota el signe comunista, al juliol de 1936, també amb la USC, i amb els Partit Comunista Proletari i Partit Comunista ^{de} Catalunya, desembocant en el que seria Partit Socialista Unificat de Catalunya, un cop iniciada la guerra civil. Com a precedent, les joventuts d'aquests quatre partits s'unificarien pel juny a l'estil del que per l'abril havien fet les joventuts del PSOE i del PCE a nivell espanyol.

LA UGT I LES ALTRES "MASAS DEL PUEBLO" - Com en el cas del partit, el sindicat socialista tampoc representava el mateix a Catalunya que a Espanya. Per ^(1'octubre de) 1931, quan a Espanya ja eren 690.440 ugetistes, a Catalunya no passaven de 16.683. La Federació Nacional de Treballadors de la Terra, sindicat campe-

rol/adherit a la UGT, tenia a Espanya 392.953 afiliats,ⁱ a Catalunya n'eren 1.027. Les xifres són prou eloqüents per sí soles. Tot i que pel 1932 doblaren la xifra els ugetistes, a Espanya havien ja assolit més del milió de militants:

1.041.539. En començar la guerra no passava dels 60.000 afiliats, mentre la CNT, tot i en crisi, eren més de 140.000. La fracasada fusió entre USC i FC-PSOE també tingué conse-

qüències negatives per a la UGT, que patí una escissió quan la Unió Socialista creà el seu sindicat, la Unió General de Sindicats Obrers de Catalunya (UGSOC), que declarava 19.424 afiliats en el moment de la seva fundació, pel juliol de 1934, i que contribuïa a atomitzar encara més el sindicalisme no anarquista a Catalunya.

La UGT tenia a Catalunya força a nivell de ferroviaris, tipògrafs, banca, pastissers i al port, on tingué lloc el més violent dels enfrontaments entre CNT i UGT durant la República, com ja veurem.

L'any 1932 la UGT creava a Barcelona una Casa del Poble o "Casa del Pueblo" al carrer Nou de Sant Francesc, després carrer Primer de Maig. Fins aquell moment a Barcelona la Casa del Poble coneguda per tothom era la dels radicals creada trenta anys abans. La de Barcelona formà part de la campanya de cases del poble que volien crear a Catalunya per a estendre la minsa força socialista.¹³

LA FEBLESA COMUNISTA - El PCE tenia 800 militants per l'abril de 1931. La seva actitud hostil a la República¹⁴ no li va ~~xxxx~~ procurar adeptes en un moment que el denominador comú de l'oposició a la Dictadura era el republicanisme com a final de la monarquia desacreditada.

El seu principal nucli residia a Sevilla, d'on sortiria amb el temps el més destacat fins aquell moment dels seus secretaris generals, José Díaz.

Pel febrer de 1933 dos petits partits hi ingresaren: la

Izquierda Revolucionaria y Antiimperialista de César Falcón i el Partido Socialista Revolucionario de José A. Balbontín, que havia estat elegit diputat en juny de 1931 pels radicalso-
cialistes. D'aquesta manera, el PCE aconseguia el seu primer
diputat, que seria expulsat del partit ^(pel març de 1934) per defensar una alian-
ça amb ^{totes} les esquerres abans que no canviés oficialment la polí-
tica de la Internacional Comunista, pocs mesos després.

A finals de 1932 s'organitzà a Catalunya el Partit Comunista de Catalunya (PCC) amb militants que havien restat fidels al PCE després de la separació de la FCCB de Maurín, expulsats del Bloc Obrer i Camperol (Antoni Sesé, Hilari Arlandis...) i la importació des de la URSS de Ramon Casanellas, ex anar-
quista que havia participat en l'assassinat del cap del Govern Eduardo Dato en 1921 com a secretari general.

La mort en accident de moto de Casanellas, el 25 d'octubre de 1933, va crear un important buit, resolt primer amb Pere Ardia-
ca, expulsat del càrrec pels seus companys després de la seva actuació poc clara en els fets d'octubre de 1934, i definitivament en 1935 amb l'anomenament de Miquel Valdés.

El PCC va ser durant la República un partit reduït - 800 mi-
litants en 1934 - que participava sindicalment en la CNT fins l'expulsió de tots aquells amb càrrec sindical que participes-
sin ~~xx~~ com a candidats electorals i en general dels sindicats dominats pels comunistes, ja fossin del PCC o del BOC, en 1935. Els seus òrgans de premsa van ser "Catalunya Roja" i "Las masas".

ELS MARXISMES CATALANS - Fins la guerra civil el Bloc Obrer i Camperol - convertit en POUM en 1935 - va ser la principal força marxista a Catalunya. Va contribuir poderosament a di-
fondre la tesi de que el catalanisme havia estat abans popu-
lar que burgès i donà una gran importància al fet cultural. La seva principal força radicava a ~~Barcelona~~ i a Lleida, on

va aconseguir 3.159 dels 10.247 vots que va treure a les eleccions de juny de 1931, segons dades de Francesc Bonamusa.

L'expulsió, ^{l'abril de 1932} ~~pel març de 1932~~, dels sindicats de Girona, Tarragona i Lleida de la CNT que dominava el Bloc va iniciar un procés d'aïllament que conduí al Bloc a posar més accent en el tema de la lluita social que en el del catalanisme, els seus dos components bàsics, que havien fet del partit una organització singular. ~~amb~~ Alguns militants destacats, davant aquesta nova estratègia, abandonaren el partit, com Daniel D. Montserrat i Juame Miravittles.

Com la USC, també el Bloc va temptar la sort d'un sindicat propi, la Federació Obrera d'^{Unitat} ~~Espanya~~ Sindical (FOUS), un cop produïda la ~~una~~ fusió entre el Bloc i la Esquerra Comunista d'Andreu Nin. Afirmaven tenir en maig de 1936 ^{mes de la seva creació,} uns 60.000 afiliats. (El Bloc tenia al 1934 5.180 militants, 4.700 d'ells a Catalunya, com a prova de que l'expansió per Espanya havia estat un fracàs, i l'experiència d'un diari, "Adelante" entre 1933 i març de 1934. Tanmateix, els òrgans que li donaven prestigi foren "L'hora" i "La batalla").

El 29 de setembre del 1935, com ja ha estat dit, es produïa la primera fusió de grups marxistes - havia fracassat l'intent de fusionar els sis grups socialistes i comunistes existents - entre el BOC i l'Esquerra Comunista, donant lloc al Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), que assegurava tenir uns 7.000 afiliats. El grup de "L'hora" (Angel Estivill, Víctor Colomer...) no entrà en el nou partit, i passà a la FC-PSOE.

Molt més reduït, el Partit ^{Català} ~~Espanyol~~ Proletari (PCP) provenia d'una escissió d'Estat Català i s'havia format en gener de 1934. No passà d'uns 500 militants i tingué particular influència en el CADCI. El seu periòdic era "L'insurgent."

El seu dirigent més destacat, Jaume Compte, moriria defensant el CADCI durant els fets d'octubre. El partit evolucionaria

cap a la fusió en el PSUC en juliol de 1936.

L'ALIANÇA OBRERA - Abans que els intents polítics d'unificació, van existir-hi els intents sindicals. Per l'octubre de 1933 el BOC i la FC=PSOE varen muntar un mitin en pro d'un front obrer únic en què participaven Víctor Colomer, Jaume Miravittles, Joaquim Maurin, Jordi Arquer i Rafael Vidiella, o sia quatre del BOC i un de la FC=PSOE, la qual cosa ^{és una} prova del protagonisme del Bloc en tot l'afer de l'Aliança Obrera als seus inicis.

Després de la desfeta de les esquerres a les eleccions de novembre, es renovà la crida amb la intenció unitària, i finalment, l'endemà de la tercera revolta llibertària, el 9 de desembre de 1933, es llençà la crida per l'Aliança Obrera amb un comitè format per Josep Vila Cuenca (UGT), Angel Pestaña (Sindicats d'Oposició), Rafael Vidiella (FC=PSOE), Joaquim Maurin (BOC), Juan López (FSL), Martínez Cuenca (USC), Andreu Nin (EC), Josep Calvet (Unió de Rabassaires) i Josep Coll (Federació de Sindicats exclosos de la CNT, o sia els sindicats del Bloc). Ben aviat es retirarien de la coalició la USC i la Unió de Rabassaires, massa units al partit del govern a Catalunya, l'Esquerra Republicana, per a ^(poder) mantenir el doble joc.

L'absència de la CNT i del PCE varen ser, des del començament un greu obstacle per al desenvolupament aliancista. Tanmateix, la CNT entraria a l'Aliança a Astúries ^{ja abans} ~~després~~ dels greus fets d'octubre de 1934, i el PCE ho faria en setembre de 1934 a nivell general, després del gir que per l'agost imposà a la política a seguir els partits comunistes arreu la Internacional Comunista, cara a la creació de fronts populars que barressin el pas al feixisme. Els companys socialistes passaren de ser acusats de "socialfeixistes" a col·laboradors

bàsics de la nova idea.

El primer intent de demostrar la seva força Aliança Obrera tingué lloc el 13 de març de 1934, com a prova de força davan t l'increment de la reacció, i va ser una prova no massa reeixida, sobretot a Barcelona. Era, tanmateix, la primera vaga general des de 1917 que es realitzava sense la participació de la CNT. La tendència cenetista favorable a pactes amb l'Aliança Obrera que encarnava Valeriano Orobón no va prosperar, com ha quedat explícit, fora d'Astúries.

L'Aliança Obrera no va sobreviure a la crisi d'octubre del 34, però el camí per a reagrupar les forces sindicals era obert. Tot resumint, els sindicats a Catalunya eren la CNT, la UGT, la UGSOC des de juliol de 1934, la FOUS des de maig de 1936, els Sindicats d'Oposició, sindicats autònoms com el CADCI i restes dels Lliures agrupats a la Federació d'Obrers de Catalunya (FOC), que al 1933 asseguraven tenir 12.000 afiliats.

LA PROVA DE FOC DEL PORT - Com molt bé ha afirmat Eulàlia Vega, la llei de Jurats Mixts de Largo Caballero promulgada en maig de 1931, un mes després de proclamada la República, "suposava la ruptura entre la CNT i la República. Quedaven fora de les lleis laborals la meitat de la classe treballadora organitzada del país."

Els jurats mixts varen intervenir sovint a Catalunya malgrat tot, amb resultats favorables als obrers en el 69,6 per cent dels casos de 1932, però no aconseguiren canviar l'opinió cenetista.

En aquestes condicions el conflicte latent del port esclatà diverses vegades. Com ja deia en l'anterior capítol, al port s'havia format un sindicat durant la Dictadura que es reivindicava democràtic i que s'acollí a la UGT. La CNT demanava que fos dissolt com a sindicat procedent de la Dictadura i

només es reconegué la CNT. Pel juny de 1931 el president Macià acordava l'obligatorietat de sindicar-se a la CNT - era, segons John Brademas, majoritària al port - entre els treballadors i provocà reaccions airades de la UGT, que acusava Macià de pagar els vots del 14 d'abril aconseguits amb el fet de no ^(cridar a / per part de)abstenir-se la CNT¹⁵. Tot i que pel juliol s'aconseguia el respecte per als carnets ugetistes, el conflicte reviscolà en diferents ocasions al llarg de la Dictadura i tingué un dramàtic desenllaç en juliol de 1936, un cop esclatada la guerra, en ser assassinat el principal dirigent ugetista, Desiderio Trilles, líder ja dels portuaris socialistes als inicis del conflicte.

De fet, la primera gran vaga de la República va ser la de la Telefònica en juliol de 1931, que fou particularment dura a Sevilla, amb morts i ferits. ^{Fou} Seguida per la del metall a Catalunya, que afectà 42.000 obrers, que aconseguiren un subsidi d'atur - no existia oficialment - que durà fins l'^{abril}~~agost~~ de 1932, i que es pactà al Govern Civil de Barcelona "per cansanci", ja que el governador no deixà sortir els representants de la patronal ni dels obrers fins que s'arribà a un acord. El president Macià, decidit a ^{que}no s'enverinés l'ambient, seguí al llarg de la nit la marxa de les negociacions.

Tanmateix, l'ambient era massa tens, i a començaments de setembre una denúncia de les condicions dels presos governatius a la presó provocà greus incidents al davant del Sindicat de la Construcció, que es traduïren en quatre morts - tres cenetistes i un comunista - i contribuïren a distanciar la Generalitat i la CNT.¹⁶ La polèmica sobre els presos governatius es mantingué al llarg dels mesos.

MENYS VAGUES, MÉS VAGUISTES - A mida que s'avençava el temps republicà, augmentava el nombre de participants a les vagues, però minvava el nombre d'aquestes. Les vagues eren més importants i sovint duraven més temps. El quadre de vagues a Barcelona entre 1929 i 1933 és prou eloqüent:

	<u>1929</u>	<u>1930</u>	<u>1931</u>	<u>1933</u>
Número vagues	18	58	155	55
Número vaguistes	17.099	49.086	78.957	115.722

En 1933 va ser el vint per cent dels obrers censats els qui participaren en el moviment vaguístic.

A més de la ja endèmica situació conflictiva del port i d'una fracassada vaga d'ebenistes que durà tres mesos, la vaga més destacada del 1933 va ser la de la construcció. Durà 18 setmanes entre l'abril i l'agost i arrencà de dues demandes fonamentals: augment salarial i reducció de jornada - de 48 a 36 hores, demanava la CNT - per ajudar els aturats.

S'aconseguien les 44 hores de jornada i un sustancial augment de sous - el peó passà de 6,80 pessetes diàries a 10 -, però la vaga x fou un seguit de tensions greus. Pel juliol ~~havia~~ va morir a trets el secretari del Jurat Mixt, de la UGT, Francesc Llagostera, ~~una~~ ^{la} mateixa setmana que va morir també un obrer vaquer afiliat a la USC. "Justicia Social", òrgan de la USC, titolà a tota plana: "La FAI, autora, la Patronal, inductora, i el Governador, còmplice".

Al 1933 aconseguiren també les 44 hores els obrers dels serveis públics (aigua, llum i gas) i del vidre de Barcelona.

L'altra gran vaga de l'any va ser la dels tramvies, que durà 24 dies i començà el 18 de novembre. També havia hagut un mort de la UGT - un conductor anomenat Autelio Veces - i com a conseqüència d'una bomba a la plaça del Pedró que causà un ^{altre} mort, els sindicats de la CNT i "Solidaridad Obrera" van ser clausurats.

La Patronal va sancionar amb 250 acomiadaments, i com a represàlia hi hagueren 131 atemptats contra els tramvies i les cotxeres al llarg de 1934. Al febrer de 1936, després del triomf del Front Popular, hi hauria una amnistia laboral.

ELS NENS DE SARAGOSSA - La creixent conflictivitat de 1933, marcada a més amb les dues revoltes llibertàries que havien obert i tancat l'any i de les que hem parlat abans, minvava l'any següent en manar les dretes i ser més continuada la repressió.

Tanmateix, i amb motiu de la vaga general de Saragossa, que durà 34 dies i va ser potser el fenomen social més important de l'any abans dels fets d'octubre, els anarquistes barcelonins organitzaren el trasllat de nens dels vaguistes a Barcelona per a ser ^{millor} atesos. Una gran gentada esperava al davant de la "Solí", al carrer Consell de Cent, i es va produir un enfrontament amb la força pública, que no volia manifestacions que rebessin els nens, que costaren un mort.

Tres dies després, el conseller de Treball rebia una representació de la CNT, entre ells Garcia Oliver, i s'aconseguia la llibertat dels presos governatius.

La repressió oficial augmentà de nou les hores a treballar pels metal·lúrgics, que també havien aconseguit les 44 hores i suprimí la Borsa de Treball a controlar pels sindicats aconseguida com a reivindicació laboral a Sabadell.

~~En resum~~ El moviment obrer cercà altres fórmules que estalviessin la repressió, i quan pel juliol de 1934 Durruti no va ser admès per a treballar a la fàbrica de cerveses Damm, començà un boicot a beure cervesa d'aquesta marca que acabà amb el triomf obrer, després de vuit mesos.

L'any 1935 persistí la baixa conflictivitat, tot i les vagues general de Ripoll pel juliol, de vint-i-quatre hores al

port de Tarragona pel maig, dels 2.500 obrers dels gèneres de punt de Terrassa que volien unificar llurs salaris pel desembre ...

El triomf de les esquerres a les eleccions de febrer de 1936 significaren el retorn de millores arrabassades als obrers - cas ^{esmentat} dels metal·lúrgics que havien ja aconseguit les 44 hores - basat en la norma governativa de readmissió de represaliats amb indemnització quan calgués.

Hi esclataren alguns conflictes importants, entre els que va destacar ~~la~~ la gran vaga del comerç de deu dies ^(de juny) dirigida pels sindicats del POUM. S'aconseguien millores en salaris i vacances i rebaixa del número d'hores treballades (les 44 per al comerç a l'engròs i 47 per al comerç al detall), a més ~~de~~ d'una assegurança de malaltia, en cobrar el salari mentre no es passés dels tres mesos de baixa. Eren 90.000 els obrers afectats, i era aquest un ram aliè a la influència encara quasi omnipotent de la CNT a Catalunya.

EL PROTAGONISME PAGÈS - La República esperonà el sentiment de classe que havia anat arrelant entre els pagesos des que s'havia creat la Unió de Rabassaires. En abril de 1931 eren ja 30.000 les demandes de revissió de contracte ^(de conreu) presentades, i els propietaris, alarmats, al setembre acordaven rebaixar la part de ~~fruit~~ fruit que els havien de donar els seus parcers. Tanmateix, el ^{veredict del tribunal} ~~tribunal~~ desfavorable als parcers en un 90 per cent ^(de casos) durant la primera meitat de 1932 tornà a erispar l'ambient.

Un exemple ben concret va ser l'enfrontament entre guàrdia civil i pagesos ^(a l'Urgell) ~~que volien~~ també la rebaixa de parts a pagar que tenien altres companys ~~per~~ per haver sabut pressionar millor.¹⁷ La detenció i la supressió d'aigua per la Companyia del Canal d'Urgell varen ser les represàlies contra els rebels.

La Llei de Contractes de Conreu, aprovada pel Parlament Català en abril de 1934, venia a satisfet algunes demandes dels pagesos:

- Duració mínima de l'arrendament, sis anys.
- Renda no superior al 4 per cent del valor de la terra.
- Els conreadors d'una finca tenien dret a adquirir-la si hi havien treballat durant 18 anys.
- En cap cas podien ser expulsats els rabassaires, ara sotmesos a la tirania de la rabassa morta.

La llei no era en absolut una llei socialista, però sí avançada en l'estil d'altres indrets d'Europa. Tanmateix, els propietaris presentaren recurs d'inconstitucionalitat i el guanyaren. El Parlament tornà a aprovar-la, i després d'uns petits retocs de Madrid que presidia Ricardo Sámpser el Govern ~~Espanyol~~ estava disposat a aprovar-la, quan caigué ~~el~~ i hi entraren per primer cop ministres de la CEDA, radicalment contraris a la ja famosa llei, i esdevingueren els fets d'octubre que l'arraconaren.

Els pagesos foren obligats a pagar tot el que tocava abans, sense cap retall, sota pena d'anar a ser jutjats a un consell de guerra.

Aquesta repressió contra el camp motivà una radicalització de la Unió de Rabassaires, que s'allunyà d'Esquerra Republicana, i passà a presentar el seu propi representant dins el Front d'Esquerres directament, al febrer de 1936.

CREIXIEN LES ESCOLES, CREIXIA EL CATALÀ - Espanya era un estat analfabet en bona part. ~~(del 30 al 50 %)~~ Una de les preocupacions bàsiques de la República va ser crear escoles. En deu mesos es van fer set mil multiplicant per deu el promig d'escoles construïdes per la monarquia en els darrers vint anys.

El moviment obrer tornà a palesar el seu interès per la cultura tot continuant la creació d'escoles racionalistes, ateneus i centres de naturisme, l'Associació Obrera de Concepts que dirigia Pau Casals i el desig de que es fessin ~~xxx~~ cursos universi-

C. "Enllà", de la Sagrera, /
 taris. Una publicació de barriada deixava ben expressat aquest
 desig en afirmar: "Tenim fam i set de cultura".

En el camp de la novel·la es multiplicaren els esforços en
 pro d'una novel·la popular no sempre massa reeixida, amb
 títols de col·leccions tan gràfics com la "Biblioteca de los
 Sin Dios". Influïts pels intents de ~~homenajes a~~ La Barraca,
 que duia el teatre pels pobles castellans i andalusos, el Bloc
 posà en marxa una campanya de teatre popular.

La naturalesa¹⁸ i l'esport es mantenien també com dos altres
 constants de l'interès cultural que, general a tot el país /
 i a quasi totes les classes socials, també havia frapat el pro-

letariat. Només l'Ajuntament de Barcelona havia organitzat colònies
 l'any 1933 per a 6.520 nens i nenes, cinc vegades més que al 1929.
 La ràdio s'havia catalanitzat i també els diaris i revistes.

Més de 27 diaris i un miler de revistes en català feien com-
 panyia als 865 llibres editats en 1936 (en 1930 eren només 600)

La qüestió del català no sempre era ben entesa, i provocà
 més d'un conflicte. A Igualada es proposà transformar el periò-
 dic anarquista "El Sembrador" de bilingüe ^a (només en català , i
 hi sorgiren problemes. Igual passà a "Albada" ^(també anarquista.) de Mataró, que
 ja era en català i hi havia queixes per aquesta causa. A Saba-
 dell "Vértice", de la Federació Local, era un setmanari que
 treia dues terceres parts en castellà i una en català. Suspès
 en octubre de 1934, en sortir de nou pel gener de 1937 com a
 diari, ho feu totalment en català.

La progressiva normalització ~~en~~ de l'ús del català en la vida
 quotidiana i en l'escola llimava les tensions que pogueren
 aparèixer en una comunitat que ja començava a ser bilingüe,
 tot i que en menor grau que ho seria trenta anys després.

1 - EL QUE GASTAVA UNA FAMILIA OBRERA EN 1933

"Balanz mensual d'una família obrera amb dos fills menors de 14 anys.

"Quantitats calculades pel Negociat d'Estadística i Política Social de l'Ajuntament de Barcelona i per la Unió Socialista de Catalunya".

<u>Aliment</u>	<u>Quantitat segons Unió Sòcialista de Catalunya</u>	<u>Preu unitari Pessetes</u>	<u>Total Pessetes</u>
Pa	50 quilos	0,75	37,50
Arròs	4 quilos	1,15	5,-
Pastes per a sopa	4 "	1,25	5,-
Cigrons	3 "	2,-	6,-
Mongetes seques	7 "	1,50	10,50
Patates	25 "	0,35	10,-
Verdures, hortalises i fruita	1 pesseta diària		30,-
Oli	4,5 litres	2,25	10,50
Vi	35 litres	0,55	15,-
Cafè	0,8 ~~litres~~ quilos	11,75	7,-
Sucre	2 "	1,50	3,-
Carn de bou, de be, de porc, cansalada, botifarra negra, me- nuts	3,50 pessetes diàries		75,-
Sardina salada	3 dotzenes	1,20	3,60
Pesca ordinària	2 quilos	3,25	7,50
Bacallà	3 "	2,10	6,-
Ous	2,5 dotzenes	3,-	7,50
Llet	15 litres	0,75	<u>11,25</u>
Total alimentació			250,35
Despeses generals:			
Vestit	1 pesseta diària		30,-

Habitació	1,50 pessetes diàries	45,-	
Llum i combustible	0,65 " "	20,-	
	aproximadament		
Conservació de la casa i utensilis	0,40 pessetes diàries aproximadament	10,-	
Altres despeses: Cinema-teatre, platja-excur- sions, germandats, escoles, travies, premsa i entitats polítiques		<u>30,-</u>	
Total despeses generals ...		135,-	135,-
Total definitiu			385,35"

("Justícia Social", 7 gener 1933)

(Com fàcilment s'advertirà, els càlculs són plens d'errors)

2 - LA REACCIÓ DE LES DRETES

"... L'endemà de la victòria de les dretes al novembre del 33 - victòria més aparent que real, com s'ha demostrat al febrer ~~març~~ del 36 - , els fabricants de certa conca fluvial de Catalunya rebaixaren els salaris al nivell antic, elevat per disposició de les esquerres, al·legant aquell vulgar ara ja hem guanyat que els deixava en una talla moral inferior a la dels seus operaris. Els casos de represàlies contra païers i rabassaires són nombrosos. Sabem d'un sol poble de les terres tarragonines on foren fets més de 300 desnonaments, ben entès que ~~xx~~ tots afectaven famílies ~~xx~~ afiliades a partits d'ordre, les quals ara han votat en pes pel Front d'Esquerres. Qui els en sabia fer un crim?

"(...) Les classes elevades, que es fan un honor de freqüentar el temple, tenien l'obligació de mostrar una generositat superior, fent veure pràcticament que del temple que freqüentaven en ~~xxx~~ treien ensenyances d'esperit de sacrifici en ares de la pau social. En compte d'aquesta apologètica viva, la més eficaç, es féu el possible perquè semblés que el que hi aprenien era tot el contrari i confirmaren l'objecció popular de l'aliança entre la Religió i l'egoïsme capitalista. ¿I després d'això volien tornar a guanyar les eleccions?"

(CARDÓ, Carles - "La moral de la derrota" -
"La paraula cristiana", març 1936)

3 - NO RESTARÀ TOT IGUAL?

Amb aquest títol aparegué a la publicació de L'Hospitallet "L'espill" (1 març 1936) la següent poesia, signada per Jhon:

Que guanyaran les esquerres!
Que les dretes guanyaran!
Han estat els crits de guerra
que arreu tots ells han llençat;
i el bon Poble, amb posat minso,
ha anat, amb fe, a votar ,
per tal que després els homes
que tant i tant han parlat
puguin, a les Corts,electes,
acabar-ho d'adobar
i facin lleis ben humanes
que portin pa a les llars,
benestar a les famílies
i, al País, prosperitat.

...

Més ai, las! Serà possible
tanta formosor lograr?
No faran com han fet sempre?
No restarà tot igual?..."

15

4 - "L' OASI DE LA REPÚBLICA"

"Es un fet impressionant, del que tothom pot haver-se adonat, que des del 16 de febrer, l'estat de l'ordre públic a Catalunya i a la resta del territori de la República ofereix una diferència molt marcada a favor del territori autònom. Fins el punt que ha circulat el rumor de que són diverses les famílies forasteres - no adscrites per raó d'estament o de necessitat ~~ambanament~~ a l'usual corrent immigratori - que han vingut a instal·lar-se aquí com si cerquessin refugi a l'empar de la nostra autonomia.

"Però seria un fet lamentable que a part de les seves conseqüències fatals per a la vida tota del país, ens faria perdre el crèdit guanyat i posaria en perill l'estabilitat de les petites conquestes autonòmiques obtingudes, que quan a la resta de la República comencessin a sortir de les dificultats presents, s'arribés a produir a Catalunya un mateix semblant estat de pertorbació. I això perilla molt de passar si els homes d'esquerra posats en lloc de responsabilitat i de Govern es deixen desbordar per les extralimitacions dels de baix que ja es comencen a manifestar en actes, isolats és cert, però que responen a un esperit coincident: l'esperit de creure que una victòria electoral dóna dret a tot i anul·la ~~xx~~ tota part de raó i de justícia que pugui anar a favor d'aquell que tenen per adversari."

("L'efectivitat democràtica", editorial ...
del setmanari d'Unió Democràtica de Catalunya "El temps", 4 abril 1936)

5 - LA CNT ALS TALLERS

La unitat bàsica de la CNT era el ~~síndic~~ sindicat local del ram, dividit en seccions, corresponents a oficis. Els sindicats locals es federaven en la Federació Local de cada ciutat. Les federacions locals formaven la confederació regional, i les confederacions regionals la Confederació Nacional del Treball, amb un comitè nacional al davant.

L'estructura a nivell de taller era molt senzilla:

"En cada taller, fàbrica, obra, despacho, etc., donde había personal organizado sindicalment, había un delegado. Se le llamaba "delegados de taller" y tenían que ser de la misma profesión porque trabajaban en el mismo sitio del que eran delegados sindicales. El trabajo de estos delegados era totalmente libre, voluntario, pero estaba investido de la máxima autoridad sindical. En los períodos en los que el sindicato estaba cerrado, o de persecución, este delegado era el que se encargaba de mantener el enlace entre los obreros de su taller o fàbrica y la Junta de su Sección y del Sindicato. Naturalmente, cuando el sindicato actuaba legalmente este delegado era el responsable de que los trabajadores respetaran sus obligaciones (pagaran las cuotas), y también el que hablaba al patrono en los conflictos laborales. En algunos sindicatos había no solamente el delegado de taller sino un Comité de Taller, que ejercía las mismas funciones que el delegado..."

(Carta de Juan López, trentista i un dels quatre ministres de la CNT del novembre de 1936 a maig de 1937, a l'historiador Gerald Brennan, esmentada en BRADEMAS, John - "Anarcosindicalismo y revolución en España. 1930-1937" - Barcelona, 1974 .Ed.Ariel - Pag.22).

6 - COM VA NÉIXER LA BANDERA ROJINEGRA

"Para conmemorar el Primero de Mayo, los dirigentes de la CNT proyectaron la celebración de un mitin que se celebraría en el palacio de Bellas Artes. Nosotros acordamos celebrar otro mitin, el mismo día y a la misma hora, en el paseo del Arco de Triunfo, a unos doscientos metros del otro. Contábamos con un camión de carga que nos proporcionaba un compañero para, subidos a él, instalar la presidencia del mitin y la tribuna de los oradores.

(...) Quisiera la confección de grandes banderas rojinegras, para las que se necesitarían treinta metros de tela negra y otros tantos de tela roja. Pienso que deberían repartirse octavillas con la bandera rojinegra y las siglas CNT, FAI, rematadas con la declaración de "Primero de Mayo. Fiesta internacional de gimnasia revolucionaria".

"Encargamos a un taller de carpintería las astas de las banderas. Unas compañeras se encargaron de cortar la tela y de coser sus piezas en escuadra, según dibujo que les proporcioné. Y se imprimieron diez mil octavillas.

"(...) Algo llamaba la atención de los obreros barceloneses y de cuantos transitaban por los paseos laterales del Arco del Triunfo: las cinco enormes banderas rojinegras del anarcosindicalismo y la totalmente negra del anarquismo. La rojinegra - un rectángulo en dos escuadras - , por el vivo contraste del negro y del rojo, fue rápidamente admitida como enseña de una revolución largamente esperada por el proletariado español."

(GARCIA OLIVER, Juan - "El eco de los pasos"
- Barcelona, 1978. Ed. Ruedo Ibérico. - Pag.
115-116)

(A l'època 1917-23 funcionaren grups anarquistes d'acció (Bandera Roja) i teòrics (Bandera Negra), el record dels quals influí en Garcia Oliver en crear la nova bandera)

7 - DEL MANIFEST "TRENTISTA"

"Que la Confederación ha de ser la que, siguiendo sus propios derroteros, debe decir cómo, cuando y en qué circunstancias ha de obrar; que tiene personalidad y medios propios para hacer lo ^{debe} que ~~haxa~~ hacer.

"Que todos sientan la responsabilidad de este momento excepcional que vivimos. No ~~sixx~~ olviden que así como el hecho revolucionario puede conducir al triunfo, y que cuando no se triunfa se ha de caer con dignidad, todo hecho esporádico de la revolución conduce a la reacción y al triunfo de las demagogias. Ahora que cada cual adopte la posición que mejor entienda. La nuestra ya la conocéis. Y firmes en este propósito la mantendremos en todo momento y lugar, aunque por mantenerla seamos arrolados por la corriente contraria.

"Barcelona, agosto de 1931. Juan López, Agustín Gibanel, Ricard Fornells, Josep Girona, Daniel Navarro, Jesús Rodríguez, Antonio Ballabriga, Angel Pestaña, Miquel Portolés, Joaquim Roura, Joaquín Lorente, Progreso Alfarache, Antonio Peñarroya, Camil Piñón, Joaquín Cortés, Isidoro Gabín, Pere Massoni, Francesc Arín, Josep Cristià, Juan Dinarés, Roldán Cortada, Sebastià Clara, Joan Peiró, Ramon Viñas, Frederic Auleda, Pere Cané, Marià Prat, Espartaco Puig, Bautista Marcó, Genaro Minguet."

(Fragment final i signatures, rectificades en dos casos segons Eulàlia Vega, del Manifest dels Trenta, publicat a "L'Opinió" i "Solidaridad Obrera", 30 d'agost 1931) ~~i 5 setembre 1931 cor~~
~~rectivament).~~

2

8 - A LA RECERCA D'UNA NOVA MORAL

De la ressenya que "L'hora" (15 setembre 1931) va publicar de la conferència sobre "El Surrealisme al servei de la Revolució", pronunciada per Salvador Dalí a la Sala Capsir:

"Comunistes: Cal emprendre la revolució moral, i atacar preferentment les manifestacions republicanes i democràtiques de la moral burgesa. Invita, en nom dels surrealistes a baixar al món subversiu de la sobrerrealitat. Merda per totes les 25.000 escoles en projecte, pels Ortega i Gassets, pels Maranyons d'Espanya. Aquesta cultura té encara idees innobles com la de pàtria i família. En aquests moments de lleis de fugues, el silenci de la intel·lectualitat la fa altament culpable. La vaga ha definit, vergonyosament, tots els partits polítics, el de l'Esquerra en particular, i en front d'ells, creu l'orador, només resta la fe revolucionària dels que l'escolten.

"Recomana desfer-se de sentimentalisme, escupir sobre la bandera de la pàtria, castigar els parents amb el revòlver, i baixar al món de la subversió. Diu que el grup polític de les joventuts ~~camarades~~ talanes és el comunista, i el seu únic exemple la vida dels sindicalistes que es bateren en aquest mateix carrer.

"Acaba amb un ¡Visca el Sindicat de la Construcció!"

(La Sala Capsir era al mateix carrer dels Mercaders on s'iniciaren els fets entre policia i sindicalistes, el 3 de setembre).

9 - LA FAI, CONTRA LA REPUBLICA

"Nosotros, los hombres de la FAI, no somos ni de lejos lo que piensa mucha gente. Se ha hecho en torno de nosotros una espeie de aureola inmerecida que hemos de desvanecer cuanto antes mejor.

"(...) Nosotros somos absolutamente apolíticos, porque estamos convencidos de que la política es un sistema de gobierno artificial y absolutamente contra natura, en el que muchos hombres claudican para seguir ocupando sus cargos, sacrificando lo que sea, particularmente a las clases humildes.

(...)

"La República española, tal como esta constituida, es un gran peligro para las ideas libertarias y, necesariamente, si los anarquistas no actúan enérgicamente, caeremos fatalmente en la socialdemocracia. Se ha de hacer la revolución; se ha de hacer cuanto antes mejor, puesto que la República no ha dado ninguna garantía ni económica ni política. No podemos esperar de ninguna manera a que la República se acabe de consolidar tal y como está constituida.

"(...) Macià, un hombre de toda bondad, un hombre puro e íntegro, es uno de los culpables de la situación angustiosa que atraviesan hoy los obreros (en Cataluña). Si en lugar de situarse, como ha hecho, entre el capital y el trabajo, se hubiese inclinado definitivamente hacia el lado obrero, el movimiento libertario de Cataluña se habría extendido por toda España y por toda Europa, e incluso hasta en América Latina hubiera encontrado adeptos. Macià ha querido hacer una Cataluña pequeña, y nosotros habríamos hecho de Barcelona la capital espiritual del mundo"..."

(Declaracions de Buenaventura Durruti a Eduardo de Guzmán, "La Tierra", 2 setembre 1931, recollides per Abel Paz en "Durruti, el proletariado en armas" - Barcelona, 1978 Ed. Bruguera- Pag. 206-207)

10 - LA CRISI DE L'ALT LLOBREGAT

"Muntanyes i rius fan, per un miracle geològic, un món industrial. El Llobregat i el Cardener són dos rius que les fàbriques xuclen fins a l'anèmia...

"(...) Cada salt és una turbina; cada turbina una dinamo; cada dinamo cent esclaus. Les colònies neixen al costat del riu. De lluny es veu un macís de cases grises dominades pel campanar. Cases obreres, uniformes, sense finestres. Prop de la rectoria, amb un jardinet i aviram, l'ombra d'uns tricorns passeja...

"En lloc, com en aquestes colònies obreres, es mastega millor la realitat capitalista. Allí, la burgesia, l'estat, no són conceptes metafísics. El burgès es davant vostre de carn i ossos, renegant i escupint. Darrera d'ell, el sergent Gómez, neteja curosament el canó del mauser.

"(...) Per dues o tres vegades la vaga general del tèxtil estava a punt d'esclatar. La perspectiva d'un conflicte d'aquesta envergadura, la visió de 200 o 300.000 homes en vaga espanta la patronal. "

(MIRAVITLLES, Jaume - "De Jaca a Sallent" -
Barcelona, 1932 .CIB - Pag.)

"Serían aproximadamente las cuatro y media de la mañana, cuando se presentaron unos obreros dando la orden de parar las fábricas porque toda España ardía al grito de: ¡Viva el comunismo libertario y la revolución social! Esta noticia fue acogida con tanto entusiasmo entre los obreros, que en seguida cundió de un extremo a otro del pueblo, siendo avisados todos los compañeros, que se reunieron en un sitio determinado.

"(...) Armados todos, determinaron que un grupo fuese a hacer parar la fábrica de uralita y la de harina, mientras los otros grupos iban a desarmar el somatén, mozos de escuadra, burgueses; es decir, a privar de todos los útiles de defensa a las fuerzas reaccionarias.

"(...) El pueblo había acogido con los brazos abiertos la gesta revolucionaria; los tenderos se entrevistan con el comité y les preguntan cuál debe ser su actitud, pues creen que es un hecho la implantación del comunismo libertario en España, contestando los del comité que abrieran las puertas y que entregaran sin pagar todos aquellos artículos que les pidieran de momento, que después ellos ya lo arreglarían".

(VILDRICH, Crenof - "Como se desarrollaron los hechos en Ripollet", capítulo de "La barbarie gubernamental en Barcelona, Tarrasa, etc." - Barcelona, 1933. Ed. El Luchador. - Pag. 95 i 96)

12 - ELS SOCIALISTES I L'ENSENYAMENT EN CATALA

"En Cataluña , con excepción de los partidos catalanistas, no se siente la necesidad de que la enseñanza sea en catalán exclusivamente, y esto obedece primero , a que las clases populares comprenden que el idioma castellano es como una herramienta de trabajo toda vez que les pone en condiciones de trabajar fuera de Cataluña, en España y en América, y, segundo, porque Cataluña, identificada con España, necesita nutrirse de su cultura a través de su idioma."

(Declaracions de l'ex conseller de la Generalitat i militant de la Federació Catalana del PSOE Vidal Rosell a "La Internacional", 14 novembre 1931)

"Con enorme asistencia de público , entre la que se destacaban conocidos catedráticos y multitud de obreros y estudiantes se celebró en el local de la Juventud Socialista, Pasaje de la Paz, 2, la asamblea organizada por el Comité Pro Enseñanza en Castellano integrada por elementos del Comité de la Juventud Socialista y estudiantes de todas las Facultades y Escuelas Especiales.

"(...) Intervienen los estudiantes Julio García Sanu y Octavio Pérez Vitoria, de la Facultad de Derecho, pertenecientes ambos a la Comisión , que hablan también de la campaña emprendida y agradecen a la Juventud Socialista la iniciación organizada de la misma, recalcando que ellos no pertenecen al Partido, pero que admiran a la Juventud Socialista que ha sido la única entidad política que hasta ahora ha tenido el valor y la conciencia de la responsabilidad del momento al levantar la bandera separatista".

(De la ressenya sobre "Asamblea pro enseñanza en castellano", "La Internacional", 19 desembre 1931)

13 - S'AIXEQUEN CASES DEL POBLE

"A Celrà, població catalana de la província de Girona, hi ha també organització afecta a la Unió General de Treballadors. Es la "Societat de Professions i Oficis Varis".

"(...) Estan alçat , de planta, una Casa del Poble. I ho fa comptant amb les seves úniques possibilitats. Per aportació personal i desinteressada. Es fa doblement d'estimar i aplaudir. Es sencillament admirable el gest d'eixos treballadors que en sortir de la seva feina llogada usuràriament, tenen el braó de lliurar-se amb tot entusiasme a la tasca simbòlica de construir l'estatge social de la família obrera.

"(...) Enfront de les esglésies s'alcen les Cases del Poble. "Es el fet simbòlic del segle XX que estableix una divisòria absoluta entre l'ahir i l'avui. Es l'anuncia (sic) prometedora de què aquest segle XX serà el que presencià la trastocació total de règim econòmic actual.

"Ara neix el dia amb roges clarors d'aubada. No trigarà el sol en arribar al zènit i la Humanitat a veure's lliure de les cadenes que l'opremeixen".

(De "Catalunya Obrera", publicació de la UGT, 17 març 1933)

14 - EL PCE A CATALUNYA I EL 14 D'ABRIL

"Nosaltres teníem aleshores un petit local al carrer de Calàbria cantonada a Corts, i hi vam sortir amb pancartes que deien: "Abajo la República burguesa. Viva la República soviètica." Erem seixanta o setanta homes que vam procurar omplir tot el carrer en direcció a la plaça d'Espanya. Jo havia votat l'altra proposta (manifestar-se per la República, sense més), però disciplinadament vaig marxar amb els meus companys "A més, jo era el que havia de pujar a la font de la plaça i fer un discurs en defensa de la nostra postura. A la plaça hi havia ja una massa tremenda de gent, des de l'Esquerra Republicana fins a la CNT que celebraven la proclamació de la República i allà arribàrem nosaltres, seixanta o setanta com deia abans. Un company nostre, el dibuixant Helios Gómez, que volia parlar ell, perquè sempre li agradava figurar, se'm va avançar o va pujar a fer el discurs ell a la font.

"No va parlar ni mig minut, perquè quan va començar a dir que la República burgesa era una cosa inadmissibleⁱ que calia implantar la República soviètica, la gent se li va tirar a sobre i li van donar una panadera horrorosa. I vam tornar al local com vam poder i discutírem de nou qui tenia raó: si els partidaris del que havíem intentat fer o els que déiem d'anar a donar suport a la República sense cap additament."

(FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. - "Conversa amb José del Barrio. Primers temps comunistes" - "L'Avenç", maig 1980 - Pag.22)

51

15 - LA UGT CONTRA MACIÀ

"Al final, el coronel Macià, el presidente de la dictadureta que sufrimos actualmente en Cataluña, ha dado por resuelta la cuestión con su peculiar estilo primorriverista, matando en el puerto a la UGT y considerando a la CNT como la única central sindical. Aparte de que podemos decir al jefe de los "escamots d'Estat Catalá": "Los muertos que vos matáis gozan de buena salud", debemos pedir al pueblo de Cataluña que nos diga si las muchas cosas que tiene que agradecer a los Sindicatos Unicos merecen este apoyo."

("La Internacional, 13 juny 1931)

"¿Qué importa al señor Macià pactar con pistoleros y confidentes, eternos promovedores de conflictos para pescar algo, lo que sea, en las aguas turbias de su morbosa actuación, si a cambio de ello consigue algunos miles de votos?"

(De "La Confederación Anarquista,
órgano oficial del señor Macià",
signat per Enrique Santiago, membre
de l'executiva estatal d'UGT - "La
Internacional", 13 juny 1931)

12

16 -AL VOLTANT DELS MORTS DE SETEMBRE DE 1931

"Obreros, seáis del campo que seáis; menestrales todos, intelectuales y vosotros ciudadanos de uno y otro estamento, todos sin excepción, tenemos la obligación ineludible de salvar este momento de Catalunya. No podemos abandonar el porvenir de nuestro pueblo en manos de los perturbadores. Tanto las organizaciones solventes como los individuos, hemos de tener el valor de enfrentarnos contra todos los elementos turbios, que no se diría sino que, provocados, no persiguiesen otra finalidad que la de infligir primero, uno de los males más graves que haya sufrido Cataluña, e intentar después el advenimiento de una dictadura fascista y el restablecimiento de regímenes ya derribados, que tan caros han sido en sangre y en toda clase de sacrificios.

"Cosa esta última que, como siempre he dicho, es del todo imposible en Cataluña.

"Afortunadamente, en estos últimos días un núcleo de obreros ha reaccionado, dando la cara a estos perturbadores (clara alusión a los trentistas) sistemáticos que, si se les dejara hacer, llevarían al obrerismo de Cataluña, y a la misma República, a la más ~~trágica~~ trágica de las derrotas".

(MACIÀ, Francesc - Manifest del 4 de setembre de 1931, en MADRID, Francisco - "Ocho meses y un día en el gobierno civil de Barcelona" - Barcelona, 1932. Ed. La Flecha - Pag. 223-225)

"La vida de los presos en esta cárcel flotante empeora con el mal tiempo. Llegado el otoño con sus lluvias, la humedad, en las bodegas, es mucha. Hasta ahora, durante el día sobre cubierta, cada uno procuraba precaverse de las enfermedades con baños de sol, practicando gimnasia respiratoria, y tomando ducha una ~~vez~~ de agua de mar después, pero el sol ha perdido mucha de su fuerza y algunos días no lo vemos.

"(...) lo peor es que para dormir no disponemos de otra cosa que unas delgadas colchonetas de hierba marina, húmedas y frías de por sí.

"Los compañeros atacados de reuma, bronquitis , catarros y otras enfermedades, son cada ~~vez~~ día más numerosos. El médico y los practicantes están alarmados ante tan crecido número de enfermos".

(Carta de Robert Pera sobre els presos governatius ^(als vaixells-presc) que seguirien els fets de setembre del 1931, apareguda a "El luchador", 13 novembre de 1931, amb el títol "Lo que no debiera permitir la República")

17 - LA REPRESSIÓ ALS CAMPS DE L'URGELL

"... aquesta resposta de les autoritats esquerranes de Lleida exaltà tot l'Urgell. I el 13 de juliol s'anuncià una vaga de protesta per ~~vingent i quatre~~ 24 hores. Vaga pacífica. Però la repressió l'ofegà. La matinada del dia 13 Bellvís visqué sota el terror, sota la dictadura de la guàrdia civil. Aquesta, forta de prop de cent números, es llançà sobre el poble, detingué més de 150 homes i els va tenir tota la nit amuntegats en una petita habitació de la caserna, braços enlaire i amb centinelles armats de màusers amb baioneta calada. Molts veïns, vells alguns, foren maltractats a cops de culata, i tots ells, sense excloure les dones, ofesos per un reguitzell d'insults tavernaris. Escampada pels carrers, camins i camps, la guàrdia civil feia foc en el curs de la nit i de la matinada, ferint un treballador. Era evident que la guàrdia civil provocava per a fer un "escarment" que aquietés la comarca. Un segon Arnedo (referència al poble de la Rioja on havia hagut morts en enfrontament de vilatans i guàrdia civil), que s'evità gràcies a la serenitat del poble, a la sensibilitat i a la finor psicològica que ha salvat fins ara Catalunya de moltes tragèdies."

(COMORERA, Joan - "Carta oberta al President Nacià - Els abusos de la Companyia del Canal d'Urgell." - Apareguda a "Justícia Social", 19 agost 1933).

18 - ELOGI DE LANATURA

"Hemos de habituar a los niños y a los hombres a concebir la vida no en el llano , no en los suburbios míseros donde se amontonan las masas humanas, sino en el campo, en las laderas de las montañas, junto a las playas rientes, bajo la bóveda luminosa de los cielos, la mirada de las estrellas, la sonrisa de los mundos ~~planetarios~~ planetarios y la luz pálida de la luna, amada de los poetas y de los locos".

La
(MONTSENY, Federica - "Revista Blanca"
15 maig 1931)

CRONOLOGIA 1931-1936

Esdeveniments socials

1931

Abril: Del 13 al 15, intent de vaga revolucionària convocada per la CNT per a ~~evitar~~ evitar reaccions favorables a la caiguda monarquia.

Maig: Largo Caballero, ministre de Treball, crea els Jurats Mixts.

Juny: III Congrés de la CNT. Es creen les Federacions Nacionals d'Indústria, que no entraran en funcionament fins 1936.

Agost: Manifest dels Trenta, contra la línia insurreccional de la FAI.

Novembre: "Mundo Obrero", òrgan del PCE, passa a ser diari.

1932

Gener: sublevacions a l'Alt Llobregat amb la proclamació del comunisme llibertari.

Febrer: Deportació de sindicalistes i anarquistes catalans a Guinea.

Fets polítics, econòmics, culturals

Abril: Proclamació de la República després del triomf republicà a les eleccions municipals.

Maig: crema d'alguns convents a Madrid i València.

Juny: Eleccions a Corts. A Barcelona torna a guanyar Esquerra Republicana, triomfadora ja a l'abril.

Juliol: Suspenden pagaments els bancs de ~~Barcelona~~ Catalunya, Reus i Tortosa.

Agost: el 75% del cens electoral vota l'Estatut de Catalunya.

Les dones hi participen per primera volta, a unes eleccions.

Octubre: Es crea l'Institut Escola. (Ensenyament mixt i català)

Octubre: Llei de Defensa de la República.

Octubre: Neixen les JONS feixistes (Juntas de Ofensiva Nacional sindicalista).

Novembre: Neix Unió Democràtica.

Desembre: Es promulga la Constitució. Alealá Zamora, president.

Esdeveniments internacionals

Setembre: el Japó envaeix Manxúria.

Pius XI fa públic l'encíclica "Quae dragesimo anno", en la línia social de "Rerum Novarum", de la qual es complien quaranta anys.

Novembre: Es elegit president dels Estats Units Franklin Roosevelt.

Novembre: Pacte de no agressió entre la URSS i França

Gener: Llei del divorci.

Gener: Decret de dissolució de la Companyia de Jesús.

Es crea la guàrdia d'assalt.

Agost: Fracassa un "pronunciamiento" del general Sanjurjo.

Setembre: Les Corts de la República voten, amb retalls, l'Estatut català.

Maig: Fundació de la Unió Agrària, federació de sindicats pagesos controlada pel Bloc.

Setembre: Es aprova la Llei de la Reforma Agrària a les Corts.

1933

Gener: Nova sublevació llibertària, aquest cop més generalitzada arreu de l'Estat Espanyol. Diversos morts, 21 d'ells al poble gadità de Casas Viejas.

Maig: Neix l'Institut contra l'Atur Forçós.

Desembre: Crida a favor d'Aliança Obrera signada en principi per nou partits i sindicats.

Març: Escissió a la CNT amb la marxa definitiva dels sindicats de Sabadell, segona ciutat de Catalunya.

Desembre: Tercera revolució llibertària, amb menys repercussió a 1934

Catalunya.

Abril: Angel Pestaña crea el Partit Sindicalista.

Abril: La Generalitat aprova la Llei de Contractes de Conreu, que serà anul·lada dos mesos després pel Tribunal Constitucional.

Setembre: El PCC ingressa a Aliança Obrera.

Octubre: Largo Caballero, president del PSOE. Gir a l'esquerra de l'aleshores principal partit del país.

Novembre: Eleccions al Parlament de Catalunya. Torna a guanyar ERC.

Escissió a ERC: es forma el Partit Català Proletari (PCP).

Febrer: El Partit Comunista passa a tenir el seu primer diputat: José A. Balbontin.

Març: Neix la CEDA (Confederación Española de Derechas Autónomas), el líder de la qual esdevé Gil Robles.

Juny: La Universitat de Barcelona aconsegueix l'autonomia.

Setembre: Dimissió del cap del govern, Manuel Azaña.

Octubre: Neix el ~~Partit Sindicalista~~ Falange Española.

Novembre: Eleccions a Corts. Guanyen les dretes. Lerroux forma govern.

Desembre: Mor el president de la Generalitat Francesc Macià. Lluís Companys, nou president.

Gener: la Lliga abandona el Parlament de Catalunya.

Febrer: Falange i les FONS es fusionen.

Abril: Nou govern a Espanya. El radical Ricardo Sámpel, cap de govern.

Setembre: Escissió a la Lliga. Terratinents catalans contraris a la Llei de Contractes de Conreu creen la CEDA catalana.

Octubre: Sublevació del govern de la Generalitat davant l'entrada de la CEDA al govern de Madrid. Jaume Compte, cap del PCP, mor defensant el CADCI.

Gener: Hitler, canceller d'Alemanya.

Juliol: el nacional-socialisme esdevé partit únic a Alemanya.

Octubre: Alemanya abandona la Societat de Nacions.

Roosevelt implanta el New Deal, pla econòmic progressista per a superar la crisi.

Febrer: Esclafament dels avatots socialistes a Viena.

Febrer: Hitler suprimeix els sindicats a Alemanya.

Febrer: Els grups feixistes francesos fracassen en el seu assalt a la Cambra de Diputats.

Revolució d'Astúries, brutalment reprimida.

Surt la "Història de Catalunya" de Ferran Soldevila.

Juliol: La IC decideix impulsar els Fronts Populars.
Juliol: els nazis assassinen el canceller austríac Dollfuss.

Setembre: la URSS ingressa a la Societat de Nacions.

Primera purga estaliniana en el PC de la URSS.

1935

Juliol: Llei de contrareforma agrària.

Gener: Suspensió indefinida del Estatut de Catalunya.

Novembre: Es fusionen Esquerra Comunista i el Bloc Obrer i Camperol: neix el POUM (Partit Obrer d'Unitat Marxista).

Octubre: Cau el govern ~~republicà~~ de Chapaprieta.

~~Agost: Comença la guerra civil.~~
Agost: Comença a la URSS el moviment stajanovista.

Octubre: Guerra d'Abissínia, atacada per Itàlia.

1936

Febrer: Amnistia pels fets politico-socials del bienni anterior. Es posa en vigor la Llei de Contractes de Treu.

IV
Maig: Congrés ~~extraordinari~~ de la CNT. Alguns sindicats escindits en 1933 reingressen a la CNT.

Febrer: Victòria del Front Popular (d'Esquerra a Catalunya) en les eleccions generals.

Març: La Lliga torna al Parlament Català.

Maig: Les Corts destitueixen el president Alcalá Zamora. Azaña, nou president. Govern format només per republicans en refusar participar-hi els socialistes.

Abril: Es creen les Juventudes Socialistas Unificadas com a fusió de les joventuts del PSOE i del PCE. Al juny, passarà un fet semblant a Catalunya.

Juliol: Assassinat del tinent Castillo, de la guàrdia d'assalt. Com a represàlia, assassinat del diputat dretà Calvo Sotelo al dia següent. Cinc dies més tard, el 18 de juliol, esclata la guerra civil.

~~Maig:~~
Abril-maig: Victòria del Front Popular a França.

Maig: Itàlia s'annexiona Abissínia.

Juny: Vaga general a França. S'aconsegueixen les 40 hores.

fallen
2 fulls
d' examples

XI — EL MOVIMENT OBRER
AZ PODER (1936-39)

X

1

Quan el 18 de juliol de 1936 s'^{aixecaren}~~aixecaren~~ les tropes faccioses arreu d'Espanya, el moviment obrer ha^{via} assolit, sobretot a Catalunya, una ~~xxxxxxx~~ força considerable. De fet, en el marc republicà hi havia tres forces amb poder real: el Govern, les organitzacions obreres i la contrarrevolució, que duia mesos conspirant.

L'intent de cop d'Estat restà frustrat a bona part del territori espanyol i s'inicià en aquells moments una guerra civil que durarà trenta ~~mesos~~ dos mesos. Una pregona transformació social i econòmica serà el trasfons que viu^{rà} Catalunya, sempre dins la República fins el gener de 1939, tot i haver-se produït la caiguda de Lleida ja per l'abril de 1938.

LA SUBLEVACIÓ - L'aixecament dels militars feixistes fou dominat a Barcelona el 20 de juliol. La guàrdia d'assalt, els sindicats i els partits d'esquerra, i la guàrdia civil, foren decisives en la conjunció de les seves forces per a vèncer els sublevats. L'ordre públic de la Generalitat - la guàrdia d'assalt i els mossos d'esquadra - eren a les ordres del comandant Josep Escofet, que des del seu anomenament el 26 de juny d'aquell mateix any havia procurat canviar els càrrecs sospitosos de traïció i havia avisat de la proximitat de l'aixecament militar.

Les organitzacions obreres - on predominava essencialment la CNT - feia temps que es preparaven per a una situació com la que es presentà, i foren bàsiques en els enfrontaments del Paral·lel i les Dressanes.

La guàrdia civil intervingué cap al migdia del dia 19, i ~~xxxx~~ el seu arregllement amb les forces lleials precipità la desfeta dels militars sublevats.

En aquells tres dies moriren, segons "Treball", 511 persones, entre elles el dirigent de la FAI Francisco Ascaso, el diputat Amadeu Colldeforns i el secretari del Sindicat Metal·lúrgic Ramon Jover, de la Unió Socialista de Catalunya.

El tracte civilitzat als detinguts del dia 19 no tingué continuïtat el dia següent, quan els assaltants donaren mort a cinc militars i dotze frares que s'havien retut al'església dels carmelitans de la Diagonal. S'^{hi}iniciava, com a altres indrets, el caire cruel que tindria bona part de la comtesa.

Els sublevats, que tot just aconseguiren fer-se amb l'Hotel Colon i la Universitat, on detingueren, entre d'altres els dirigents cenetistes Juan M. Molina (Juanel) i Angel Pestaña i el polític Jaume Miravittles, foren ^{vençuts} ~~derrotats~~ finalment i els seus caps serien jutjats i passats per les armes.

EL COMITÈ DE MILÍCIES ANTIFEIXISTES - La CNT-FAI s'havia fet amb les armes de la caserna de Sant Andreu i dominava el carrer. La tentació de fer-se amb el poder era present, però s'optà per deixar continuar la Generalitat i crear, paral·lelament, el Comitè de Milícies Antifeixistes com a organització que dugués el control militar a escala catalana. Eren, de fet, dos governs paral·lels a Catalunya.

El primer Comitè es constituí el 21 de juliol, i incloïa les següents organitzacions:

Esquerra Republicana - Joan Pons, Jaume Miravittles (qui seria el secretari del Comitè) i Artemi Aiguader.

Acció Catalana - Tpmàs Fàbregues

CNT - Joan Garcia Oliver, Josep Assens, Buenaventura Durruti

FAI - Diego Abad de Santillán, Aureli Fernández

POUM - Josep Rovira

UGT - José del Barrio, Salvador González, Antoni López

Unió de Rabassaires - Josep Torrents

^{USC}
~~PSUC~~ - Josep Miret

La formació del comitè definitiu es feu en diversos dies - Miret no podia encara representar el PSUC, que es crearia el dia 23 del mateix mes - i alguns ^{membres} ~~ser~~ en substituïts en marxar

(Enlloc de la Unió Socialista hi entrava el Partit Socialista Unificat, creat el 23 de juliol)
al front. A més, eren presents al Comitè els germans Josep i Vicenç Guarner, ambdòs militars.

L'Exèrcit havia quedat dissolt i el govern republicà tornà a refer-lo ordenant la mobilització de reservistes. El Comitè de Milícies no es mostrà d'acord i continuà organitzant columnes de milicians ^(voluntaris) a les casernes, que havien canviat els seus noms per Carles Marx, Bakunin, Fermín Salvoechea i Lenin. Finalment, pel novembre es tornà a intentar militaritzar les milícies tot fent promeses el Govern que així que es dugués a terme aquesta exigència el front d'Aragó, dominat pels anarquistes, rebria les armes que no se li donaven.

L'existència del Comitè de Milícies va persistir fins la sorprenent entrada de la CNT al govern de la Generalitat, el 26 de setembre de 1936.

Com a altre canvi fonamental, a cada ajuntament s'havia format un comitè revolucionari per a regir els destins de cada vila, fins que pel setembre s'acordà reconstituir els ajuntaments en base a les forces polítiques i sindicals que hi haguessin. De fet, l'entrada de la CNT al Govern va suposar la normalització d'un sol poder enlloc de la dualitat que els Comitès de Milícies Antifeixistes i Revolucionaris dels ajuntaments havien creat. Dualitat que el mateix president de la Generalitat, Lluís Companys, havia justificat en el seu moment.¹

Durant els primers temps d'actuació del Comitè havien sortit cap al front d'Aragó, amb la fita - que no es va aconseguir - ~~de~~ d'alliberar Saragossa dels feixistes, sis columnes en total: tres anarquistes (Durruti, Ortiz i Garcia Oliver), una del POUM (Josep Rovira) i una comunista del PSUC-UGT (José del Barrio), a més d'una nacionalista (la Macià-Companys). Aquestes columnes, a les que s'afegirien dues més de caire militar, aplegarien uns 45.000 milicians, que cobrien el front d'Aragó al llarg de 450 quilòmetres.

ELS MORTS I LA JUSTÍCIA - Als morts que l'aixecament frustrat causà a Catalunya calgué afegir ben aviat aquells que eren víctima de la justícia arbitrària presa per cadascú - 250 en un mes a Lleida, 30 de promig diari a Barcelona als primers temps - , i que no han estat objecte de massa estudi enlloc. Manuel Cruells ha citat, entre morts dels fets bèlics dels primers dies i assassinats pels incontrolats, la xifra de 887 cadàvers enterrats fins el 29 d'agost en Barcelona; i s'ha calculat que a Girona durant tota la guerra la revolució causà, per uns motius o altres, unes 800 víctimes.

La rauxa que acompanyà aquells primers temps va arribar a "ajustes de cuentas", com la mort del periodista Josep M. Planas a l'Arrabassada a mans de la FAI o del confident i antic pistoler del Lliure Inocencio Feced a Alacant per l'agost de 1936.

A banda cal esmentar la persecució religiosa, que situà definitivament l'Església contra la República, que va significar la mort de 930 capellans a la diòcesi barcelonina, 107 a la de l'Urgell, 270 a la de Lleida i 298 a la de Tortosa. Hi moriren assassinats tres bisbes: ~~Mina~~ Huix de Lleida, Irurita de Barcelona i l'auxiliar de Tarragona Borràs. Només quan Pere Bosch Gimpera assolí pel juny de 1937 la conselleria de Justícia s'aconseguí la llibertat dels capellans presos i es parlà d'un retorn al cult prohibit, que no va reeixir.

Els temples varen ser cremats en força ocasions o transformats en escoles, hospitals i fins i tot mercats.² Un cop més, l'anticlericalisme (incendis de 1835, 1909 i en part en 1931) feia presència en la vida espanyola com un element més del pensament obrer.

(amb jurats formats per còrrer en agost de 1936)
La creació de tribunals populars i de la Junta de Seguretat Interior en octubre ~~de 1936~~ va aturar l'acció dels incontrolats, al menys parcialment.

5

De sempre s'ha dit que va influir en l'actuació dels
incontrolats i alliberament indiscriminat dels presos que tingué
lloc en començar la revolució, com a conseqüència del fracàs
de l'aixecament feixista. La presó de dones fou ~~xxxxxx~~ buidada
i posteriorment enderrocada davant la sorpresa de les detingu-
des.

La CNT-FAI, a qui s'atribuïen bona part de les malifetes
va sortir al pas de les crítiques tot condemnant els fets, fos-
sin escorcolls o assassinats: "Tacar el triomf amb pillatges
i expoliacions, amb violacions capritxoses de domicilis i altres
manifestacions d'arbitrarietat, és una cosa innoble i indigna."
El ~~xx~~ pitjor era que les "altres manifestacions d'arbitrarietat"
eren les morts violentes.

ENTRE LA CREACIÓ DEL PSUC I L'ENTRADA DE LA CNT AL GOVERN -

El marc polític català on tenia lloc aquell primer temps de
guerra es trobà influït als primers temps per la càrrelació
de forces dins el moviment obrer.

Fora de Lleida, on el POUM tenia un cert domini, la CNT-FAI
era la força hegemònica. Segons un plantejament que ja s'ha fet
clàssic, se'ls imposà el dilema "o el comunisme llibertari -
que era igual a la dictadura anarquista - , o la democràcia,
que significava la col.laboració".

Cal tenir ben present que a Espanya no s'havia produït
una situació aïtal i mantenia el poder el govern republicà,
presidit per José Giral enlloc de Casares Quiroga. L'anarquisme
era en retraïment arreu del món, fora del cas català. Aquest
panorama general inclinà la CNT a ~~xxxxxx~~ triar la segona opció
tot i que compartida amb la creació del Comitè de Milícies
Antifeixistes, on tenien un protagonisme destacat (cinc sobre
quinze membres, i un d'ells, Garcia Oliver, ^(cap del departament) com a ~~secretari~~
de ~~la~~ Guerra).

En el ~~xxxx~~ ventall de les dretes, la Lliga, que no havia
participat en la conspiració feixista, s'hi adherí des de bon

6

començament, amb ajut econòmic ³ i també la creació de serveis de propaganda i espionatge. En canvi, Acció Catalana i Unió Democràtica seguien al costat de la República.

Als cinc dies de l'aixecament militar, els quatre partits socialistes i comunistes que ja tenien negociacions cara a unificar-se van crear el Partit Socialista Unificat de Catalunya, que des del seu òrgan "Treball" mantingué tesis ben diferents a les anarquistes: defensa d'una república socialista catalana, guanyar primer la guerra que fer la revolució, ~~la~~ aliança amb la petita burgesia, tan abundant a Catalunya, i actitud de reserva respecte a les col·lectivitzacions, que ben aviat s'iniciaren.

^{Vuit}
~~Set~~ dies després d'haver nascut, el 31 de juliol, el president Companys incloïa el PSUC en el nou govern de la Generalitat, però l'actitud contrària de la CNT - recordem que poder hegemònic a Catalunya durant els primers mesos de la guerra - obligà a un nou govern sense el PSUC, a base de nou membres d'Esquerra Republicana, un d'Acció Catalana, un de la Unió de Rabassaires i un militar independent en la Conselleria de Defensa.

En poc temps l'estructura social i econòmica quedà canviada amb la creació del Comitè Central de Proveïments, del Consell d'Economia i el Consell d'Escola Nova Unificada, entre d'altres organismes, que suposaven una visió socialitzada i autogestionària de la societat.

El 26 de setembre de 1936 esdevingué una data històrica en els annals de l'anarquisme: per primera volta ^(tot i que hi hagueren fortes reticències al si de la mateixa CNT-FAI) una organització àcrata entrava dins un govern. Amb un manifiest de justificació de les raons que duïen a prendre aquesta decissió, ~~hi~~ ^{la} entraren tres membres al nou consell: Joan J. Domènech, Joan P. Fàbregas (ex militant d'Esquerra Republicana) i Antoni Garcia Birlan, més conegut com "Dyonisos". El ^{nou} govern català responia més a la realitat de les forces

socials: 3 d'ERC, 1 d'AC, 1 d'Unió de Rabassaires, 2 del PSUC, 1 del POUM - el seu secretari Andreu Nin -, i 3 de la CNT. Paral·lelament, es desferen el Comité de Milícies Antifeixistes i els Comitès Revolucionaris que governaven als pobles, substituïts per ~~xxxxxxx~~ ^{cònsells} municipals on estiguessin representats partits i sindicats segons la seva potència .

Aquest fou l'inici de la recuperació del seu poder real per part de la Generalitat, en eliminar el poder paral·lel. ^(del Comitè de Milícies) Per a subratllar la seva bona voluntat, els dirigents de la CNT-FAI, sovint acusats de les morts i robatoris dels incontrolats, llençaren àdhuc un manifest adreçat a la petita burgesia per a tranquil·litzar-la.

LES CRISIS D'ESTAT CATALÀ I DEL POUM - L'ampli ventall representat al sí del Consell no salvà noves crisis. El 15 d'agost ^(del 186) ^(del seu partit, Estat Català) havia estat expulsat Josep Dencàs, conseller d'Ordre Públic durant els fets d'octubre del 1934 i ara refugiat a la Itàlia mussoliniana, però pel novembre hom parlà d'una estranya conspiració ^(-mai no aclarida-) que pretenia eliminar els elements esquerrans del Govern on era implicat el secretari general d'Estat Català, el partit reconstruït pocs mesos abans, i alguns dirigents de la Mateixa Esquerra Republicana, com el president del Parlament Joan Casanova, el consell Ventura Gassol - que hagueren d'exiliar-se - i un ex comissari d'Ordre Públic dels inicis de la comtesa, Andreu Reverter, que fou afusellat per aquests càrrecs.

Un mes més tard començava l'ofensiva contra el POUM, tot declarant el secretari general del ~~EN~~ PSUC, Joan Comorera, que no es podia ser al Govern i criticar algunes actuacions governamentals ni tampoc la URSS, un dels pocs països que ajudava de debó la República. La crisi, solventada amb la destitució d'Andreu Nin (POUM) i ~~Ventura Gassol (ERC)~~ suposà un momentani augment de poder per a la CNT, que passà

5

a tenir-ne quatre consellers, i per al PSUC, que ocupà la cobejada responsabilitat de la Comissaria d'Ordre Públic, ^{amb} ~~que ocupà~~ un ex anarquista tarraconí, Eusebi Rodríguez Salas.

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

Mentrestant, el socialista Largo Caballero havia ^{(estat anomenat} ~~regent~~ el 4 de setembre cap d'un govern més escorat a l'esquerra, amb dos comunistes, Jesús Hernández i Vicente Uribe; i en l'àmbit internacional persistia la ficció de la política de no intervenció, quen Alemanya i Itàlia ajudaven Franco, ja cap de les forces rebels a la República, i la URSS, en mida molt més moderada, donava suport al govern legal de Largo Caballero.

Per l'octubre de 1936 havien arribat els primers contingents d'estrangers que volien lluitar a les rengles republicanes, que es coneixerien com les Brigades Internacionals.

Pressionat pel Govern Espanyol, el de la Generalitat aconseguí que les columnes de milicians que havien substituït l'exèrcit regular passessin a ser, des del 6 de desembre, l'Exèrcit Popular de Catalunya, que circumstàncies posteriors convertirien en Exèrcit de l'Est, després dels fets de maig del 1937.

LA INFLUÈNCIA DE LA URSS - La política de "no intervenció" era el pretext per a que les potències occidentals no ajudessin la república i fessin l'orni davant l'ajut descarat dels governs feixistes a Franco.

La República no tingué un altre aliat més important que la URSS, la qual sosa esperonà extraordinàriament ~~XXXXXXXXXX~~ el pes del Partido Comunista, fins a la guerra molt feble, i del nou Partit Socialista Unificat de Catalunya, la presència comunista ortodoxa a Catalunya.

~~XXXXXXXXXX~~ Tot aquest entramat tingué com a conseqüència una real influència comunista en tots els ordres: al camp bèlic la major part de comissaris de guerra eren comunistes o simpatitzants; les armes enviades des de la URSS es procurava

no anessin al front d'Aragó, on dominaven les anarquistes; el Servei d'Informació Militar (SIM) era un feu dels comunistes que disposava de dependències pròpies com a presons conegudes com a "txeques"...

Catalunya, durant els primers mesos de la guerra lluny de qualsevol contacte directe amb els fronts i les bombes, desenvolupà una forta campanya d'ajut a Madrid⁵ durant el setge que patí la capital de l'Estat, traduïda en tota mena d'accions que fa poc agradosa la crítica de que el Principat es desentenia del curs de la guerra, crítica que un dels principals caps militars catalans, Vicenç Guarner, ha demostrat abastament amb dades era infundada.

Aquesta actitud generosa no era sempre corresposta pel Govern Espanyol, que recelava del protagonisme català i del caire esquerranós del Govern de la Generalitat, recels que foren inútilment denunciats.⁶

ELS FETS DE MAIG - Des del mes de febrer l'ambient s'havia anat enrarint en la política catalana. Aureli Fernández (CNT-FAI) aludia ja aleshores que es podia provocar una guerra civil a Catalunya des del seu càrrec de secretari de la Junta de Seguretat Interior, ~~un~~ organisme lligat a la Comissaria d'Ordre Públic que regentava Rodríguez Salas (PSUC). "Treball", el diari del PSUC, anunciava en portada el 19 de febrer de 1937: "Cal depurar les rengles antifeixistes. Però amb imparcialitat i sense prendre mesures col·lectives", i dos mesos més tard (8 d'abril) més clar encara: "Liquidació enèrgica i ràpida dels excessos dels elements i dels grups incontrolats".

El PSUC cercava l'hegemonia al sí del moviment obrer, de sempre dominat per l'anarco-sindicalisme; el POUM seguia predicant que abans era la revolució que la guerra; s'havien iniciat els processos de Moscú que "purgaven" els elements sospitosos de "trotskisme", del que s'acusava al POUM; la CNT,

10

que de fet creia el mateix que el POUM ("abans la revolució que la guerra") es trobava amb la contradicció de formar part no ja del govern de la Generalitat, sinó des de novembre de 1936 del 'espanyol amb quatre ministres: Joan Peiró, Joan Garcia Oliver, Federica Montseny i Juan López, els tres primers catalans.

Les setmanes que precediren els fets de maig l'ambient enrarit es traduí en diverses morts: Roldan Cortada, ugetista i secretari de Rafael Vidiella, morí a trets a Molins de Rei el 25 d'abril; un mes abans ja havia caigut el secretari del PSUC a Maçanet de la Selva Jaume Burcet; i el 26 d'abril quatre anarquistes, entre ells l'alcalde de Puigcerdà Antonio Martín, eren assassinats.

El 3 de maig, sense que sabessin res els consellers anarquistes, el conseller de Governació, Artemi Aiguader^(ERC), i el comissari d'Ordre Públic, Rodríguez Salas (PSUC), intentaren fer-se amb la Telefònica, que dominava la CNT. ~~Admmissió~~ L'intent no reeixí, però els carrers s'ompliren de barricades. A un costat, Esquerra Republicana i el PSUC, o sia "la guerra abans que la revolució"; de l'altre el POUM i la CNT. El dia 4 dimitia el govern de la Generalitat i s'anomenava un ^{de}restringit format pels secretaris de les organitzacions ERC, UGT i CNT juntament amb el president Companys. Quan anava a prendre^{la} possessió del càrrec Antoni Sesé, secretari de la UGT i també ex cenetista, fou mort a trets. El mateix dia morien els anarquistes Domingo Ascaso i Camilo Bernieri.

La intervenció del govern central i sobretot dels ministres anarquistes Federica Montseny - que seria objecte d'un atemptat fallit - i Garcia Oliver suposaren el fi de les hostilitats al quart dia. Uns 400 morts i un miler de ferits^{en}/foren la conseqüència immediata. A Tarragona i a Tortosa també hi hagueren enfrontaments en ser intentat igualment l'ocupació de les respectives Telefòniques, en ^{la} que

per a la Generalitat era segurament un acte destinat a afiançar el seu domini de l'ordre públic, i que la CNT interpretà com una provocació més, dins l'arraconament que l'anarquisme havia començat a patir i havien denunciat ja les Joventuts Llibertàries.

Segons Francesc Bonamusa les conseqüències dels fets de maig foren diverses:

- Perdua d'autonomia de Catalunya en ordre públic i defensa (que passà a competència del Govern Central)
- Persecució indiscriminada del POUM (seria prohibit pel juny)
- Depuració d'elements anarquistes que la direcció de la CNT-FAI no controlava (Es quèixaven el dia ll que tenien 300 detinguts)
- Hegemonia del PSUC i de la UGT, de fet estretament units, dins el moviment obrer català, tot i que la CNT mantingué bona part de la seva força
- Desencís de sectors de la societat catalana davant aquest enfrontament entre aliats.

La negativa de Largo Caballero a declarar il.legal el POUM va suposar la caiguda del seu govern, la sortida dels ministres anarquistes, que opinaven igual, i l'anomenament de Juan Negrín (juny 1937) com a nou cap del govern, molt més influït pels comunistes. Els dirigents del POUM foren detinguts, el partit declarat il.legal i arreu de Catalunya es perseguí els seus militants⁷.

LA SEGONA PART DE LA GUERRA - Per a molts autors, aquí finia una primera part de la guerra, a Catalunya sota el signe revolucionari fins aleshores. La CNT ~~no~~^{no} va entrar al nou govern de la Generalitat per oposar-se a com havia estat anomenat Pere Bosch Gimpera com a conseller, i s'hi formà un consell que ja no canviaria fins al final de la guerra, amb tres membres d'ERC, un d'Acció Catalana, un de l'Unió de Rabassaires, i tres del PSUC. Intentos posteriors de la CNT per tornar al Consell de la Generalitat s'estabellaren ^{contra} l'oposició dels altres.

12

El Govern Espanyol ~~estraslladà~~ per l'octubre a Barcelona i des d'aleshores minvà la importància de la Generalitat. Un delegat d'Ordre Públic del Govern Central censurava totes les notes oficials de la Generalitat, i atribucions com Proveïments passaren a ser competència exclusiva del Govern Central. ^{També} ~~Ena i tot~~ el PSUC patí enfrontaments d'autonomia amb el PCE, ^(fins i tot) que prohibí l'aparició d'una publicació de pensament per defensar tesis no massa ortodoxes⁸.

La caiguda de Lleida el 3 d'abril de 1938, seguida poc després de la d'Amposta i la corresponent divisió de Catalunya de la resta de l'Estat per les forces feixistes varen suposar la dimissió d'Indalecio Prieto com a ministre de Defensa. Entraren al Govern aleshores de nou els anarquistes amb Segundo Blanco, la qual cosa paralitzà la detenció ~~de militants de~~ de militants de la CNT que continuava des de maig del 1937.

Mentrestant, Franco havia anulat, dos dies després d'entrar les seves tropes a Lleida, l'Estatut de Catalunya. Tota una premonició de futur.

Per l'agost del mateix any Esquerra Republicana i el Partit Nacionalista Basc, representats al Govern Espanyol mitjançant Jaume Aiguader i Manuel de Irujo, plegaven per absorbir aqueixes competències que els estatuts donaven en matèria de (l'antic dirigent obrer sabadellenc ex cenetista, justícia i indústries de guerra. Josep Moix (PSUC) va substituir Aiguader i fou la presència catalana darrera a un govern republicà.

Amb l'intent de la batalla de l'Ebre la República jugà entre juliol i novembre les seves darreres cartes bèliques. Hi moriren 130.000 combatents, 70.000 republicans i 60.000 franquistes.

L'ofensiva final contra Catalunya no va comptar amb cap ajut de les tropes de la resta dels territoris republicans, sense cap explicació massa lògica, segons Josep Benet. Pel Nadal

del 1938 Franco celebrava la diada de pau cristiana aixafant amb bombardeigs Ulldemolins ^(Pierat) i ^{La} Granadella ^(Les Sompies). L'avenç per terres catalanes, trencada la resistència de les desmoralitzades tropes republicanes, fou ràpid, i Barcelona queia el 26 de gener, i Girona el 4 de febrer.

Per la frontera francesa, amb un hivern cru i la desolació com a bagatge, 353.000 persones ~~XXXXXX~~ fugiren de la desfeta 180.000 n'eren soldats, la major part moviment obrer que havia perdut la feina i la guerra.

(durant els anys de guerra, a Catalunya s'havia desenvolupat una nova economia)
LA NOVA ECONOMIA - Davant la realitat de les col·lectivitats sovint empreses lliurement i espontània, la Generalitat esportà la creació del Consell d'Economia que ordenés la nova situació econòmica del país.

En formaren part quinze membres: tres d'ERC, un d'AC, un de la Unió de Rabassaires, tres de la CNT, dos de la FAI, tres de la UGT, un del PSUC i un del POUM. *(la mateixa proporció que al Comitè de Milícies.)* La direcció del Consell era en mans del conseller d'Economia, que entre l'onze d'agost - data de la creació del Consell esmentat - de 1936 i la crisi de maig de 1937, estigué en mans ~~del~~ de la CNT. Després detentà el càrrec ~~xx~~ el PSUC. De fet, aquesta divisió en dos temps es corresponia perfectament a l'hegemonia que hi hauré igualment, i com ha quedat palès, en el camp polític.

Segons Josep M. Bricall, a l'economia de guerra Catalunya tingué tres etapes:

- Predomini sindical (fins setembre de 1936, ~~mes~~ mes d'entrada de la CNT al Govern)
- Intervenció de la Generalitat (setembre 1936-juliol 1937) en sous, preus i proveïments.
- Orientació de la Generalitat cap a una economia dirigida degut a la influència del PSUC (juliol 1937-gener 1939).

Una de les realitzacions més brillants de l'economia catalana va ser la transformació d'indústries metal·lúrgiques en indústries de guerra, en un país deficitari quasi per complet en aquest ram. La decissió, presa a primers d'agost, significà

12

que en octubre de 1937 funcionaven unes 500 indústries d'aquest tipus, que ocupaven al voltant de 50.000 obrers. La Comissió, presidida pel conseller en cap, Josep Tarradellas, cercà crèdits on va poder, davant les reticències constants de Madrid davant aquest enfortiment de la indústria bèlica a Catalunya. Tanmateix, ~~després~~ el Govern Central acabà treient el control d'aquestes indústries creades amb tant d'esforç ^a ~~per~~ la Generalitat amb la benedicció dels partits estatals i fins i tot del PSUC, que era fortament influït en aquestes qüestions pel PCE. Així, "Falç i martell", setmanari de la UGT i del PSUC a Granollers afirmava: "... cal que les fàbriques de material de guerra siguin de propietat exclusiva del Govern, ja el 15 de maig de 1937, calents encara els dramàtics fets d'aquell mes.

L'economia catalana, que es recolçà en els anomenats decrets de S'Agaró de gener de 1937, es trobava mancada de divises per la recança del Govern Central de proporcionar-les per a comprar matèries primes, imprescindibles per exemple en la indústria ^{(la} ~~la~~ tercera part dels obrers catalans encara treballaven) ~~en~~ tèxtil, mancada del cotó nord-americà. Bona part dels suministres agraris s'havien tallat en restar una gran extensió de l'Espanya agrícola al camp enemic. Els bancs tampoc foren nacionalitzats i hi mancava diners que ^{hi} corressin, la qual cosa va impulsar a crear moneda pròpia a molts municipis.

Així les coses, no gens d'estrany fou la baixa de la producció industrial: 100 al gener de 1936 era el seu índex, 82 al juliol del mateix any, ja esclatada la guerra, 65 al maig de 1937 i només 37 al juliol de 1938. Els preus s'havien mentrestant quadruplicat, i en canvi els salaris només duplicat.

LES COL.LECTIVITZACIONS COM A MODEL DE VIDA - La principal novetat que la guerra introduí en la vida econòmica catalana va ser la de les col.lectivitzacions que, d'una forma o altra, intervingué^{ren} un 70 per cent de les empreses.

Segons ha deixat establert l'economista Josep M. Bircall, convisqueren, al llarg de la guerra, tres tipus d'empreses:

- Privades, regides pels antics propietaris, però amb la fiscalització d'un comitè obrer de control format per treballadors de cada empresa.
- Col.lectivitzades, o sia on la propietat era exercida pels treballadors de forma col.lectiva i amb autogestió
- Agrupades o concentrades les d'un mateix ram en una col.lectivització general que evitava l'esmicolament existent de petits tallers i empreses, com succeí en la fusta i en l'òptica.

El fet que no tota la societat assumís les col.lectivitzacions com a cosa pròpia, l'enfrontament entre diferents ~~visions~~ ^{del fet econòmic} visions per part de comunistes i anarquistes, i l'ofegament econòmic que, primer, el recel del Govern Central, i, segon, la guerra, va desfermar-hi, influí en el fracàs relatiu del fenomen col.lectivista. I cal dir relatiu perquè hi hagué casos - Tramvies de Barcelona, Colònia Güell... - que la col.lectivització reeixí.

Des dels primers dies de la revolució es donaven constantment casos de col.lectivització per lliure, sobretot quan el propietari s'havia fet fonedís, a càrrec quasi sempre d'obriers de la CNT. El 26 d'octubre de 1936, després de llargues hores de discussions, que enfrontaren fins i tot els membres del Consell de la Generalitat - Joan P. Fàbregas (Economia, CNT) arribà a treure la pistola per amenaçar el conseller primer Josep Tarradellas (ERC) - s'aprovà l'important Decret de Col.lectivitzacions, que fixava els següents punts:

- Serien col·lectivitzades les empreses amb més de 100 treballadors.
- També les de 50 a 100 quan ho demanessin les dues tercers parts del personal.
- Igualment es col·lectivitzarien aquelles on l'amo hagués desaparegut, independentment del nombre d'obrers.
- I altre tant es faria en els casos que la salvaguarda d'interessos generals ho requerís, segons acord del Consell d'Economia.

El Consell d'Economia, ~~arxivat a la biblioteca~~ format segons la importància de cada sector polític i sindical, regularia la vida econòmica catalana i tractaria de posar ordre en les col·lectivitzacions dutes a terme fins aquell moment i les que s'hi establissin.

Segons Albert Pèrez Baró, el Decret pretenia: a) suprimir les rendes no procedents del treball; b) convertir el capital privat en col·lectiu; c) dret dels obrers a dirigir ells mateixos l'economia; d) mantenir la subsistència de la petita empresa en mans privades fora dels casos que es va produir una concentració de ram, com ja n'hem indicat. De fet, era un intent d'establir una economia mixta amb preponderància col·lectivista.

COM ORGANITZAREN ELS OBRERS LES EMPRESES - Cada empresa va anomenar, en assemblea, els membres del consell d'empresa, que a les col·lectivitzades eren els encarregats de dur-la a ^{-ne} direcció. Cadascú dels membres tenia cura d'una funció concreta i la seva gestió era valorada en assemblees, que podien revocar el seu anomenament.⁹

Els beneficis que obtenien les empreses col·lectivitzades es repartien així: 50% per a la Caixa de Crèdit Industrial i Comercial encarregada de regular l'economia general d'aquest tipus d'empreses.

20% per a un fons de reserva de cada empresa

15% per atencions socials de caire col.lec-
tiu

15% per a l'Assemblea de Treballadors de cada empresa.

De fet, aquest funcionament no va concretar-se fins 1937, quan la Generalitat formulà una sèrie de decrets coneguts ^{com} de S'Agaró, per la localitat on foren redactats, el mes de gener, i la Caixa de Crèdit esmentada, destinada a equilibrar les empreses sortoses amb les deficitàries, no va nèixer fins l'octubre d'aquell any.

Cal afegir, finalment, que en algunes d'aquestes empreses col·lectivitzades el propietari continuà treballant-hi, com un tècnic més, rebent el sou que li pertocava.

Val la pena parar esment en un exemple que marcà pautes: ELS TRANSPORTS, EL TEXTIL I ALTRES EXEMPLES El 24 de juliol

es varen col·lectivitzar els tramvies de Barcelona, que tota la guerra durien pintura vermella i negra amb les sigles CNT-AIT, ^{3.442} puix que els anarquistes hi eren majoria, entre els obrers.

Es trià en assemblea massiva celebrada al Teatre Espanyol la CNT mantenia una postura conciliadora aleshores un comitè obrer de control amb presència també de la UGT, comitè que acordà l'augment de salaris del 15 per cent amb l'obligatorietat de cotitzar per ^{ajudar} ~~XXXXXX~~ el Comitè de Milícies Antifeixistes.

Davant dels companys que anaven al front, dones i jubilats els substituïen. Igualment, es passava el sou sencer a les famílies dels 11 tramviaris morts en bombardeigs patits a Barcelona. *El comitè iniciat per Tramvies de Barcelona fou seguit per moltes empreses.*

Al tèxtil es va suprimir les hores extraordinàries i el treballà preu fet. La dificultat de trobar matèries primes va establir la necessitat de rebaixar el número de dies treballats, que baixà a tres cap a finals de 1936. (veure plana següent)

Aquells rams minifundistes, és a dir amb petits tallers com a característica, varen intentar agrupacions o cooperatives industrials. Les fusteries, les perruqueries, els mestres sabaters, els òptics¹⁰, varen ser dels rams que intentaren funcionar com a empresa col·lectivitzada general, amb resultats desiguals.

Abans de res val la pena deixar fixat que hi hagueren uns trets generals: augment de salaris al començament d'un 15 per cent com a mínim; rebaixa d'horari a 40 hores, criticada des de la mateixa CNT (Garcia Oliver, Peiró); cotització obligada per a les milícies
...

tot esperant
ser tractada
igual en les
empreses on
fos majoria
la UGT -

15
L (va en plana anterior)

Tot i la crisi, els obrers tèxtils milloraren condicions secularment injustes que hi patien. Més de vint mil ~~obers~~ obrers tèxtils afiliats a la CNT anaren al front. ^{Els} ~~obers~~ que no n'eren, contribuïen amb un 10 a un 15 per cent de les seves setmanades a finançar la guerra contra el feixisme. En els darrers tres mesos de 1937 aquesta contribució econòmica va suposar només un milió i mig de pessetes, segons Augustin Souchy.

El cooperativisme va viure un dels seus moments de

grandària. A nivell industrial es passà d'unes 60 cooperatives
arreu de Catalunya (de rajolers, de boters a Vilafraanca, la

famosa de vidre de Nataró que dirigia Joan Petro... a unes 300.
Era de fet una fórmula més dins la col·lectivització, ~~que es~~

~~s'havia intentat implementar abans de la guerra.~~

PROBLEMES AL CAMP - En un principi quedà establert que les

terres no serien col·lectivitzades fora de les grans hienes

l'amo de les quals haguessin fugit o les d'aquelles poblacions on

hagués acord entre els pagesos per a una explotació més racional

Tanmateix, ben aviat sorgiren les friccions. El camp

a Catalunya no era el camp a Aragó. Hi privava el petit propietari

sovint, contrari a ser col·lectivitzat. S'hi establiren

normes i condicions que procuraven ~~ser~~ ser el més justes possible

tot pagant millor els obrers casats que els solters, creant

cooperatives de consum per a cada poble...¹¹ A Barcelona ciutat

s'hi establí una col·lectivitat amb les quasi 1.000 hectàries

encara pageses, de les nou mil que tenia la ciutat - una de cada

nou encara en 1936 era pagesa! - amb els camps de Sants, Harmo-

nia del Palomar (nou nom de Sant Andreu), Pla de Martí (ex Sant

Martí de Provençals) i Sarrà.

Un tràgic enfrontament entre ~~XXXXXX~~ pagesos i mili-

cians que volien imposar la col·lectivització a La Fatarella

^{cinquanta}

(Terra Alta), saldat amb uns ~~XXXXXX~~ morts, va desencadenar una

sèrie de protestes i crítiques i frenà a Catalunya les col·lec-

tivitacions.

Cal tenir ben present que el conseller ~~XX~~ d'Agricul-

tura durant quasi tota la guerra fou Josep Calvet, de ~~XXX~~ la

Unió de Rabassaires, home contrari a les col·lectivitzacions

rurals.

Al camp s'havia establert, del setembre de 1936, la

sindiacació obligatòria a la Federació de Sindicats Agrícoles

de Catalunya (FSSAC), on era majoritària la prestigiosa Unió

de Rabassaires. La FSAC feia de majorista única dels pagesos a canvi de proveir-los de matèries primes a baix ~~preu~~ preu. Així i tot, molts pagesos burlaven aquestes normes i procuraven vendre pel seu compte, ~~xxx~~ tot fomentant el mercat negre, malgrat les multes imposades.¹³

Després dels fets de La Fatarella aparegué un decret que disposava que ningú no podia ser forçat a la col·lectivització, en defensa de la propietat privada al camp. Cal afegir, tanmateix, que ni tan sols als primers temps hom pot comparar la col·lectivització pagesa a Catalunya - un 20 per cent dels municipis es veieren afectats - amb la d'Aragó, on manava la CNT a través del Consell d'Aragó en la zona republicana d'aquella regió, i on el 70 per cent de les terres havien estat col·lectivitzades.

ELS "ENEMIGS" DE LES COL·LECTIVITZACIONS - En redit, les col·lectivitzacions va ser la plasmació d'un ideal anarquista de tots els temps, però les altres forces polítiques hi eren contràries: Esquerra Republicana i Acció Catalana, que fou quasi sempre als governs de la Generalitat, perquè representaven els interessos de la petita i mitjana burgesia, aliena a aquesta concepció de la societat; el PSOE i en general el Govern Central perquè malfiava d'iniciatives genuïnament catalanes; i el PSUC i la UGT perquè al seu si funcionava el GEPCI (Gremi d'Entitats de Petits Comerciants amb una forta presència, i també preferien l'economia lliure o dirigida, però no pas l'autogestionària.

D'altra banda, els sindicats no varen assumir les normes del Decret plenament ni acabaren d'adonar-se ^(del tot) que havien canviat les relacions patró-obrer, tot inflant per exemple plantilles d'algunes empreses per a acabar amb l'atur. Finalment, alguns gremis es resistiren a la col·lectivització, per creure ~~amb raó~~ que la seva aplicació era més lògica a les grans empreses i no a les petites. Així, per

exemple, els vaquers es manifestaven pel febrer del 1937 obertament contra la seva col·lectivització.

Malgrat tot l'exposat, cal dir amb Walter Tagher, que ha estudiat admirablement la col·lectivització dels Tramvies de Barcelona, que en força ocasions, els obrers catalans demostraren abastament que podien dirigir perfectament les economies de moltes empreses; i el fenomen col·lectivista ha passat amb tota justícia al patrimoni positiu de la història del moviment obrer.

EL RETORN AL TREBALL - Tot fent un ~~exit~~ salt enrera, cal remarcar que cap al 26 de juliol, una setmana després de les enfrontaments, ~~hannan~~ els obrers havien tornat a les fàbriques i s'establien normes per als casos que "el burgès" hagués fugit¹⁴. Com ja ha quedat dit, sovint les normes es traduïen en la simple col·lectivització més o menys matussera o organitzada.

L'organització hegemònica ^(a Catalunya) al moviment obrer era, com sempre des de la seva creació, l'any 1910, la CNT, tot i que afeblida per les crisis dels anys trenta. La sindicació obligatòria que imposà la guerra per moltes raons - la por n'era una, puix que un carnet semblava ser una protecció - , dugué un creixement notable a la CNT:

<u>Mes i any</u>	<u>Nombre afiliats</u>
Maig 1936	143.000
~~Setembre~~ Octubre 1936	360.977
Febrer 1937	1.200.000

La UGT experimentà un creixement semblant, però més espectacular si hom té present que arrencava de baixes xifres de militants:

<u>Mes i any</u>	<u>Nombre afiliats</u>
Juliol 1936	30.000
Octubre 1936	436.300
Novembre 1937	500.000

(Les xifres de CNT-febrer 1937 i UGT-novembre 1937 provenen dels seus respectius congressos i són fornides per òrgans seus).

La CNT era forta al metall, tèxtil, construcció, ram químic, al vidre, als transports, a l'espectacle; i la UGT entre els treballadors del comerç - el CADCI ^(hi) havia ingressat el 2 d'agost del 1936 amb 23.000 afiliats - , els empleats bancaris, la indústria alimentària, els serveis públics (aigua

gas i llum), els ferroviaris (una part) i els tipògrafs. Lògicament, també tenia militants en ramis com el tèxtil o el del metall, però ^{hi}eren minoritaris respecte a la CNT.

La FAI, de sempre minoritària malgrat la seva importància ideològica al sí de l'anarco-sindicalisme, va créixer de 30.000 militants al 1936 a 150.000 un any després. Les joventuts faístes, constituïdes dins la Federació Ibèrica de Joventuts Llibertàries, ~~representaven~~ representaren l'ala esquerra del moviment llibertari, sobretot a partir de l'entrada de la CNT al govern, i arribaren a ser 34.156 membres al febrer de 1937. Disposaven d'un periòdic, "Ruta", que sortí clandestinament després de la guerra civil uns quants anys.

EL REFORMISME DE LA CNT - La decissió d'entrar al govern de la Generalitat en setembre de 1936, reforçada dos mesos després en entrar al del Govern Central, i a més amb representants màxims de la FAI com Garcia Oliver, suposà una contradicció que els anarquistes no aconseguiren superar, sobretot a mida que la Generalitat anà recuperant els seus poders i foren eliminats els nascuts de la Revolució, com el Comitè de Milícies Antifeixistes.

Hi contribuï a la crisi interna cenetista la manca d'armes, que ^{no}es rebien al front d'Aragó, ~~que hi dominaven~~. deguda a l'actitut contrària del Govern Central i dels comunistes a ajudar les columnes anarquistes, i ^{el fracàs} ~~l'èxit~~ de la política econòmica de ~~xxxx~~ reraguarda, en mancar queviures pel desembre del 1936, ~~tot~~ essent conseller de Proveïments un anarquista, Joan J. Domènech, fracàs que motivà la seva substitució per Joan Comorera, del PSUC.

La crisi, agreujada després dels fets de maig i de la perduda de presència als òrgans dirigents de govern - tremenda ironia que la CNT patís una crisi per no ser a un govern -

no millorà massa mab la inclusió de Segundo Blanco com a ministre d'Educació a mitjan 1938 en representació de CNT. A Catalunya, a més, des ~~del~~ de la formació del govern de juny de 1937, la CNT no hi tornà a entrar al Consell.

Davant aquest panorama, el Comitè Nacional, el secretari del qual era Mariano R.Vázquez, mantenia un fatalisme poc útil; la FAI intentava reaccionar davant l'arraconament llibertari però massa tard; i enmig surava la tendència representada per l'anterior secretari general, Horacio M. Prieto, partidari de fer de la FAI un partit polític, una ~~orga~~ organització de masses, i no un conjunt de grups d'afinitat.

S'hi produí també un fenomen curiós de catalanització externa - interna ja hi era en alguns sectors - de la CNT, que va publicar un diari en català, "Catalunya", entre febrer del 1937 i maig del 1938. Tanmateix, les dretes mantingueren sempre el criteri d'una CNT no catalana o anticatalana, i poques coses els tragueren de pollaguera tant com (els himnes anarquistes que, per exemple, l'Orfeó Català grabés "Hijos del pueblo" i "A las barricadas".

LA PERSECUCIÓ DEL POUM - Segons George Orwell, el POUM, que pel juliol de 1936 deuria tenir al voltant dels 10.000 militants, arribà a uns 70.000 pel desembre d'aquell mateix any. No cal oblidar que fins la creació del PSUC precisament pel juliol de 1936 a base de quatre petits partits existents el POUM era la primera força marxista ~~anarquista~~ a Catalunya.

Malgrat les acusacions de partit trotsquista que sovintejaren contra el POUM, abans i després del maig de 1937, el POUM era més aviat un partit socialista independent del marxisme oficial. A més a més, el mateix Trotski criticà durament l'entrada d'Andreu Nin al Consell de la Generalitat pel setembre de 1936 per ser un clar cas de col.laboració amb un govern on eren representades forces de la burgesia.

25

Després dels fets de maig, on el POUM s'arreglerà al costat de la CNT, es va produir d'immediat l'expulsió dels seus militants de la UGT, poc després la suspensió de "La Batalla" - el 2 de juny -, i, finalment, després de la caiguda del govern de Largo Caballero, que es negava a dissoldre el POUM, la detenció dels principals dirigents, un cop proscribit el partit el 16 de juny.

Sortiren veus en defensa del POUM i dels seus dirigents sobretot en les files anarquistes, però també crítiques ferotges des del ban comunista ortodoxe del PSUC¹⁵, en especial en l'informe que llegí el secretari general Joan Comorera en la I Conferència del PSUC pel juliol de 1937.

La mort del secretari general del POUM, Andreu Nin, es va conèixer a primers d'agost, i les joventuts pumistes, des de la clandestinitat, l'esbombaren tant com varen poder. Malgrat les diferents versions, mai no s'establí del tot com va morir Nin.

Per l'abril de 1938 un nou comitè executiu - clandestí - del POUM va ser detingut a Barcelona, i per l'octubre d'aquell any es jutjà als dirigents detinguts l'any anterior. Quatre^{on} foren condemnats a 15 anys cadascú, ~~un~~^{un} a onze, i dos absolts. Tanmateix, l'acusació d'agents del feixisme que se'ls hi feia no prosperà i la condemna va ser basada en entorpir la marxa de la guerra i aixecament contra un govern legal.

LA FUNDACIÓ DEL PSUC - Des que la idea de fusionar els grups socialistes i comunistes catalans ~~marxista~~ fos publicada a "La Catalunya Insurgent" en novembre de 1934 pel Partit Català Proletari, es cercava aquesta unió com a única forma de consolidar un partit marxista a Catalunya.

Malgrat les lògiques reticències de Largo Caballero, que sempre veia com la Federació Catalana del PSOE s'esllanguia sense quallar a fons, les reunions per a la fusió anaren prosperant, i als cinc dies de l'aixecament feixista, es feia públic el neixement del Partit Socialista Unificat de Catalunya, nom proposat per Rafael Vidiella, de la FC-PSOE, després d'una reunió a la Casa del Poble del carrer Primer de Maig de Barcelona (ara Nou de Sant Francesc). Era la primera vegada que socialistes i comunistes assajaven una fórmula d'unió que no fos a nivell de joventuts i no hi ha cap dubte que la guerra afavorí la fusió urgent. Com a òrgan disposaven de "Treball", que ja sortia des del 21 de juliol com a diari. Per pocs dies "Justícia Social-Octubre" havia ja aparegut com a òrgan conjunt de la Unió Socialista i del Partit Comunista de Catalunya.

El secretari general del nou partit va ser m Joan Comorera, que procedia de la USC, on ocupava aquest mateix càrrec, i s'hi triaren 51 membres per al Comitè Central.

Els sis mil militants dels primers moments aportats pels quatre petits partits (2.000 el PCC, 2.000 la USC, 1.500 la FC-PSOE, 500 el PCP, segons Ponamariova, que sembla ser prima el PCC, que no tenia segurament tants) varen créixer considerablement en poc temps.

Pel juliol de 1937, un any després de la seva creació, el PSUC asolia 60.000 militants i era present a 685 municipis dels 1.068 que aleshores tenia Catalunya. Unit a la UGT, i preconitzador de guanyar la guerra abans que fer la revolució, el PSUC simptonitzà amb àmplies capes de la població catalana. Cap al final de la guerra el PSUC havia assolit al voltant de 90.000 afiliats, la quarta part dels quals militaven a Barcelona ciutat. El "miracle" d'un partit marxista fort a Catalunya s'havia fet.

22

El PSUC donava suport amb la seva política a la preconitzada des de Moscou, que no volia revolucions socials a Espanya, sinó que s'afiançés una revolució democràtico-burguesa. Aquesta òptica motivà ~~el~~ que la petita burgesia s'interessés pel nou partit, com va ser el cas del GEPCI (^(d'Entitats) Gremi de Petits Comerciants), que al 1936 havia ja ingressat dins la UGT com a opció davant el control que exercia la CNT sobre l'economia del país.

Aquesta aliança entre la burgesia republicana i el proletariat que preconitzava el PCE, i per tant el PSUC, va fer que els comunistes adoptessin actituds moderades i reformistes davant la revolució empresa per la CNT i secundada pel POUM. Intel·ligentment, els comunistes procuraren fer-se amb gran part dels quadres ^{militars} que dirigien la guerra des dels rengles republicans.

Gran importància tingueren igualment les Joventuts Socialistes Unificades (JSU), que havien precedit la fusió dels "grans" un mes abans. Cal tenir present que només pel gener del 1937 eren 18.000 els seus afiliats, repartits en unes 200 seccions, i que pel juny encara pujaren a 22.000, una tercera part dels quals ~~xxxxx~~ eren pagesos.

LES UNIONS CNT-UGT - Malgrat les diferències constants que enfrontaven la CNT i la UGT, per l'octubre de 1936 un gran mitin assenyala un acord de treball conjunt en el camp sindical. Les vicissituds per les que va passar la política durant la guerra - en especial els fets de maig - refredaren els acords sovint, i no fou fins març de 1938 que s'hi arribà a un acord més ferm davant la situació crítica que atravessava la República.

L'acord serví, per exemple, per a ^(conjuntament amb l'acomiadament) amenaçar els obrers que no tornaven a la feina després dels greus bombardeigs de març de 1938 a Barcelona, en un clima de por i desmoralització.

Poc després d'aquest acord el ministre del Treball, el català Jaume Aiguader (ERC) creava un Consell del Treball on eren representats 12 obrers, 12 patrons i 7 funcionaris estatals. Veus cenetistes criticaren durament la participació de la CNT en un

organisme així, clarament de signe reformista - cal observar les proporcions de patrons, obrers i funcionaris - en la línia dels poc prestigiats Jurats Mixtes de la Dictadura de Primo de Rivera. Tanmateix, el Consell pràcticament no va actuar.

LES DIFICULTATS DE VIURE EN GUERRA - A més de l'augment de salaris, criticat com ja s'ha dit per alguns dirigents obrers per poc responsable, s'aplicaren algunes millores a la vida quotidiana del treballador: congelació o rebaixa de lloguers de vivendes, municipalitzades a algunes poblacions com L'Hospitalet; rebaixa del bitllet de tramvia...

Tanmateix, ^{segons J.M.Bricall,} el ritme d'augment dels preus durant la guerra invalidà qualsevol millora:

<u>Mes i any</u>	<u>Index preus</u>
Juliol 1936	100
Desembre 1936	147,1
id 1937	357,8
Octubre 1938	453,3

En canvi, els salaris només es varen duplicar en aquest període 1936-38.

Els intents de control de preus per part de la Conselleria de Proveïments, fins a desembre de 1936 en mans de la CNT, després del PSUC i més tard de l'Estat, no varen reeixir

Ja pel desembre de 1936 hi hagueren aldarulls a Barcelona per l'escassetat del pa, i calgué que els Tribunals amenacessin amb processos als magatzemistes de farina i blat.

Pel gener del 1937 un pa ^{fer} d'arroís i blat va intentar mitigar la crisi. Blat, patates, cereals i llegums mancaven a la zona republicana, mentre n'eren sobrers a la sublevada.

Si el blat mancava ja al desembre, les patates no es trobaven pel gener, la carn també es feia fonedissa per la mateixa època, i cap a mitjan 1937 l'oli era quasi inexistent.

Al maig del 1937 les cues començaren a ser quelcom freqüent a la vida quotidiana. Garrofes, naps, restes de "ranxo" de quartels, i altres deixalles abans rebutjades començaren a ser cobejades a mida que la guerra es perllongava.

El segon hivern de la guerra, l'any 1937, no hi havia quasi carbó. Es varen tallar arbres a Vallvidrera i als turons barcelonins, la gent feia sovint vida als metros i no ja com a refugi davant els bombardeigs, sinó per a passar-se el fred. S'hi llençà una campanya per a enviar robes d'abric als soldats al front, que hi comptà amb l'ajut d'organitzacions de tota mena i fins i tot un poema de Pere Quart.¹⁶

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

ELS REFUGIATS - A més, s'hi donava el problema dels refugiats.

A finals de 1937 Barcelona estatjava mig milió de persones vingudes de zones on l'enemic havia ja triomfat. I a finals de la guerraⁿ eren com a mínim 800.000. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ A mida que els bombardeigs es feren més intensos a Barcelona i que hi anà mancant el menjar, es procurà que nens catalans i refugiats visquessin a colònies escolars permanentment. ~~17~~

L'arribada del primer vaixell soviètic amb queviures per alleujar la fam fou saludada amb joia per tota la població, sense matissos polítics de cap mena. Es clar que encara corrien els temps eufòrics de l'octubre de 1936... Personalitats de l'Espanya Republicana, com Pablo Picasso i Pau Casals, periòdicament enviaven llet en pols per als nens catalans. Tanmateix, la fam s'hi havia instal·lat, i calgué recórrer al racionament, precisament des de l'octubre de 1936.

A finals de la guerra hi consistia en 150 grams de pa diari, llevat de diumenges, 100 grams de cigrons i 50 de pèsols setmanals, i un quart de litre d'oli quan n'hi havia.

L'APARADOR DE LA REVOLUCIÓ - Els primers dies de la revolució Barcelona, i sobretot la seva Rambla, era un aparador d'un món diferent. Milicians i milicianes armats, un brogit de poble inquiet, alguna església en flames, era un bigarrat mon que cridava l'atenció dels joves corresponsals i escriptors estrangers, fins el punt que l'anglès Cyril Connolly digué que des d'un cafè d'aquella Rambla "és quan s'obté la imatge més completa de la nació més jove del món, la Catalunya anarquista, fent la seva primera guerra"¹⁵

Cal retenir aquesta imatge, semblant a d'altres escrites aleshores, perquè els primers temps ~~anarquistes~~ Barcelona, "l'aparador de la revolució" a la zona republicana, tenia un signe clarament àcrata.

Hotels i cabarets ~~xxxxxxx~~ esdevingueren cantines populars, com el famós Ritz, on menjaven de 50.000 a 60.000 persones; la presó de dones fou enderrocada i els presos de la Model deixats anar; l'austeritat del "mono" o camisa i pantaló com a vestimenta era l'uniforme usual.

Una qüestió greu enterbolí des dels primers moments aquesta ciutat que, tot i estar trista, "vibrava" segons Pere Calders: les morts incontrolades.

Hi moriren persones només per haver anat a missa o senzillament per alguna fosca venjança, com el líder ugetista Desideri Trilles, significat al llarg de la República durant els enfrontaments CNT-UGT al port, el 30 de juliol, amb companyia d'altres dos obrers; el periodista Josep M. Planas per haver criticat la FAI el 24 d'agost; Joaquim Guasch, d'Estat Català, i Ramon Velilla, de la CNT en febrer del 1937; el president de la Unió de Rabassaires i secretari del PSUC de Massanet de la Selva Jaume Burcet en març del 1937...

S'aixecaren veus dures contra aquests actes inqualificables ~~xxxx~~ en totes bandes, com Angel Pestaña ("Hemos hecho odiosos nuestro movimiento sacrificando muchos hombres libe-

durante
 les que habían luchado ~~xxa~~ su vida contra la reacción"), o Joan Peiró, que titolà significativament un llibre seu "Perill a la reraguarda" tot parlant, entre altres coses, de tan delicada qüestió. Els escorcolls a les cases eren una temença constant ^{no pels} ~~per el~~ ^(que n'hi havia) ~~robatori,~~ ^{pel probable} sino ~~per el conseqüent~~ passeig mortal que solia finir a l'Arrabassada. Les patrulles de control - la meitat dels 700 homes que les composaven eren de CNT-FAI - ^{en ocasions} ~~semit~~ (esdevingueren símbol de tot el contrari, i hi aparegué el mot "incontrolat").

A algunes poblacions les morts foren de fet venjances ~~mutuës~~ ~~familiars~~ entre famílies. La por a la presència de "forasters" es va traduir en algun cas, com el d'Olost de Lluçanès, en una sirena que avisava la població si venia alguna persona qualificable de "foraster incontrolat".

Més endavant, l'eliminació física de persones agafà color polític, arrel dels fets de maig, i hi desapareixeren militants del POUM, tan significats com el mestre Joan Hervàs, a companyies ~~militars~~ ^{militars} on dominava el PSUC. Per dur que pugui ser tocar el tema, calia fer-ho perquè fou un component negatiu de la guerra al ban republicà.

LA RICA VIDA CULTURAL - La guerra no va suposar finalitzar la rica vida cultural que fou signe habitual a la Catalunya dels anys trenta. Els diaris foren incautats quan eren de dretes: "El Correo Catalán" passà al PDUM que va treure "Avant!"; "Diario de Barcelona" es catalanitzà i fou d'Estat Català fins agost de 1937; UGT es feu amb "La Vanguardia", que fou la veu del Govern Central; d'altres moriren com "La Veu de Catalunya"...

Esquerra Republicana disposava de "La humanitat" i "Ultima hora"; els radicals de "El Dia Gráfico" i "El diluvio"; la UGT de "Las noticias", "El Noticiero Universal" i "La Vanguardia"; el PSUC de "La Rambla" i de "Treball"; la CNT de "CNT", "Solidaridad Obrera" i "La noche"; Estat Català com ja s'ha dit de "Diario de Barcelona" i el POUM de ~~MEMORIA~~ "La Batalla" fins poc després dels fets de maig.

22

ELS CONTROLS - Els primers temps foren establerts controls a les entrades de les poblacions que costaren més d'un disgust greu, com el suposà la mort d'Antoni López Raimundo, germà del que anys a venir seria secretari general del PSUC, en un control proper a Lleida tot just començada la guerra.

Per a viatjar d'una població a l'altra calia un "passaport obrer" segellat pels sindicats i partits de la localitat d'on sortís el viatger. Els controls als pobles subsistiren força temps, amb algun esglai que altre, com el sofert pel conseller del PSUC Joan Comorera el 15 de desembre de 1936, en ser ~~exposat~~ objecte de trets el seu cotxe al saltar-se un control a Mollet.

A poc a poc costà cada cop més disposar de cotxes, donada la manca de recanvis. Camions russos els varen substituir. El transport públic funcionava força correctament, malgrat que les barriades es queixaven de ser poc ateses en relació al centre, i que calia fer cua per a aconseguir bitllet per als Ferrocarrils ~~Catalans~~ de Catalunya.

ELS MATRIMONIS DE GUERRA - Dins aquest repàs a la vida quotidiana sobresortí el canvi quant a maneres d'unir-se les parelles. "Mujeres Libres", organització anarquista femenina que aplegà fins a 28.000 dones, criticava durament el canvi del matrimoni religiós pel civil, tot defensant la lliure unió.

Un decret d'Andreu Nin quan va ser conseller de Justícia el darrer trimestre del 1936 va establir que ~~qualsevol~~ qualsevol autoritat podia casar. (Així per exemple, el famós historiador Jaume Vicens Vives va contraure matrimoni en agost del 1937 amb Rosa Rahola davant del conseller de Justícia i rector de la Universitat Autònoma Pere Bosch Gimpera). La defensa de l'amor lliure i el nou decret sobre matrimonis donaren lloc a interpretacions precisament molt "lliures" i a conseqüències posteriors, després de la victòria franquista.¹⁶

LA RICA VIDA CULTURAL - Diferents testimonis han deixat ben clar que la guerra no va marcir la rica vida cultural que, en línies generals, fou característica dels anys trenta. Persistí el funcionament d'ateneus de tot tipus - llibertaris, Enciclopèdic Popular, obrers... - i s'editaren obres noves d'importància - l'"Aloma" de Mercè Rodoreda fou premi Creixells en plena guerra -, mentre els teatres posaven potser més un cert accent en el teatre social, del qual foren representants de l'època "La fam", de Joan Oliver; "El casament de la Xela", de Xavier Benguerel; "Barraques de Montjuïc de Navarro Costabella, de gran èxit al Romea... A les barriades on ja predominava la immigració les representacions d'aficionats agafaven també obres socials en castellà per a representar, com les de Fola Itúrbide ("El sol de la humanidad" n'era de les predilectes). Tanmateix, el teatre tradicional ^(i burgès) seguia essent el que atreia més les masses, com ho proven les cartelleres de l'època.

L'endemà de la revolució havien estat incautats els diaris de dretes i el ventall sociopolític ^(aquest) a nivell es dividia així:

Esquerra Republicana - "La humanitat" i "Ultima hora"

Republicans radicals - "El diluvio" i "El día gráfico"

UGT - "Las noticias", "El Noticiero Universal" i "La Vanguardia" (portanveu, com ja s'ha dit de les opinions del Govern Central)

PSUC - "La Rambla" i "Treball"

CNT - "CNT", "Solidaridad Obrera" i "La noche" (Un temps aparegué en català "Catalunya")

Estat Català - "Diari de Barcelona" (catalanitzat) fins agost de 1937

POUM - "La batalla" (fins maig 1937)

Els incautats havien estat "Las noticias", "El Noticiero", "La Vanguardia", "La Rambla", "La noche", "Diari de Barcelona". Havien desaparegut "El matí", "La veu de Catalunya" - la ^{seua} impremta fou ocupada pel PSUC - i "El Correo Catalán", ocupat pel POUM.

La distorsió de la vida familiar que suposava la guerra es traduïa àdhuc en situacions amoroses anòmales que eren objecte de corresponència en revistes com "La dona catalana" o servien de tema a escriptors com Joan Oliver, en la ja esmentada obra "La fam".

També els nens hagueren d'adaptar-se al nou món, que reflexaven en revistes que ells mateixos escrivien - "Petits", "Tibidabo", "Vives", "El nene" (escrita pels nens refugiats de Madrid)... - o els ^(diaris) ~~mural~~s que realitzaven als seus col·legis.¹⁹

Convents i col·legis religiosos passaren a ser escoles dins el CENU o biblioteques populars (cas del Col·legi de la Mare de Déu dels Angels de la Torrassa) o fins i tot s'intentà una universitat popular de caire llibertari en la famosa Casa Golferics, aleshores col·legi de les Dominiques.

Durant els primers mesos de la revolució cada partit, cada sindicat, canviava per lliure alguns noms de carrers de manera també autogestionària (Santa Magdalena de Gràcia passà a ser Els Rebels; Vergara es digué Antoni López Raimundo; Rogent esdevingué Ramon Pasanau, cenetista mort al front...) o bé més oficial, com va ser el cas de la plaça Urquinaona, rebatejada Ferrer i Guàrdia, o la Via Laietana, que dugué el nom de Durruti. Igual passà en altres poblacions, i no només amb els noms dels carrers, sinó en els dels mateixos pobles, que suprimiren qualificatius de santoral o reialesa: Molins de Rei esdevingué Molins de Llobregat, Sant Adrià de Besòs Pla de Besòs, Sant Feliu de Llobregat Roses de Llobregat, Sant Hilari Sacalm Fonts de Sacalm...

SENSE NADAL I SENSE REIS - Conseqüents amb aquest mateix esperit areligiós, el dia de Nadal va ser declarat laborable i el de Reis passà a ser el Dia de l'Infant, com ha recordat Joan Reventós en el llibre escrit amb el seu cosí, "Dos infants i la guerra".

El caire anticlerical dels primers temps es suavitzà després de maig del 1937, i començaren a sovintejar les misses

~~edició de 1937~~

clandestines. La presència del govern basc a Catalunya suposà ~~MM~~ l'obertura d'un lloc de culte - el govern basc era republicà i catòlic - i només l'actitut clarament arrengrerada de l'episcopat espanyol al costat del ban franquista va impedir una normalització més gran. Hi pesaven, a més, com una llosa les morts de capellans hagudes els primers temps revolucionaris.

LA DONA A LA GUERRA - En aquest recorregut per la vida quotidiana durant la guerra civil - obligat per la pregon transformació que hi visqué el moviment obrer en aquest període - , lleis com la ja esmentada ~~de~~ la nova forma de casar-se - agost del 1936 - o la de l'avortament, datada precisament el dia de Nadal del mateix any, significaven un nou marc per a la tradicional dona del nostre país.

Cada organització política o sindical important mobilitzà les seves dones. La CNT es beneficiava de l'existència des de finals de 1934 - segons Mercè Comaposada, la filla del veterà líder socialista, i Lola Iturbe - del moviment "Mujeres libres", que va cristalitzar al voltant del periòdic d'aquest nom i a Catalunya del Casal de la Dona Trehalladora. Malgrat haver nascut a Madrid, fou a Catalunya on aconseguí aplegar unes 40 agrupacions, a desgrat que la CNT no volgués mai reconèixer-li com una organització específica dins l'anarco-sindicalisme. Una ~~de~~ les seves iniciatives més conegudes va ser la dels "liberatoris de prostitució", que cercava ~~eliminar~~ l'eliminació d'aquesta forma d'explotació femení i la incorporació de les ~~seves~~ putes a la societat.

Les dones del POUM, que realitzaven pràctiques militars com a una de les seves tasques, es bellugaren al voltant del periòdic "Emancipación"; i les del PSUC afavoriren des de les seves organitzacions moviments unitaris com l'Aliança de la Dona Jove, en 1937, contemplada amb malfiança per E "Mujeres Libres", que no hi participà. Hi publicaven, les dones comunistes, "Companya" i "Trabajadoras".

Davant la incorporació creixent de dones a llocs de tre-

ball, degut a la marxa dels homes al front, al juliol de 1937 el conseller de Treball Rafael Vidiella va crear l'Institut d'Adaptació Professional de la Dona, destinat a preparar professionalment les obreres que les indústries precisaven. Segons Dolors Piera, en les "primeres indústries" (sic) ^{les dones} ~~Veren~~ un 70 per cent ~~de dones~~ ^{dels} que hi treballaven.

VIURE SOTA LES BOMBES - El 31 d'octubre de 1936 hi hagué un intent frustrat de desembarc feixista a Roses, acompanyat de bombes que ~~iniciàxxxx~~ fou una primera mostra del que patiria Catalunya durant la guerra.

Dos mesos després, el 17 de desembre, vaixells feixistes bombardejaven Port-bou i Colera, a la frontera amb França. Barcelona patí el primer bombardeig naval el 13 de febrer de 1937, saldat amb 13 morts.

Des d'aleshores s'establí el sistema que les sirenes advertirien la població de probables atacs aeris, s'establiren ^(als tubons) bateries antiaeris, "blocaos" en la costa, i es planejà la construcció de refugis.

Fins al 8 de febrer del 1938, segons l'alcalde Hilari Salvador, la capital catalana patí 300 atacs aeris, amb 918 morts i 2.545 ferits i 863 edificis enrunats.

El mes de gener de 1938 va ser el pitjor. Vuit vegades els avions franquistes bombardejaren la ciutat, i el dia 30 s'ensorrà part del convent de Sant Felip Neri, a la part vella de la ciutat, morint-hi unes 200 persones, en bona part nens refugiats.

Pel març la barbàrie dels atacs en ciutat oberta arribaren al màxim, i del 16 al 18 ~~xxxxxx~~ hi hagueren oficialment 670 morts, 1.200 ferits i 48 edificis destruïts, formant-ne part ^{espectacular} cases de veïns de la cruïlla de la Granvia amb el carrer Balma. També ~~hi~~ moriren 18 persones a Tarragona en bombardeig en aquests dies.

Tot i que bona part dels atacs s'adressaven a les instal·lacions portuàries - el port arribà a ser un cementiri de ~~navis~~ vaixells - i a les fàbriques de guerra, és obvi que altres bombardeigs eren destinats a aterroïtzar la població civil en un pla criminal sense precedents històrics i que ja havia tingut el seu tràgicament famós preludi a Guernica en abril de 1937.

S'hi construïren 1.155 refugis fins l'octubre de 1938; alguns barris particularment castigats per ser propers al port com la Barceloneta foren gairebé abandonats per complet i els seus habitants es traslladaren a Sarrià i altres barris alts. Tanmateix, els atacs aeris ^{hi} persistiren i els ciutadans es mostraven desmoralitzats entre les bombes i la fam, sense que els fes efecte la reiterativa consigna radiada - la ràdio es convertí en un objecte primordial a les llars - "Catalans, la Generalitat vetlla per vosaltres".

Després del març el pitjor bombardeig a Barcelona tingué lloc el darrer dia de 1938, també en zones habitades com el sector de Rambla de Catalunya-Diputació: 44 morts - entre ells dos regidors de Sabadell - i 91 ferits ^{en} fou el balanç. #

LA MATANÇA DE GRANOLLERS - No fou només Barcelona la ciutat castigada per les bombes (2.165 morts entre 1938 i 1939 ha calculat Joan Villarroya), sinó que altres poblacions catalanes patiren igualment les "razzies" aèries.

El dijous 31 de maig, dia de mercat tradicional, Granollers, vila sense cap objectiu militar de 12.000 habitants en 1938, va ser bombardejada. Hi moriren 209 persones, oficialment, (Hom suposa que les xifres reals foren força més grans) i 450 en resultaren ferides.

Quan ja la desfeta catalana era total, novament un atac ferotge ~~xxxxx~~ sembrà demorts una ciutat. El 3 de febrer del 1939 Figueres, que ja havia patit bombardeig el 8 de juny de 1938 (30 morts, 50 ferits), va ser objectiu dels avions feixistes.

Entre els morts d'aquell dia , probablement fugitiu cap a la frontera, hi era Hilari Arlandis, comunista que havia militat llarg temps a la CNT.

La llarga filera de ~~gent~~ gent de tot tipus, però bàsicament homes i dones del treball, seguia malgrat les bombes el seu dur camí cap a la frontera, a la recerca d'un amarg exili.

-5

1 - LA CNT, AL SERVEI DEL GOVERN DEMOCRÀTIC

" - S'ha vist disminuït el poder del govern democràtic-burgès català davant la creixent intervenció de la CNT al govern?

" - No. La CNT s'ha fet càrrec, juntament amb altres organitzacions del Front Popular, dels deures que l'exèrcit rebel ha abandonat (els serveis de policia i de protecció als ciutadans) i s'ha convertit en una arma al servei del govern democràtic. Traïts pels guardians normals de la llei i l'ordre, hem demanat la protecció del proletariat".

(Entrevista de John Langdon-Davies al president Lluís Companys realitzada als primers temps de la revolució. Reproduïda en "Les Rambles, el Paral·lel i una entrevista amb el president Companys", a "L'Avenç" , febrer 1981, pag.40)

2 - LES ESGLÉSIES, CREMADES O TRANSFORMADES

"De tornada a casa vaig presenciar l'incendi d'una església, i fou de nou una gran sorpresa. M'imaginava que seria un acte d'excitament quasi demoníac de les masses, i resultà ésser un assumpte administratiu. L'església en flames era en un racó de la gran plaça de Catalunya (es refereix, sense dubte, a Santa Anna). Les flames la devoraven ràpidament. Hi havia un petit grup de gent observant en silenci. Ben cert que no lamentaven que es cremés, però també ben cert que l'assumpte no els excitava gaire. Els bombers eren de servei al lloc, limitant amb molt de compte les flames a l'església i protegint ^{els edificis} ~~els edificis~~ del voltant. Per evitar accidents no es permetia a ningú apropar-se a l'església en flames, i la gent s'amotllava a aquesta norma amb una docilitat sorprenent. Els incendis d'esglésies anteriors deuen haver estat més apassionants, suposo."

(BORKENAU, Franz - "Un diari de la Revolució" - Fragments publicats a "L'Avenç", febrer 1981, pag.22)

"Aquesta idea de mercat cobert evità que l'església gran fos cremada. El magnífic emplaçament d'aquesta casassa féu pensar en la utilitat major que deixar-la socarrada amb perill de prendre-hi mal els qui, per passar temps, la batxillegessin. "(...) A la paredassa donant al carrer de Santa Maria, el Conseller d'Obres hi féu practicar un seguit de finestrels per a donar claror a la nau, de segles enfosquida. Amb la llum del dia, la gent s'hi sentia més alegre al "mercat cobert", i les xupes i les rates pinyades a l'ex-temple ja no hi entrarien. "

(FERRER, Joan - "Costa amunt" - Choisy-le-Roi, 1975. Edicions Terra Lliure - Pag. 187-188)

3 - CAMBÓ DAVANT LA GUERRA CIVIL

"Benvolgut amic: Suposo que deu estar informat de la terrible tragèdia de Catalunya. A Barcelona pot dir-se (sense que sigui del tot cert) que els assassinats i els incendis i els pillatges són obra dels no catalans. A fora, per desgràcia, són catalans els que incendien i assassinen. I, al costat d'això, exemples de covardia com el d'en Millet fent cantar a l'Orfeó, i dirigint-los, l'himne anarquista i l'himne de la FAI en castellà. I en Pau Casals saludant, en el concert del Liceu, amb el puny clos enlaire, el públic que l'aplaudia. L'exemple que donen la major part dels nostres intel·lectuals, que han de tenir l'obligació d'ésser més forts que l'ambient, és deplorable. Els nostres amics polítics, els exterminen amb senyalada predilecció. Llevat dels pocs que hauran pogut sortir, dels altres en trobarem ~~xxx~~ pocs de vius en tornar a Catalunya.

"En Ventosa i jo i altres companys més, treballem des del primer moment per ajudar el triomf de l'exèrcit, única manera d'aconseguir que, en venir el triomf, poguem atenuar el càstig que inexorablement caurà sobre Catalunya.

"En aquests moments crec que tots hem de treballar. Avui per avui, vostè tal volta podria trobar algunes subscripcions en moneda estrangera, de catalans que tenen divises. Si és així, sapiga que s'han d'enviar de la següent manera: si són francs francesos, al senyor Quiñones de León, que viu a l'Hotel Maurice de París. Si són lliures han d'entregar-les a A.O.Tinckler, Westminster Bank Stal-Lombard Street, London. El que li prego és que, si obté algun donatiu m'ho avisi perquè jo pugui comunicar-lo al Govern de Burgos."

(De la carta de Francesc ~~xx~~ Cambó a Ferran Valls i Taberner datada en setembre de 1956 - PARPAL, J.A. i LLADÓ, Josep M. - "Ferran Valls i Taberner. Un polític per a la cultura catalana". - Barcelona, 1972. Ed. Ariel - Pag. 262).

12

(CONTRACOR EN)

4 - L'ANARQUISME ENTRA A UN GOVERN

Respecte al nomenament dels tres consellers per a formar part del Consell de la Generalitat en nom de la CNT, Garcia Oliver, un dels dirigents de la revolució als primers temps de 1936, explica a les seves memòries:

"La selección de los tres representantes de la CNT era significativa. Ninguno de ellos representaba a los que lucharon en las calles en julio ni a los que luchaban en los frentes. Ninguno de ellos mantuvo nunca relaciones con el grupo "Nosotros" (al qual pertanyien Durruti, Ascaso i Garcia Oliver entre altres). Eran tres perfectos exponentes de las tendencias burocráticas que se estaban desarrollando en la CNT a pasos acelerados. Doménech, propuesto por Marianet (secretari nacional de la CNT), pertenecía a la latente burocracia obrerista. García Birlán, apoyado por Santillán, era el primer latido de una burocracia anarcoide. Y Fábregas, representando a la familia Urales, era el inconfundible burócrata liberal burgués. Esa nueva clase dirigente de la CNT no era del todo tonta.

"Las tres Consejerías asignadas a la CNT, Economía, Abastos y Sanidad y Asistencia Social, eran como tres concejalías del Ayuntamiento de Barcelona. Despojados de Defensa y Seguridad Interior, ya solamente nos quedaba salir a la calle a pedir limosna. Iba a llegar el momento de que cuanto de avance social se hizo bajo la protección y empuje del Comité de Milicias, sería anulado."

(GARCIA OLIVER, Juan - "El eco de los pasos
- Barcelona, 1978-Ed.Ruedo Ibérico. - Pag.
278)

5 - CATALUNYA AJUDAVA EL MADRID ASETJAT

"Els articles dels quals més necessitats es troben els nostres germans de Madrid són: llegums de totes menes, farina, carn, embotits, conserves, ous, oli, sal, llet condensada, cafè i sucre. També els escasseja el carbó i sabó.

"(...) Recordeu que defensar Madrid és defensar la nostra terra i que els que restem a la reraguarda no tenim altre mitjà de defensar Madrid que fent-li la tramesa de tot allò de que poguem prescindir, encara que sigui amb sacrifici d'una part del que necessitem per viure."

(Crida a la població tarraconina de l'alcalde Ramon Boronat, a "Llibertat", 28 març 1937)

6 - MADRID MALFIAVA DEL GOVERN CATALA

"Desde el 19 de julio hemos vivido una situación de tirantez, de sabotage incluso entre Madrid y Barcelona. Esa tirantez dura todavía. Se podría escribir un grueso volumen sobre la actitud del Gobierno Central respecto a Cataluña, y estamos seguros de que se harían revelaciones que horrorizarían.

"Hemos sufrido por ~~esta~~ actitud tan directamente y hemos visto tan ~~man~~ de cerca las cosas, que no queremos ser jueces y parte. Que el porvenir juzgue con más serenidad a unos y ^a otros.

"Lo que nos interesa hacer constar es que sin un buen acuerdo, sin una estrecha colaboración del Gobierno Central con la región catalana, se pierde la guerra y, por tanto, se pierde la Revolución."

(ABAD DE SANTILLAN, Diego - Declaracions a "Solidaridad Obrera", 14 febrer 1937. Esmen- tades a CRUELLS, Manuel - "La societat cata- lana durant la guerra civil" - Barcelona, 197 EDHASA - Pag.226)

"A la fi de la guerra, Catalunya es trobava ~~xxx~~ esgotada i desmo- ralitzada. Esdevenia obsessionant l'absorció per part del govern central del doctor Negrín, traslladat a Barcelona i superposat al govern de la Generalitat, quasi inexistent i tractat sense respec- te ni de cap mena de consideració. L'Estatut de Catalunya, part integrant i derivada dela Constitució, fou arraconat, i quedaren anul.lades totes les facultats de la Generalitat en dret polític, administració de justícia, ordre públic, indústria, economia, finances i instrucció general. Catalunya esdevingué un país ocu- pat políticament i militarment ~~xxxxxx~~ ^{per un govern} i un exèrcit estranys que no donaren la més petita mostra de sentiments fraterns i cordials de solidaritat peninsular".

(GUARNER, Vicenç - "L'aixecament militar i la guerra civil a Catalunya" - Barcelona, 1980.Publicacions de l'Abadia de Montserrat - Pag. 315)

PERSECUCIONS DESPRES DEL MAIG DE 1937
~~7 - INFORMACIONS DE LA CNT A LA CNT~~

"L'Ajuntament , que fins després de la setmana de maig del 37 el tinguerem tot (es refereix a la CNT bàsicament), després de la repressió comorrista quedàrem amb res per no acceptar la part mínima; i amb mentida a sobre que ens perjudicà moltíssim, a l'extrem de fer-nos responsables de l'assassinat del nou alcalde, l'esquerrà Quintí Ràfols. L'havien mort a trets ^{no} lluny de casa meva , i al cap de poc temps es va saber que el crim l'havia comès un individu enemic personal de Ràfols, i no per cosa de caire polític. Era, doncs, un delictes comú que a mí, a Jaume Castelles, Emili Castells, Antoni Torrents , J.Argelich i els Gralla pare i fill, ens costà mesos de presó immerescuda , i encara al company Torrents no el deixaren anar , ja que l'ingressaren a un Batalló disciplinari com si fos un "fatxa", i així fins l'acabament de la guerra. "(...) Era una cosa trista ésser perjudicat per gent de la mateixa causa de guerra. La nostra detenció s'havia efectuat el març del 38 , i de la Presó Model ens van deixar anar en comptagotes."

(Carta d'en Pere Claramunt, recordant els fets de Capellades, a Joan Ferrer en FERRER, Joan - "Costa amunt" - Choisy-le-Roi, 1975. Ed. Terra Lliure - Pag.192)

8 - EL PCE CENSURAVA EL PSUC

"Així que em vaig posar a fer el primer número de la revista. (Es refereix a una revista teòrica del PSUC que havia de dir-se "Catalunya"). Era ja a finals del 38, quan el govern i els funcionaris del PCE ja eren a Catalunya.

"(...) La revista es va arribar a imprimir, després de passar-se més d'un mes i mig sobre la taula d'en Comorera sense que ell gosés donar-li el vist i plau. Abans que la comencéssim a distribuir, la van agafar els del PCE i ens van començar a posar objecions article per article: que si el de col·lectivitzacions tenia desviacions economicistes, que si el del Tona (secretari d'en Comorera) era provocatiu...

"(...) Van incautar-se de tota l'edició. Només se'n va salvar un exemplar que, en cara no sé com, va arribar a Mèxic..."

("Conversa amb Josep Soler i Vidal", per
FABRE, Jaume i HUERTAS, Josep M. - "L'Avenç"
setembre 1980, pag.23)

2 - CAP VOT DE CENSURA

"Si alguna vez se hubiese producido en mi fábrica uno de estos votos de censura, yo habría sido el primero en renunciar a mi puesto ~~directora~~ y estoy seguro de que igual habrían hecho todos los demás. El comité no era una dictadura, sino que era elegido por la base. Y era justo que pudieran destituir aquellos que tenían derecho a elegir. Al final de cada una de las asambleas generales se reservaba tiempo para "otros asuntos", por si algún obrero quería criticar la forma en que se estaban llevando las cosas o presentar ~~algún~~ un voto de censura. No se dio ningún caso de estos en mi fábrica, y no sé de casos en ninguna otra fábrica. De todos modos, al amparo del decreto, cada año se elegía la mitad del consejo..."

~~(SPINOTRONNO, MIMIN)~~

(FRASER, Ronald - "Recuérdalo tú y recuérdalo a otros", volum I - Barcelona, 1979. Ed. Cífrica - Pag. 302-303. - Recullen les declaracions de Lluís Santacana, del Comitè d'empresa de La España Industrial).

10 - L'ÒPTICA, DELS TALLERETS A LA INDÚSTRIA

"Antes del 19 de julio el sector del vidrio de óptica estaba diseminado en más de sesenta y cinco talleres, con otros tantos patronos, en los que nunca había existido la menor idea de competencia.

"(...) se estudió la manera de aminorar los gastos de la industria que en aquel momento nacía (organitzant col·lectivament i conjuntament tots els tallers) , y se establecieron el sueldo único y el salario familiar, en espera de que la Organización diera consignas generales en este sentido.

"Hoy, las mujeres que trabajan en el vidrio de óptica cobran igual que los hombres; es decir, que no hay categorías ni sexos. Todos cobran igual. A los 24 años de edad los trabajadores perciben las 400 pesetas mensuales que ~~xxxxx~~ el acuerdo figuran; pero si antes de llegar a esa edad - a los 18, por ejemplo - se han casado, pasan automáticamente a percibir las 400 pesetas, más 50 pesetas por cada persona que viva a sus expensas. Se incluyen en estos pasivos los padres y hasta las personas de edad recogidas por el obrero bajo su techo, aunque no pertenezcan a su familia.

"(...) El estudio y la perseverancia de los obreros han conseguido en esta fábrica la fundición de placa científica y cristales de color de cualidades ópticas tan buenas como las del extranjero...

"(...) Antes se importaban cuarenta o cincuenta millones anuales en géneros de óptica, y hoy se ha suprimido ~~xx~~ esa contribución a los capitalistas enemigos de fuera de España y se ha suprimido algo más importante: la comisión del 50 y a veces ~~xxxx~~ del 60 por ciento sobre el precio de venta que antes se daba a algunos oculistas desaprensivos que recomendaban determinados productos".

(SOUCHY, A. i FOLGARE, P. - "Colectivizaciones" - Barcelona, 1977. Ed. Fontamara - Pag.107-111)

46

11 - UN EXEMPLE DE COL.LECTIVITZACIÓ AL CAMP

Del reglament de la població de Vallmoll (^{Alt}~~Barra~~ Camp):

- 1er - Tots els membres que componguin aquesta Secció del Treball Col.lectiu tindran els mateixos drets i deures i han de formar part del Sindicat de Treballadors del Camp.
- 2on - La Secció es regirà pels acords presos en l'assemblea, segons la llei de majories.
- 3er - Tots els que entrin a formar part de la Col.lectivitat, vénen obligats a posar tots els seus béns a la mateixa: propietats, bèsties de treball, trastòs de conreu, i tots els fruits de la collita del present any.
- 4t - En cas que un membre de la Col.lectivitat contragui matrimoni, la col.lectivitat es compromet a amoblar-li una casa i a considerar-lo com a cap de casa.
- (...) 6é - El membre de la Col.lectivitat que aportí carro i animal se l'indemnitzarà en un 4% anual del seu valor discrecional.
- 7è - Totes les persones aptes de les famílies que formin la Col.lectivitat estaran obligades a cooperar en les feines complementàries del cultiu de la terra.
- (...)
- 10 - Tothom que pertanyi a la Col.lectivitat, adquirirà a la Cooperativa (es creava una de consum) tots els productes que la mateixa tingui, sense moneda, però serà anotat a una llibreta tot el que retiri, i el dissabte es farà el recompte de tot el què hagin proveït, i el que falti per fer el total que la família tingui assignat, li serà entregat en moneda.
- (...) 12 - La Col.lectivitat establirà ~~xx~~ la següent escala de retribucions per als seus socis:
- a) 25 pessetes setmanals pels soltes o casats sense fills considerats caps de casa.

- b) 30 pessetes setmanals als matrimonis amb un fill.
- c) 35 pessetes setmanals als matrimonis amb més de dos fills
o persones no aptes pel treball

Les famílies que tinguin més d'un membre en edat de treballar cobraran 25 pessetes el cap de casa i els restants 15 pessetes per setmana.

(...)

- 13 - En els treballs complementaris del cultiu de la terra les dones cobraran 2,50 pessetes per dia.

(...)

- 15 - Com que l'ingrés de soci a la Secció de treball col·lectiu és voluntari, si acabat l'any econòmic en volgués sortir podrà fer-ho i li seran entregats les terres i altres objectes que hi hagués aportat al seu ingrés".

(Reproduït a "Documents", número 14 - Ed.
62-La Gaia Ciència, 1977)

12 - QUEIXES AL CAMP

"Les provatures, els assaigs que s'han efectuat arreu del camp de Catalunya, en perjudici evident del ritme i de la forma amb que el camperol treballa la terra, ritme i feina que de moment no poden atacar, han fet que el camperol mirés amb una indiferència perillosa el moviment polític i sindical que s'està operant a la nostra terra; quasi diríem que això els ha allunyat del nostre costat.

"Hem pogut palesar, personalment, en campanyes pels pobles de la comarca, l'entusiasme, amb què, després dels primers dies de confusionisme natural en tal moviment de masses, fou acollida la consigna de respectar la petita propietat.

"Si aquesta consigna ~~ja~~ hagués estat una cosa efectiva, avui el camperol seria el més ferm puntal de la guerra. En canvi avui, el veiem allunyat de la realitat que vivim, o el que és més trist, però en defensa pròpia, explotant aquesta guerra que hauria servit generosament.

"El no haver volgut tenir en compte aquesta realitat impulsora que a Catalunya i, particularment, a la nostra comarca és la classe menestral, ens ha allunyat del nostre costat el puntal més ferm per a la victòria final. En dir classe menestral, hi inclueixo des del propietari d'una sola quartera fins a aquell que en té suficient pel seu treball i per al dels seus fills. Amb set mesos poden haver-se transformat moltes coses, però és impossible superposar a l'esperit individualista i conservador del camperol un esperit col·lectivista, com el que se'ls ha volgut imposar per força."

(COLOMER, Domènec - "Respectem el camp" -
Publicat al setmanari "Falç i martell", de
la UGT de Granollers , 13 març 1937)

14 - SOBRE EL RETORN AL TREBALL

" A LOS METALURGICOS EN GENERAL. Esta Junta, ante la confusión originada al dar los comités superiores la orden de vuelta al trabajo a las secciones que ya se han dado por enteradas, advierte que la orientación es la siguiente: Los trabajadores de las secciones que se han reintegrado al trabajo al empezar esta semana, debido lo han ~~podido~~ hacer en la siguiente forma:

1º Manifestar al burgués que la producción seguirá momentáneamente bajo su dirección, pero también bajo ^{el} control de entradas y salidas de pedidos por el comité que para dicho cometido se habrá nombrado.

2º La semana de trabajo será de 44 horas momentáneamente. Dentro de la presente semana se orientará sobre la jornada definitiva que se debe imponer, cuestión que será tratada por todos los sindicatos de la localidad. En los lugares de trabajo, donde el burgués no se haya presentado a iniciar la producción, los trabajadores se inacautarán del taller y lo pondrán en marcha bajo el control del sindicato. Se advierte que los metalúrgicos armados no se deben reintegrar al trabajo, pues deben prestar vigilancia en todas partes donde sea necesaria su presencia, ya que el fascismo no está aplastado. Hay que estar arma al brazo y, por lo tanto, han de inscribirse en el sindicato para formar las guardias necesarias de todos los locales requisados".

("Solidaridad Obrera", juliol 1936. Esmen-
tat a PEIRATS, José - "La CNT en la revolu-
ción española", volum I - París, 1971. Ed.
Ruedo Ibérico - Pag. 164)

15 - ATAC I DEFENSA DEL POUM

"... haver triomfat la línia política del nostre Partit (es refereix al PSUC) vol dir que han fracassat els escissionistes de la classe obrera, els detractors del Front Popular, els agents trotsquistes del POUM, organització que s'ha transformat en el curs d'aquest any en una agència feixista, en niu d'espies i provocadors a sou de Hitler i de Mussolini.

"(...) El trotsquisme i la seva expressió a Catalunya, el POUM, no el considerem un Partit Polític, no és un Partit Polític; és, com va demostrar-ho clarament l'aixecament contrarevolucionari de maig, una agència feixista, organitzador del "putsch" contrarevolucionari, el detractor de la URSS, el factor divisionista del Front Popular Antifeixista, l'enemic més perillós, més hipòcrita del proletariat, i del poble antifeixista."

(Discurs del secretari general del PSUC Joan Comorera a la I Conferència del seu partit, "Treball", 25 i 27 juliol 1937)

"Acaban de decirnos que han sido hallados en Madrid los cadáveres de Nin y dos compañeros más. Esta noticia no ha sido confirmada, pero hasta tanto el Gobierno no la desmienta, diciéndonos donde está Nin, hemos de creer que es cierta. No se puede impunemente, pasando por encima de la voluntad, de la dignidad de un pueblo, coger a un puñado de hombres, acusarles de algo que no se ha demostrado, meterlos en una casa ^(particular) habilitada al efecto, sacarlos por la noche y asesinarlos.

"(...)Se intenta importar procedimientos de otros países, para que se acuse de espías a los miembros de todo un partido, meterlos en la cárcel e incoar un proceso en la sombra."

(Discurs de Frederica Montseny en el circ-teatre Olympia, el 21 de juliol de 1937 - Reproduït en PEIRATS? José - "La CNT en la revolución española" . Vol.II, pag. 262)
París, 1971 - Ed. Ruedo Ibérico

16 - POESIA CONTRA EL FRED

"Quin fred, reïra de vet!

quan bufa l'airet

de la matinada,

tallant com un ganivet

de fulla esmolada...

DONCS ~~XX~~ ENCARA FA MES FRED

AL PARAPET

D'AVANÇADA!

Quin fred en nit estelada

amb el cel pelat i net

quan hi ha glaçada

i cap llit no és prou estret

ni té prou flassada...

DONCS ENCARA FA MES FRED

AL ~~XX~~ PARAPET

D'AVANÇADA!

Quin fred el sol, la paret

d'oficina esbalandrada

on hom treballa a pleret

fins a la vesprada

sense foc ni cigarret...

DONCS ENCARA FA MES FRED

AL PARAPET

D'AVANÇADA!

CAMARADA:

SI SOTA ~~H~~'ABRIC i BARRET

OBLIDES QUE AL PARAPET

D'AVANÇADA

UN HOME LLUITA PEL DRET

DE LA PATRIA AMENACADA

I TE FRED,

QUIN FRED AL COR, CAMARADA!

(PERE QUART, Poesia
radiada per Radió Associa-
ció de Catalunya el 6 de
desembre de 1957)

5

17 - LA BARCELONA DELS INICIS DE LA GUERRA

"En la Plaza de Cataluña le enseñan al viajero el sitio donde, por la mañana, en las primeras horas del combate, capturaron los rebeldes a un grupo de revolucionarios y los fusilaron. De ellos, un muchacho, un miembro de las Juventud Comunista, cayó al suelo, vivo, con ocho balazos en el cuerpo, y allí estuvo, sobre la plaza, con los brazos abiertos, mientras duró el largo y angustioso ~~xxxxxxx~~ metralleo...

"Se fue desangrando, mas, al cabo, cuando se produjo el asalto definitivo, aún tuvo fuerzas para salir de la plaza. Fue salvado... Y se ha ido al frente a pelear.

"Allí, en la plaza de Cataluña, al pie mismo del basamento de una estatua alegórica, alguien ha pegado un papel, que en letra corriente, a tinta, recuerda que en aquel sitio cayó el capitán Arenas, héroe de los guardias de asalto. Y allí en ese recordatorio espontáneo y popular, la gente, todos los días deja un ramo de flores. Y lo mismo en otros lugares donde cayeron combatiendo militantes de la CNT y de la UGT.

"Pero hoy Barcelona, a no ser por la gran congestión de milicianos, por el paso veloz de los autos embanderados, que llevan pintadas las insignias de todas las organizaciones; por las muchachas vestidas con traje de guerra, y por la febril actividad de todos los que participan en la organización o en la ayuda a los voluntarios del frente, podría confundir a cualquiera por la absoluta normalización que se nota en todo, particularmente en lo que se refiere a los servicios públicos de toda índole.

"En lo exterior de la ciudad resulta necesario desmentir muchas mentiras que se han propalado.

"Por lo pronto. Barcelona, llena de banderas, parece una ciudad en fiesta. Las banderas de la República española, de la Generalidad catalana, la roja del Partido Socialista Unificado de Cataluña y la roji-negra de la CNT, aparte de las banderas nacionales de diversos países, flotando sobre los comercios y casas

particulares, y de la serie de grandes letreros sobre las casas opulentas para el servicio revolucionario de las organizaciones que derrotaron la rebelión, y la profusión de admirables carteles artísticos incitando a la contribución de fondos o al alistamiento en las milicias populares antifascistas, le dan a la ciudad un aire alegre, vivo, potente, juvenil, como nunca lo tuvo, ni siquiera en los días de las grandes exposiciones internacionales. Hoy domingo, la ciudad tenía una animación extraordinaria y hubo competiciones atléticas y corrida de toros".

6 DE LA TORRIENTE, Pablo - "Peleando con los milicianos" - Barcelona, 1980. Ed. Laia. - Pag.180-182)

52

UNIONS LLIURES
18 - MATRIMONIS I MORAL SEXUAL ~~XXXXXXXXXX~~

"El domingo por la mañana, en presencia de numerosos camaradas, se celebró en el Sindicato del Transporte un sencillo y emocionante acto, más por el significado libertario del mismo que por su aspecto de fórmula social. Se unían, por libre y espontánea decisión, dos jóvenes. El, un militante de nuestras Juventudes y de la Confederación; ella, una muñequita preciosa cuya ^{se} formación crece con el paso dado. Juan Freixas y Tomasa Costa se han unido libremente. Esa unión tiene un vínculo: el amor. Y por encima de curiales y sotanas, una voz selló el pacto: la de nuestro director Liberto Callejas, cuando les dijo: "¡En nombre de la libertad, quedáis unidos!"

("Solidaridad Obrera", 29 setembre 1937)

"Es lamentable, pero las campañas en pro de una mayor libertad sexual no siempre han sido bien comprendidas por nuestros jóvenes compañeros y, en muchos casos, ellas han atraído a nuestros medios gran número de jovencuelos de ambos sexos a quienes no preocupaba ni poco ni mucho la cuestión social y sólo buscaban un campo propicio a sus experiencias amorosas. Los hay que han interpretado la orden de libertad como una invitación al exceso y en cada mujer que pasa por su lado sólo ven un objeto para sus apetencias.

"Entre la juventud varonil - ha dicho no ha mucho el doctor Martí Ibáñez - estimo que está mal situado el problema, y su espinosa interrogante dejará de ser tal en cuanto desaparezca el equívoco que tan penosas consecuencias ha originado y que ha sido confundir lo sexual con lo genital."

(SANCHEZ SAORNIL, Lucía - "La cuestión femenina en nuestros medios" - Publicat a "Solidaridad Obrera", 30 octubre 1935)

→
1938
NASH?

19 - ELS NENS ESCRIVIEN SOBRE LA GUERRA

"Jo abans de la guerra anava a l'Escola del Mar i m'agradava molt perquè em banyava tots els matins. El divendres van venir a bombardejar i van tirar una bomba incendiària a l'Escola del Mar i la van cremar tota. Quan el papà ho va saber es va posar a plorar perquè s'estimava molt aquella escola."

(Rita Bel, 9 anys. ~~Escrit~~ Escrit a la revista de nens "Tibidabo")

"La meva tia torra ~~xxf~~ blat per fer cafè"

"Un dia vaig anar a buscar el pa i uns nois me'l van prendre"

(Francesc Sagrera, 7 anys, i Antoni Castro, 7 anys a la publicació "Petits")

"L'altra nit vaig somiar que un avió feixista em tirava bombes i jo amb la mà , les hi tornava".

(Remei Rius, 8 anys. Escrit a "Tibidabo")

"¿Visteis a las palomas detenerse y quedar extáticas entre sus alas, a mitad del vuelo azul?

"Y escuchasteis cómo los ríos se alzaron sobre sus orillas, soplando raíces de árboles negros?

"¿No sentisteis el olor del trigo como olor de senos calientes , en medio del oro de la tarde caída?

"¡Todo estaba lloroso como herido!

"¡Era que morían mil niños entre las bombas de los aviones enemigos, bajo los obuses de los cañones del odio"

(FEDERN, Etta - "Poemas sobre niños que mueren en la guerra", publicat a "Mujeres libres"

"Som petits, petits, petits,
de l'alçada i de la pensa
però obrim els cinc sentits
a la vida que comença.

"Som petits, petits, petits.

"Ja veureu quina ufanor
quan dels nois tornaren homes

58

ja veureu quina ufanor.

Som petits com la llevor,

som la llevor , el gra

som la collita que vindrà".

(Himne del CENU, segons els nens de l'escola Luis
Bello)

57

20 - BOMBES AL PORT

"En un dels seus atacs, l'aviació enemiga procedent de Mallorca provocà l'incendi d'uns dipòsits al moll del petroli, situat allà on aleshores era la part externa del port, davant mateix de la muntanya de Montjuïc de cara al mar. El bombardeig, com de costum, va ser nocturn; als pocs minuts de donada l'alarma, ens sorprengué - nosaltres en s'ho miràvem des del terrat de casa - una gran lluminària d'un color entre vermell i groc que feia visible una bona part de la ciutat enmig de la fosca. Moments després veiérem^{com} uns núvols de color terrós sobre el negre del cel. El pare, que seguia com sempre amb ~~atenció~~ atenció el bombardeig, ens digué que li semblava que les bombes havien calat foc als dipòsits de combustible del port, cosa que l'endemà confirmaren els rumors. Al matí la muntanya de Montjuïc vista des del nostre carrer feia l'efecte, per un fenomen de perspectiva, d'un volcà en erupció; com si darrera del castell hagués aparegut de cop i volta un petit Vesuvi. Una columna de fum negre s'enlairava centenars de metres cel amunt tot indicant que l'incendi no estava pas apagat. Els diaris no en digueren res, òbviament, per no facilitar a l'enemic cap notícia precisa sobre l'eficàcia del seu bombardeig."

(REVENTÓS, Joan i Jacint - "Dos infants i la guerra" - Barcelona, 1974. Edm Club Editor - Pag.116-117)

21 - CARTA SOBRE EL BOMBARDEIG DE GRANOLLERS

"Als companys del Consell Municipal de Granollers.

"Companys, salut: Sentint en llàgrimes de sang la criminal canallada feixista que en aquests moments i en gran dolor acabem d'assabentar-nos des d'aquestes terres llunyanes de l'Alcàrria, nosaltres fills de Granollers i separats de tots els éssers volguts i de tota la família per a defensar la causa comú, en primer lloc ens dirigim a vosaltres per mitjà d'aquestes lletres gravades en llàgrimes de sang i en el nostre més profund sentiment, per expressar-vos el nostre més gran condol vers tots aquells que han sigut víctimes d'altra nova i criminal comesa.

"Carrers... Prim. Pi i Margall, Blasco Ibáñez, Francesc Laiet i Plaça Major han sigut les víctimes i també estan domiciliades les nostres famílies.

"Amb la mateixa ansia de rebre la nova de que hem perdut algun ~~família~~ dels nostres essers més volguts de la nostra família, estrenyem les dents i alcem els punys de ràbia, i fem més forta la nostra voluntat d'acabar amb aquests corbs que ens trosseggen el ser i ens volen fer esclaus sota el seu domini.

"Esperant poder estrenyer les vostres mans no molt lluny, convençuts de la nostra victòria cada dia més propera, som en tots moments i a totes hores amb vosaltres des d'aquestes terres llunyanes, esperant al mateix temps que tristes noves, un nou i resplendent horitzó d'eterna llibertat per a tots els pobles de la nostra sempre estimada Ibèria".

(Carta dels soldats Jacint Prat i Joan Pau a l'Ajuntament de Granollers, datada el 5 de juny, cinc dies després del bombardeig del 31 de maig de 1938. Arxiu Municipal de Granollers).

<u>Esdeveniments socials</u>	<u>Fets econòmics, polítics, culturals</u>	<u>Efemèrides mundials</u>
<u>1936</u>		
Juliol: Creació del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya.	Juliol: L'aixecament feixista és vençut a Catalunya. Triomfant en altres territoris de l'Estat Espanyol, comença la guerra civil.	Agost: Constitució del Comitè de No Intervenció a la guerra espanyola.
Agost: Decret sobre sindicació obligatòria, també al camp.	Octubre: Es aprova l'Estatut del País Basc. José Antonio de Aguirre, primer president d'Euzkadi.	Octubre: Es forma l'eix Roma-Berlín
Setembre: Es dissol·len les Milícies Antifeixistes, en entrar al Govern de la Generalitat els anarquistes	Octubre: Franco, proclamat cap d'Estat en la zona rebel.	Novembre: Hitler i Mussolini reconeixen el Govern de Franco
Octubre: Decret de Col·lectivitzacions.	Octubre: Arriben les Brigades Internacionals.	
Novembre: Entreg dos comunistes i quatre anarquistes al govern de la República, presidit pel dirigent del PSOE Largo Caballero.	Octubre: Primer bombardeig marítim a Catalunya, a la badia de Roses. Novembre: Setge de Madrid. El Govern es trasllada a València.	
<u>1937</u>		
Gener: Prop de 50 morts a La Fatarella per un conflicte de col·lectivització.	Febrer: Màlaga, conquerida per les tropes franquistes.	Juny: Dimissió del Govern de Front Popular de Leon Blum a França.
Decret de la Generalitat suprimint la parcel·laria i l'arrendament de terres.	Març: Desfeta italiana a Guadalajara. <i>Abril: Bombardeig de Guernica. Passa poble al seu poble quatre.</i> Abril: Creació del partit únic a la zona franquista, malgrat l'oposició dels falangistes purs.	Juny: Alemanya i Itàlia abandonen el Comitè de No Intervenció en la guerra d'Espanya.
Maig: Enfrontaments a Barcelona entre CNT i POUM d'una banda i ERC i PSUC d'altra.	Maig: El Govern de la República assumeix l'ordre públic a Catalunya.	Juliol: Japó declara la guerra a Xina.
Al voltant de 500 morts		
Maig: Cau el govern de Largo Caballero.	Juny-octubre: Cauen Bilbao i Astúries en mans feixistes	Desembre: Itàlia deixa la Societat de Nacions.
Juny: Prohibició del PDUM.	Octubre: El Govern, a Barcelona Desembre: Ofensiva republicana sobre Terol.	

Agost: El Consell d'
Aragó (CNT), dissolt
pel Govern de la Re-
pública.

Agost: Assassinat d'Andreu Nin,

Setembre: Crisi a secretari del POUM

la UGT a nivell es

panyol. Els comunis

tes aconseguiran

excloure Largo Caba

llero del secretariat

1938

Març: Pacte UGT-CNT
encaminat a fusionar
els dos sindicats.

Octubre: Crisi lliber
tària davant la dava-ya ocupada pels sublevats)
llada de la CNT al
sí de les forces
de la República.

Febrer: S'aprova ■ l'Estatut de
Galícia, que mai no entraria en
vigor (Galícia, des dels primers

moments, formava part de l'Espan

Abril: Cau Lleida en poder dels
franquistes. Franco anul·la l'Es
tatut de Catalunya. Ocupació de
Vinaròs i aïllament de Catalun-
ya de la resta de territori re-
publicà

Abril: Indalecio Prieto dimiteix
com a ministre de Defensa. Els
anarquistes tomen al Govern Cen-
tral.

Maig: Franco promula el Fuero del
Trabajo.

Juliol: Comença la batalla de
l'Ebre.

Agost: El Govern Negrin s'incau
ta de les indústries de guerra
a Catalunya. Dimiteixen en senyal
de protesta els ministres Jaume
Aiguader (ERC) i Manuel de Irujo
(basc). Hi entra Josep Moix (PSUC)

Desembre: Ofensiva final contra
Catalunya

Març: Hitler ocu
pa Àustria.

Setembre: Crisi
txeca i conferèn
cia de Munic.

1939

Gener: Presa de Barcelona

Març: Hitler ocu
pa Txecoslovàqui

Febrer: Darrer bombardeig franquista sobre Catalunya a Figueres. Les tropes rebels arriben a la frontera. Exode de 350.000 catalans.

Març: Pius XII, Papa.

Febrer: Dimiteix el president Azaña.

Febrer: Llei de responsabilitats Polítiques promulgada pels vencedors, posant fora de la llei partits i sindicats.

Març: Sublevació del coronel Casado a Madrid i formació d'una junta de Defensa per negociar amb Franco. Fracàs total.

Març: Cauen Madrid i València.

Abril: Acabament de la guerra.

XII - LA INACABABLE DICTADURA (1939-75)

Un quadre al respecte serà força entenedor:

Anys	Creixement natural	Creixement immigrants	Creixement Total
1931-40	- 7.441	107.123	99.682
1941-50	92.621	256.718	349.339
1951-60	245.579	439.887	685.466
1961-70	213.524	354.396	567.920
1971-75	310.074	230.484	540.558

Més d'un milió i quart de gentes d'altres contrades espanyoles arribà , doncs, a Catalunya des del final de la guerra, contribuint a una transformació social sense precedents en el marc de la repressió que ^{hi}imposava la dictadura.

Del quadre es despren també que, durant el quinquenni 1971-75, per primera volta des del 1910, el creixement natural - neixements menys defuncions - ha estat superior al ~~mateix~~ provocat per la immigració. Aquest fenomen havia ja estat detectat al 1968 per primera vegada, per bé que aquí no quedí palès en reflexar el resultat global de moviment ~~demogràfic~~ demogràfic de tota la dècada.

Una conseqüència immediata d'aquest creixement ha estat un vertiginós desequilibri d'àrees molt poblades enfront d'altres - sobretot comarques lleidatanes - que segueixen perdent població. N'hi ha prou en dir que el 58,2 per cent de la població catalana viu en un deu per cent de tot el país (el que comprén les comarques del Barcelonès, del Baix Llobregat, els dos Vallesos i el Maresme).

"LA NOVENA PROVÍNCIA ANDALUSA" - Segons les ~~tx~~ estadístiques, un de cada dos espanyols que immigrava anava cap a Catalunya, en especial ^(això succeïa) a Andalusia. Un escriptor va arribar a escriure un llibre amb el títol feliç de "la novena província andalusina" tot fent referència a aquest fenomen.

7

Aquest fenomen no ha estat privatiu de Barcelona i les comarques del seu entorn. A Tarragona i pobles dels voltants la nova indústria petroquímica ha atret forta immigració, i també a les poblacions de la costa, a mida que el turisme inicià un fort desenvolupament (A Roses els immigrants eren al 1968 el 55 per de la població, i a Llançà el 35).

ELS IMMIGRANTS AL MOVIMENT OBRER - Segons l'important estudi sobre immigració del sociòleg Pinilla de las Heras, només son catalans nadius el 18 per cent dels obrers semiqualficats i no qualificats (peons en general), mentre el percentatge esbvé un 40 per cent en el cas dels obrers qualificats. Respecte a promocionar-se - pujar de categoria - dins la feina, ho han fet un de cada dos ^{catalans nadius} ~~immigrants~~, i el 56 per cent dels immigrants a les grans empreses, i el 38 per cent dels nadius i el 20 per cent dels immigrants a les petites. No cal dir que a la direcció de les lluites obreres o als quadres sindicals els obrers immigrants ocupen bona part dels llocs. El castellà ha esdevingut, en la majoria dels casos, el llenguatge de les assemblees a les fàbriques, tot afegint un problema nou, tanmateix ja latent i explicitat en ocasions, en el marc de les relacions entre moviment obrer i qüestió nacional, qua ja tornarà a sortir.

CATALUNYA HAVIA PERDUT LA GUERRA - Els trets econòmics que el nou règim imposà es basaren en el que es coneix amb el nom d'autarquia, i que va dur a un creixent intervencionisme estatal en matèria d'economia i també a una relació entre el capital i el treball basada en el corporativisme que ja es practicava a Itàlia, per exemple, i que deixava de banda la lluita de classes per a partir del principi de que el capital i el treball formaven part d'uns

que tindria una segona part en l'esplèndid llibre de l'alcalde de Sabadell Josep M. Marcet "Mi ciudad y yo". En aquest marc de discriminació i afavoriment d'altres zones, en ~~especialment~~ especial Madrid, la capital espanyola esdevingué la segona concentració industrial: al 1965 hi eren censats uns 600.000 obrers.

ENTRE LES RESTRICCIONS I L'ESTRAPERLO - Un nou tipus de personal havia aparegut entre els vencedors, que aprofitaren la impunitat que l'autarquia i la por, la fam i la repressió, havien imposat com a una de les normes de vida. A les denúncies respectuoses que feren de la crisi econòmica apareguda en els anys cinquanta alguns sectors de la burgesia catalana, com ja ha quedat senyalat, s'hi afegiren ja abans memorandums de personalitats de l'exili, com el president de la Generalitat Josep Irla tramès a l'ONW als pocs mesos d'haver-se creat aquest organisme internacional, i naturalment desconegut a Catalunya per la fèrria censura imposada a la premsa².

En el panorama econòmic, esquàlid des d'acabada la guerra per la majoria dels ciutadans, hi destacaven les restriccions elèctriques, provocades per les fortes secades i també per la manca de construcció de centrals elèctriques davant la creixent demanda de llum i d'energia; i ~~un~~ el racionament d'aliments bàsics, ~~xx~~ que contribuï a desencadenar l'aparició de l'estraperlo, o mercat negre de queviures i de productes d'altre tipus no trobables a les botigues, que va enriquir a un reguitzell de vividors.³

En aquest marc d'escassetat la indústria tèxtil va aconseguir grans beneficis, sense prestar atenció els propietaris a res més que l'acumulació de capital, la qual cosa

suposaria en no aprofitar per a renovar la maquinària, una forta crisi que esdevindria quasi endèmica per als teixits catalans. En el període 1951-55 les exportacions tèxtils serien un terç de les hagudes entre 1946 i 1950.

600.000 NOUS LLOCS DE TREBALL - Entre 1956 i 1970 Catalunya atravessaria un període quasi seguit de prosperitat, en especial entre 1956 i 1968. ~~seiscents mil nous llocs de treball~~. Siscent mil llocs nous de treball aparegueren en el període 1950-70, mentre es transformava a fons l'estructura social del país:

	<u>1950</u>	<u>1960</u>	<u>1970</u>
Agricultura	23%	16%	8,7%
Indústria	45,4%	55,9%	53,4%
Serveis	30,1%	27,4%	37,9%

Els 600.000 nous llocs de treball es varen repartir, en aquesta espectacular doble dècada, entre gent vinguda del camp català (160.000), de la immigració (250.000) i la resta (uns 190.000) era per a gent nascuda al país que arribava a l'edat laboral.

Igualment decissiva va ser la transformació industrial a Catalunya. El tèxtil, afectat permanentment de crisi i sotmès a plans de reestructuració que suposaven la desaparició de fàbriques i llocs de treball, deixà el primer lloc al metall, com hom pot veure en aquest altre quadre:

<u>Rams ^(industrials) a Catalunya</u>	<u>1962</u>	<u>1971</u>
Metall	26,-	32,5
Tèxtil	32,3	19,4
Químiques	12,7	14,6
Alimentació	8,4	9,7
Cuir, calçat ...	7,9	7,4
Paper, arts gràfiques ...	4,3	6,9

8

Ciment, vidre ...	3,6	4,8
Fusta, suro	4,7	4,5

Només a Barcelona ciutat un de cada quatre obrers treballaven al metall en 1972. El creixement constant de la indústria automobilística, que no entraria en crisi fins al 1975, afavoriria aquesta tendència.

En 1962 tornaria a autoritzar-se la creació de nous bancs, i la feblesa bancària catalana, que havia baixat a un 3,3 per cent del total espanyol, pujaria al 8,6 en 1972. Tanmateix, mai no guardaria proporció amb la producció total catalana, que per lamateixa època era un 20 per cent del total espanyol. Aquest fet accentuaria la manca de protagonisme de la burgesia catalana en els seus propis negocis.

La penetració de capital no seria per suposat només dels bancs espanyols, sinó estrangera. El 33 per cent de les 297 empreses catalanes més importants tenia, als anys setanta, capital estranger.

La manca d'uns equipaments adequats, en especial en matèria de comunicacions, culpa com s'ha dit del creixement caòtic i salvatge en especial de l'Àrea Metropolitana que envolta Barcelona, suposava constantment pèrdues econòmiques, xifrades al 1973 en uns 3.000 milions de pessetes.

En resum, doncs, l'economia catalana passà un període anòmal de beneficis basats en l'explotació del treballador entre finals de la guerra i 1956, una crisi que dugué al final de l'autarquia i a l'estabilització de 1959, un període de prosperitat entre 1959 i 1968, un altre d'incertesa entre la crisi i la prosperitat fins 1973, i una crisi fonda ~~extensa~~ que troncà amb el final de la dictadura.

LA MALA VIDA DELS OBRERS - El salari mig d'un obrer era

en 1940 de 10,37 pessetes al dia,ⁱ en 1955 de 22,01, o sia havia augmentat un 100%.

~~havia augmentat~~. En canvi, el cost de la vida havia pujat (en el mateix període de temps)

un 240 per cent. Si es comparaven els preus de 1936 amb els de 1958, el resultat era semblant⁴: els preus s'havien disparat ^{molt més} ~~que els~~ que ~~xx~~ els salaris.

Els salaris eren clarament insuficients per a fer front al continuu^y encariment de la vida. En 1958 un càlcul de la patronal situava en 116,98 pessetes diàries el pressupost mínim d'una parella amb dos fills. Només un cinc per cent d'obriers guanyaven de 115 a 125 pessetes diàries. L'altre 95 per cent havia de recórrer a les hores extres o malviure. Diferents ~~estudis~~ estudis sobre la qüestió, tot i diferir en detalls, coincideixen en assegurar que els grans beneficis empresarials es fonamentaven en l'explotació d'un proletariat que havia estat desposseït per una guerra dels seus mecanismes de defensa.

L'any 1956 tingueren lloc un seguit de vagues destinades a protestar del baix nivell de vida, i aconseguiren que els salaris experimentessin augments de fins un 70 per cent, en dues fases.

En acabar la guerra, i durant un temps, de dues a tres hores setmanals, eren treballades de més pels obrers com a "prestació personal a favor de l'Estat". Era un element més que gravava la difícil vida obrera de la posguerra.

Si la situació era així de trista, encara entre les dones treballadores era més greu, puix que dins uns salaris tan ~~xx~~ minsos guanyaven menys diners: al metall un 20 per cent, al tèxtil un 29 per cent, i al ram químic un 41 per cent, *menys que els homes*

LA CARTILLA DE RACIONAMENT - Entrà els elements mítics dels anys quaranta, la cartilla de racionament que permetia comprar amb cupons alguns queviures de primera necessitat i pèsima qualitat ocupà un lloc destacat.

Va durar des del final de la guerra a 1952 el racionament, i algunes empreses, davant l'alarmant manca d'una alimentació mínima pels seus obrers, va instituir uns tiquets de sobrealimentació. El Govern va estimular aleshores la creació d'economats a les empreses que servissin per a donar queviures als obrers a preu més modic, ~~amb xarxes~~

Del 1942 al 1944 foren els anys més durs del racionament i del seu aliat l'estraperlo - aliments al mercat negre a preus cars -, fins el punt que sols els moniatos, els naps, les garrofes, els glans, els tramussos i el carbassó, els cacauets i les figues seques, eren aliments de lliure circulació.

~~El~~ Tot i la temença que qualsevol protesta provocava per la repressió ambiental, "Les Notícies", òrgan de la UGT afecta al PSUC, assegurava al juliol de 1946 que en balcons de Gràcia, la Barceloneta, i el Poble Sec, havien aparegut paelles penjades en senyal de protesta pel racionament de ~~el~~ l'oli, la qualitat del qual era cada dia més baixa. I al costat del racionament estaven les restriccions, que afectaven el salari obrer, puix que les hores no treballades per manca de llum no eren pagades, i que durà ben bé des del 1945 al 1951.

Una assegurança d'atur per als afectats per les restriccions - el PODFE, sigles de "Paro obrero directo por escasez de fluido eléctrico" - va ser creat per aquesta raó, com al 1942 s'havia creat un altre subsidi d'atur per la manca de cotó en la indústria tèxtil.

11

I com a complement d'aquestes condicions de vida caldria esmentar l'augment del barraquisme arreu de Barcelona, en especial Montjuïc, el Carmel i la Perona, barri anomenat així per ser construïdes moltes de les seves barraques amb ocasió de la visita d'Eva Perón a Barcelona, en 1947. *Al 1972 encara quedaven 3.474 barraques a Barcelona.* I també el servei militar doble que feren molts joves que havien servit amb la República durant la guerra, el fet de que les vacances retribuïdes fossin al 1942 només de 8 dies per als obrers manuals i de 15 per als pitatinters; i la creixença de malalties, com el "piojo verde" o la tuberculosi, que acompanyaren la misèria dels anys quaranta.

UN NOU SACRIFICI PER ALS TREBALLADORS - L'any 1959 es va posar en marxa un pla d'estabilització econòmica impulsat per ministres lligats a l'Opus Dei - va ser de fet la seva entrada al poder - que donava per acabada l'etapa anterior de control absolut de l'economia per l'Estat. Novament, la lliberalització en matèria d'economia va fer la seva aparició, amb un arrenc basat en un estrenyer-se els cinturons que va afectar fortament els treballadors: segons el sindicat oficial els salaris patiren una rebaixa real d'un 23%.

Tres conseqüències essencials tingué la nova política econòmica: immigració i emigració incontrolades; urbanització desordenada de les ciutats davant la nova allau de ciutadans que ^{hi} suposava la immigració des del camp; i la formació de nous nuclis de proletariat.

Tanmateix, la nova direcció econòmica del país es va traduir en augments salarials i en general del nivell de vida des del 1962. Hi havia feina, i a base de les hores extraordinàries i de la pluriocupació un sector de la classe obrera entrà tímidament en el marc de la societat de consum⁵.

L'any 1963 es va aprovar el salari mínim que permetia assegu-

rar una quantitat mínima de diners per als obrers pitjor remunerats ~~XXXXXX~~, que encara eren la majoria. El primer salari mínim es va fixar el 17 de gener de 1963, i era de 60 pessetes diàries, i al 1975, any que clou aquest manual, arribava a 280 pessetes, aprovades el 21 de març d'aquell any.

El salari mínim va anar sempre per darrera de la quantitat que es considerava ^{(un} mínim digne per a poder sobreviure, i la ~~fixació~~ diferència sortia sovint ~~de~~, com ha quedat apuntat, de les hores extres, de la pluriocupació i de sobres de complement de sou que no figuraven a la fulla salarial. Dos exemples ajudaran a entendre-ho:

- En febrer de 1971, per exemple, es calculava en 329,86 pessetes el mínim que ^auna parella amb dos fills li calia per poder viure, i el salari mínim ~~era~~ ^{estava} fixat en 136 pessetes.
- El peó de la construcció, feina tradicional de molts nous arribats de la immigració, cobrava 232 pessetes diàries en 1973 - el salari mínim ~~era~~ ^{estava, aleshores} fixat en 186 - i la ~~XXXX~~ plataforma obrera per a negociar el ~~XXXXXX~~ conveni considerava que calia guanyar-ne 500.

Aquests dos exemples corresponen ja a l'etapa que el cost de la vida havia començat a disparar-se, la qual cosa s'acusava més des que el govern, preocupat per la crisi econòmica, havia decretat la congelació salarial per a 1969, ajudat per un estat ~~XXXX~~ d'excepció polític decretat al gener.

Entre 1969 i 1975 el cost de la vida augmentà així:

<u>Any</u>	<u>Index cost vida</u>
1969	100
1970	107
1971	117
1972	126
1973	143
1974	169
1975	193

Aquest estudi, realitzat per Comissions Obreres, revela que només en dos anys (1973-75) el cost de la vida augmentà cinquanta punts, i en definitiva, que en sis anys quasi s'havia duplicat. Tot i que sovint els convenis respectaren l'augment del cost de la vida cada any, l'augment de l'atur i el constant deteriorament dels preus - pujaren i pujaren sense control tot sovint - perjudicà els treballadors.

En tot aquest segon període econòmic del franquisme - estabilització, prosperitat i crisi - val la pena reiterar que les hores extres i la pluriocupació seguiren amagant la manca d'uns salaris realment justos. Al 1969 treballaven més de vuit hores el 56,5 per cent dels barcelonins, essent els homes de 44 anys els que més hores feien. I al 1970, a la Ciutat Satèl·lite de Cornellà - el més gran de tots els nous barris de la immigració a Catalunya - el 80 per cent de caps de família treballaven més de dotze hores. Aquest era el preu de la incipient societat de consum,

ACOMIADATS QUAN L'AMO VOLIA - Les condicions laborals eren sempre favorables al patró. L'acomiadament no tenia pràcticament altre recurs que anar a Magistratura de Treball, davant la inutilitat manifesta del sindicat vertical. Advocats laboralistes independents del vertical defensaven els obrers, però guanyar

no significava ni de bon tros recuperar el lloc de treball, sinó una més forta indemnització, segons l'establert per l'injust article 103 de la Llei de Procediment Laboral: el patró preferia pagar més, però lliurar-se dels obrers conflictius.

Davant aquest marc legal, res d'estrany tenia que les condicions laborals fossin francament dolentes. A 1968, segons una important enquesta, més del 50 per cent d'aprenents no tenien contracte laboral. En matèria d'accidents a Barcelona província s'incrementava el número cada any (- sobretot a les mines i a la construcció -) per manca de mesures de seguretat:

Any	Número accidents laborals	Morts
1968	57.467	149
1969	147.823	193
1971	227.601	223
1972	236.050	424

Es practicava el prestamisme - obrer que trobava feina a través d'un intermediari al qual havia de pagar un tant per cent del seu salari - dins grans empreses, sobretot de la construcció, que així evitaven plantilles nombroses amb el pes de donar d'alta a la seguretat social els seus obrers. La higiene i les condicions sanitàries que milloressin la salut dels obrers eren sovint menystingudes, fins i tot a empreses de la importància de la SEAT, on un de cada dos obrers reconeixia patir molèsties a l'esquena o artritis.

La manca de condicions no s'aturava a les fàbriques, sinó que persistia als nous barris nascuts a l'escalf de l'especulació⁶, la qual cosa afavorí el neixement en 1969 de les primeres comissions de barri, organismes clandestins ~~anònims~~ esperonats per Bandera Roja i independents que donarien lloc al fort moviment d'associacions de veïns dels anys 70.

Per acabar-ho d'adobar, l'atur anà creixent des del 1973 sense fre. Al setembre de 1974 els aturats oficials a Barcelona-província eren 18.484, i un any més tard s'havien triplicat amb

escreix: 60.757. Poc més de la ~~mitat~~ meitat cobraven l'asse-
gurança d'atur. El ram més afectat, per la seva ja endèmica
irregularitat laboral, era la construcció, amb un 12 per
cent d'aturats.

ELS VENCEDORS - L'acabament de la guerra civil va suposar un
total trasbals al marc polític. La Lliga, poder hegemònic
abans dins la dreta, va ser marginada de càrrecs públics per
haver comès "el pecat de catalanitat".

Trànsfugues de la Lliga, tanmateix; "camisas viejas" de Falan-
ge vingudes sobretot de fora - aquí n'hi havia poques -;
lerrouxistes apeneditis; gent procedent dels Sindicats Lliures
; alguns carlins i grimpadors de tota mena que apareixen en
aquestes situacions, es llençaren a la tasca d'esborrar l'an-
tiga força del moviment obrer, força escrostonat ja per l'exi-
li i la mort dels uns i la presó dels altres, i a la de supri-
mir qualsevol record de catalanisme als noms dels carrers,
als monuments - foren retirats els del Doctor Robert, de Pau
Clarís, de Francesc Layret, de la República i de Rafael de
Casanova - i a les escoles, i fins i tot a nivells ^{molt} sen-
zills, com el paper d'embolicar el pa o el nom d'una persona
que sonava massa de català il·lustre per a merèixer el racio-
nament del tabac⁷.

La mort de Francesc Cambó a l'exili en 1947 significà la
pèrdua del seu líder a una Lliga esmorteïda que es dedicava
ara només a fer diners, i que lloava la mística dels vence-
dors si calia⁸. Mística, tanmateix, present als primers anys,
~~quan amb la mística de l'obligat aixecament de la mà en salutació feixista als cinemes fins l'ajut a l'Auxilio Social - beneficència dels vencedors -, tot passant per la falsificació del s llibres de text en tot el que feia referència a història.~~

15
ELS VENÇUTS - La manca d'estudis al respecte no ha permès situar la xifra de morts per la repressió a Catalunya.

Segons un estudi imminent de Josep M. Solé i Sabaté, sembla que ~~for~~ ^{fou} molt més baixa ~~que~~ ^{el} ~~hab~~ habitualment esmentada ~~ca~~, com de fet ja ha apuntat Josep Clarà en donar uns 600 morts com ~~nombre~~ ^{nombre} de morts per repressió dels vencedors entre 1939 i 1944 a les comarques gironines.

Ara bé, la repressió no es traduí tan sols en el tràgic afusellament, que a Barcelona-ciutat durà ~~en~~ fins febrer de 1952, que donaren mort als cinc darrers presoners al Camp de La Bota, tots de la CNT. Es va ~~xx~~ ^{també} traduir en llargues condemes de presó, en ~~xxxxxx~~ una alimentació miserable, en tuberculosi, en les mil i una ~~xxxx~~ humiliacions.

[Anys a venir, hi hagueren morts violentes a la muntanya i als carrers, en estendre's el maquis - hom parla de 517 morts a tota Espanya entre gener de 1947 i agost de 1948 - i hi persistiren els afusellaments, tot i que més "moderats" (71 a tota Espanya en el mateix període de temps). La pèrdua del lloc de treball a causa de la depuració que es va aplicar en totes les empreses, i especialment en el camp de l'ensenyament, va ser una altra repressió fonamental en un país abocat a la misèria i a la por: només al Cos de Bombers de Barcelona 118 en foren depurats. Els que sortien de presó amb poca pena havien de presentar-se diàriament o setmanalment a la comissaria, segons el grau de "culpa" que se l'hi hagués trobat. Tot sovint, en els Comitès de Dpuració s'oferia la llibertat a canvi de denunciar a algun peix més gros... Als pobles es crearen grans odis per aquesta actitud que no són del tot enterrats. La presó fou potser la repressió més temuda i continuada

després de la mort. Les condicions de vida a las presons eren esfereïdores⁹ i varen ser denunciades a l'exili per veus que clamaven en un autèntic desert de solidaritat. L'any 1947 encara eren tancades 114.970 persones a tota Espanya - 94.469 homes i 20.501 dones - segons un informe confidencial de la Direcció General de Presons, que a nivell oficial reconeixia només 40.500.

LA PRIMERA RESISTÈNCIA - Restes de les forces republicanes intentaren reorganitzar-se ben aviat - el PSUC al 1940, el POUM també el mateix any treia un butlletí clandestí a la presó, "L'espurna", amb el text del consell de guerra contra el president Companys, afusellat a Montjuïc - i n'aparegué alguna de nova, com el Front Nacional de Catalunya, format per antics militants de caire catalanista i de força importància en la dècada dels anys 40. ^{mai de} Al 1944, davant la ja segura victòria aliada i l'esperança ferma de l'oposició sobre la caiguda del règim franquista, es va constituir ^(a Catalunya) l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques, que aplegava ^{ja} el gruix de les forces de l'oposició, ^(a nivell espanyol) inclosa la CNT de l'interior, tot i que sense els comunistes del PSUC. Més endavant, i a escola catalana, pel desembre de 1945, es formava el Consell Nacional de la Democràcia Catalana, presidit per l'escriptor Pous i Pagès, on era absent igualment el PSUC.

EL MAQUIS - Entre el 1944, que el PCE va potenciar la invasió de la Vall d'Aran - saldada amb 129 guerrillers i 32 soldats franquistes morts -, i el 1952 el maquis va ocupar un lloc destacat a la vida política de l'oposició.

El PSUC va organitzar ben aviat "grups de xoc" que actuaven força organitzadament, i que dugueren a terme un seguit d'accions ¹⁰ fins la important caiguda de ^{78 militants per} l' ~~abril~~ ^{abril} de 1947. Un any més tard plegaven els comunistes de la seva tàctica d'enfrontaments armats.

La CNT va persistir una llarga temporada, en especial el que anomenaven guerrilla urbana per operar preferentment en les ciutats, on disposaven de més recolçament. Des del 1945, que la CNT s'havia escindit en dos, els grups del maquis actuaven més desconectats de la CNT de l'interior. La conseqüència era una estossinada contínua de guerrillers per una banda, i de cenetistes per altra.

Tot i la seva quasi completa erradicació, restaren elements aïllats com Josép Lluís Facerías, Quico Sabater i Ramon Vila "Caracremada", que ~~xxxxx~~ caurien, respectivament, en 1957, 1960 i 1963. La seva lluita, per molt que mantingueren llur fidelitat anarquista, era ja al marge de qualsevol CNT.

LA SEGONA RESISTÈNCIA - Les esperances mantingudes al final de la guerra s'anaren enfonsant a mida que el règim s'afiançava - Llei del Referendum a la Successió de Franco en juliol de 1947, visita de la dona del dictador argentí Peron el mateix any - i la repressió creixia en el seu enfrontament amb el maquis i les primeres reivindicacions obreres. Els intents del mateix règim d'arbitrar un partit laborista des de cenetistes conversos - Ricard Fornells era el principal representant - s'anaren en orris per la mateixa època.

Cap a finals de la dècada dels anys cinquanta es ~~inibangama~~ bellugaven nuclis de resistència no basats en la generació vençuda sinó en nova gent, a nivell catòlic - campanya de la lletra P de "Protesta" pintada en les parets en març de 1959, campanya contra el feixista director de "La Vanguardia" Luis de Galinsoga per haver insultat públicament als catalans que culminà en la seva destitució, duta a terme pels grups de Jordi Pujol... -, i a nivell obrer, que quallaria poc temps després en l'aparició

de tendències sindidals noves, diferents a les tradicionals UGT i CNT, com de fet serien USO (Unió Sindical Obrera) i les Comissions Obres.

Cal insistir en què tota renovació es produïa en un clima sempre repressiu, on tanmateix canvià l'economia, sobretot des del 1962, i l'actitut d'una part de l'Església, la no jeràrquica, la dels moviments d'apostolat, que als anys seixanta, en temps del Concili, seria protagonista destacat en els conflictes obrers.

La repressió o la por a patir-la influí llarg temps en l'ànim de molts treballadors, sotmesos a explotació constantment¹¹, fins i tot pels motius més senzills.

Els anys seixanta van representar, per aquests factors econòmic i detrencament dins l'Església, i també de la incorporació de noves generacions no represaliades directament pel franquisme, la consolidació d'una nova resistència. A nivell obrer es traduí en un fort augment de la conflictivitat laboral i en l'aparició de noves tendències sindicals, com ja s'ha dit; a nivell polític a Catalunya l'any 1966 marcà la part alta de l'oposició de nou estil - creació del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona en març, de la Taula Rodona (nova instància política unitària) pel mateix temps, del Grup Democràtic de Periodistes en maig, marxa dels capellans contra la tortura en maig, victòria de Comissions a les eleccions ~~sindicals~~ sindicals per setembre ... -, i el 1969 l'inici d'una nova i forta repressió, amb l'estat d'excepció del gener.

Tanmateix, la mobilització haguda pels judicis de Burgos al desembre de 1970 per salvar la vida de sis bascs condemnats a mort - que s'aconseguí - i la creació de la més important instància unitària en novembre de 1971, l'Assemblea de Catalun-

50

reïl·lença ^{en} una ~~xxxxx~~ oposició decidida a triomfar. El caire unitari de bona part de la darrera lluita política clandestina a Catalunya ajudà a la incorporació oberta o vetllada de gent anomenada independent, sobretot a instàncies com Solidaritat, que ajudava els presos polítics i que cada any recollia bona part dels seus ingressos venent calendaris amb dibuixos i poesies d'autors del país o a base de recitals de cantants de la nova cançó. ^{que sovint reflectien aspectes de la difícil vida social.} Per a tenir una idea de la importància de Solidaritat, cal dir només que la primera meitat de 1972 va distribuir entre els presos polítics i els obrers acomiadats 477.876 pessetes.

LA LLARGA AVENTURA DEL PSUC - Del 1936 al 1975 el PSUC, el jove partit marxista nascut en els primers dies de la guerra civil, va viure ~~xxx~~ menys de tres anys en llibertat, tot i que fos llibertat bèlica, i trenta-sis en clandestinitat. No disposava, doncs, de referències del passat i li calgué fer-se fort entre la clandestinitat i l'exili.

Com a la resta de forces obreres, sindicals o polítiques, el PSUC va veure com queien els seus militants que intentaven reconstruir un aparell a l'interior: Alejandro Matos morí a ^{comissaria} ~~maig~~ ^{febrer de} en 1940, Otili Alba i Tomàs Pons ^{fora} afusellats en ~~maig~~ maig de 1941, ^(45 dies procedien d'una caiguda de 51 militants depuda a una delació) Jaume Girabau en 1942, i el director de "Treball", Joaquim Puig i Pidemunt, i altres tres companys, al 1949. Al 1947, quan caigueren ~~xxx~~ 78 militants en la pitjor caiguda soferta fins aleshores, eren al voltant de 800 o 900 militants a Barcelona.

El partit havia perdut part dels seus dirigents per dimissions o expulsions, quasi totes relacionades amb la subordinació al PCE, que es temia des de finals de la guerra.

Més estalinista que el PCE, era extremadament dur en els seus

qualificatius als altres partits d'esquerra: del POUM deia que era compost per "~~XXXXX~~^{Gossos} falangistes" i del MSC que es tractava de "trotsquistes traïdors", en part perquè provenien d'escindits del POUM els seus militants més coneguts. El PSUC, que era ~~XXXXX~~ l'únic partit ^(comunista) sense un Estat al darre-
ra que havia estat admès en juny de 1939 com a secció de la Internacional, ^(Comunista) va mantenir tanmateix la seva existència, i al 1945 va entrar a aformar part del'únic govern català a l'exili, presidit per Josep Irla, successor de Companys al front de la Generalitat.

Al 1948 va decidir abandonar la tàctica de lluita per guerri-
lles per donar més importància al treball infiltrat en orga-
nismes legals, com els sindicats oficials, i a una certa col.laboració amb les forces burgeses de l'oposició, a la qual cosa s'oposava el seu secretari general, Joan Comorera. Vist pels seus companys d'executiva com un "nacionalista burgès", segons escrivia per exemple Margarida Abril a "Lluita" en agost de 1949, Comorera, seria expulsat del seu partit en setembre d'aqueix any. En 1971 encara era vist aquest afer com la liquidació de les "reminiscències nacionalistes i socialdemòcrates al sí del PSU". Comorera seguí durant un temps autoqualificant-se de secretari general del PSUC quan ja havia passat clandestinament a Espanya i escrivia gairebé tot sol una edició de "Treball", amb les aportacions econòmiques de dissidents del partit com Miquel Valdés i Josep Miret.

Declarats il.legals a França el PCE i el PSUC en setembre de 1950, aquest començà a actuar "legalment" en les eleccions sindicals d'aquell mateix any, i il.legalment participà en la vaga de març de 1951, que determinà la caiguda del futur

secretari general Gregorio López Raimundo i 32 militants més. La tensió entre el PSUC i el seu ex secretari general Comore-ra era tan forta que se l'acusà injustament de la caiguda d'aquells.

En 1956 el PSUC va celebrar el seu primer congrés. Dels 63 membres del comitè central de 1936 només en quedaven 10; 17 havien mort i 34 havien estat expulsats del partit. Els dos restants ja no eren al comitè central en 1939. Al congrés Josep Moix, l'antic dirigent obrer de Sabadell que havia abandonat la CNT en 1932, esdevingué nou secretari general, càrrec que ocuparia fins 1965, que seria substituït per López Raimundo.

Anys a venir, el PSUC patiria diverses escissions: en 1967 la del PCE(i), en 1968 la dels partidaris de Líster degut a diferents visions de la invasió russa de Txecoslovàquia, i també la del grup conegut com Bandera Roja. En 1971 el grup escindit en 1967 es convertiria en el Partido del Trabajo de España.

L'ALTRE SOCIALISME: DEL POUM AL MSC - L'altre partit que des del moviment obrer va intentar desseguida la reorganització sota el franquisme va ser el POUM. Es començaren a trobar els militants ja cap al maig de 1939 i fins 1951 tingueren lloc cinc conferències nacionals.

El POUM de l'interior tractava de desenvolupar un socialisme no estalinista relacionat a més amb les altres forces de l'oposició, i per aquesta raó varen promocionar l'aparició d'un organisme unitari, el Front de la Llibertat, en 1941, que tindria curta volada, i participarien activament en l'ANFD quen es creés en 1945.

El PCUM de l'exili mantingué més les esències trotsquistes

i, lentament, les relacions entre els dos POUM es varen anar deteriorant.

Cap al 1945 el POUM tenia uns 500 militants a l'interior; fou el moment de la crisi que dugué a una part del partit a convertir-se en Moviment Socialista de Catalunya (MSC), tot seguint l'exemple de l'exili. Tanmateix, a Catalunya només 50 militants s'anaren cap al MSC.

No hi hagueren mai grans caigudes en el POUM, però sí continuades detencions aïllades o de petits grups, que ja en 1944 suposaren la ^{detració} ~~caiguda~~ de Josep Pallach. Els moments d'esperança d'una caiguda propera del franquisme també afavoriren la creixença del POUM i del seu òrgan informatiu, "La batalla", que treia de 5.000 a 6.000 exemplars pel 1946. Tanmateix, hi morí en 1948 després de que la policia descobrís la impremta que l'editava.

Després de la conferència nacional de 1951, que marcà encara més les diferències entre el POUM de l'exili i el de l'interior, vingué la caiguda de militants destacats pel maig de 1952, el mes del Congrés Eucarístic, i el POUM s'esllanguí.

EL DIFÍCIL SOCIALISME DE CATALUNYA - El MSC, nascut bàsicament de militants del POUM i escindits del PSUC a Toulouse en octubre de 1945, passà ben aviat a ser el nou intent de crear un socialisme a Catalunya.

El primer congrés tingué lloc a un magatzem del Poble Sec pel gener de 1947, i tres anys després s'arribava a un acord amb els escassos militants de la Federació Catalana del PSOE per a ~~XXXXXX~~ reconstruir la UGT a Catalunya.

La continuïtat de relacions restà provada amb la caiguda ~~de~~ d'onze militants del MSC en febrer de 1953 com a conseqüència de la ~~caiguda~~ de bona part de la plana major de la UGT i del PSOE a Madrid. Al 1958 de nou caurien militants del

MSC, en aquest cas setze, inclòs Joan Reventós, futur líder del Partit Socialista de Catalunya.

Com havia passat al POUM i a la CNT, les divergències amb els militants de l'exili es donaren també al MSC, cap a l'any 1962:

- El MSC de l'exili preferia un nou sindicalisme
 - propiciaria l'Aliança Sindical Obrera - a la UGT.
- El MSC de l'interior era partidari d'instàncies unitàries que incloguessin els comunistes, i el de l'exiliⁿ era contrari.
- El MSC de l'interior era partidari d'arribar a la unitat socialista amb altres grups; el de l'exili no.

Un article aparegut a "Endavant", revista del MSC a l'exili, signat per Josep Pallach, el seu principal dirigent, on defensava la fusió en un gran partit amb lliberals d'esquerreres, va suposar l'inici de la separació amb el MSC de l'interior, on Joan Reventós era el seu dirigent més destacat.

Tanmateix, el MSC de l'interior, afeblit per aquesta escissió i el fracàs de la unitat socialista amb altres grups, va arribar a proposar la seva autodissolució, a la qual cosa s'hi oposaren Reventós i un altre jove dirigent, Raimon Obiols. El temps els hi donaria la raó, en guanyar el PSC primeres les eleccions democràtiques a Catalunya en 1977.

LA FOGARADA DEL FOC I DEL FSF - Amb els primers anys seixanta, igual que es cercaven noves fórmules sindicals, es varen intentar crear nous camins polítics.

En 1962 es va formar com a organització el Front Obrer de Catalunya (FOC), versió catalana del Frente de Liberación Popular (FLP), conegut popularment com "felipe". Popularment s'enten a escala reduïda, que els partits clandestins

no podien donar per més. Procedent de grups joves de formació cristiana, el FOC comptava en els seus renglons amb dirigents fills de la burgesia i militants obrers que destacaren en lluites com Harry Walker i la Maquinista.

En 1967 es va produir el més fort acostament ^{del FOC} amb el MSC i el FSF cara a crear un gran partit socialista a Catalunya, que no donà resultat per l'oposició dels ales trotsquistes del FOC i del FSF. Dos anys més tard, el FOC entrava en pregona crisi, que culminà amb l'expulsió de la direcció del partit i amb l'esmicolament en diferents grups o opcions aïllades per als seus militants.

El FSF (Forces Socialistes Federades) va néixer de la conversió del sector majoritari del grup CC (Crist Catalunya) cap a postures cada cop més radicals de caire socialista. Després de la conversió en 1962 del CC en un grup clarament polític, evolucionà cap al FSF, que tingué un cert pes en la vida clandestina dels anys seixanta.

L'altre sector del CC restà fidel a la figura de Jordi Pu-jol, empresonat des del juny de 1960 per haver ^(-se) llençat (i cantat "Eà cant de la senyera") octavetes nacionalistes al Palau de la Música de Barcelona en presència de ministres de Franco.

Dins el marc de partits que es reivindicaven socialistes, al 1968 el Front Nacional de Catalunya, partit nacionalista creat al 1939, patí una escissió que donà lloc al Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN).

LA QUESTIÓ NACIONAL - Al llarg de tot el franquisme es va anar produint un esllavissament cap a l'esquerra del que en podríem dir qüestió nacional.

Abandonada la defensa de l catalanisme per part de la burgesia en un sentit ampli, la repressió aplicada pel franquisme

quasi amb la mateixa intensitat contra el catalanisme que contra les reivindicacions obreres, afavoriren que la defensa d'una causa conllevés la defensa de l'altra.

Cal dir que aquesta identificació no fou senzilla. L'onze de setembre de 1967, amb ocasió d'una manifestació nacionalista a Barcelona foren detinguts tres militants de Comissions Obreres que hi participaven, però el portantveu de CC.OO del Metall advertia sobre el perill de confusió de la lluita obrera amb reivindicacions pròpies, al seu entendre, de la burgesia¹³. El ram del Metall de CC.OO, aleshores dominat pel FOC, radicalitzat cada cop més, temia, doncs, la identificació d'ambdues reivindicacions.

En aquest sentit, és significatiu que mentre en els documents de Comissions, principal força obrera dels anys seixanta, no hi havia referència alguna al problema nacional a nivell de Catalunya, hom trobava en els documents similars de CC.OO. del País Basc.

LA PRENSA CLANDESTINA - Abans d'endinsar-nos en el capítol de sindicalisme i lluites obreres del temps franquista, cal fer una breu referència a la importància que assolí la premsa clandestina, realitzada en les condicions més difícils que hom pugui imaginar¹⁴.

El "Treball" de Comorera advertia, en novembre de 1952: "Obrers, patriotes, ajudeu-nos! Aquesta modesta fulla és el símbol de la premsa catalana, proscripta i, malauradament, és també la única que d'una manera periòdica i regular trenca el silenci en aquest cementiri que és Catalunya en ~~la~~ l'Espanya de Franco".

La relativa quantitat de fulls dels anys 1945-48 esdevingué solitud d'uns pocs en els anys cinquanta, com revelava

Joan Comorera. Caldria esperar el revifament polític de l'oposició en els primers anys seixanta per assistir a una més gran proliferació de material.

Fins i tot en maig de 1972, i durant tres anys, existí una agència informativa clandestina (API), els butlletins de la qual són fonamentals per a conèixer el període. Aquesta agència, que informava en castellà, va tenir una segona etapa, encetada al gener de 1976, que publicava butlletins en català i en castellà.

La redització de tota aquesta premsa va ser una de les principals tasques ^{duïtes a terme} ~~realitzades~~ per l'oposició, tant política com sindical.

28

1 - IMMIGRACIÓ AL MUNICIPI DE BARCELONA (1936-70)

(Per regions de procedència)

<u>Abans de 1936</u>		<u>El 1970</u>	
Catalunya.....	26,47%	Catalunya	34,45%
Aragó	13,94%	Andalusia	22,80%
Andalusia	12,90%	Aragó	6,28%
País Valencià ..	12,45%	Galícia	5,55%
Múrcia	9,91%	Castella la Nova ...	5,35%
Places africanes	4,82%	Lleó	5,13%
Castella la Nova	4,46%	Extremadura	4,75%
Castella la Vella	3,87%	Estrangers	3,77%
Lleó	3,04%	Castella la Vella ..	3,17%
Galícia	2,45%	País Valencià	2,59%
Estrangers ... no compta-		Múrcia	2,03%
bilitzats			
Resta d'Espanya .	<u>5,69%</u>	Resta d'Espanya	<u>4,13%</u>
TOTAL	100,00%	TOTAL	100,00%

(RECOLONS, Lluís - "La població de Catalunya" - Barcelona, 1976 - Ed.Laia - Pag. 143

2 - LA CORRUPCIÓ EN L'ECONOMIA DELS ANYS 40

"La vida empresarial , en los años de nuestra posguerra civil , está marcada por el signo de la más pura anarquía. La des-preocupación de los patronos por todo lo que signifique mé-todo, producción, cuestión social, es total. El único siste-ma imperante es la recomendación o, como m se decía antes, el "enchufe". Como consecuencia de éste, el "cupo" era la solución final. La "moral de situación", de una situación de mercado negro, no recordaba en nada, las tan cacareadas virtudes burguesas , de trabajo, previsión y sentido común. Una de las principales características era la inutilidad de la producción, pues sólo revendiendo una primera materia ~~xx~~ de infima calidad, varias veces, producía muchos más beneficios, y muchos menos quebraderos de cabeza que el ma-nipularla.

"El industrial, más conocido en aquellos momentos con el nombre de fabricante, goza en estos años , a la vez, de dos fabulosas situaciones: en primer lugar dispone de grandes cantidades de dinero y en segundo lugar puede disfrutarlas ^{ningún} sin miedo de ~~ning~~ represalias, reivindicaciones obreras y atentados. La clase burguesa vive su gran carnaval; sólo las visitas de la Fiscalía de Tasas les oscurece ligeramente el panorama."

(MUÑOZ PUJOL, Xavier - "La evolución del empresariado de la pequeña y mediana empre-sa" - "Promos", novembre 1966).

Memorandum del Govern de Catalunya a l'ONU

"El mateix Franco, en el Congrés Industrial Sindical de Ma-drid (1945) declarà que calia una descongestió de la "gran i perillosa concentració industrial de Catalunya. Perillosa, naturalment, per a ell i els seus propòsits. Ja abans de

la seva esmentada frase, s'havia procedit al trasllat a altres indrets d'indústries i utillatge; a la tramesa d'obrers catalans especialitzats a contrades llunyanes, sense que tot això respongués a principis o mètodes d'economia planificada, sinó tan sols al desig de reduir i afeblir Catalunya.

"II - Transferiment obligatori d'obers nouvinguts a Catalunya (exigits pel gruix de les exportacions a Alemanya durant la Segona Guerra Mundial)

"III - En aquest període semblà convenient de combinar amb els mètodes referits - incapaços, altrament, de resultats absoluts - l'explotació parasitària de la indústria catalana. Cada fàbrica hagué d'aconseguir-se un general, un coronel, etc., que l'afavoria. Els falangistes i els anomenats ex-combatents s'incrustaren, sense necessitat d'acreditar la seva competència, en els llocs més importants, amb la mà parada al suborn.

"IV - Facilita aquests abusos un sistema esclavitzador i corruptor de la vida industrial, compost, de malles estretes, ofegadores, de reglamentació econòmica i d'un règim medieval per a la concessió de llicències.

"V - L'ús forçós de la immoralitat sembla també, pels seus efectes, concebut per desfigurar lamentablement una economia que era de les més sanes del món, basada essencialment en l'aptitud del treball i les virtuts artesanes del seny i l'honradesa.

"VI - S'ha perdut una apreciable mesura d'unitat social abans assolida. El major nombre del poble ~~xxxx~~ català havia gaudit, en graus diferents, de benestança, sense grans extrems desequilibrats de riquesa i indigència. Avui existeix una minoria de multimilionaris, per als quals no hi ha problema, i una majoria que compren diverses antigues categories socials reduïdes a ^{una} ~~xx~~ indigència, cada dia més greu."

(IRLA, Josep; president de la Generalitat de Catalunya - Fragment del "Memorandum del Govern de Catalunya a l'ONU - Datat a París, 11 maig 1946)

3 - TOTHOM PARLAVA DE L'ESTRAPERLO

"Tothom parla del "mercat negre", al qual ha estat ~~xx~~ donat pel públic el nom de straperlo, que és el d'aquella maquineta de xucclar pessetes que va ~~xxx~~ ésser ~~introduïda~~ introduïda quan manava en Lerroux i que va ésser el leit-motiv dela campanya que va ensorrar el partit radical. No sé d'on ha sortit la resurrecció d'aquell nom; en tot cas, ara serveix per designar els negocis dels industrials que fabriquen de qualsevol manera i venen cars uns ~~verts~~ productes que no poden ésser importats , i alhora tot allò que cal comprar de sotamà, des de les ~~medecines~~ medicines fins al pa. El pa blanc el venen a molts dels mateixos forns on venen el de racionament, que per aquesta mateixa raó ha esdevingut immenjable. Em contava no fa gaire, espontàniament, la muller d'un alt personatge que el seu marit, purità, li exigia que a casa d'ells només hi entrés el pa de racionament. Ella el comprava blanc - és a dir de straperlo - i li havia fet creure que era el que els donaven amb els cupons. Però ara el marit defensa a tot arreu que el pa de racionament és molt bo...: "A veure si acabarà comprometent-me...!", deia ella."

(SERAFINA, Maurici - "Del passat quan era present", vol. I - Barcelona, 1972 - Edicions 62 - Pag.101)

4 - LA PUJA CONSTANT DELS PREUS

Compració de preus entre 1936 i 1958:

<u>Producte</u>	<u>1936</u>	<u>1958</u>	<u>Augment</u> <u>absolut</u>
Carn	6,-	75,-	12,5
Pa	0,65	8,-	12,5
Mantega	6,-	75,-	12,5
Cigrons	0,90	12,-	13,-
Vi (un litre)	0,55	7,50	13,63
Llenties	0,80	11,-	13,75
Sabó	1,60	24,-	15,-
Formatge	5,-	75,-	15,-
Fabes	0,85	13,-	15,29
Bacallà (la carn dels pobres)	1,60	25,-	15,62
Carbó	0,09	1,50	16,66
Sal	0,10	1,75	17,50
Patates	0,20	3,65	18,25

Segons la mateixa font, els salaris havien passat de 8,75 en 1936 com a mitja a 43,- en 1957, o sia només cinc cops més havien augmentat.

(Tret de "Vingt années de vie et de lutte des travailleurs espagnols sous la dictature fasciste du général Franco" - Suplement del número 3 de 1959 del Mouvement Syndical Mondial).

"El 23 de agosto pasado, el Boletín Oficial del Estado publicó la nueva reglamentación del trabajo en la Industria Metalúrgica. Por el mismo se asigna a los "peones ordinarios" de Barcelona el jornal de 10,50 pesetas diarias. Es decir un aumento del 12,29 por ciento sobre el jornal mínimo de 1936. Veamos ahora cuáles son las diferencias aproximadas del coste de los principales artículos alimenticios:

	<u>1936</u>	<u>1945</u>	<u>Aumento</u>
Arroz un kilo	0,70	4,40	628%
Aceite un litro	1,65	5,20	315%
Alubias un kilo	1,25	3,50	280%
Patatas un kilo	0,25	1,25	500%
Huevos uno	0,25	1,50	600%
Cebollas un kilo	0,20	1,00	500%
Pan un kilo	0,65	2,00	307%

"No se diga que no practicamos la moderación; recurrimos exclusivamente a los alimentos que acostumbran a ingerir los "peones ordinarios". Y los precios de compra son de tasa, aunque con la tasa, es decir con el racionamiento, se vive un día y mal. Ni mencionamos la carne ni otras virguerías calóricas."

("Solidaridad Obrera", aparegut a l'interior de Catalunya, octubre 1945)

5 - SOCIETAT DE CONSUM

"Tu compres un poquet,
jo compre un poquet,
aquell una miqueta de res,
d'això en diran després:
societat de consum.

Tu treballes bastant,
jo treballig quan puc,
aquell treballa tot l'any,
i sempre es diu el mateix:
societat de consum.

Tu viatges molt poc,
jo viatge bastant,
aquell, del poble no surt,
Ha, ha, ha, ha
~~Ha, ha, ha, ha~~ :
societat de consum.

Les botigues ^{ben} ~~ben~~ plenes,
Les butxaques ben buides,
les teues, les meues, les seues.
Però és hora de saber
qui és el que les té plenes.
Societat de consum."

(RAIMON, "Societat de consum", disc de 1970)

6 - ELS BARRES DE LA IMMIGRACIÓ

"La Ciudad Satélite está poblada por una gran mayoría de ~~xx~~ inmigrantes, obligados a salir de nuestras tierras para buscar los medios de subsistencia para nosotros y nuestras familias.

"Ante la gran oleada de inmigrantes había planteado un gravísimo problema de vivienda. Todos recordamos la enorme cantidad de gente viviendo en barracas o pisos en los que se vivía hasta tres familias.

"Era una ocasión que ni pintada para los capitalistas que buscaban hacer negocio y que venían acechando el momento oportuno de hacer dinero a costa de quien fuera, aún y sobre todo de los que teníamos menos: los obreros.

"Ante unas leyes que salieron del Gobierno por este problema de la vivienda, Construcciones Españolas vio el negocio que se presentaba y a base de trucos sucios logró quedar como única empresa constructora del polígono que hoy es la Ciudad Satélite.

"(...) Sabemos que en el Plan que Construcciones Españolas presentó a la Comisión de Urbanismo para la construcción de Satélite se decía que los servicios se construirían a medida que se fuera construyendo el conjunto.

"(...)¿En que quedó tanta promesa?

"Después de tantos años, solamente tenemos 3 colegios nacionales, el primero no empezó a funcionar hasta el año 68, o sea 18 AÑOS DESPUES DE EMPEZAR A ~~XXXXXX~~ VIVIR EN NUESTRO BARRIO!

"(...) ORGANICEMONOS EN COMISIONES de escalera, de calles, de Barrio.

"La lucha tiene que ser organizada; sólo así podremos de verdad unirnos y sólo así tendremos fuerzas para llevar las cosas adelante".

("Prensa Obrera - Ciudad Satélite" , editat per la Comissió de Barri de St. Ildefons, novembre 1971)

7 - UNA MULTA "EXEMPLAR"

"Una multa ejemplar.

" S.E. el General Jefe de esta Región ha impuesto una multa de 2.000 pesetas a la Casa M.Casanovas Guillem, por haberle dirigido una instancia en papel con membrete en catalán y en el que, además, a continuación de la razón social figura la palabra "colectivizada" sin tachadura alguna.

"Aún admitiendo que el uso de este papel, confeccionado indudablemente en período de dominio rojo, no haya sido de mala fe, supone ~~a~~ cuando menos un acto de desidia y falta de respeto a la autoridad a quien se dirige, que merece una sanción ejemplar".

(Tret de "La Vanguardia Española", 7 maig 1939)

34

8 - BURGUESIA I AUTORITATS LLOAVEN FRANCO I FALANGE

"... Los clarines de Franco, triunfantes y gloriosos, señalan para nuestra tierra el final/ de una época catastrófica y el comienzo de un período nuevo, lleno de un sentido heroico de plenitud, animado d'un espíritu emprendedor y magnánimo, y en el cual las nuevas generaciones habrán de continuar en la paz, y dentro del Nuevo Estado, las grandes gestas que en la guerra comenzaron épicamente.

"(...) Si el catalanismo político tuvo como definidor teórico a Prat de la Riba, que trató de sacarlo de la esfera de un indigenismo primario, el sentido ecuménico de la unidad nacional española que ha refutado, ha vencido y ha superado a aquel, en la esfera de la razón y del sentimiento, ha tenido como difundidor doctrinal insuperable a José Antonio Primo de Rivera."

(VALLS TABERNER, Fernando - "José Antonio y Cataluña"
Article aparegut a "Homenaje de Cataluña liberada
a su caudillo Franco", - Barcelona, 1940. Foment de
la Producció Nacional).

"La Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N.S. de Badalona, en Misión de Destino, profundizará hasta la médula de la masa obrera para que se inspire en homenaje de pleitería al Caudillo, que ofrendó su espada al servicio de la PATRIA, el PAN y la JUSTICIA. ¡ARRIBA ESPAÑA! La Jefatura Local".

(Anunci aparegut al llibre esmentat abans).

9 - LES PRESONS INSUPORTABLES

"Els empresonats són amuntegats en cel·les d'una capacitat ~~mínima~~ mitjana de 35 metres cúbics. En cada cel·la han de viure durant 16 i 20 hores diàries de 4 a 6 reclusos. Les defecacions es fan en latrines dins de la mateixa cel·la i, com que aquestes no tenen forats de ventilació, excepció feta de la finestra petita que s'obre a uns dos metres de terra, l'aire pudent i viciat els emmalalteix. Aquesta bestialitat la podem copsar millor si tenim present que la pròpia legislació sanitària prescriu un mínim de 32 metres cúbics per persona. Els reclusos dormen a terra, com les bèsties, damunt de malfegues infectes. En les cel·les no hi ^{ha} cap clau ~~xxx~~ ni cap penjador i tot va per terra. Les xinxes són la tortura infernal dels detinguts. I encara que els presos vulguin no poden netejar les cel·les, car manquen d'aigua.

"(...) Els malalts reclosos a l'infermeria se'ls tracta salvatgement: se'ls sotmet a un règim de pallises sistemàtiques i d'injeccions d'aiguarràs. Amb la mateixa salvatgeria es tracta els dementats reclosos en les galeries. La manca de medicaments és tan extremada que els ~~xxxxxxxxxxxx~~ malalts, si volen un tractament, han de comprar les medecines i agulles d'injecció. Es sovint el cas de robatori de medecines que els familiars envien als presos. Es corrent que el practicant, quan ~~corra~~ per a visita de metge, digui: "Només pot visitar-se aquell que tingui els medicaments i el material."

"(...) El sadisme ~~de~~ d'aquests bandits falangistes és inimaginable com es pot veure en els casos següents:

"(...) Manuel López Requena - Acusat d'intent d'evasió. Castigat a dos mesos de soterrani. Li pegaren amb un vit de bou i el tingueren tres mesos d'hivern amb una sola peça de roba al cos i pegant-li cada dia. Es van veure obligats a treure'l del

soterrani amb el diagnòstic: "inflamación en los huesos", la qual cosa li produí una paràlisi al costat dret. El traslladaren a una^{l'} infermeria i quan els semblà que estava guarit li feren complir la resta del càstig sol en una cel.la, completament isolat. Ara no pot caminar sense recolzar-se,ⁱ per burla sinistra li prohibeixen de servir-se de crossa o bastó i li permeten només de tenir una canya."

(COMORERA, Joan - "Denunciem els crims monstruosos que Franco i Falange cometien a la Presó Model de Barcelona". - París, 1948. Ed.Lluita - Pag. 6 a 9)

Un raig de sol és l'esperança

"Un raig de sol és l'esperança
del pres, que passeja el silenci
en les cel.lles del soterrani,
una barca de vela el seu somni,
una pallissa i uns crits
que ressonen en els murs
el seu horror.
Si ningú escrivís tot el que hom sap,
s'omplirien muntanyes i muntanyes
de justícies violades,
d'índexs estirats, acusadors,
de violències i repressions organitzades.
El mar saltaria potser llavors sobre la ciutat
i els carrers quedarien plens de llot, de sal,
i les veritats de les nostres mans ofegarien, esperem-ho,
tots els botxins."

(MCLAS, Isidre - Del llibre "Aquesta terra",
Barcelona, 1966 - Reproduït a CARTWRIGHT,
Stephen - "Poesia catalana de la Guerra d'Es-
panya i de la Resistència" - París, 1969-
Ed.Catalanes de París, pag.129)

10 - LA GUERRILLA ATACA EL DIARIO DE FALANGE

"29 de noviembre de 1946.

"En la tarde de hoy, un destacamento guerrillero efectuó la voladura del local donde se hallan la Redacción e imprenta de los periódicos falangistas "La Prensa" y "Solidaridad Nacional", dirigidos por el "jerarca", "camisa vieja", "consejero nacional", etc., L. Santa Marina. La explosión de enorme potencia causó importantes destrucciones en las dependencias de las oficinas, en el transformador de energía de alta tensión, en la maquinaria y en gran parte del edificio.

"Otro destacamento, integrado por jóvenes patriotas guerrilleros, de la Brigada "Jaume Girabau", atacó la Redacción del periódico nazi ^{La} "Vanguardia Española", dirigido por el venenoso "plumífero" "falangista estraperalista" ~~knix~~ L. Galinsoga, causando apreciables desperfectos y desordenado pánico entre los falangistas empleados en el mismo.

"Todos los guerrilleros que intervinieron en ambas operaciones regresaron a sus bases.

"Ejército guerrillero de Cataluña. Sector de Barcelona"

("Las noticias", periódico clandestino de ~~ix~~
l'UGT, gener 1947)

"El desgraciado accidente ocurrido en el edificio de nuestro diario se ha llevado para siempre, de nuestro lado, a dos camaradas productores, así como ha sumido en el doloral hogar de una infortunada mujer que casualmente atravesaba la acera lindante ^{con} ~~x~~ nuestro periódico.

"(...) Pedimos a nuestros lectores perdón por las anomalías que observarán en el presente número respecto a nuestra presentación habitual. Se debe al accidente ocurrido ayer en nuestra casa, que al interrumpir la recepción de energía eléctrica,

suspendido el funcionamiento de nuestras máquinas, las cuales, por lo demás, no han sufrido desperfecto alguno.

"(...) No obstante, se realizan activas investigaciones por personal competente ya que no se descarta ~~xxx~~ la posibilidad de que el accidente fuese producido por el estallido de un petardo."

("Luto en Solidaridad Nacional" i "Explicación a los lectores de "Solidaridad Nacional", notes aparegudes a "Solidaridad Nacional", òrgan de Falanga a Barcelona, 30 novembre 1946)

"A finales de noviembre, la misma noche en que estalló el petardo en la Redacción del òrgano falangista "Solidaridad Nacional", el Director (de la presó) , acompañado de varios oficiales, penetró, pistola en mano, en el Correccional Derecha, haciendo levantar a los presos a puntapiés y manteniéndolos formados, desnudos y descalzos, durante más de una hora, sin duda en represalia a la colocación del artefacto, de la que ninguno de los detenidos podía ser responsable. El resultado de esta "razzia" fue el apaleamiento bestial de dos reclusos , uno cojo y otro ciego a causa de tracomma, que no pudieron levantarse con la celeridad deseada por el Director, quén ordenó "chaparlos" en la 4ª Galería."

("Cómo se "vive" en las cárceles", carta abierta a los Ilmos. Sres. Cónsules residentes en Barcelona", reproduïda a "Solidaridad Obrera", març 1947)

11 - VOTAR PER PODER COBRAR

"Llega Rita - la vecina que trabaja en la empresa automovilística ANSA (en realitat, la SEAT), en la sección de entapizado - a telefonar. Está contenta porque les han dado una paga extra, media mensualidad que a ella le ha supuesto unas dos mil pesetas. No es la paga de estos días de Navidad, sino una por haber ido Franco en su día a visitar la factoría. Hacía tiempo que les adeudaban dicha paga. Para cobrarla les han exigido la tarjeta de votación del referéndum, esa tarjeta que muchos llevan en la cartera, junto al carnet de identidad, como un documento más".

(CANDEL, Francisco - "Diario para los que creen en la gente" - Barcelona, 1973 - Ed. Plaza i Janés - Pag.238. Fragments d'un diari autèntic de Francesc Candel que comprén temes entre 1947 i 1973. Aquest fa referència al Referendum de 1966).

12 - QUÈ VOLEN AQUESTA GENT?

"De matinada han trucat,
són al replà de l'escala.

La mare quan surt a obrir
porta la bata posada.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

"El seu fill, que no és aquí?"

"N'és adormit a la cambra.

Què li volen, al meu fill?"

El fill mig es desvetllava.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

La mare ben poc en sap
de totes les esperances
del seu fill estudiant,
que ben compromès n'estava.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

De matinada hantrucat
- la llei una hora assenyala.
Ara l'estudiant és mort
és mort d'un truc a trenc d'alba.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

Dies ha que parla poc
i a la nit quan s'agitava,
li venia un tremolor
tement un truc a trenc d'alba.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

Encara no ben despert
ja sent viva la trucada
i es llença pel finestral
a l'asfalt, d'una volada.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

Els que truquen resten quiets,
menys un d'ells, potser el qui mana,
que s'inclina al finestral.

Darrera xiscla la mare.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

De matinada han trucat
- la llei una hora assenyala.
Ara l'estudiant ja és mort,
és mort d'un truc a trenc d'alba.

"Què volen aquesta gent
que truquen de matinada?"

(SERRAHIMA, Lluís, poeta, i BONET, Maria del
Mar, cantant - Reproduïda a CARTWRIGHT, Stephen
- "Poesia catalana de la Guerra d'Espanya i
de la Resistència" - París, 1969 - Ed.Catalanes
de París. Pag.124).

13 - COMISSIONS OBRERES I LA QUESTIÓ NACIONAL

"Creemos necesario aclarar algunas posiciones referentes a la adhesión de las Comisiones Obreras al acto organizado el día 11 de setiembre, que consistió en una manifestación en el cruce de las calles Ronda San Pedro, Alí-Bey, Gerona, donde ~~había~~ hasta el año 1939 se hallaba situado el monumento a Rafel Casanova, y en el cual las Comisiones Obreras participaron activamente, siendo detenidos tres militantes de las mismas.

"(...) La clase obrera es la única clase social insobornablemente democrática. La clase obrera está contra toda injusticia, contra toda opresión, contra toda discriminación, contra todo privilegio. La clase obrera está, pues, consecuentemente a favor de la autodeterminación de todos los pueblos.

"Pero eso no quiere decir que nosotros, los obreros de Cataluña, debamos danzar una hipócrita sardana de "solidaridad nacional" con capitalistas y banqueros, con explotadores y fariseos que son los que siempre han traicionado, por sus mezquinos intereses económicos, la legítima aspiración del pueblo a la libre expresión de su ser nacional.

"(...) Ir tras ellos, cayendo en la trampa de los "intereses superiores de Cataluña", es negar a la clase obrera, a sus intereses, ^(los de) a todo el pueblo trabajador, es negar la posibilidad de una verdadera libertad nacional".

(Document de la Comissió Obrera del Metall de Barcelona, dominada al setembre de 1967 per Front Obrer de Catalunya, en resposta al document signat conjuntament per dirigents polítics qualificats aquí de "personalitats burgeses" i dirigents de CC.OO.)
Reproduït en DIAZ, José Antonio - "Luchas internas en Comisiones Obreras" - Barcelona, 1977 - Ed. Bruguera. Pag. 185-186)

14 - COM ES FEIA LA PREMSA CLANDESTINA

"La tècnica d'aquestes publicacions, que començà essent molt rudimentària, s'anà refinant. La declaració de l'ADP (Associació Democràtica Popular, grup originari del FOC) i les octavetes contra la vinguda de Franco l'any 60 eren fetes amb multicopista d'alcohol, amb impressió de color morat, i sobre vidre entintat damunt del qual es passava full a full un rodet de rentadora (d'aquí el nom de "lavadora" que s'utilitzà per les multicopistes).

"L'any 1962, les primeres octavetes del "Moviment Febrer del 62", compostat per gent universitària del FOC, l'MSC i independents, es feren amb multicopista de caixa. Recordo que amb en Raimon Obiols vàrem dibuixar en el clixé un colom de Picasso i després vam resseguir amb color les octavetes una a una: l'impacte fou extraordinari en llençar-les als patis de Lletres i Ciències de la Universitat antiga.

"Entre 1963 i 1965 ja utilitzàvem una ciclostil Gestetner manual. Però feia tant de soroll i estàvem tan malament de locals - la preocupació per la seguretat va ésser obsessiva en aquesta fase - que havíem d'anar a "tirar" a un mas perdut prop de Calaf.

"Del 1968 endavant^{ja} hi havia màquines elèctriques i locals a ciutat en els quals sovint es matava el soroll rítmic de l'aparell amb sessions musicals d'una extraordinària potència".

(MARAGALL, Pasqual - "Un instant (sic) de reconstrucció de la història del FOC" - Barcelona, 1978. Centre d'Estudis Socialistes, Pag. 83).

Dins la publicació "Debat", número 4 -

"Història del Socialisme a Catalunya, 1939-1972"

XIII - LA LLUITA CONTRA DURANT ELS ANYS DE LA PCR
(1939-75)

1

EL SINDICAT VERTICAL - El 13 de setembre del 1936 la Junta de Burgos, màxim organisme dels rebels, declara il·legals tots els partits i organitzacions polítiques i socials, entre elles els sindicats.

Set mesos més tard, per l'abril de 1937, es creaven les "Centrales Nacional-Sindicalistas" (CNS), sindicats verticals de caire únic que agrupaven al seu sí empresaris i obrers. Ja abans, pel gener del mateix any, havia quedat decretada la incautació de tots els bens ^(dels) sindicats existents fins aleshores. Un objectiu explicitat i cabdal de les CNS era "disciplinar la mà d'obra".

En uns primers temps el Règim es mostrava cofoi dels trets diferencials que al seu entendre presentava el sindicat vertical¹, tot i que ben aviat hi sortiren dubtes, dins els mateixos dirigents del franquisme, sobre la poca representativitat que els obrers trobaven al sindicat oficial, com escrivia l'ex governador civil de Barcelona Bartolomé Barba en les seves memòries.

En un intent de donar-li un ^{impossible} ~~cert~~ aire democràtic, ~~que ningú~~ ~~no es podia~~, l'any 1943 foren creades les eleccions sindicals que set anys més tard es generalitzarien i arribarien a les empreses mitjanes, amb més de 50 obreres, participant-hi ja tímidament alguns militants del PSUC dins la nova política d'aprofitar les plataformes legals per a incidir-hi.

En agost de 1947 es promulga una llei que crea els jurats d'empresa, però trigaria sis anys en aplicar-se, i només per a empreses amb més de mil obrers. Al 1961 passaria a aplicar-se també a les empreses ^{amb} ~~més~~ més de 100, i al 1971 a les que hi tenien més de 50. O sia, que el règim de fet tenia les conseqüències de les seves aigualides lleis, i les retardava *tant com podia*

Durant el bienni 1945-47, quan el règim estava expectant després de la desfeta feixista en la II Guerra Mundial, la CNS va intentar guanyar-se elements de la CNT que hi participessin, com de fet ja havia intentat en 1942, en voler convèncer l'ex ministre i dirigent sindical Joan Peiró, que acabaria afusellat en negar-se a aqueste ^{concorres} ~~indagat~~ ~~plano~~, i en 1944. El nou intent, que va tenir lloc amb militants centistes empresonats per l'octubre de 1947, tampoc reeixí.

El pas del temps obligà al sindicat vertical a "modernitzar-se", i així s'aprovaren les lleis dels convenis col·lectius (abril de 1958); de Seguredat Social (desembre de 1963), que unificava la seguretat social ^{la majoria} ~~de tot~~; i la creació dels Consells d'Empresaris i Treballadors en novembre de 1964, que sense trencar l'esprit del sindicat vertical - capital i treball en una mateixa organització - suposaven un tímid inici de divisió.

Davant les eleccions sindicals de 1966, primeres on l'oposició sindical, encarnada aleshores per Comissions Obreres essencialment, va aconseguir uns importants resultats, s'havia aprovat pel maig una llei de garanties sindicals per als enllaços que hi sortissin, que després seria sovint paper mullet.

La repressió va caure sobre els enllaços sortits de la legalitat franquista que no eren grats a la patronal ni al sistema de tres formes:

- a l'empresa, on foren sovint acomiadats;
- al Tribunal d'Ordre Públic, que els condemnà durament per associació il·legal o propaganda il·lícita;
- al sindicat vertical, on els desposseïen del càrrec.

Era, doncs, una triple repressió empresarial, política i sindical. El recurs davant l'acomiadament injust a ~~la~~ Magistratura del Treball era la única sortida, i cada sentència favorable era acollida, segons l'advocat Francesc Casares, "com una almoïna,

i les adverses com un càstig."

L'OPOSICIÓ SINDICAL - Davant el sindicalisme oficial, als anys quaranta existí bàsicament l'oposició de la CNT, fins el seu enfonsament cap a 1950-52, i nuclis ugetistes dividits entre la fidelitat al PSUC, com durant la guerra, o a partits socialistes com el MSC o el POUM.

Segons Manuel Ludevid, durant els anys cinquanta, s'exerciren tres tipus diferents de resistència sindical:

- Mobilitzacions generals contra la carestia de la vida en especial en 1951 i 1957.
- Denúncies contra abusos i arbitriarietats a Magistratura
- Mobilització general política, com la del 1959.

Fins els primers anys seixanta no es va intentar trobar una nova formulació sindical (USC, CC.OO.), davant l'ensorrament dels sindicats clàssics, dolmats per la repressió i les lluites internes, sovint produïdes per diferents enfoc de la direcció de l'exili i els militants que lluitaven a l'interior.

L'anàlisi detallat de cada un d'aquests sindicats o corrents servirà per a situar millor aquesta breu introducció.

LA DARRERA GRAN CAVALCADA DE LA CNT - Avui dia és ja ben palès que la CNT va ser la principal força sindical d'oposició a Catalunya durant els anys quaranta. La seva més sòlida militància respecte a la UGT va aconseguir reconstruir una xarxa força important que arribà a disposar només a Barcelona de 14 sindicats diferents amb 11.590 militants en agost de 1946. El gironí Esteve Pallarols va ser el primer secretari del comitè nacional de la CNT fins la seva detenció en febrer de 1940 i posterior afusellament en 1943. Fou el primer dels disset comitès ^{espanyols} ~~nacionals~~ caiguts entre 1939 i 1952,

un evident desgast de quadres dirigents que va suposar l'enfonsament del sindicat anarquista, hegemònic a Catalunya des de la seva creació en 1910 i ja abans en les seves diverses formulacions (Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, etc).

Malgrat la reorganització força sòlida, la CNT seguirà essent propícia a la filtració de confidents i traïdors a les seves rengles, i l'estiu de 1942 serà elegit ^{per un any} secretari del Comitè Regional de Catalunya Eliseu Melis, responsable de la caiguda de bon nombre de militants fins la seva execució, per militants cenetistes, en juliol de 1947. Segons sembla, Melis va ser comprat per la policia en alguna caiguda.

No només els comitès nacionals, o sia de tota Espanya, i regionals catalans anaren caient en mans de la policia al llarg de tota la dècada, sinó que molts militants passaren per les presons després d'operacions policials d'envergadura, com la del gener de 1945, que detingueren al voltant de 300 a Barcelona.

Mentrestant, en 1941 alguns ex anarquistes - Ricard Fornells, Joan Corbella... - intentaven des de la CNS acostar-hi militants cenetistes sense massa èxit. Un any més tard, s'escindia la CNT de Mèxic, entre els partidaris de la línia política, encapçalats per Garcia Oliver, i els contraris a la mateixa, en una premonició del que passaria al Congrés de 1945 a París.

En maig d'aquest any, tingué lloc el primer congrés de la CNT a l'exili, ja lliberada França dels alemanys. Malgrat la presència del futur secretari del Comitè nacional ^{al interior} César Broto, ~~en~~ va guanyar la tendència apolítica per 20.000 a 6.000 vots. La decissió de participar al govern espanyol a l'exili creat

per José Giral trencà els darrers ponts entre exili i interior: l'interior va recolçar la participació de dos militants - Horacio M. Prieto, ex secretari del comitè nacional en 1936, i José Expósito Leiva, també responsable d'aquest càrrec a finals de 1945 - a dit govern, i Germinal Esgleas, secretari de la CNT a l'exili, condemnà la participació. L'escissió quedava consumada, i no s'arreglaria fins 1960. L'interior ~~xxxxxx~~ criticaria agrament la postura de l'exili². Per l'estiu de 1948 Josep Peitats, aleshores secretari de CNT a l'exili, va intentar ~~xxxxxxxx~~ atreure's el poderós comitè regional de Catalunya en una reunió clandestina celebrada al cementiri de Berga, però l'intent només reeixí breument.

D'UNA FORTA MILITANCIA A L'ENSORRAMENT - Segons Carme Molinero i Pere Ysàs, que detallen xifres sindicat per sindicat, al desembre de 1946 es cotitzaven 14.203 segells a la CNT, la qual cosa permet aventurar una xifra d'uns 20.000 militants a tota Catalunya, si hom pensa que Barcelona era lògicament la plaça forta del sindicalisme d'oposició.

Cada militant pagava 1,50 pessetes a la setmana - un peó guanyava aleshores 150 pessetes setmanals - , de les quals dos rals eren per ajudar els presos.

Les publicacions de CNT - "Solidaridad Nacional" i "Ruta" principalment - eren distribuïdes en les saques que duïen les pel·lícules dels cinemes, puix que un gran tant per cent d'operadors ^{n'}eren militants. Es distribuïen després a bars simpatitzants de forma semiclandestina durant el període 1945-47, quan la repressió, tot i persistir-hi, va semblar baixar de grau en acabar la guerra mundial³.

La vaga de maig de 1947 per aconseguir millors salarials va marcar el fi de la relativa distensió, i varen ser detinguts uns cent militants en Barcelona, entre ells el secretari del

comitè nacional Enrique Marco i tot el Comitè Regional de Catalunya. Dos militants moririen torturats a les comissaries. Fou poc després que la CNT executà Eliseu Melis, ex secretari del comitè de Catalunya, com a confident.

Durant 1947, les estructures sindicals de la CNT foren durament castigades i minvà la militància a fàbriques i tallers. També l'octubre ^(de 1949) va ser un mes fatídic, en dur a terme la policia l'operació Talion, que suposà el desmantelament dels nuclis d'acció, la guerrilla urbana, amb sis morts i la detenció de centenars d'anarquistes. Havia començat la davallada definitiva de la CNT com a força hegemònica del sindicalisme a Catalunya. Encara hi participaria a la vaga de tramvies de 1951 i a l'organització de fets pel primer de maig del mateix any a Mataró sobretot, que forçà a fugir a l'estranger al secretari regional Figueras, operador de cinema.

Consells de guerra i penes de mort seguiren aquesta repressió desfermada sobre la CNT: al febrer de 1952 tindrà lloc el darrer afusellaments al Camp de la Bota i cauran morts cinc ~~seix~~^{d'} onze anarquistes condemnats a mort. De fet, el 80 per cent dels joves llibertaris que varen nodrir la guerrilla urbana moriren violentament.

La CNT, hegemònica sobretot fins 1948, i entrava en un període de foscor.

ENTRE LA MORT DE SABATÉ I LA DISPERSIÓ - La gran estossinada de militants duta a terme per la policia va deixar exhaurida la CNT. Nuclis aïllats de maquis anaren actuant gairebé per lliure, fins la seva mort: Josep Lluís Facerias (agost de 1957), Quico Sabaté (gener de 1960), el més famós potser de tots, i Tàmon Vila (agost 1963).

L'any 1960, la divissió entre interior i exili quedà superada, quan ja la CNT era una ombra del passat en bona part.

El comitè anomenat aleshores fora detingut i caurien 150 militants en octubre de 1961. Pel mateix temps s'organitzaria el grup "Renacer", que no tindria massa èxit, i que deixaria dos executats en abril de 1962.

Cap a l'octubre de 1962 la CNT participaria amb la UGT i el petit sindicat cristià SOC (Solidaritat d'Obrers Catòlics) l'Aliança Sindical de la que ja en parlarem. En tot aquest temps, la CNT va arribar al XIX comitè nacional, igualment detingut.

En 1965 militants destacats intentaren pactar amb la CNS un "nou" sindicalisme en un document de cinc punts que ha donat lloc a anomenar aquest intent com el "cincpuntisme", i que va ser desautoritzat per la CNT.

Fins 1975 no començaria la reconstrucció de la CNT, i en Catalunya celebraria una conferència a aquest efecte el 29 de febrer del 1976.

L'OMBRA DE LA UGT - La UGT es va trobar en 1939 amb l'enfrontament entre partidaris ^(d') ~~una~~ una UGT que es matingués vinculada al PSUC, com succeí durant la guerra, o que retornés a la fidelitat del socialisme clàssic.

En 1947 a l'interior "Las noticias" (pro PSUC) i "UGT" (pro PSOE) disputaven clandestinament sobre el tema, que finalment guanyarien els socialistes, tot i que amb una presència més que escassa: 80 militants a tota Catalunya a finals dels anys cinquanta.

Cap al 1962 intentaria l'aventura de l'Aliança Sindical, i en 1966 es fusionaria, a nivell català amb la USO, ~~quan no passava d'uns 80 militants a tota Catalunya.~~

De nou independent com a sindical, participaria al 1971 en l'Assemblea de Catalunya, però de fet no imposaria una real

presència fins 1975.

El caire unitari que va observar la seva militància en els primers anys seixanta ^{ASO,} participació en les neixents comissions obreres, fusió amb USO en 1966 - s'esvairia amb les pressions de l'exili, que era contrari a aventures unitàries. Per aquesta raó, la unió entre USO i UGT, recolçada internacionalment per la CIOSL, no va poder ser-hi.

L'ASO -

octubre 2
En 1962 tingué lloc l'experiència unitària més concreta:-

1' Aliança Sindical Obrera (ASO), impulsada per la CNT, la UGT i ~~amb~~ la SOC, petit sindicat catòlic català, "per a coordinar les accions de les masses treballadores enfront de la dictadura franquista."

A més de sumar les escasses forces militants, es pretenia atreure les noves generacions amb unes sigles no cremades pel pas del temps - gairebé un quart de segle des del final de la guerra - i la brutal repressió.

Entre març de 1963, que sortí el primer butlletí d'ASO, i abril de 1965, que varen ser detinguts cinc militants, que a més eren membres de la Joventut Obrera Catòlica (JOC), l'Aliança va viure els seus temps de precari esplendor. Poc després s'esvairia com un intent no recíxit.

La doble circumstància de ser militants de JOC i de l'ASO va causar lògics problemes entre policia i església, que es repetí sovint per la creixent militància d'obrers cristians en organismes d'oposició.⁴

EL NOU SINDICALISME DE LA USO- La decadència de les velles centrals sindicals va determinar que al 1960 nasqués a Astúries una de nova que ben aviat tindria un cert predicament a Catalunya, la Unió Sindical Obrera (USO), bona part dels militants de la qual procedien del camp dels moviments d'Església, en especial la JOC.

Malgrat aquesta procedència, la USO tingué cura d'autodefinir-se com a "sindicat socialista i autogestionari", sense cap referència confessional. La seva Carta Fundacional data de 1961 i deixa ja establerts aquests principis.

El caire de sindicat nou quedava ben palès en alguns fragments d'aquesta Carta Fundacional⁵. Calia deslindar-se del sindicalisme d'avantguerra i immediata posguerra, cremat com ha quedat dit per caigudes successives dels seus militants i també de cops per desenfoc de la nova realitat social.

Cap al 1966 la USO i la petita UGT catalana es van fusionar en un intent de crear un sindicat socialista a nivell català, intent que no reeixiria massa i que determinaria la reaparició de la UGT independent cap a 1971.

Durant una llarga etapa USO va defensar la necessitat de crear un sol sindicat unitari i donà a conèixer els resultats d'una enquesta en 1968 on el 70 per cent dels obrers ~~se~~^{s'hi} pronunciaven a favor.

Al llarg de deu anys la USO va ser un sindicat proper als plantejaments polítics del MSC, malgrat la ruptura d'UGT en 1971, i participaria en el grup Reconstrucció Socialista, un dels que desembocaria en Convergència Socialista de Catalunya, precedent immediat del PSC, en 1975. La fusió entre el ~~msc~~^{el nou} PSC i la Federació Catalana del PSOE abocarien ~~aquell~~ partit cap a la UGT com a model de sindicat socialista.

Fidel als seus plantejaments unitaris, entre 1966 i 1968 USO va participar en el moviment de les Comissions Obreres, fins que se'n separà per considerar que CC.OO. era la "corretja de transmissió" del Partit Comunista. Al llarg dels anys ha anat publicant "Catalunya Obrera" com a portantveu, que entre 1966 i 1967 va dur sovint la firma conjunta UGT+USO. En abril de 1976, ~~xxx~~^{cinc} mesos després de la mort del dictador, Alfons Labrador parlava d'USO com la segona força sindical a Catalunya, donada ~~xxxx~~ l'escassa implantació de la UGT, *que aleshores iniciava el seu espectacular creixement*

ESCOLA DE MILITANTS - Ha quedat palès que l'ASO i la USO es varen nodrir de militants d'origen cristià, principalment procedents de la JOC.

La JOC a Catalunya havia començat a desempallegar-se, després de la guerra, sota l'aixopluc de l'OCPD (Orientació Catòlica i Professional de Dependents), organisme catòlic de caire una mica obert que al 1948 va veure com li suprimien el seu òrgan de premsa "Tribuna" per un article sobre la manca de ~~xxxx~~ veritable representació laboral a les Mutualitats Laborals. Moviment iniciat al voltant de capellans joves catalans, ^{la JOC} no va menystenir, sinó ans al contrari, la qüestió catalana, i fruit d'aquesta orientació foren els mil calendaris que al 1953 s'editaven ja del ^{seu} calendari ~~de la JOC~~ en català, i que set anys més tard serien ja, en ple llençament del moviment, 25.000.

En 1957 alguns jocistes eren ja enllaços sindicals, qüestió que va merèixer comentaris de disconformitat que els òrgans directius acallaren⁶. La premsa oficial inicià els seus atacs contra aquesta intervenció de la JOC en la vida quotidiana, i més quan al 1965 resultà que cinc militants de l'ASO detin-

guts eren ensems militants jocistes. L'any 1968 la JOC feia públic el manifest de Catalunya i Balears que denunciava la situació irregular de molts aprenents - categoria laboral de la gran majoria de joves obrers que hi militaven - ^(al mateix temps) i entrà en una pregonera crisi comú a quasi tots els moviments d'Església en els anys que seguiren el Concili pel divorci entre el pensament dels militants i els ^{seus} consiliaris i l'actitut de la jerarquia, compromesa generalment amb l'aparell de l'Estat franquista.

De 1962 a 1966, anys d'esplendor de la JOC, arribà a tenir uns 200 grups només a la diòcesi barcelonina, amb una mitjana de 5 a 7 militants per grup.

La crisi eclesial motivà que molts d'aquests militants anessin a raure a diferents opcions sindicals, tot deixant de banda sovint la preocupació cristiana.

EL GRAN SINDICAT DE L'OPOSICIÓ - Aparegué de forma esporàdica també en la combativa Astúries de les mines, les Comissions Obres - obrers que davant la ineficàcia del sindicat vertical formaven una comissió, que després es dissoldria, per aconseguir unes millores concretes - varen donar les primeres passes cap al 1962 de forma esporàdica.

L'any 1964, pel novembre, uns tres-cents delegats de 59 empreses fundaven Comissions a l'església de Sant Medir de Barcelona cara a aglutinar el proletariat català. Poc gener del següent any, és a dir dos mesos més tard, era detinguda la direcció d'aquesta primera intentona de CC.OO. poc abans que es lliurés ^(en manifestació) a les autoritats un document amb diverses reivindicacions laborals signat per unes 9.000 persones.

Durant un any i mig Comissions restaria muda a Catalunya, fins intentar un nou llençament amb motiu de les eleccions sindicals del 1966, que serien el seu real bateig de foc i la seva consoli-

dació com a gran sindicat de l'oposició en poc temps. Com s'ha escrit a "El sindicalismo de clase en España (1939-1977)" "durante unos años la historia de CC.OO. ha sido prácticamente la historia del movimiento obrero en nuestro país".

Les Comissions Obreres volien actuar "legalment" al sí del sindicat vertical tot conservant el caire de moviment dels inicis, sense constituir un sindicat. El seu estil va sorprendre el sindicalisme oficial i ~~xx~~ la patronal⁷, i passà algun temps de semiautorització que acabaria amb l'acostumada repressió.

Durant una primera etapa, que aniria de 1964 a 1969, les CC.OO. presentarien unes característiques de moviment assembleari - cada assemblea anomenava els seus representants, la seva comissió - que atreuria obrers de diferents tendències. Les característiques serien:

- Base assembleària.
- Caire reivindicatiu no exclusivament econòmic.
- Espontaneïsmes, vella arel d'origen llibertari.
- Vocació unitària.

La prova d'aquesta vocació unitària la dona la participació, en diferents etapes, de l'ASO, de la USO i fins i tot de la UGT, al sí de les primeres CC.OO.

TRIOMF, ILLEGALITAT I CRISI - El 6 d'agost de 1966 uns trenta militants obrers es trobaven en nom de CC.OO. a un col·legi del barri barceloní del Besòs per a decidir la participació a les eleccions sindicals del setembre.

Un mes més tard aconseguien al voltant del 50 per cent dels enllaços sindicals elegits - menys segons altres fonts - i començava un període de somilegalitat i d'escampada de les CC.OO.

Els principals dirigents de les primeres CC.OO. procedien del PSUC, del FOC - el secretari a escala catalana, Tomàs Chicharro era del FOC - i independents. Per a coordinar els nous enllaços i en general les CC.OO. es crea la Coordinadora Local en octubre amb 28 delegats de vuit rams diferents.

Pel gener de 1967 la tolerència oficial finia i tingueren lloc detencions a Sabadell i L'Hospitalet.

El 16 de febrer del mateix any el Tribunal Suprem declarava il·legals les CC.OO. i un dia més tard tenia lloc una manifestació a Barcelona que suposaria la detenció de més militants, entre ells la major part de membres de la comissió d'Olivetti. Dues tendències sorgiren al si de CC.OO.: els partidaris de la ~~clandestinitat~~ clandestinitat per a fugir de la repressió, militants de FOC quasi tots, i els de seguir amb el caire semilegal que havia ajudat a l'extensió de les CC.OO., que coincidien amb els militants del PSUC.

Les parròquies passaren a ser ^(durant anys) de fet ja ho eren - lloc de reunió habitual per als militants de CC.OO., ^(i de tancada d'obrir en conflicte) circumstància que la policia va denunciar més d'un cop irritada per la immunitat que encara donava l'església a qui ^{s'hi} ~~se~~ refugiava ⁸.

Entre el 1967 i el 1969 CC.OO. va afrontar la crisi derivada de la repressió i de la lluita pel poder bàsicament entre el PSUC i el FOC, tot i que hi sortiria un tercer corrent independent que donaria lloc al que s'anomenarien les Plataformes. Les principals diferències entre els dos corrents majoritaris eren aquests:

PSUC

FOC

Treball semilegal, no clandestí Clandestinitat

Organització per rams de feina Organització per zones geogràfiques

Potenciar el paper dels dele- Tots els poders de decissió a

gats com a representants de l'assemblea
l'assemblea

Defensa de l'aliança amb Aliança només amb les forces
forces democràtiques anticapitalistes.

L'escissió soferta pel PSUC en abril de 1967 per la marxa de militants que crearen el PCE (i) i l'aprovació a la Coordinadora Local de CC.OO. del programa que defenien els militants de FOC va determinar que el PSUC potenciés la creació de la Coordinadora Nacional de Catalunya (CONC) per a intentar superar ~~minimant~~ l'arraconament que patia a la Local de Barcelona.

La desaparició del FOC en 1969 no eliminaria tots els problemes: altres escindits del PSUC (Bandera Roja) preconitzaven la divisió de les Comissions Obreres en sectors (zones de fet) i no en rams; i els independents agrupats al voltant de la publicació "Qué hacer" afavoririen l'aparició de les Plataformes, partidaris de l'espontaneïtat com a gina sindical bàsica, i de mantenir postures antisindicals, anticapitalistes i antiintegradores.

En 1971 esdevindrien els GOA (Grups Obrers Autònoms), partidaris de les vagues salvatges i defensors de l'assemblea com a cèl.lula bàsica de la lluita obrera, l'exemple màxim de la qual seria per a ells la vaga de Harry Walker (1970-71).

Malgrat les crisis, CC.OO. es mantindria com a primera força sindical, i superaria part de les crisis amb el retorn dels militants de Bandera Roja al PSUC (1974) i la ~~nova~~ participació dels que havien creat les COR (Comissions Obreres Revolucionàries) del ~~antic~~ PCE (i), ara Partit del Treball) de nou al sí de Comissions per a evitar l'aïllament, actitud seguida per bona part dels grups situats a l'esquerra del PSUC.

En juliol de 1975, després del nou èxit de les eleccions sindicals, darrers del franquisme, va sortir al sí de CC.OO. un moviment ~~mixtat~~ destinat a convertirles en sindicat unitari

que va ser paralitzat pel PSUC.

En novembre de 1976, malgrat tot el que havia estat dit deu anys abans, CC.OO. esdevindrien el sindicat comunista.

ELS PAGESOS, UNITS - Un dels mons que a Catalunya, com arreu, va canviar, fou el pagès. Es produí una minva constant de propietaris de terres amb assalariats: del 22 per cent als anys quaranta fins el 8,1 per cent trenta anys després. En canvi, cada cop foren més els pagesos amos de llurs terres sense jornalers i que a més conreaven terres d'altri en millor situació econòmica per a tirar endavant. Un de cada dos d'aquests propietaris sense obrers es trobaven en aquesta situació d'haver de conrear terres d'altri per aconseguir passar l'any.

L'abandó del camp per part del règim, obsessionat amb la industrialització, tingué com a conseqüències a nivell de tot l'Estat les següents:

- Èxode rural.
- Transformació de l'economia.
- Mecanització desordenada del camp.
- Pressió creixent dels monopolis.
- Tendència a concentrar la propietat.

Al llibre "Las huelgas contra Franco" hom ha parlat de resistència pagesa a pagar els impostos cap al 1945 en les comarques del Montsià i del Baix Ebre. El cert és que al camp les protestes foren relatives durant anys per la més gran facilitat que la repressió tenia d'exercir-se a indrets petits o aïllats que no a les grans ciutats.

Per aquesta raó no seria fins el novembre de 1974 que es crearia un altre sindicat pagès unitari en l'estil de la Unió dels Rabassaires dels anys vint, la Unió de Pagesos, motivada entre altres raons per la injustícia i governa-

mental de prohibir l'exportació de l'oli de Les Garrigues a Itàlia quan hi havia contractes per a poder col·locar-lo. En juny de 1975 un nom històric de publicació, "La terra", del temps de l'anterior Unió de Rabassaires, neixia com a òrgan de la Unió de Pagesos.

LA LLUITA OBRERA FINS MARÇ DE 1951 - Fins a gener de 1946

hom ha trobat furgant a la història del moviment obrer entre la desfeta de 1939 i la fi de la Segona Guerra Mundial alguns brots d'insatisfacció ràpidament tallats per la por regnant. A Manresa ^(el juny de 1945) es va descomptar una quantitat als magres salaris dels obrers del tèxtil per no haver-se treballat el dia 24, aniversari de l'entrada de les tropes franquistes a la vila. Les dones ^{tancaren} es ~~tanquaren~~ a llurs llocs de treball i començà una vaga amb solidaritat dels comerços que va ser tallada per la intervenció del governador civil de manera favorable als obrers. No només es retornà la quantitat deduïda, sinó que s'incrementà el sou per "carestia de la vida". Això no va impedir posteriors represàlies sobre obrers que hom sabia militaven a les clandestines CNT i UGT.

L'exemple de Manresa va cundir a altres llocs, com l'Olivetti (juliol del mateix any), La España Industrial i Fill de Salvador Bernades (desembre), on a més es millorà el racionament per donació complementària de queviures. El mateix desembre ^{el moviment de} ~~les~~ vagues s'estenguéren a altres empreses del tèxtil, sector encara en expansió, i fou qualificat per "Las noticias", de la clandestina UGT pro PSUC, com "el más importante realizado en Cataluña durante la férula fascista".

Al 1947, segon dels anys de relatiu desgel repressiu, es registraren algunes altres vagues, com la de Catalana de Gas en octubre, que suposà 17 acomiadaments.

L'augment del bitllet de tramvia va provocar pel primer de ~~maig~~ març de 1951 un moviment de protesta inèdit sota el franquisme. L'encariment constant del cost de la vida i el mal funcionament dels tramvies, amb gent penjada sempre dels estreps, traduït en 21 morts i 491 ferits en 1950, va suposar l'espurna que va fer esclatar tants anys de descontent.

L'augment era de vint cèntims (de 0,50 a 0,70 pessetes), i durant sis dies gairebé cap persona pujà als tramvies, mentre Circulaven enginyoses octavetes amb títols de pel·lícules i alguns eren apedregats o cremats. Només un 2,3 per cent dels

o "partes
meteorològi-
cos"
relatives a
la situació⁹.

viatgers habituals van pujar-hi. El dia 6 el govern cedia i baixava les tarifes. Foren destituïts dels seus càrrecs el governador civil de Barcelona, l'alcalde, el delegat sindical i el cap de policia.

Tanmateix, l'impuls del malestar obrer subsistí i el dia 12 començava una vaga general que afectà el 80 per cent de les fàbriques i el 35 per cent dels tallers. Un diari belga sòcia-
lista, "Le Peuple", comentà que es notava "una sensació d'alleujament, com si haguéssim apreciat els primers símptomes de vida en un ofegat, al qual crèiem definitivament mort."

Entre els dos moviments - vaga dels tramvies, vaga general - hi hagueren segurs dos morts.

LA SEGONA VAGA DELS TRAMVIES - Alguns historiadors han senyalat la vaga de març de 1951 com la fi del moviment obrer dirigit pel sindicalisme tradicional, qüestió relativa a si hom pensa que la vaga fou en bona part espontània, però que tanmateix sí coincidí amb l'eclipsi de la principal força sindical fins aleshores, la CNT.

Fins l'abril de 1956 no hi hagué ^(altre) un moviment d'aquesta importància. L'augment constant del cost de la vida va forçar vagues al tèxtil que suposaren un augment dels salaris en dues vega-

des al llarg de l'any ~~que suposaven~~, en total un 30 per cent sobre el que es cobrava a començaments de 1956.

El contagi d'aquestes lluites arribà a extrems com la manifestació obrera a Terrassa per haver-se pujat l'impost municipal sobre bicicletes d'11 a 82 pessetes. La manifestació, amb pancartes i ~~xxx~~ bicicletes, aturà l'augment, malgrat que es produïren detencions.

Pel gener de 1957 de nou anaven a pujar els tramvies a Barcelona. El boicot a pujar-hi va ser un altre cop l'eina de protesta. Detencions, tortures salvatges - hi morí un estudiant - i contraïcte ~~xx~~ d'esquirols per Govern Civil a 25 pessetes cadascú no duraren el boicot. Tanmateix, aquest cop el Govern no va cedir i l'augment es consolidà. La premsa, com sempre, no va informar més que amb notes oficials o editorials delirants sobre contubernis maçònics.¹⁰

^{Un} ~~uns~~ anys més tard el mateix problema de l'encariment del cost de la vida ^{més importants} dugué a les fàbriques del metall a la vaga, ~~xxxxxx~~ en algun cop durant dues setmanes. Era la primera volta que el tèxtil no iniciava una vaga d'aquest estil. Com a conseqüència d'aquest moviment vaguístic, ^{el Govern} ~~durant~~ decretà l'estat d'excepció durant tres mesos, creà un Tribunal d'Activitats Extremistes, i com a compensació aprovà la Llei de Contractes Col·lectius, en el marc de la qual es desenvoluparia aviat un nou moviment obrer (32 USO, CC.OO.)

1962 VA SER L'INICI - Durant la primavera del 1962 tingueren lloc les llargues vagues dels miners d'Astúries, que a Catalunya tingueren el seu ressó en vagues diferents, fins i tot a nivell de poblacions com Vilanova i La Geltrú, on fou particularment interessant la vaga de les noies obreres de Marqués, S.A. per incompliment dels pactes del conveni col·lectiu.

Quatre mesos més tard, la Siemens de Cornellà iniciava el seguit de grans vagues que al llarg de quinze anys caracteritzarien el nou focus industrial del Baix Llobregat. Era una vaga que reclamava un salari de 160 pessetes diàries i que va durar una setmana. Els resultats foren durs per a la classe obrera: 42 acomiadats i dotze obrers a ser jutjats per un consell de guerra. Tanmateix, les lliçons de solidaritat i d'organització del moviment obrer compensaren de la repressió¹¹. Al 1976 Siemens accediria a l'amnistia laboral per als 42 acomiadats de 1962.

Dos anys més tard, a Sabadell s'inicià el 2 de maig una campanya per uns autobusos més dignes que va ser tot un èxit per al FOC, que l'organitzava. Eren primeres accions sòlides a poblacions abans peoneres del moviment obrer.

Les eleccions sindicals de 1966, on Comissions Obreres col·locà¹² força número d'enllaços, bellugà¹³ més les aigües del moviment obrer i varen permetre emprendre noves accions, malgrat la repressió que patiren molts d'aquests enllaços.

Fruit d'aquest nou esperit del 1966 va ser la celebració del primer de maig més reivindicatiu des de finals de la guerra: el de 1967 a Torre Baró, on la policia va detenir 52 participants, entre ells tres capellans. Malgrat el soroll de les detencions a la premsa, sempre en notes oficials deformadores per la censura que patien els diaris, tots els ~~xx~~ acusats serien insòlitàment absolts.

El mateix any, la lluita haguda a la Rockwell-Cerdans de Gavà va suposar l'inici de la utilització de locals

sindicals oficials per obrers de ~~Catalunya~~ Comissions Obreres, la qual cosa es va traduir en un estil de lluita propi d'altres accions dutes a terme en el Baix Llobregat en els anys següents.

"LA MAQUINISTA" COM A EXEMPLE - El termòmetre ~~maximaxx~~ de la conflictivitat el donava sempre la marca de les grans empreses. La Maquinista Terrestre y Marítima era una de les principals empreses del metall a Catalunya - 2.600 obrers al novembre de 1967 - , i el seu dirigent empresarial, Pere Duran, un dels homes de la nova patronal que parlava de trobar camins per a discutir amb els sindicalistes autèntics i no amb el Sindicat Vertical. *Se ft, al 1962 ^{es formà} ~~ja~~ una mena de "comissió obrera" amb prop de 60 persones dins la Maquinista.* Al 1967 La Maquinista dugué a terme un expedient de reducció ^(246 treballadors) de plantilla que va suposar l'oposició dels obrers i determinà l'acomiadament del líder sindical Daniel Cando, malgrat converses hagudes entre la patronal i els obrers en presència de futurs líders polítics, com Jordi Pujol, com amic de Pere Duran, i Ernest Lluch i Alfons Comín que representaven el FOC malgrat no pertànyer-hi cap dels dos.

Tres anys després un nou sistema de control de primes - més feina pel mateix sou, com un allargament de peces de roba al segle passat, en el primer moviment obrer - desembocà en un altre conflicte culminat amb locaut empresarial, denunciat pels advocats laboralistes Solé Barberà i Fina. S'hi produirien, tanmateix, acomiadaments.

Pel gener de 1971, radicalitzat ^(de nou) el conflicte, aquest cop per les negociacions del conveni col·lectiu, 35 obrers quedarien definitivament al carrer i el moviment obrer a La Maquinista romandria escapçat. Els advocats laboralistes, que havien convocat una reunió obrera a l'església de Port, serien multats

pel Govern Civil per aquest fet, en una mostra més de les clares relacions entre patronal i govern.

Exemples com el de La Maquinista respecte al moviment obrer - alta conflictivitat i repressió en augment - foren la constant d'altres grans empreses, com ENASA o SEAT, que ja veurem en algun cas més endavant.

ENDURIMENT DESPRÉS DEL 1969 - L'augment de conflictivitat obrera des del 1966 va tenir un fre al gener de 1969, quan el govern decretà un nou estat d'excepció, davant la crisi econòmica i el creixent malestar social. Tanmateix, el 5,9 per cent d'augment salarial com a tope ~~XXXX~~ fixat per a les negociacions dels convenis col·lectius, veritable cavall de batalla entre moviment obrer i govern, ^{va} no impedir l'alta conflictivitat a les comarques barcelonines, que segons Mafco Calamai ~~fm~~ arribà a afectar 50.000 treballadors. A finals de 1970 esclatà el conflicte de l'empresa del metall Harry Walker, motivat per les dolentes condicions laborals, i que durà 62 dies. Conflicte portat per ^{l'assemblea} ~~la~~ ~~de treballadors~~ ~~de l'empresa~~, ^{al marge} ~~de Comissions~~, va suposar alguns triomfs com la fi dels contractes eventuais, la millora de les condicions higièniques, la reducció del període de prova de sis mesos a 15 dies, i mil pessetes d'augment salarial mensual; però també 33 acomiadaments.

Aquell any havia estat també l'any d'una dura vaga per al moviment obrer, la d'AEG, filial de Telefunken, a Terrassa, amb 71 acomiadaments desencadenats per la solidaritat amb dos jurats d'empresa acomiadats per conflictius. ~~Intermediària~~

Aquesta duresa patronal, que lligava amb documents en els que s'exigia arribar a la legalització de l'acomidament justificat sense indemnització¹², va tenir la seva culminació amb el mort de SEAT per l'octubre de 1971.

"QUAN LA SEAT ESTORNUDA..." - Una dita obrera afirma que "quan la SEAT estornuda, el moviment obrer es refreda". Nascuda aquesta factoria automobilística al 1953, la seva plantilla va passar només del 1961 al 1975 de 6.575 a 30.110 obrers. Era la primera empresa en número de treballadors de tota Espanya, sotmesa de sempre a un règim laboral molt dur, fins el punt que el primer director de fàbrica civil no seria anomenat fins 1974.

La primera vaga d'importància a SEAT tingué lloc al 1967 - hi hagué un petit moviment al 1958 per solidaritat amb conflictes a Astúries - per condicions deficientes de treball a la cadena ~~na~~ on es fabricava el Seat 850. Deu acomiadaments i 346 rescissions de contractes foren la resposta patronal. La vigilància era tal que en 1975 hi havia un càrrec intermig per cada deu obrers, mentre que en 1968 era un per cada 15. El fet que els obrers de SEAT guanyessin més diners que altres al mateix ram no eliminava la manca de condicions laborals adequades. Per aquesta raó anà augmentant la conflictivitat, lligada també al desenvolupament d'un fort moviment obrer, traduït en 135 conflictes entre 1970 i 1975, ~~na~~ una quarta part dels quals eren deguts a voler una millor organització del treball, mentre un altre 20 per cent es devia a reivindicacions econòmiques i un altre ~~m~~ 20 per cent eren causats per acomiadaments i sancions.

El 18 d'octubre de 1971 ^{ruit} ~~des~~ obrers acomiadats volgueren entrar a la força, puix que la direcció no acollia la sentència favorable de Magistratura, com tantes altres vegades a tantes altres empreses. Els treballadors ocuparen la fàbrica i la policia entrà a la força, causant la mort d'un obrer, que el governador civil obligà a donar en una nota esquifida i amagada a tots els diaris barcelonins.

El conflicte va durar quinze dies, era el més llarg de la SEAT fins aleshores, i motivà mesos després l'entrada del primer director civil que tenia la fàbrica en la seva història. Mentrestant, el 13 de desembre de 1971, els advocats laboralistes Albert Fina i Montserrat Avilès rebien la visita policial per a registrar els seus arxius i procedir a la detenció del primer com a represàlia a qui ajudava els obrers de SEAT.

Entre 1970 i 1974 SEAT veuria com eren acomiadats 78 obrers, entre ells 18 càrrecs sindicals.

TAMBÉ ELS OBRERS AMB CORBATA - Al llarg d'anys els treballadors de banca havien pres consciència dels seus baixos salaris i esclataren en diverses ocasions, però potser mai amb la força de gener de 1972, durant les negociacions del conveni col·lectiu que suposà la detenció de dos bancaris significats. Concentracions davant els temples del diner forçaren l'alliberament d'aquests companys.

Un mes més tard els miners de Sallent demanaven 18.000 pessetes d'augment salarial anual i millors condicions laborals. La patronal contestà amb l'acmiadament de vuit treballadors. Els miners es tancaren als pous - 95 a Sallent, 53 a Balsareny - i alguns comerços del poble ~~tan-~~
baixaven porten en solidaritat.
~~caen~~. Finalment, l'empresa va cedir i retirà els acomiadaments, tot iniciant negociacions.

Cada conflicte suposava a més possibilitats de nous estils de lluita, en un augment d'organització d'un moviment obrer que no retrocedia malgrat la repressió continuada. Per l'abril de 1973 un obrer que participava en la construcció de la Tèrmica del Besòs va morir en un enfrontament amb la policia, també al voltant de la negociació

d'una platforma laboral reivindicativa.¹³ El fet va colpir poderosament el país i hi hagueren notes de queixa de tots els colors, fins i tot de l'arquebisbe, que va ser censurada. Va ser el conflicte punta del ram de la construcció, particularment reivindicatiu aquells anys, sobretot en la seva lluita contra els contractes eventuals i el prestanisme.

Un mes més tard, a Sant Cugat del Vallès, amb motiu del Primer de Maig, l'Assemblea de Catalunya va aconseguir arrossegar deu mil obrers en manifestació.

Al ram tèxtil, en crisi permanent per les reestructuracions constants, que es traduïen en reduccions de plantilles i desaparicions d'empreses, el conflicte de La Seda, al Prat de Llobregat, en novembre d'aquell any, fou el més important. Durà unes tres setmanes i no va suposar cap millora laboral.

No sempre els conflictes es traduïren en triomfs de les reivindicacions laborals, i el moviment obrer es resentí ~~de~~ d'una tensió que durava ja tant de temps sota la capa il·legal.

L'ESCLAT DEL BAIX LLOBREGAT - Pel juliol del 1974, dues vagues al Baix Llobregat - Elsa de Cornellà, fàbrica de vidre; i Solvay de Martorell, de productes químics - varen centrar l'interès del moviment obrer.

A Elsa l'empresa supeditava la discussió del conveni a que es passessin a treballar tres ~~dijs~~ diumenges enlloc de dos com fins aleshores, i com a conseqüència s'anà a la vaga; durant 51 dies que va agafar enmig la Festa Major. Poques vegades un conflicte ha tingut tant de suport popular, fins el punt que els bars tenien un "bote" per a Elsa, i el capellà ^{va} preferir dir la missa de Festa Major amb els obrers d'Elsa que amb l'alcalde, que va posar la disjuntiva "o ells o jo".

El conflicte de Solvay, sense tant d'escalf popular, durà 56 dies i es centrà també en el conveni.

A Elsa quedaren dos obrers al correr, malgrat guanyar-se la reivindicació de no treballar cap diumenge més i començar a discutir el conveni. Un d'aquests treballadors esdevindria un dels ^{pocs} líders sindicals fabricats per Comissions, Carles Navales,

LA REPRESSIÓ A SEAT I OLIVETTI - Pel gener de 1975 els treballadors de SEAT anaren de nou a la vaga en contra de la reestructuració que anunciava l'empresa degut a la crisi (havia guanyat beneficis fins 1973, però ara notava els efectes de la crisi econòmica general).

Tres locauts consecutius empresarials culminaren amb l'acomiadament indiscriminat de 477 obrers, que varen enfonsar el moviment. Dels acomiadats, 391 anirien al carrer sense indemnització (346) ~~en uns casos (346) ~~per la sentència de la magistratura~~~~ i fins la primavera de 1977 no s'aconseguiria l'annistia laboral en la línia d'altres atorgades a diferents empreses després de la mort del dictador.

*L o per
acords amb
l'empresa (45),*

Altres 55 acomiadaments a Olivetti a causa del conveni arrodoniren un panorama de dura repressió, ja en ambient de crisi econòmica, que es completà, entre d'altres, amb 57 acomiadaments a ~~BMW~~ Lavis, 32 a Saenger, i sobretot els 226 de Cumbre, empresa alemanya situada al barri del Bon Pastor. Segons Faustino Miguélez, fou "la gran venjança de la patronal del metall".

Qualsevol solidaritat fou reprimida sense contemplacions, com la suspensió d'activitats de l'Associació de Veïns La Paz, ^{per tres mesos} per haver obert un compte corrent d'ajut als acomiadats de SEAT en gener de 1975.

x x x

El camí de 1975 va ser molt dur, políticament i sindical, i

va caldre l'esperançat període que seguí la mort de Franco per assistir al neixement d'un moviment obrer democràtic, lluny ja del sindicat vertical. Aquesta, però, seria altra història encara massa tendra per escriure.

1 - EL MODEL ESPANYOL DE SINDICAT VERTICAL

"... aunque resulte obvio el repetirlo aquí, diré una vez más que contrariamente a la estructura corporativa italiana, que tiene su origen en entidades primarias de clase, patronales y obreras, agrupadas por sectores de la industria y asciende en escalones crecientes hasta llegar a la síntesis suprema de la corporación, partimos nosotros del concepto unitario de la empresa como célula económica y social."

(AREILZA, José María de - "Directrices de la nueva ~~existente~~ ordenación económica" dins el volum "Universidad de Barcelona. Ciclo de conferencias sobre temas de importancia económica en la nueva organización de España" - Barcelona, 1940 - Pag.496.) ~~XXXXXXXXXX~~

2 - TENSÍO ENTRE LA CNT DE L'EXILI^I LA DE L'INTERIOR

"El Comité Nacional de España ha venido considerando a Francia como una Regional de su Movimiento nacional. Esta consideración parece molestar a los afectados por sentirse empujados y negados en su personalidad de que existiera un solo Comité Nacional y se hace difícil imaginar dos Comités con las mismas atribuciones.

"(...) Una delegación de Francia, para nosotros, para el Movimiento Libertario Español, es la representación de 40.000 afiliados tenidos en cuenta para todos los efectos... Hemos pedido repetidamente esta delegación responsable, y nada se hizo hasta la fecha para enviarla. Se argumenta ahora ^{en} ~~que~~ la disparidad de criterios que invalidaría el trabajo de la delegación. Pero queda todavía un amplio margen de trabajo conjunto...

"(...) Seguimos entendiendo que es en España donde ha ~~de~~ de estudiarse la realidad de nuestro Movimiento y defendemos, cados, la personalidad de la Organización de España, por entender que es únicamente ~~en España~~ aquí donde pueden comprenderse nuestros problemas, por significar la abrumadora superioridad de su base la palabra decisiva y porque seguimos entendiendo que , en el pleito ya universal de competencia entre pueblos y representaciones exiliadas, la razón está siempre de parte de los primeros".

("Carta abierta a la militancia exiliada", del secretari de CNT-MLE de l'interior, 25 novembre 1945 - Esmentada en MOLINERO, Carme i YSÀS, Pere - "L'oposició anti-feixista a Catalunya (1939-40)" - Barcelona, 1981 - Ed. La Magrana, Pag.77-78)

3 - PREMSA CLANDESTINA ALS BARS

"De cop i volta, jo em trobava com a alguns bars del Poble Nou era possible trobar els companys repartint la "Soli" o "Ruta", i cobrant els carnets. Aleshores eren unes targes blanques amb l'aligot en un costat sobre el fons vermell i negre de la nostra bandera. L'home que organitzà el repartiment de publicacions i la burocràcia del nostre moviment clandestí encara és viu, però retirat de tot això."

(HUERTAS, Josep M. - "IBARS, de la FAI, ex condemnat a mort" - ~~En~~ Entrevista apareguda a "Quatre Cantons", febrer 1977.

"El nostre comitè Regional de Joventuts era compost per alguns dels ^(nostres) homes més dinàmics. Estaven plens, potser massa plens, de seguretat; es reunien en trobades de trenta a quaranta com si fóssim a un país lliure. Havien dut a terme un atracament per aconseguir el diner que calia per comprar una petita impremta Minerva. Distribuïen - també massa obertament segons el meu parer - un periòdic anomenat "Ruta". En ~~alguna~~ ^{una} ocasió els ~~havia detingut~~ ^{varen detenir} en un bar que freqüentaven, Valero, al Poble Nou. Trenta-tres foren arrestats. Un d'ells coneixia ~~la~~ la meua doble identitat (a la clandestinitat em coneixien com Ferrer) i pel cas de que el fessin parlar a l'interrogatori, vaig deixar Barcelona i ^{vaig} marxar al camp per una temporada".

(GARCA, Miguel - "Franco's prisoner" - Londres, 1972 - Ed. Rupert Hart-Davis Ltd., Pag. 33)

4 - CRISTIANS AL MOVIMENT OBRER

"Hace algún tiempo ~~XXXXXXXXXX~~ se creó una organización de carácter sindical denominada ALIANZA SINDICAL OBRERA (ASO) en la que, se decía, estaban encuadrados elementos de la CNT, UGT y Solidaridad Obrera Cristiana y en la que, aún no se sabe con qué motivo, figuraban como miembros dirigentes sujetos destacados de la JOC en franca concomitancia con anarcosindicalistas listas y ugestistas, todos ellos anticatólicos y ateos."

("Diligencia policial del 20 de febrero de 1965, reproducida a DIAZ, José Antonio - "Luchas internas en Comisiones Obreras" - Barcelona, 1977 - Ed. Bruñera - Pag.77)

"Nuestros militantes Manuel Murcia Ros y Paco Andrés Cabanes, junto con otros obreros, fueron detenidos por la Policía el domingo 3 de diciembre en sus respectivos domicilios, por considerar ilegal una reunión sindical en la cual habían participado."

"Durante el interrogatorio fueron sometidos a numerosas vejaciones y torturas. Murcia estuvo 26 horas de pie, de las cuales 23 de interrogatorio en sesiones de 5, 6, 6 y 6 horas. En cada sesión fue duramente golpeado en el estómago y los costados, con las manos en posición horizontal. Cuando caía al suelo era nuevamente levantado para continuarle el interrogatorio. A veces, con golpes secos le hundían los dedos rígidos en su cuerpo. Permaneció tres noches sin dormir, y más de dos ~~xxxx~~ días completos sin ingerir otro alimento que dos manzanas apenas mordisqueadas. En la noche del martes, ya en el Palacio de Justicia, le dolía terriblemente el vientre, con continuos deseos de vomitar y vértigos. Sincronizados con los golpes, recibió los insultos más bajos y hasta se denigró lo que, por ser querido por él, le podía doler más: su esposa, su familia, Dios, la Iglesia".

21
("Declaración de la ACO, la HOAC y la JOC", sense
data - Informació ciclostilada. Deu datar de
1967).

5 - EL NOU SINDICALISME DE LA POSGUERRA

"Hijos de la postguerra y libres de todo prejuicio que divide, hemos nacido para desaparecer en la gran Central Sindical Democràtica de Trabajadores que reclama el Novimiento Obrero, al cual servimos por encima de todas las dificultades, fieles a nuestra consigna de hacer un Sindicalismo de masa, moderno y revolucionario.

"(...) Porque nos ^{hemos} encontrado con una situación en que la continuidad de la lucha que iniciaron nuestros mayores ha sido rota por la guerra civil, y la incorporación de las nuevas generaciones al combate obrero exige el planteamiento de un nuevo Sindicalismo que responda a las aspiraciones de la Clase Trabajadora de hoy en una perspectiva de Unidad Sindical".

(De la Carta Sindical d'USO, 1961)

6 - LA JOC JUSTIFICA PARTICIPAR A LES ELECCIONS SINDICALS

"Davant del resultat obtingut en les recents eleccions d'Enllaços Sindicals, en les quals han resultat elegits com a tals gran nombre de ^(militants) jocistes en les diferents diòcesis d'Espanya, i amb el fi d'evitar males interpretacions, aquest CONSELL NACIONAL es creu en l'obligació d'aclarir:

"1a Que els militants jocistes són totalment lliures per assumir i realitzar ~~xxxx~~ amb plena iniciativa i responsabilitat qualsevol acció que desitgin, àdhuc de caràcter tècnico-temporal, sempre que estigui dins la moral cristiana.

"2a Que la coincidència d'haver estat elegits Enllaços Sindicals gran nombre de jocistes no implica cap identificació de la JOC amb el Sindicat, ni amb cap altra institució, ja que la JOC està per damunt de tot el que és tècnico-temporal i la seva missió no és pas la sindical. Tal elecció només es pot atribuir a la confiança que, individualment, cada jocista inspira en el seu ambient de treball.

"Tiana (Barcelona), 20 d'octubre de 1957"

(Esmentat en CASTAÑO, Josep - "Memòries sobre la JOC a Catalunya (1932-1970)" - Barcelona, 1974. Editat per Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona . Pag. 91)

34
7 - EL FORT ARRENC DE LES COMISSIONS OBRERES EN 1966

"Las CCOO - se dice en uno de sus primeros documentos - sán una forma de oposición unida de todos los trabajadores, sin distinción de creencias o compromisos religiosos o políticos , a unas estructuras sindicales que no sirven. Nacen como una necesidad de defender nuestras reivindicaciones inmediatas y de preparar un mañana de libertad y de unidad sindical, y por ello las CC.OO. no son hoy, ni pretenden serlo mañana, un sindicato y menos todavía una agurpación política.

Las CC.OO. son un movimiento independiente de la clase obrera, para la defensa de los intereses de la misma."

"Lo que es incuestionable, es que CC.OO., el movimiento obrero, cualquiera que sea la forma de organización que adopte, o el nombre, deberá ser un movimiento de masas, reivindicativo, dd clase, abierto, unitario, democrático e independiente , enlazando sus luchas diarias, como movimiento socio-político, de una manera natural, con la perspectiva de supresión de la explotación del hombre por el hombre".

(CANACHO, Marcelino - ~~XXXXXXXXXX~~

"Charlas en la prisión" . París, 1974
Col.lecció Ebro - Pag. 80 a 82)

"Llámeseles como se les llame, el empresario dñoy debe tener en cuenta a las Comisiones Obreras. Su ignorancia da lugar a un "diálogo raro" y también a que se proceda a enfrentar los hombres con ~~xxxxxxx~~ los hombres".

(DURAN FARELL, Pere - Manifestacions reproduïdes a "Mundo", 9 març 1968, número que seria segrestat per estar dedicat en bona part al tema de CC.OO.)

8 - A LA POLICIA LI PREOCUPAVEN ELS CAPELLANS "PROGRES"

"La protección del clero progresista a las Comisiones Obreras es aún más descarada que en Madrid, existiendo un elevado número de sacerdotes cuya virulencia oral y escrita puede equipararse a la de los más exaltados líderes obreros"

("Comisiones Obreras", informe policial de 1972)

"Todos contemplábamos atónitos ~~xxxx~~ cuando desde los altavoces de la iglesia se nos informaba la reacción de la gente y como desde las fábricas, bares, asociación de vecinos y gente que pasaba por la calle nos llovía comida, bebidas, tabaco, colchones, etc.etc. De una manera especial nos emocionó el ver la cantidad de comida que nos traían en un saco dos inmigrantes marroquíes. Esto nos demostró hasta qué punto puede llegar la solidaridad de los pobres, de los explotados, de los humildes.

"(...) El cura encargado de la parroquia nos dio todo tipo de facilidades y estando a nuestro servicio para todo lo que fuera necesario. Nos comunicó que había ~~habido~~ informado al Obispado y que no se daría ningún tipo de permiso para que la policía entrara. Además nos sugirió usar los altavoces de la iglesia para escuchar música y ambientar la asamblea cuando fuera necesario."

("Iberia Radio; un "cacho" de lucha obrera"
- Editat pels mateixos obrers en 1976 .
Pag. 62)

9 - "VOCES DE HOLLYWOOD" O LA VAGA DE TRANVIES EN TITOLS DE
PEL·LÍCULES

"Barcelona La malquerida
El Gobernador ... A volar, joven
Carmen de Lirio Ambiciosa
El Alcalde El gran pecador
El Ayuntamiento Mercado de Ladrones
La Cía. de Tran-
vías Que el cielo la juzgue
Los tranvías... Sitiados
La prensa Pacto de silencio
La policía Foragidos
Los estudiantes Ese impulso maravilloso
Los barceloneses Todos a una
La Radio Belinda
Los trabajadores Siguiendo mi camino"

(Octaveta de l'època reproduïda a
OLIVER, Joan, PAGES, Joan i Pelai -
"La pransa clandestina" - Barcelona,
1978 - ~~Ragx~~ Ed.Planeta - Pag.297)

10 - LA VAGA DE TRANVÍES DE 1957 A LA PRENSA OFICIAL

"... la masonería capitalista de los viejos países imperia-
listas fracasados en Suez y en Africa, en su afán de venganza
y de conquista de mercados y de posiciones económicas que los
compensen de las pérdidas sufridas..."

(Causa aduïda per a explicar el tracta-
ment periodístic de la vaga en l'estrang-
ger en editorial d'"El Correo Catalán")

"Siempre han sido los tranvías la ocasión más aprovechada
para la perturbación del orden debido a su espectacularidad
pública".

("El Noticiero Universal", 15 gener 1957)

"Una gran masa de pasajeros ha decidido, en uso de su legíti-
mo y perfecto derecho, no utilizar el tranvía en señal de
protesta por el citado aumento de tarifas".

(Nota que va sorprendre per la manca
de tendenciositat apareguda a "La Pren-
sa", 17 gener 1957)

33

11 - PRIMER DIA D'ATUR A SIEMENS

"Nos manifestamos dentro de los talleres, dentro de la fábrica , porque la "Siemens" es muy grande, y formamos tal escándalo que cuando terminamos la manifestación, sentándonos frente a las oficinas, se había enterado ya todo Cornellá. Cuando nos dimos cuenta, estaba todo el pueblo delante de "Siemens". Nos sentamos allí en asamblea plenaria, y tomamos el acuerdo de quedarnos dentro de la fábrica, ocupar la fábrica y no salir. No veas tú los que tenían familiares en Barcelona, Sant Boi y en toda la comarca y fuera de ella. Todos los familiares vinieron a ver qué pasaba que no habían ido a comer.

"Se nombraron comisiones para traer comida, cajas de cerveza, tabaco... Vino la policía, pero cualquiera paraba a las mujeres que tenían allí sus maridos, y a las madres que tenían a sus hijos. Decían que sus hijos estaban allí, que no habían comido, que tenían que pasar... y pasaban. Aquella fue una comida de fraternidad diría yo, porque la comida se compartía entre todos, ya que había gente que no tenía bocadillo, y empezábamos a coger confianza entre nosotros.

"Más de quinientas personas estuvieron a punto de subir arriba y tirar por la ventana a la dirección, pero otros más tranquilos aconsejaron que no, porque aquella gente tenía pistola. Los jefes alemanes tenían pistola, y allí se hubiera formado un jaleo enorme. Desde la entrada de las escaleras nos volvimos tres veces para atrás. Ibamos dispuestos a todo, a coger a la dirección y echarla por la ventana; allí que hay por lo menos tres o cuatro pisos."

(RIERA, Ignasi, i BOTELLA, José - "El Baix Llobregat. 15 años de luchas obreras" - Barcelona, 1976. Ed. Blume - Pag.29 i 30)

12 - LA PATRONAL DEMANA MÉS MA DURA

"Las empresas se sienten en el deber de convencer a nuestro Gobierno para que actúe con mayor energía, con el fin de evitar la gestación fuera de la empresa de situaciones conflictivas políticas, que, una vez instaladas en el seno de las mismas, quedan disfrazadas de conflictos laborales con gran habilidad.

"Las empresas no siempre conocen quiénes son los activistas, pero pueden insinuar pistas e informaciones para que la autoridad pueda actuar e investigar actividades fuera de la empresa, lo cual en la actualidad no se efectúa para evitar lo de todos conocido...

"Los despidos justificados, máxime en los casos que nos ocupa, deben ser siempre SIN INDEMNIZACION, ya que de lo contrario se está creando el profesionalismo del conflicto social y de la indemnización.

"(...) Es indispensable adecuar un sistema para que las empresas no contraten a personal con antecedentes conflictivos y profesionalizados en estas actividades.

"Es de precisión absoluta ~~xxx~~ una actuación política y económica más agresiva que garantice el libre ejercicio empresarial, la ~~xxxxxxxx~~ total tranquilidad socioeconómica y la sana esperanza en el futuro del país con estabilidad, pero con gran incisión."

(Carta d'empresaris del metall al Delegat de Sindicats de Barcelona datada en la primavera de 1971, reproduïda parcialment a l'article "Los conflictos laborales", de l'~~Instituto~~ Institut d'Estudis Laborals en "Cuadernos para el diálogo", extra XXXIII - Pag.33)

13 - LA MORT D'UN OBRER A LA TÈRMICA DEL BESÒS

"Martes, 3 de abril de 1973.

"Este día

murió

Manuel Fernández Márquez.

Obrero.

Pero no de cansancio, ~~XXXX~~
como morimos muchos.

Pero no de accidente de trabajo
como seguimos muriendo.

Pero no de hambre y de miedo,
como quisieran que nos muriésemos.

Murió por gritar
que no quería morir por nada de eso.

Murió por decir:

"Yo soy yo y mis compañeros"

Murió porque el único argumento
de nuestros opresores
se le incrustó en el cuerpo.

Ese martes,
ese 3 de abril tenido en sangre,
asesinaron a Manuel Fernández Márquez,
compañero nuestro."

(Poesía escrita por un obrer de la
Central Tèrmica de Sant Adrià de Besòs)

"La prensa de hoy nos ha sorprendido con la noticia dolorosa
de un choque sangriento entre un grupo de obreros y las
fuerzas del orden público en el vecino municipio de San A-
dirán de Besòs. En este enfrentamiento ha hallado la muerte
un obrero y otros varios obreros y policías han resultado ~~xxx~~
con
heridas ~~xxx~~ de diferente consideración.

"(v...) Por principio hay que rechazar la violencia: "La vio-

lencia no es evangélica ni/cristiana" (Pablo VI). Pero no se puede condenar con ligereza la violencia sin analizar con seriedad sus causas. Hay situaciones injustas que oprimen e impiden el libre ejercicio de los derechos más elementales. HAY UNA "VIOLENCIA INSTITUCIONALIZADA" QUE PROVOCA LA VIOLENCIA TUMULTUOSA DE LAS MASAS, LAS CUALES, EN CIERTAS CIRCUNSTANCIAS CAEN FACILMENTE EN LAS "EXPLOSIVAS TENTACIONES DE LA DESESPERACION" (Pablo VI)(1)"

(1) En la nota publicada en la prensa fueron censuradas las palabras que aparecen en mayúsculas."

(JUBANY, Narcís, cardenal de Barcelona - Nota tramesa als diaris i censurada per ordre del Govern Civil - Reproduïts els fragments prohibits o canviats en "El asesinato de San Adrián. La respuesta de un pueblo" - Dossier API número 6 - Abril 1973 - Pag.21 i 22)

14 - LA MES DURA SENTENCIA CONTRA SEAT

"Dicha sentencia ha producido un evidente malestar y sorpresa no sólo ~~entre~~ entre los miles de trabajadores de la multinacional a que nos referimos, sino también entre los trabajadores en general, que esperaban que la Magistratura de Trabajo mantendría en este caso un criterio abierto y progresista al interpretar las estrechas y rígidas normas imperantes en nuestro país en lo que hace referencia a los derechos fundamentales en general y en cuanto al legítimo derecho de huelga#.

(FINA, Albert - "Des del despatx" - Barcelona, 1978 - Ed. Dopesa. Pag. 136

Fragment de la carta adreçada a Magistratura de Treball després de la sentència desfavorable als treballadors de SEAT pels acomiadaments de gener de 1975)

"Para 341 de nosotros la Magistratura de Trabajo ha considerado que el despido era "procedente", es decir, nos ha colocado sin trabajo, sin indemnización alguna, sin derecho, en principio, al seguro de desempleo. A todo ello y a las dificultades para encontrar trabajo en un período de crisis, debe añadirse lo que significa en la práctica las "listas negras", cuya realidad hemos podido ya desgraciadamente comprobar. Varios de nosotros ~~XXXXX~~ se han encontrado ya con que eran rechazados de un puesto de trabajo (incluso después de haber estado días o semanas trabajando) por el solo hecho de ser obrero despedido de "Seat".

(Carta a l'opinió pública dels obrers acomiadats de SEAT durant l'hivern de 1975 - Fragment reproduït de "Diario de Barcelona", 30 març 1975).

Esdeveniments socials Fets polítics, econòmics, culturals Efemèrides mundials

1939

Febrer: ~~Fi~~ de la guerra a Catalunya
 Febrer: Llei de responsabilitats po-
 lítiques
 Març: Afusellen l'intel·lectual Carles
 Rahola a Girona. Només a Barcelona
 s'examinen 11.741 diligències de
 causes contra republicans als jut-
 jats *en 1939*.
 Abril: Acaba la guerra a tota Espan-
 ya.
 Es crea el Front Nacional de Catalunya

Agost: Pacte de no
 agressió entre la
 URSS i Alemanya.
 Setembre: Comença
 la II Guerra Mundial
 Espanya, neutral.

1940

*Febrer: Detenció del
 primer comitè de la
 CNT. El secretari,
~~en~~ Steve Pallarès,
 serà afusellat en
 1943.*

Març: Llei Especial de Repressió
 de la Maçoneria i del Comunisme.

Juny: Itàlia entra en ~~xx~~ guerra
 al costat d'Alemanya.
 Hitler ocupa París.

Octubre: Es afusellat el president
 Companys a Montjuïc.

Primera publicació catalana de
 resistència: "L'espurna" (POUM).

1941

Juliol: Llei de
 Bases del Sindicat
 Vertical, que obliga
 a la sindicació
 única i forçada.

Març: Llei de Seguretat de l'Estat
 Juny: S'organitza la División Azul
 per a combatre "contra el comunis-
 me" en la invasió nazi a la URSS.

Juny: Alemanya
 invadeix la URSS.

1942

Juliol
~~any~~: Es afusellat
 el sindicalista i
 ex ministre Joan
 Peiró a València.

Gener: Franco visita Catalunya
 per primera volta des del final
 de la guerra.

Agost: Mn. Camil Geis treu en
 català "Rosa mística".

Novembre: L'Institut d'Estudis
 Catalans es reorganitza en la
 clandestinitat.

Novembre: Els aliats
 desembarquen en el
 Nord d'Àfrica.

1943

Març: Llei de Delictes Polítics.

Setembre: Mor a l'exili el cardenal Vidal i Barraquer.

Febrer: Batalla de Stalingrad.

Neix Editorial Selecta, que comença a les edicions continuades en català.

Juliol: Els aliats desembarquen a Itàlia.

1944

Octubre: El PCE impulsa amb les seves guerrilles la invasió de la vall d'Aran.

Juny: Els aliats desembarquen a Normandia.

Octubre: Neix l'Aliança Nacional de Forces Democràtiques, instància unitària sense els comunistes.

Novembre: Es crea el Front Universitari Català.

Desembre: Palau i Fabre treu la publicació clandestina "Poesia".

1945

Maig: La CNT s'escolin deix ~~al·lucina~~. Els "polítics" són majoria a l'interior, i es separen dels "apolítics", majoria a l'exili.

Gener: Neix el Moviment Socialista de Catalunya a França com a escissió del POUM.

Gener: Reneix el sometent.

Agost: Es forma un Govern de Catalunya a l'exili amb el president Josep Irla, substitut de Companys.

Abril: Fi de la II Guerra Mundial.

Juny: Neix l'ONU.

Juny: Es crea l'Aliança Nacional de Catalunya, ANFD en versió catalana.

Desembre: Comencen les restriccions.

Desembre: El PCE entra a l'ANFD.

1946

Gener: Vaga tèxtil a Manresa, que s'esten a altres contrades.

Febrer: El règim de Franco, condemnat per l'ONU.

Febrer: El guerriller comunista Cristino Garcia, afusellat a Barcelona.

Març: França tanca la frontera amb Espanya.

Desembre: Primeres representacions teatrals en català.

Desembre: Primer concert públic de l'Orfeó Català des de 1939. ~~Bandera~~ catalanista al Palau. Bandera

Es comencen a formar repúbliques populars a l'Europa de l'Est.

1947

Abril: Festes d'entronització de la Mare de Déu de Montserrat, que són la primera concentració catalanista de posguerra.

Abril: Llei de Repressió del Terrorisme.

Abril: Mor a Argentina en Cambó.

Juny: Eva Peron visita Espanya. ^{Primer} Recolçament internacional a Franco.

Juliol: ~~Referendum~~ Referendum de la Llei de Successió.

Desembre: Primer premi Joanot Martorell.

1948

Gener: Es desfà el govern d'Irlanda a l'exili.

Octubre: El PCE i el PSUC deixen la lluita armada. El maquis segueix només amb la CNT.

Febrer: França reobre la frontera amb Espanya.

Març: Pla Marshall per ajudar els americans a Europa. Espanya queda fora.

1949

Juny: Es crea la SEAT.

Febrer: Afusellament de quatre militants destacats del PSUC, entre ells el director de "Treball" Joaquim Puig.

Març: ^{El maquis} ~~El maquis~~ dona mort al secretari ~~del Fronte de Juventudes~~ a Barcelona del Fronte de Juventudes. Forta repressió policial.

Setembre: El PSUC expulsa el seu secretari general, Joan Comorera.

Novembre: Neix "Germinabit", antecessora de "Serra d'Or".

Desembre: Indult. Minven els consells de guerra.

Juliol: Es crea l'OTAN.

Comença de fet la "guerra freda".

Octubre: Mao Tse Tung guanya la guerra civil ~~china~~ xinesa.

1950

Març: Es fusiona el Banc Hispano Colonial amb el Central.

Setembre: Guerra de Corea.

Maig: FIAT decideix instal·lar SEAT a Barcelona.

Novembre: Espanya entra a la FAO.

1951

Març: Vaga de ~~trams~~ tramvies a Barcelona. El moviment vaguístic més important de la posguerra fins aleshores.

Juliol: Arriba la VI Flota USA.

Juliol: Detenció del dirigent del PSUC López Raimundo i de 32 militants més.

Neix la Coral Sant Jordi.

Neix la Nit de Santa Llúcia.

Neix el grup d'arquitectes R.

Joan Triadú treu l'"Antologia de la poesia catalana".

1952

Febrer: Darrers afusellaments al Camp de la Bota. Son cinc anarquistes d'onze condemnats a mort.

Febrer: Mor Pous i Pagès, president del Consell Nacional de la Democràcia Catalana, organisme creat al 1945.

Abril: Fi del racionament.

Maig: Nous barris per ~~arriba~~ a treure barraques on van les instal·lacions del Congrés Eucarístic. Els nous barris són Can Clos i un tros de Verdum.

Maig: Congrés Eucarístic de Barcelona.

Novembre: Espanya, a la UNESCO.

1953

Febrer: Desarticulada la UGT a nivell espanyol. Detencions a Catalunya.

Agost: Concordat espanyol amb el Vaticà.

Desembre: Es fabriquen el Biscuter i els Pegaso.

Desembre: Pla Comarcal de Barcelona.

Gener: Eisenhower, president als USA.

Març: Mor Stalin.

Març: Fi de la guerra de Corea.

1954

Juny: Detenció de Joan Comorera.

Agost: Josep Tarradellas, president de la Generalitat a l'exili.

~~Novembre~~ Neix l'Agrupació Dramàtica Barcelona.

~~Novembre~~ "Canigó" neix com a publicació de Figueres.

~~Novembre~~ Es constitueix Motor Ibérica.

Es funda la Facultat d'Econòmiques.

Novembre: Els francesos, derrotats a Indo-Xina.

1955

Desembre: Espanya ingressa a la ONU.

Es legalitzen les delegacions diocesanes de l'escoltisme.
Gran creixement d'aquest moviment catalanista.

Es funda Crist-Catalunya (CC).

Es realitza una pel·lícula en català, "El Judes", d'Iquino, prohibida ~~en aquest idioma~~ de seguida, i *autoritzada només en castellà*

1956

Abril: Vagues al metall i al tèxtil.

Octubre: I Congrés del PSUC.
Josep Moix, secretari general.

Febrer: Enduriment del govern franquista després d'enfrontaments a la Universitat de Madrid. "Salten" dos ministres, un d'ells Ruiz M Jiménez.

Neix el Front de Lliberació Patriòtica (FLP)

Gener: Kruixtxov inicia el "desgel" a la URSS.

Abril: El Marroc espanyol, independent

Novembre: La URSS invadeix Hungria.

1957

Gener: Segona gran vaga de tramvies.

Agost: Mor el marquis Josep Ll.Fa-cerías de CNT.

Febrer: Assemblea del Parainf a ~~Rax~~ la Universitat de Barcelona
Gener: Primer "siscents" de SEAT.

Març: Porcioles, alcalde de Barcelona.

Setembre: S'inaugura el Nou Camp del Barcelona.

Febrer: L'Opus Dei entra al Govern.

Desembre: Guerra a Iñi fins març 1958.

Març: Es crea el Mercat Comú.

1958

Març: Vagues ~~abrics~~ a
fàbriques barcelonines.

Març: Llei de Convenis
Col·lectius.

Novembre: Es funda el
SOC (Solidaritat d'O-
brers Cristians de
Catalunya)

Abril: Fi de les restriccions.

Maig: ~~Reconstrucció~~ Jornada de
Reconstrucció Nacional convo-
cada pels comunistes.

Novembre: Primers programes
de ~~M~~ Televisió a Barcelona.

Es forma el Consell de Forces
Democràtiques de Catalunya
sense el PSUC i el FNC.

1959

Febrer: Campanya de la P de
Protesta.

Gener: Entra Fidel
Castro a L'Havana.

Juny: Campanya contra Luis
Galinsoga, director de "La
Vanguardia" per haver insultat
els catalans. Serà destituït
pel febrer de 1960.

Juliol: Pla d'estabilització

Octubre: Llei d'Ordre Públic.

~~Desembre~~ Neix "Serra d'Or".

Es funda l'ETA al País Basc.

1960

Gener: Mor a Sant Celoni,
a mans del sometent i
la guàrdia civil, el
maquis anarquista
Quico Sabater.

Gener: Neix la USO.

Setembre: Pla de res-
tructuració de la in-
dústria cotonera.

Juny: detenció de Jordi Pujol
pels fets del Palau de la
Música.

Surt "La pell de brau".

Primera exposició de Picasso
a la Sala Gaspar.

Setembre: Nova Llei de "Ban-
didaje y Terrorismo".

Novembre: John F.
Kennedy, president
dels Estats Units.

1961

Juliol: Es constitueix la
~~Marxa d'Estiu~~ Omnim Cultural.

Novembre: Es funda la Banca
Catalana.

Es llença la Nova Cançó.

Es crea "Cavall Fort".

1962

Maig: Vagues obreres arreu de Catalunya com a ressó de les vagues de minaires a Astúries.

Primera comissió obrera a Astúries.

Setembre: Vaga de la Siemens a Cornellà.

Setembre: El jove llibertari Jordi Conill, condemnat a mort. La intervenció del cardenal Montini li salva la vida.
Neix el 1'ASO.

1963

~~gener~~
~~febrer~~: Primer salari mínim.

Juny: Reunió de polítics espanyols a Múnic coneguda com "el contuberni de Múnic", des del franquisme.

Setembre: Inundacions del Vallès.

Desembre: S'inaugura en Barcelona "El Corte Inglés."

Neixen Edicions 62.

Es constitueix el Front Obrer de Catalunya (FOC) sobre les petjades del FLP.

Independència d'Algèria, després de vuit anys de guerra.

Abril: Execució de Julián Grimau, del ~~xx~~ PCE.

~~Juny~~ Setembre: Raimon i Salomé guanyen amb una cançó catalana el Festival del Mediterrà.

Setembre: Clausura d'Omnium Cultural.

Novembre: Declaracions a "Le Monde" de l'abat Escarré denunciant la situació a Espanya

Desembre: Es crea el Tribunal d'Ordre Públic.

Cremen a Barcelona el Casal de Montserrat.

S'inaugura el Museu Picasso.

Juny: Mor Joan XXIII. Pau VI, nou Papa.

Agost: Ruptura xino-soviètica.

Novembre: Assassinat de Kennedy.

1964

Novembre: Neixen les Comissions Obreres a Catalunya.

Setembre: Primera gran manifestació de posguerra per l'Onze de Setembre.

Surt "Els altres catalans", de Candel.

Es crea el FSF (Forces Socialistes Federades)

Novembre: Krúixtxov, destituït.

1965

Febrer: Manifestació i detenció dels primers dirigents de CC.OO.

Març: L'abat Escarré surt cap a l'exili.

Desembre: II Congrés del PSUC. López Raimundo, secretari general.

Neix Rosa Sensat com a moviment ^{de renovació} escolar.

Apareix "Presència" a Girona.

S'estrena "Ronda de mort a Sinera", de Salvar-Espriu.

1966

Setembre: Eleccions sindicals amb triomf de bona part de les candidatures de CC.OO.

Gener: Campanya "Volem bisbes catalans"

Març: Es funda el Sindicat Democràtic d'Estudiants al Convent dels Caputxins.

Abril: Llei de Premsa.

Maig: Manifestació de capellans contra la tortura.

Maig: Neix el Grup de Periodistes Democràtics.

Es forma la Taula Rodona com a instància política comú.

Surt "TeleEstel".

1967

Febrer: CC.OO. ^{declarades} il·legals
Maig: Primer de maig a Torre Baró amb 52 detencions.

Octubre: Es crea la CONC al si de CC.OO.

Març: Homenatge a la Universitat al professor Jordi Rubió. Detencions.

Juny: Guerra dels sis dies a Orient Mitjà.

Abril: ~~Síndacat~~ la Central Nuclear de Vandellòs comença a construir-se.

Maig: Escissió del PSUC. Es crea el PCE(i), que serà amb el temps el PTE.

Juliol: Carrero Blanco, vicepresident del Govern.

1968

Març: Escissió al FNC, que dona lloc al PSAN.
Es forma Bandera Roja.

Maig: Revoltes estudiantils i obreres a França

USO surt de CC.OO. Agost: Centenari de Pompeu Fabra.

Novembre: Independència de Guinea.

~~Desembre: Independència de Guinea.~~

Gener: Comença la guerra de Vietnam.

Maig: Revoltes estudiantils i obreres a França

Agost: La URSS invadeix Txecoslovàquia i posa fi a la "primavera de Praga".

1969

Febrer: Vagues per la negociació de convenis davant el tope salarial del 5,9%

Gener: Estat d'excepció.

Abril: Primera manifestació al carrer per motius urbanístics a Barcelona, concretament a la Trinitat Vella.

Maig: Primer Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.

Es crea l'Enciclopèdia Catalana.

Es constitueix la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya.

Juliol: Juan Carlos, successor de Franco.

Juliol: Esclata l'afer MATESA

Juliol: Primera Universitat Catalana d'Estiu.

1970

Juliol: Moren a trets tres obrers de Granada en la vaga de la construcció (l'any passat dos a Erandio, País Basc, per protestar de la contaminació)

Desembre: Procès de Burgos. Sis penes de mort a militants d'ETA commutades per la pressió de l'oposició.

Estrena clandestina d'una obra de teatre en homenatge a l'advocat laboralista Layret escrita per M. Aurèlia Capmany i Xavier Romeu.

Desembre: Vagues de Harry Walker i Maquinista.

1971

Octubre: La més gran vaga a SEAT. Un mort. Gener: Es forma el FRAP. Setembre: Inundacions al Baix Llobregat. Neix l'Assemblea de Catalunya.

Primer home a la lluna.

1972

Maig: Primer de maig al Price, boicotejant un acte oficial.

Març: Dos morts al Ferrol durant les lluites de la Bazan.

Març: 18 morts en una explosió al carrer Capità Arenas degut al gas.

Maig: Neix una agència informativa clandestina, l'API.

Setembre: Vagues a la Citroën de Vigo.

1973

Abril: Vaga a la Termica Maig: Darrer ple de Porcioles. del Besòs. Un mort.

Les associacions de veïns ocupen l'Ajuntament de Barcelona.

Maig: Primer de maig a Sant Cugat, organitzat per l'Assemblea de Catalunya.

Setembre: Eleccions municipals. Destitució del candidat popular Rodríguez Ocaña malgrat haver-hi guanyat.

Juny: Vaga general a Pamplona.

Octubre: Detenció de 113 membres de l'Assemblea de Catalunya en l'església de Maria Mitjancera.

Desembre: Procès 1.000 als dirigents de CC.OO.

Desembre: Assassinat de Carrero Blanco.

Setembre: Cop d'estat a Xile.

Crisi econòmica internacional.

1974

Juliol: Grans vagues d'ELSA i Solvay al Baix Llobregat.

Març: Execució de Puig Antich, anarquista del MIL.

Desembre: Es funda la Unió de Pagesos.

Maig: Assemblees arreu de Barcelona contra el Pla Comarcal.

Juliol: Neix Convergència Socialista de Catalunya.

Setembre: 67 detinguts de l'Assemblea de Catalunya a Sabadell.

Novembre: Neixen Convergència Democràtica de Catalunya i el Reagrupament Socialista Democràtic de Catalunya.

1975

Gener: Vagues de SEAT i Olivetti. Forta repressió patronal.

Març: 18 regidors de l'Ajuntament de Barcelona es neguen a ajudar la llengua catalana.

Octubre: Marxa verda de Hassan al Sahara.

Juny: Cicle de les Terceres Vies

Setembre: Cinc darreres condemnes

de mort del franquisme, contra ETA i FRAP

Novembre: Mor el dictador.